

**BİLİM ADAMLARININ BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI
VE
BUNLARI ETKİLEYEN NEDENLER**

Nazan Özenç UÇAK

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Kütüphanecilik Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
DOKTORA TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Ankara
Kasım, 1997

42

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne;
Bu çalışma, jürimiz tarafından Kütüphanecilik Anabilim Dalında
DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....
Prof. Dr. İrfan ÇAKIN (Danışman)

Üye.....
Prof. Dr. Mustafa AKBULUT

Üye.....
Prof. Dr. Tülin SAĞLAMTUNÇ

Üye.....
Prof. Dr. Gülbün BAYDUR

Üye.....
Doç. Dr. Ahmet ÇELİK

Onay
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait
olduğunu onaylarım.

...../...../1997

Prof. Dr. Hüsnü ARICI
Enstitü Müdürü

42

Babamın anısına,

annemin sevgi ve desteğine...

TEŞEKKÜR

Bu çalışma pek çok kişinin katkılarıyla oluşmuştur. Çalışmanın her aşamasında değerli önerileriyle beni destekleyen, uzakta olmasına rağmen ilgi ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım ve hocam Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e ve onun geçici ayrılığı sırasında danışmanlığımı üstlenen, görüş ve önerileri ile araştırmanın sonuçlanmasını sağlayan hocam Prof. Dr. İrfan Çakın' a gösterdikleri katkı ve özveri için teşekkür ederim.

Her zaman olduğu gibi bu çalışma sırasında da, bana her açıdan destek olan, çalışmayı titizlikle değerlendirip, beni sabırla dinleyen dostum Doç. Dr. Serap Kurbanoglu'na ne kadar teşekkür etsem azdır. Zor dönemlerin sağlam dostluklarla daha kolay aşılacağını gösterdi. Sağolsun.

Ayrıca bilgi ve deneyimleriyle bana yardımcı olan hocalarım Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç'a, Prof. Dr. Gülbün Baydur'a; görüş ve eleştirileri ile çalışmaya katkı sağlayan Doç. Dr. Ahmet Çelik'e, Yrd. Doç. Dr. Bülent Yılmaz'a; yurt dışından kaynak sağlamamda bana yardımcı olan Dr. Mehmet Emin Küçük'e ve beni destekleyen tüm bölüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İstatistik konusunda yardımcı olan Prof. Dr. Ergun Karaağaoğlu'na ve Doç. Dr. Aydın Erar'a; anket formlarını bilgisayar ortamında değerlendiren Gülayşe Başaran'a; bağlı oldukları bilim dallarıyla ilgili bitmez tükenmez sorularımı sabırla yanıtlayan ve anket formlarının dağıtımında bana yardımcı olan Dr. Sema Taşkın'a, Doç. Dr. Buket Akkoyunlu'ya, Doç. Dr. Şayeste Demirezen'e, Doç. Dr. Yücel Tıraş'a, Yrd. Doç. Dr. Emel Oybak'a, Yrd. Doç. Dr. Fatma Sevin'e, Dr. Ali Dönmez'e ve Kevser Ertürk'e teşekkür ederim.

Ayrıca formları doldurarak ve görüşme isteğimi kabul ederek bu çalışmanın sonuçlanmasına katkıda bulunan tüm öğretim elemanlarına, verdikleri bilgiler için teşekkür ederim.

Yayın sağlamamda ve kaynakları kullanmamda yardımcı olan Beytepe Kütüphanesinde alışan arkadaşlarıma, bana sağladıkları olanaklar için teşekkür ederim.

Araştırma süresince, bana sadece sabır ve anlayış göstermekle kalmayıp, tezin yazılmasında ve çoğaltılmasında katkı sağlayan eşim Kamil Uçak'a ve oğlum Yiğit Uçak'a; beni her zaman gönülden destekleyen annem Sabahat Özenç'e ne kadar teşekkür etsem azdır. Sağolsunlar.

ÖZET

“ Bilgi gereksinimi ” ve “ bilgi arama davranışı ” birbirini tamamlayan kavramlardır. Bilgi gereksinimi sonucu bilgi arama davranışı ortaya çıkmakta, ulaşılan bilgi yeni gereksinimleri oluşturmaktadır.

Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı pek çok faktörden etkilenmektedir. Bunlar içinde en önemlilerinden biri ise meslek faktörüdür. Özellikle bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları, bağlı oldukları akademik disipline göre şekillenmektedir.

Çalışmamızda, bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları üzerine, bağlı oldukları bilim dalının etkisi araştırılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar belirlenerek, elde edilen bulgular konuyla ilgili literatürde yer alan bulgularla karşılaştırılmış ve büyük ölçüde benzerlikler olduğu saptanmıştır. Sonuçta bu bulgulara dayanılarak öneriler geliştirilmiştir. Bilgi merkezlerinin kullanıcılarının özelliklerine ve gereksinimlerine göre tasarlanmasının gereği ve önemi üzerinde durulmuştur.

Karşılaştırmalı araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, veriler literatür incelemesi, anket ve görüşme teknikleri ile toplanmıştır. Araştırma hipotezimiz “Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları bağlı oldukları bilim dalının özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir ” şeklinde düzenlenmiştir. Çalışma sonucunda hipotezimiz kanıtlanmıştır. Sonuçta fen, mühendislik, sosyal ve insan bilimleri alanlarında çalışan bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarının birbirinden farklı olduğu saptanmıştır.

SUMMARY

“Information need” and “Information seeking behaviour” are two complementary concepts. Information need causes information seeking behaviour; as a result of this behaviour every information we reach causes new information needs.

Information need and information seeking behaviour are effected by many factors. One of the most important factors is the occupation of the individual, especially if the individual is a scholar. Because information seeking behaviours of scholars are determined their academic disciplines.

In this research, the effects of occupation on information needs and information seeking behaviours of scholars are examined, and the differences between academic groups are emphasized. The findings of our research are also compared with the results of previous researches which had already taken their places in the literature. As a results of this comparison the similarities are identified, and at the end some recommendations which are based on the results of this research are made for information centers. The most important of these recommendations is the necessity for flexibility, in other words, the necessity of establishing information centers in order to meet the characteristics and needs of the users who use these centers.

This research is based on comparative study ; data have been collected through the analysis of literature, questionnaires and interview techniques.

Research hypothesis is expressed as “ Information needs and information seeking behaviours of scholars are different because the

occupation of scholars differ from each other ". This hypothesis is proved at the end of this research.

As a conclusion, it can be said that information needs and information seeking behaviours of scholars who study on different areas such as science, technology, social sciences and humanities are different from each other.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	i
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar.....	xv
ŞEKİLLER.....	xix
ÖNSÖZ.....	xx
I. GİRİŞ	
I. 1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
I. 2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ.....	5
I. 3. ARAŞTIRMANIN ALANI, KAPSAMI VE EVRENİ.....	7
I. 4. YÖNTEM.....	14
I. 5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ.....	17
I. 6. TERMİNOLOJİ.....	18
I. 7. KAYNAKLAR.....	21
II. BİLGİ KAVRAMI VE BİLGİ İLETİM KANALLARI	
II. 1. BİLGİ KAVRAMI.....	24
II. 2. BİLGİ KAVRAMININ TANIMLANMASI.....	26
II. 3. KÜTÜPHANECİLİK , BİLGİ BİLİM VE KULLANICI İNCELEMELERİ AÇISINDAN BİLGİNİN TANIMLANMASI.....	28
II. 4. BİLGİ KAVRAMININ TANIMLANMASINDA TERMİNOLOJİK ZORLUKLAR: VERİ (DATA), BİLGİ (INFORMATION) VE BİLGİ (KNOWLEDGE).....	29
II. 5. BİLGİ TÜRLERİ.....	32
II. 6. BİLGİNİN İLETİLMESİ VE BİLGİ KANALLARI.....	36
II. 6.1. BİLGİNİN İLETİLMESİ.....	38
II. 6.2. BİLGİ KANALLARI.....	39

II. 6. 2. 1. RESMİ BİLGİ KANALLARI (FORMAL INFORMATION CHANNELS).....	40
II. 6. 2. 2. RESMİ OLMAYAN BİLGİ KANALLARI (INFORMAL INFORMATION CHANNELS).....	40
II. 7. BİLGİ GEREKSİNİMİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI...	41
II. 7. 1. İNSANIN TEMEL GEREKSİNİMLERİ.....	41
II. 7. 2. GEREKSİNİMLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	42
II. 7. 3. BİLGİ GEREKSİNİMİ.....	44
II. 7. 4. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI.....	50
II. 7. 4. 1. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞINI ETKİLEYEN NEDENLER..	52
III. BİLİM ADAMLARININ BİLGİ GEREKSİNİMLERİ/BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI VE BUNLARI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	57
III. 1. BİLİM, BİLİMSEL BİLGİ, BİLİMSEL İLETİŞİM VE BİLİM ADAMI.....	57
III. 2. BİLİM ADAMLARININ BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN NEDENLER..	60
III. 2. 1. MESLEĞİN BİLGİ GEREKSİNİMİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI ÜZERİNE OLAN ETKİSİ.....	66
III. 3. MÜHENDİSLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI.....	70
III. 3. 1. MESLEĞİN ÖZELLİKLERİ.....	71
III. 3. 2. BİLGİYE ERİŞİMDE KULLANILAN BİLGİ KANALLARI VE KAYNAKLARI.....	72
III. 3. 2. 1. RESMİ VE RESMİ OLMAYAN KANALLARIN KULLANIMI.....	73
III. 3. 2. 2. BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI.....	75
III. 3. 3. KÜTÜPHANE KULLANIMI VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDEN YARARLANMA.....	77

III. 3. 4. YABANCI DİL YETENEĞİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMI.....	77
III. 3. 5. ELEKTRONİK ORTAMDAN YARARLANMA.....	78
III. 4. FEN BİLİMCİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI.....	79
III. 4. 1. MESLEĞİN ÖZELLİKLERİ.....	81
III. 4. 2. BİLGİYE ERİŞİMDE KULLANILAN BİLGİ KANAL VE KAYNAKLARI.....	81
III. 4. 2. 1. RESMİ VE RESMİ OLMAYAN BİLGİ KANALLARININ KULLANIMI	82
III. 4. 2. 2. BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI.....	82
III. 4. 3. KÜTÜPHANE KULLANIMI VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDEN YARARLANMA.....	84
III. 4.4. YABANCI DİL YETENEĞİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMI.....	84
III. 4. 5. ELEKTRONİK ORTAMDAN YARARLANMA.....	85
III. 5. SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI.....	86
III. 5. 1. MESLEĞİN ÖZELLİKLERİ.....	88
III. 5. 2. BİLGİYE ERİŞİMDE KULLANILAN BİLGİ KANAL VE KAYNAKLARI.....	89
III. 5. 2. 1. RESMİ VE RESMİ OLMAYAN BİLGİ KANALLARININ KULLANIMI.....	90
III. 5. 2. 2. BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI.....	90
III. 5. 3. KÜTÜPHANE KULLANIMI VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDEN YARARLANMA.....	93
III. 5. 4. YABANCI DİL YETENEĞİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMI.....	94
III. 5. 5. ELEKTRONİK ORTAM KULLANIMI.....	95

III. 6. İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI.....	97
III. 6. 1. MESLEĞİN ÖZELLİKLERİ.....	97
III. 6. 2. BİLGİYE ERİŞİMDE KULLANILAN BİLGİ KANAL VE KAYNAKLARI.....	99
III. 6. 2. 1. RESMİ VE RESMİ OLMAYAN BİLGİ KANALLARININ KULLANIMI	99
III. 6. 2. 2. BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI.....	100
III. 6. 3. KÜTÜPHANE KULLANIMI VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDEN YARARLANMA.....	103
III. 6. 4. YABANCI DİL YETENEĞİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMI.....	104
III. 6. 5. ELEKTRONİK ORTAM KULLANIMI.....	104
IV. BİLİM ADAMLARININ BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI İLE İLGİLİ BULGULAR VE BUNLARIN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	107
IV. 1. BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLER	108.
IV. 1. 1. MÜHENDİSLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER.....	108
IV. 1. 2. FEN BİLİMCİLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER.....	109
IV. 1. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER.....	112
IV. 1. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER.....	112
IV. 1. 5. BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLERİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	114

IV. 2. BASILI BİLGİ KAYNAKLARININ TERCİHİ.....	118
IV. 2. 1. MÜHENDİSLERİN BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİ.....	120
IV. 2. 2. FEN BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİ.....	120
IV. 2. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİ.....	123
IV. 2. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİ.....	123
IV. 2. 5. BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI....	125
IV. 3. DANIŞMA KAYNAKLARININ TERCİHİ.....	129
IV. 3. 1. MÜHENDİSLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ.....	129
IV. 3. 2. FEN BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ.....	131
IV. 3. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ.....	131
IV. 3. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ.....	134
IV. 3. 5. DANIŞMA KAYNAKLARI TERCİHLERİNİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	134
IV. 4. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI.....	138
IV. 4. 1. MÜHENDİSLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI.....	139
IV. 4. 2. FEN BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI.....	141
IV. 4. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI	143
IV. 4. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA	

DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	146
IV. 4. 6. ACİL BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİN KARŞILANMSINDA BİLİM DALLARINA GÖRE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	149
IV. 5. BİLGİ ARARKEN DİKKAT EDİLEN ÖZELLİKLER	151
IV. 5. 1. MÜHENDİSLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER.....	151
IV. 5. 2. FEN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER.....	153
IV. 5. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER.....	153
IV. 5. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER.....	156
IV. 5. 5. BİLGİ ARARKEN DİKKAT EDİLEN ÖZELLİKLERİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI...	156
IV. 6. YAYIN TARAMA ŞEKİLLERİ VE BULGULARIN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	160
IV. 7. BİLGİ ARAMADA İZLENEN YOLLAR VE BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	162
IV. 8. KÜTÜPHANE KULLANIMI.....	165
IV. 8. 1. MÜHENDİSLERİN KÜTÜPHANE KULLANIMLARI.....	166
IV. 8. 2. FEN BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIMLARI...	166
IV. 8. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIMLARI.....	169
IV. 8. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIMLARI.....	169
IV. 8. 5. KÜTÜPHANE KULLANIMININ BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	171
IV. 9. SÜRELİ YAYINLARDA ARANAN ÖZELLİKLER.....	175

IV. 9. 1. MÜHENDİSLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER.....	175
IV. 9. 2. FEN BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER.....	177
IV. 9. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER.....	177
IV. 9. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER.....	179
IV. 9. 5. SÜRELİ YAYINLARDA ARANAN ÖZELLİKLERİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI...	182
IV. 10. GÜNCEL KALABİLMEK İÇİN İZLENEN YOLLAR.....	184
IV. 10. 1. MÜHENDİSLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLEDİKLERİ YOLLAR.....	184
IV. 10. 2. FEN BİLİMCİLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLEDİKLERİ YOLLAR.....	185
IV. 10. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLEDİKLERİ YOLLAR.....	188
IV. 10. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLEDİKLERİ YOLLAR.....	188
IV. 10. 5. GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLENEN YOLLAR VE BUNLARIN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞ- TIRILMASI.....	190
IV. 11. BİLGİ ARAMADA YABANCI DİL ENGELİ VE BİLİM ADAMLARININ YAYIN DİLİ İLE İLGİLİ TERCİHLERİ.....	194
IV. 12. BİLİM ADAMLARININ KONFERANS, SEMİNER VE MESLEKİ TOPLANTILARA KATILIM NEDENLERİ VE KATILIM SIKLIKLARI.....	197
IV. 13. BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞILAN ENGELLER.....	203
IV. 13. 1. MÜHENDİSLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER.....	203

IV. 13. 2. FEN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER.....	204
IV. 13. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER.....	206
IV. 13. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER.....	206
IV. 13. 5. BİLİM DALLARINA GÖRE BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞILAN ENGELLER.....	208
IV. 14 . BİLİM DALLARINA GÖRE İNTERNET KULLANIMI.....	213
V. DEĞERLENDİRME VE YORUM.....	218
V. 1. BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLER...	218
V. 2. BASKI BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI.....	220
V. 3. DANIŞMA KAYNAKLARININ KULLANIMI.....	222
V. 4. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI.....	223
V. 4. 1. GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI.....	224
V. 4. 2. ACİL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI.....	226
V. 5. BİLGİ ARARKEN DİKKAT EDİLEN ÖZELLİKLER.....	226
V. 6. YAYIN TARAMA ŞEKİLLERİ.....	228
V. 7. BİLGİ ARAMADA İZLENEN YOLLAR.....	229
V. 8. KÜTÜPHANE KULLANIMI.....	231
V. 9. SÜRELİ YAYINLARDA ARANAN ÖZELLİKLER.....	233
V. 10. GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLENEN YOLLAR...	236
V. 11. YAYIN DİLİ İLE İLGİLİ TERCİHLER.....	237
V. 12. KONFERANS, SEMİNER VE MESLEKİ TOPLANTILARA KATILIM.....	238
V. 13. BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞILAN ENGELLER.....	240
V. 14. İNTERNET KULLANIMI.....	242
VI . SONUÇ VE ÖNERİLER.....	244
VI. 1. SONUÇ.....	244
VI. 2. ÖNERİLER.....	254

KAYNAKÇA.....	264
YARDIMCI KAYNAKÇA.....	286
EKLER.....	294

TABLOLAR

<u>Tablo No</u>		<u>Sayfa No</u>
1	Mühendislerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımları ve Seçilen Örneklem Sayısı.....	11
2	Fen Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımları ve Seçilen Örneklem Sayısı.....	11
3	Sosyal Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımları ve Seçilen Örneklem Sayısı.....	12
4	İnsan Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımları ve Seçilen Örneklem Sayısı.....	13
5	Mühendislerin Bilgiye En Çok Gereksinim Duydukları Dönemler.....	109
6	Fen Bilgiye En Çok Gereksinim Duydukları Dönemler..	111
7	Sosyal Bilimcilerin Bilgiye En Çok Gereksinim Duydukları Dönemler.....	113
8	İnsan Bilimcilerin Bilgiye En Çok Gereksinim Duydukları Dönemler.....	115
9	Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının Bilgiye En Çok	

	Gereksinim Duydukları Dönemler.....	117
10	Mühendislerin Basılı Bilgi Kaynağı Tercihleri.....	119
11	Fen Bilimcilerin Basılı Bilgi Kaynağı Tercihleri.....	121
12	Sosyal Bilimcilerin Basılı Bilgi Kaynağı Tercihleri.....	122
13	İnsan Bilimcilerin Basılı Bilgi Kaynağı Tercihleri.....	124
14	Basılı Bilgi Kaynaklarının Bilim Dallarına Göre Tercihleri.....	126
15	Mühendislerin Danışma Kaynakları İle İlgili Tercihleri.....	130
16	Fen Bilimcilerin Danışma Kaynakları İle İlgili Tercihleri.....	132
17	Sosyal Bilimcilerin Danışma Kaynakları İle İlgili Tercihleri.....	133
18	İnsan Bilimcilerin Danışma Kaynakları İle İlgili Tercihleri.....	135
19	Danışma Kaynaklarının Bilim Dallarına Göre Tercihleri.....	137
20	Mühendislerin Genel Bilgi Arama Davranışları	140
21	Fen Bilimcilerin Genel Bilgi Arama Davranışları.....	142
22	Sosyal Bilimcilerin Genel Bilgi Arama Davranışları.....	144
23	İnsan Bilimcilerin Genel Bilgi Arama Davranışları.....	145
24	Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının Genel Bilgi Arama Davranışları.....	147
25	Acil Bilgi Gereksinimlerinin Karşılanmasında Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının Bilgi Arama Davranışları	150
26	Mühendislerin Bilgi Ararken Dikkat Ettikleri Özellikler.....	152
27	Fen Bilimcilerin Bilgi Ararken Dikkat Ettikleri Özellikler.....	154

28	Sosyal Bilimcilerin Bilgi Ararken Dikkat Ettikleri Özellikler....	155
29	İnsan Bilimcilerin Bilgi Ararken Dikkat Ettikleri Özellikler.....	157
30	Bilim Dallarına Göre Bilgi Ararken Dikkat Edilen Özellikler....	158
31	Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının Yayın Tarama Şekilleri.....	161
32	Bilim Dallarına Göre Bilgi Aramada İzlenen Yollar.....	163
33	Mühendislerin Kütüphane Kullanma Amaçları.....	167
34	Fen Bilimcilerin Kütüphane Kullanma Amaçları.....	168
35	Sosyal Bilimcilerin Kütüphane Kullanma Amaçları.....	170
36	İnsan Bilimcilerin Kütüphane Kullanma Amaçları.....	172
37	Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının Kütüphane Kullanım Amaçları.....	174
38	Mühendislerin Süreli Yayınlarda Aradıkları Özellikler...	176
39	Fen Bilimcilerin Süreli Yayınlarda Aradıkları Özellikler....	178
40	Sosyal Bilimcilerin Süreli Yayınlarda Aradıkları Özellikler...	180
41	İnsan Bilimcilerin Süreli Yayınlarda Aradıkları Özellikler... ..	181
42	Bilim Dallarına Göre Süreli Yayınlarda Aranan Özellikler....	183
43	Mühendislerin Konularında Güncel Kalabilmek İçin İzledikleri Yollar.....	186
44	Fen Bilimcilerin Konularında Güncel Kalabilmek İçin İzledikleri Yollar.....	187

45	Sosyal Bilimcilerin Konularında Güncel Kalabilmek İçin İzledikleri Yollar.....	189
46	İnsan Bilimcilerin Konularında Güncel Kalabilmek İçin İzledikleri Yollar.....	191
47	Konularında Güncel Kalabilmek İçin Bilim Adamlarının Bilim Dallarına Göre İzledikleri Yollar.....	193
48	Bilgi Aramada Yabancı Dil Engeli.....	196
49	Yayın Dili ile İlgili Tercihler.....	198
50	Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının Konferans, Seminer ve Mesleki Toplantılara Katılma Sıklığı.....	200
51	Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının Konferans, Seminer ve Mesleki Toplantılara Katılma Nedenleri.....	202
52	Mühendislerin Bilgi Aramada Karşılaştıkları Engeller.....	205
53	Fen Bilimcilerin Bilgi Aramada Karşılaştıkları Engeller...	207
54	Sosyal Bilimcilerin Bilgi Aramada Karşılaştıkları Engeller..	209
55	İnsan Bilimcilerin Bilgi Aramada Karşılaştıkları Engeller...	210
56	Bilgi Aramada Karşılaşılan Engeller.....	212
57	Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının İnternet Kullanım Oranları.....	214
58	Bilim Dallarına Göre Bilim Adamlarının İnternet Kullanım Amaçları.....	216

ŞEKİLLER

<u>Şekil No</u>	<u>Sayfa No</u>
1 Maslow'un Gereksinim Piramidi.....	43
2 Bilgi Arama Modeli -1-	55
3 Bilgi Arama Modeli -2-	56
4 Bir Mesleğe Bağlı Kişilerin Bilgi Arama Modeli	68

ÖNSÖZ

Bilim adamları bilgiyi hem en fazla kullanan, hem de var olan bilgiyi üreten bir grup olarak bilgi merkezlerinin kullanıcıları içinde ayrı bir yere sahiptirler. Ülkelerin gelişimi, bilimsel bilgi üretimiyle yakından ilgilidir. Bilimsel bilginin istenen düzeyde üretilmesi ve bunun sonuçlarının günlük yaşama geçirilebilmesi bilim adamlarının bilgi gereksinimlerinin zamanında ve tam olarak karşılanması ile mümkündür.

1960 sonrası, özellikle gelişmiş ülkelerde, önce fen ve teknik daha sonraları sosyal ve insan bilimleri alanında olmak üzere, kullanıcıların bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları üzerine geniş çapta araştırmalar yapılmıştır.

Yapılan araştırmalar kullanıcıların farklı gereksinim ve davranışlara sahip olduğunu ve bu farklılıkları oluşturan nedenleri ortaya çıkarmıştır. Son yıllarda bu araştırmaların sonuçları bilgisayar ortamındaki bilgiye erişim amacıyla değerlendirilmektedir. Ülkemizde ise kullanıcı araştırmaları, özellikle kullanıcıların bilgi gereksinim ve davranışlarını inceleyen araştırmalar son derece yetersizdir. Uygulamacı olarak çalıştığım uzun yıllar boyunca, kütüphanenin vermiş olduğu hizmetlerin bir grup kullanıcıyı tatmin ederken bir diğer grup için yetersiz ve bazan da anlamsız geldiğini gözlemiş olmam, bu konuyu araştırma gereğini duymamda etkili olmuştur.

1. BÖLÜM

GİRİŞ

I. 1. KONUNUN ÖNEMİ

Bütün bilgi merkezlerinin varlık nedeni, bilgi sistemlerinin odak noktası kullanıcıdır. Bilgi Biliminin asıl amacı, var olan bilgi ile, buna gereksinim duyan kullanıcıyı bir araya getirebilmektir. Bilgi hizmetlerinin en iyi şekilde yerine getirilebilmesi için, kullanıcının yakından tanınmasına, bilgi gereksinimlerinin, bilginin aranması ve kullanılmasıyla ilgili davranış özelliklerinin bilinmesine gerek vardır. Kullanıcıların bu özellikleri, bilgi merkezlerinin kurulmasından, dermesinin oluşturulmasına, hizmet politikalarının saptanmasından, gerekli düzenlemelerin yapılmasına kadar belirleyici rol oynamaktadır. Oysa kütüphaneciler olaya yıllarca bilgi merkezi açısından yaklaşmışlar, etkili ve verimli sistemler oluşturmaya çaba harcarlarken, kullanıcıyı tanımada, gereksinimlerinin ve davranışlarının araştırılmasında ihmalkar davranmışlardır. Bilgi sistemleriyle ilgili sorunlara çözüm aranırken, daha çok kullanılan kaynaklar, bilgi merkezine gelen sorular üzerinde durulmakta, konuya sistem açısından yaklaşılmaktadır. Oysa bilgi merkezlerini aktif olarak kullanan kullanıcılar kadar, hatta daha da önemli olarak, bu merkezin hizmet vermekle yükümlü olduğu potansiyel kullanıcılar da dikkate alınmalıdır. Hizmet vermekle yükümlü olduğumuz kitlenin ne istediğini, özelliklerini, ne amaçlarla nasıl bilgi aradığını bilmeden etkili bir sistem oluşturmamız olanaksızdır. Var olan sistemlerin yeniden düzenlenebilmesi için yine kullanıcının gereksinim ve davranışlarının bilinmesine, özelliklerinin dikkate alınmasına gerek vardır. Sonuçta ilgimizi

sistemden kullanıcıya çevirmemiz, sorunları ve nedenlerini daha iyi anlayarak, etkili çözümler üretmemize olanak sağlayacaktır.

Bilgi merkezlerinin hizmet politikalarını belirlemede olduğu kadar, ülkelerin bilgi politikalarının oluşturulmasında, bilgi sağlama ünitelerinin ve ağlarının tasarlanmasında, bilgi erişim tekniklerinin geliştirilmesinde kullanıcının bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı esas ölçüdür. Kullanıcının özellikleri bu hizmet ve sistemlere yansıtılmaya çalışılmaktadır.

Rouse ve Rouse (1984) içinde yaşadığımız çağın bilgi çağı olarak nitelenmesine karşın, tam anlamıyla bilgi çağını yaşamadığımızı ileri sürmektedirler. Bu görüşlerine gerekçe olarak, bilgisayar ve iletişim teknolojisi alanında ortaya çıkan büyük gelişmelere rağmen, bunu kullanacak insanların gereksinim ve özelliklerinin iyi bilinmediğini göstermektedirler. Teknolojik gelişmeler büyük bir hızla bilgi sistemlerine uyarlanırken bunu kullanacak insanların aynı özenle incelenmediği düşüncesiyle bu sonuca varılmaktadır.

Bilgi bilimcilerin, kullanıcıların bilgiyle ilgili davranışlarını incelemeye başlamaları, 40 yılı aşkın bir süre öncesine kadar uzanmaktadır. Bu alanda yapılan ilk çalışmalar daha çok kütüphane ve kaynak kullanımı üzerine olmuştur. Yapılan ilk çalışmalar, bu alanda bir genellemeye varmaktan ve kuramsal sonuçlar oluşturmaktan çok uzaktır. Başlangıçta oluşturulan bu çalışmalar, daha sonraları geleneksel yaklaşım olarak adlandırılmıştır. Bilgi arama davranışı ile ilgili olarak yapılan geleneksel araştırmalarda, konuya sistem merkezli bir bakış açısı hakimdir. Bu bakış açısı içinde kullanıcının rolü pasif ve sınırlıdır. Zamanla bu yaklaşımın sorunları çözmeye yetersiz olduğu anlaşılmış, araştırmalarda odak noktası sistemden kullanıcıya kaymıştır.

Kullanıcıyla ilgili ilk bilgi arama modelleri Paisley (1968) ve Allen (1969) tarafından oluşturulmuştur. Bu modeller, bilgi arama davranışlarını etkileyen nedenleri ilk kez ortaya koymaları açısından önemlidirler. Bu çalışmaların ışığı altında zamanla kullanıcının gereksinim ve davranışları çok yönlü olarak incelenmeye başlanmıştır. Kullanıcıların bilgi sistemleriyle olan ilişkileri, bağlı oldukları meslek grupları, örgütler, kurumlar, sistemler dikkate alınarak, çözümlenmeye çalışılmıştır. Wilson (1981) ve Ellis (1984) bilgi arama davranışlarında insan merkezli çalışmalara ağırlık veren araştırmacılarıdır. Bu çalışmalarla "Kullanıcı neden bilgi arar? Bilgi arama dürtüsü nasıl oluşur? Bu davranış altında yatan güdüler nelerdir?" gibi sorulara yanıt aranmasına başlanmıştır.

Kuhlthau (1991) bilgi arama sürecinde etkili olan zihinsel, fiziksel ve duygusal unsurların dikkate alınmasının gereğini öne sürmüştü, bu etkiler doğrultusunda bilgi arama davranışını evrelere ayırarak incelemiştir. Bireyin bakış açısıyla olaylara yaklaşılması, Dervin ve Nilan'ın (1986) bilgiyi talep edenin, içinde bulunduğu çevre ve sistemlerle birlikte anlaşılmasına çalışılmasını ileri süren savlarıyla yeni bir eğilim kazanmıştır. Belkin (1982) bilgi aramayı kişinin işi ile bağdaştırmış ve bilgiye erişimin etkili olabilmesi için kişinin yapmakta olduğu işin ve sorunlarının anlaşılmasının şart olduğunu vurgulamıştır. Byström ve Jarvelin (1995) Belkin' in görüşlerini desteklerken, yapılan işin bilgi talebini belirlediğini savunmaktadırlar. Vakkari' ye (1996) göre ise, bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışlarıyla ilgili çalışmalar kendi içlerinde sonuçlandırılabilir çalışmaları değildir. Bunlar bir etkinliğin parçası olarak ele alınmalıdır. Bu etkinlik genellikle yapılan iş veya kişinin sahip olduğu konudur.

Çalışmamızda kullanıcı grubu olarak ele alınıp incelenen bilim adamları bilimsel bilginin hem üreticileri hem de en yoğun kullanıcıları olarak ayrı bir önem taşımaktadırlar.

İçinde yaşadığımız çağa adını veren bilgi, insanın var olduğundan bu yana yaşamsal değere sahip olmuştur. Ancak hiç bir zaman bilgi, günümüzde olduğu kadar geniş boyutlara ulaşmamış; iletilmesi bu denli hızlı ve elinde bulundurduğu kitle için bu denli bir güç kaynağı oluşturmamıştır. Günümüzde bilgi sahibi olmak sadece herhangi bir şeyi bilmek anlamında değil; içinde bulunulan koşulları değerlendirebilmek, sorunlara uygun çözümler bulabilmek, yeniliklere uyum sağlayarak sağlıklı ve etkili kararlar alabilmek anlamına gelmektedir.

Bilginin bu denli önemli olduğu bu dönemde, bilgiyi üreten, ekonomik ve toplumsal gelişimi sağlayan bilim, yaşamımızı şekillendiren en önemli unsurdur.

Bilgi iletildiği ölçüde önem kazanmaktadır. Bilgi ve iletişim, bilginin yapısını oluşturan önemli unsurlardır. Bir bilim adamı için bilginin ne anlama geldiğini, ancak onun işinin özelliklerini dikkate alarak anlayabiliriz. Bilim ve teknoloji alanında insanların işlerini ve içinde buldukları ortamı anlamadan, bilgi gereksinimlerini ve bilgi arama davranışlarını anlayabilmemiz olanaksızdır. Bilim adamlarının gereksinim ve davranışları birbirinden farklı mıdır? Bu gereksinim ve davranışları etkileyen nedenler nelerdir? Var olan sistemler bu gereksinimleri karşılamada yeterli midir? Karşılayamıyorlarsa, ne gibi düzenlemeler yapılabilir? Bu ve benzeri sorulara yanıt aranmadan verimli ve işlerliği olan bilgi merkezleri kurabilmek, etkili bilgi hizmetleri sunabilmek olanaksızdır.

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin hız kazanması, çağdaş bilim adamlarının yetişmesi bu araştırmacıların bilgi gereksinimlerinin tam ve zamanında karşılanmasıyla mümkündür. Ülkemizde bu konunun

önemi yeterince vurgulanmamakta, gereken özen gösterilmemektedir. Biz kütüphanecilerin var olan olanakları en verimli hale dönüştürebilmesi için, bizler için ideal olan değil, kullanıcılarımız için ideal olan bilgi sistemlerini oluşturarak, etkili ve verimli bilgi merkezleri oluşturabilmemiz mümkündür. Bunu da ancak kullanıcılarımızı tanıyarak, onların bilgi gereksinimlerini ve bilgi arama davranışlarını tanımlayarak gerçekleştirebiliriz.

I. 2 ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZ

Araştırmamızda kullanıcı grubu olarak bilim adamları ele alınmış ve bu grubun bilgi gereksinim ve bilgi arama davranışlarının tanımlanmasına çalışılmıştır. Kullanıcıların bilgi gereksinim ve bilgi arama davranışlarının yaptıkları iş ve bağlı oldukları meslek gruplarıyla ilgisini kanıtlayabilmek ve buna göre gruplara hizmet veren bilgi merkezlerinin hizmet politikalarının düzenlenmesine yardımcı olabilmek için çalışmamızda :

1. Farklı bilim dallarına mensup bilim adamlarının bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranış özelliklerini saptayabilmek,
2. Bilgi kullanım alışkanlıklarıyla ilgili gruplar arası benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarabilmek,
3. Dünyada saptanan ve genellenen bulgularla, araştırmamız sonucu elde edilen bulguları karşılaştırarak, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek,

4. Bilim adamlarıyla ilgili profil oluşturarak, bu kitleye hizmet veren bilgi merkezlerinin dikkatini bu kullanıcıların gereksinim ve beklentilerine çekebilmek,
5. Ülke çapında oluşturulacak bilgi politikasına bu grubun özelliklerini tanımlayarak katkı sağlayabilmek amaçlanmıştır.

Çalışmamızda konuya, sistemden bağımsız olarak, tamamen kullanıcı açısından bakabilmek amaçlanmıştır. Bu nedenle, çalışmamıza katılan araştırmacıların bilgi merkezlerini aktif olarak kullanıp kullanmadıkları dikkate alınmamıştır. Amacımız; kullanıcının kütüphaneye olan ilişkilerini incelemek değil; bilim adamlarının ne yollarla, hangi kaynaklardan bilgi sağladıklarını, gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışlarının bağlı oldukları bilim dalıyla ilgisini, bu gereksinim ve davranışların bilim dallarına göre farklılıklarını ve bilgi ararken karşılaşılan sorunları saptamaktır.

Çalışmamızda meslek gruplarına göre; bilim adamlarının resmi ve resmi olmayan iletişim kanallarının seçimi, kaynak tercihleri, kişiler arası kurulan bilimsel iletişimin bilgi edinmede yeri ve önemi, güncel bilgi gereksinimleri, araştırmacıların çalışmalarının hangi dönemlerinde yoğun bilgi gereksinimi duydukları, bilgiye erişimde izledikleri yollar, elektronik ortam kullanma alışkanlıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bilim adamları, kendileri için gerekli bilgiyi tümüyle bilgi merkezlerinden sağlamamakta; bilgiye erişmek amacıyla, meslektaşlarından, konferans ve toplantılardan, kişisel kayıtlarından veya elektronik ortamdan yararlanabilmektedirler. Bu özellikler, bilgi merkezlerinin yeterli veya yetersiz olmasından kaynaklandığı kadar, bireylerin özellikleri ve meslek gruplarının ortak alışkanlıklarından da kaynaklanmaktadır. Araştırmamızda bu özelliklerin ortaya çıkarılmasına

çalışılmış, aynı zamanda bilim adamlarının bilgiye erişimde kütüphaneleri yeterli görüp görmedikleri, bu merkezleri en çok hangi amaçlarla kullandıkları da saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmamızın hareket noktası kullanıcıdır. Bu nedenle kullanıcının bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışlarının birbirlerinden farklı olduğunu ve farkın meslekle ilişkisinin ortaya konmasına çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırmamızın problemi ; bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları birbirinden farklı mıdır? Farklıysa bu fark nereden kaynaklanmaktadır? biçiminde ifade edilebilir. Bu soruya bağlı olarak araştırma hipotezimiz ise şu şekilde belirlenmiştir: Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları, çalıştıkları bilim dallarının özelliklerine göre birbirinden farklıdır.

I. 3. ARAŞTIRMANIN ALANI KAPSAMI VE EVRENİ

Araştırmamızın alanını, üniversite ortamında mühendislik, fen, sosyal ve insan bilimleri alanında çalışan bilim adamlarının bilgi gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışlarının ortaya konması ve bu gruplar arasındaki gereksinim ve davranış farklılıklarının açıklanması oluşturmaktadır. Bilim adamı kapsamı içine, ilgili disiplinlerde görev yapan öğretim üye ve yardımcıları dahil edilmiştir. Sağlık bilimleri içine giren bölümler, gerek eğitim gerekse çalışma özelliklerinin diğer disiplinlerle karşılaştırılmaya uygun olmaması nedeniyle çalışma alanına dahil edilmemiştir.

Araştırmanın evrenini Hacettepe Üniversitesi içinde yer alan, Mühendislik Fakültesi, Fen Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, İktisat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesinde çalışmakta olan 1134 öğretim elemanı oluşturmaktadır.

Araştırmayla ilgili anket ve görüşmeler 1 Ekim 1996 - 1 Şubat 1997 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

4 Temmuz 1996 tarihinde, Hacettepe Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı'ndan alınan izinle, Bilgi İşlem Daire Başkanlığına başvuruda bulunulmuş, Hacettepe Üniversitesi Mühendislik, Fen, Edebiyat, İktisat ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde görev yapan öğretim elemanların, statülerine ve bağlı buldukları Ana Bilim Dallarına göre personel listeleri sağlanmıştır. Bu listelerde belirtilen öğretim elemanlarının bağlı buldukları bölüm ve fakülteye göre dağılımını gösterir çizelgeler hazırlanmıştır. Oluşturulan çizelgeler sonucu; araştırmamız kapsamına 41 bölümün girdiği anlaşılmıştır.

Bu bölümlerin ilgili fakültelere dağılımı şu şekildedir:

Mühendislik Fakültesi : 8 bölüm (Elektrik-Elektronik, Maden, Jeoloji, Nükleer Enerji, Gıda, Bilgisayar Bilimleri, Fizik ve Kimya Mühendisliği)

Fen Fakültesi : 4 bölüm (Matematik, Biyoloji, İstatistik, Kimya)

Edebiyat Fakültesi : 14 bölüm (Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Kütüphanecilik, Arkeoloji-Sanat Tarihi, Antropoloji, Felsefe, Psikoloji, Sosyoloji, Mütercim Tercümanlık, Alman Dili Edebiyatı, Fransız Dili Edebiyatı, İngiliz Dili Edebiyatı, Amerikan Kültür ve Edebiyatı, İngiliz Dil Bilimi)

Eğitim Fakültesi : 6 bölüm (Eğitim Bilimleri, İngiliz Dili Eğitimi, Fransız Dili Eğitimi, Alman Dili Eğitimi, Fen Bilimleri Eğitimi, Sınıf Öğretmenliği)

İktisat Fakültesi : 4 bölüm (İktisat, Maliye, İşletme, Kamu Yönetimi)

Güzel Sanatlar Fakültesi : 5 bölüm (Resim, Heykel, Seramik, Grafik, İç mimari)

Araştırma evrenimizi oluşturan bu 41 bölümde çalışmakta olan toplam 1134 öğretim elemanının statülerine göre; profesör, doçent, yardımcı doçent, araştırma görevlisi, öğretim görevlisi ve akademik uzman olarak, fakülte ve bölüm bazında dağılımları yapılmış, bu dağılımlara uygun çizelgeler oluşturulmuştur. Her bölümün çalışmada yer alabilmesini sağlamak amacıyla, bölümler arasında seçim yapılmadan tamamı araştırmaya dahil edilmiştir.

Üniversite içinde fakültelerin kapsamına giren bilim dalları ile, genelde geliştirilen bilim sınıflandırmalarının birbirini tutmadığı anlaşılmıştır. Bu durumda Mühendislik ve Fen fakülteleri kapsamına giren bilim dalları, ilgili sınıflamaya uygun bilim dallarını içermeleri nedeniyle aynen alınırken, Edebiyat Fakültesi kapsamında yer alan dil bilim ve edebiyatla ilgili bölümler Güzel Sanatlar Fakültesi kapsamı içinde yer alan bölümlerle birlikte "insan bilimleri" başlığı altında toplanmıştır. Sosyal bilimler alanına giren bölümlere, Eğitim Fakültesinin ve İktisat Fakültesinin kapsamındaki bölümler eklenerek, 41 bölüm genel sınıflamaya göre fen, mühendislik, sosyal ve insan bilimleri başlıkları altında dört grup olarak toplanmıştır.

Bu bilim dallarından oluşan evrenimizden tabakalı rasgele örnekleme yöntemiyle örneklem grubu seçilmiştir.

Tabakalı örnekleme; kitle her bir kitle birimi bir tabakaya ait olacak ve hiç bir kitle birimi açıkta kalmayacak şekilde alt gruplara bölünüp, örneklemin her bir tabakadan ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız olarak çekildiği örnekleme yöntemidir. Her bir tabakaya rasgele

örnekleminin uygulandığı yönteme ise tabakalı rasgele örnekleme adı verilmektedir (Çıngı 1990 :15).

Evrenimiz içinde, 7 bilim adamının çalıştığı bölümler olduğu gibi, 106 kişinin çalıştığı bölümler de vardır. Bölümler arasındaki dağılımın bu denli farklı olması, çalışmamızda her bölümü tek tek ele alarak, örneklem gruplarını bölümlere göre ayrı ayrı saptamamıza neden olmuştur.

Bu yöntemle saptanan 230 kişi örneklem grubunu oluşturmaktadır. Tabakalı rasgele örneklem yöntemiyle, her grup ayrı ayrı ele alınarak, o grup içinde yer alan bölümler ve o bölümlerde çalışan öğretim elemanları; bağlı oldukları bölümü ve statüyü temsil edecek şekilde seçilmiştir. Örneklem yöntemi ve örneklem sayısı, Biyoistatistik Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Ergun Karaağaoğlu ile yapılan çalışmalar sonucu saptanmıştır.¹

Tablo 1, 2, 3 ve 4 örnekleme oluşturan bilim adamlarının sayı ve statülerini, bölümlere göre dağılımlarını ve ait oldukları genel başlıkları yansıtmaktadır.

¹ 23.09.1996 H.Ü. Biyoistatistik Bölümü öğretim üyesi
Prof. Dr. Ergun Karaağaoğlu ile yapılan görüşme

Tablo 1: Mühendislerin bölüm ve statüye göre dağılımları ve seçilen örneklem sayısı
Statüler

Bölümler	Prof.	Doç.	Yar.Doç.	Ar.Gör.	Doktora Öğrencisi	Öğ.Gör.	Uzman	Top.
Elektrik- Elektronik	4	4	9	5	22	–	2	46
Maden	5	3	6	1	19	1	–	35
Jeoloji	11	8	13	5	43	2	6	88
Nükleer Enerji	2	4	2	2	4	1	–	15
Gıda	3	5	7	3	13	1	2	34
Bilgisayar Bilimleri	4	–	6	1	12	1	–	24
Fizik	19	10	3	11	32	3	2	80
Kimya	7	7	2	5	19	–	5	45
Toplam sayı	55	41	48	33	164	9	17	367
Örneklem sayısı	11	8	10	7	34	1	3	74

Tablo 2: Fen bilimcilerin bölüm ve statüye göre dağılımları ve seçilen örneklem sayısı
Statüler

Bölümler	Prof.	Doç.	Yar.Doç.	Ar.Gör.	Doktora Öğrencisi	Öğ.Gör.	Uzman	Top.
Matematik	3	6	6	7	10	3	1	36
Biyoloji	18	14	16	5	41	2	10	106
İstatistik	9	4	7	1	16	1	1	39
Kimya	14	6	8	6	18	1	–	53
Toplam sayı	44	30	37	19	85	7	12	234
Örneklem sayısı	10	6	8	4	17	1	2	48

Tablo 3: Sosyal bilimcilerin bölümlere göre dağılımları ve alınan örneklem sayısı
Statüler

Bölümler	Prof.	Doç.	Yar.Doç.	Ar.Gör.	Doktora Öğrencisi	Öğ.Gör.	Uzman	Top.
Eğitim Bilimleri	10	8	10	4	11	3	1	47
İngiliz Dili Eğitimi	2	–	2	–	3	–	–	7
Fransız Dili Eğitimi	4	–	2	–	2	–	–	8
Alman Dili Eğitimi	1	–	1	1	3	1	1	8
Fen Bilimleri Eğitimi	7	3	6	5	18	1	2	42
Sınıf Öğretmenliği	1	–	2	–	6	1	–	10
İktisat	13	2	5	9	9	–	1	39
Maliye	6	–	1	2	4	–	–	13
İşletme	10	1	3	15	5	2	1	37
Kamu Yönetimi	4	3	4	3	10	–	–	24
Tarih	3	2	6	3	1	–	–	15
Arkeoloji-Sanat Tarihi	7	1	6	2	10	1	–	27
Antropoloji	1	1	2	3	3	–	–	10
Psikoloji	5	2	6	2	4	2	2	23
Sosyoloji	5	4	4	4	3	–	–	20
Kütüphanecilik	4	1	4	3	1	1	2	16
Toplam sayı	83	28	64	56	93	12	10	346
Örneklem sayısı	17	6	12	11	19	2	2	69

Tablo 4: İnsan bilimcilerin bölümlere göre dağılımları ve alınan örneklem sayısı
Statüler

Bölmüler	Prof.	Doç.	Yar.Doç.	Ar.Gör.	Doktora Öğrencisi	Öğ.Gör.	Uzman	Top.
Felsefe	4	2	4	2	2	-	-	14
Türk Dili ve Edebiyatı	5	3	4	4	6	2	1	25
Fransız Dili ve Edebiyatı	4	2	2	-	3	2	-	13
Alman Dili ve Edebiyatı	2	1	2	3	1	2	1	12
İngiliz Dili ve Edebiyatı	5	3	3	3	5	1	-	20
Amerikan Kültürü ve Ed.	2	1	4	3	1	-	-	11
İngiliz Dil Bilimi	3	2	3	1	2	2	-	13
Mütercim Tercümanlık	-	-	5	4	3	1	-	13
Resim	4	-	1	1	4	4	8	22
Heykel	1	1	1	1	3	4	-	11
Seramik	1	1	2	1	4	3	-	12
Grafik	1	2	3	-	1	4	-	11
İç Mimari	1	-	1	-	-	8	-	10
Toplam sayı	33	18	35	23	35	33	10	187
Örneklem sayısı	7	3	7	6	7	7	2	39

I. 4. YÖNTEM

Araştırmamız için gerekli kuramsal temeli oluşturabilmek ve bu alanda yapılan çalışmaları saptayabilmek amacıyla kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır.

Araştırmada, konuya uygunluğu açısından, karşılaştırmalı araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karşılaştırmalı yöntemin amacı, temelde olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanımlayıp, farklılıkların nedenlerini açıklamaktır (Çakın 1989 : 17).

Karşılaştırmalı yöntemin araştırmamız için seçiliş nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Çalışmamızda farklı bilim dallarına mensup araştırmacıların bilgi gereksinimlerini ve bilgi arama davranışlarının tanımlanmasına çalışmak, aynı bilim dalı içinde görülen bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarıyla ilgili benzerlikleri ve disiplinler arası ortaya çıkan farklılıkları saptayabilmek,

2. Araştırmamız sonucu elde ettiğimiz bulgularla, literatürden elde ettiğimiz genel bulgular doğrultusunda varılan sonuçları karşılaştırabilmek,

3. Araştırma sonunda bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarıyla ilgili olarak ortaya çıkan benzerlik ve farklılıkların nedenlerini açıklayabilmektir.

Bu nedenle karşılaştırmalı araştırma yönteminin evrelerini oluşturan betimleme, benzerlik ve farklılıkların ortaya konması ve

bunların yorumlanması çalışmamızın aşamaları içinde uygulanmış, araştırmamız kapsamına giren bilim adamlarının bilim dallarına göre özelliklerinin saptanması, karşılaştırılarak farklılıkların ortaya çıkarılması ve yorumlanması şeklinde ilgili aşamalar gerçekleştirilmiştir.

Araştırma için gerekli veriler literatür incelemesi, anket , görüşme ve gözlem yoluyla toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla hazırlanan anket soruları, temel başlıklar altında, çoktan seçmeli, birden çok şıkkın önem sırasına göre işaretlenebileceği ve kapalı uçlu sorulardan oluşacak şekilde hazırlanmıştır. Anket sorularının uygulanabilirliğini sınamak amacıyla 25 öğretim elemanıya ön (pilot) çalışma yapılmıştır. Ön çalışma sonucu deneklerden gelen eleştiri ve istekler dikkate alınarak, bazı soru ve seçeneklerin düzeltilmesi yoluna gidilmiş ve ankete son şekli verilmiştir.

Hazırlanan anket formlarının bilgisayar ortamında değerlendirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Anketin uygulanabilmesi için yürütülen işlemler şu şekilde sıralanabilir :

1. Anketin uygulanacağı örneklem grubu, mühendislik, fen, sosyal ve insan bilimleri alanı içine giren her grup için, bilim adamlarının bölümlerine ve statülerine göre ayrı ayrı saptanmış ve formlar buna göre ayrılarak bölüm kodları işlenmiştir.

2. Anket yapılacak kişilerle görüşülerek randevu istenmiştir. Görüşmede bilim adamlarına, anketin amacı ve nasıl yapılacağı açıklanmıştır.

3. Ankete katılmayı reddeden deneklerin yerine, yine aynı bilim dalından ve aynı statüdeki araştırmacılar arasından yenisi seçilmiştir.

4. Anketler, görüşme sırasında deneklere verilmiştir. Deneklerin bir kısmı anketi görüşme sonrasında yapmayı tercih etmişler ve belirlenen bir başka tarihte tekrar görüşülerek formları geri vermişlerdir.

5. Anket soruların yanıtlanması sırasında atlamalar sonucu oluşan boşluklar deneklerle iletişime geçilerek tamamlanmıştır.

6. Anketin değerlendirilebilmesi için Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'na gerekli yasal başvuru yapılmış, bu çalışmayı yapacak görevli ile konu hakkında görüşülmüştür.

7. Toplanan anket formları Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'nın isteği üzerine, bilgisayarda değerlendirilebilecek şekilde kodlanmıştır.

8. Verilerin değerlendirilmesinde SAS (Statistical Analysis for Sciences) adlı istatistik programı kullanılmıştır.

9. Çalışmamızın esasını oluşturan gruplar arası farkın anlamlı olup olmadığının sınanması için %5 güven sınırı ve ilgili serbestlik derecelerinde "Khi Kare Testi" yöntemi kullanılmıştır. Bu test verilen yanıtların birbirinden istatistiksel açıdan anlamlı sayılacak derecede farklı olup olmadığını ortaya koymaktadır. Farkın önemli olup olmadığını gösteren Khi Kare Testi ile ilgili değerlendirme Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı tarafından yapılmıştır.

10. Anket sonucu elde edilen bulguların gruplara göre ayrı ayrı ve karşılaştırmaya olanak verecek şekilde tablolarla ifade edilmesi için H.Ü. İstatistik Bölümünden Doç. Dr. Aydın Erar' la 12 Mayıs 1997

tarihinde görülmüş ve yapılan görüşme sonucu bulgularla ilgili açıklamalar yapılmıştır.

I. 5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla şunlardır:

I. Bölüm: Konunun önemi, araştırmanın amacı ve hipotezi; araştırmanın alanı, kapsamı ve evreni, yöntem ; terminoloji ve kullanılan kaynakları belirten giriş bölümüdür.

II. Bölüm :Bilgi kavramına açıklık getirildiği, bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışının genel olarak tanımlanıp, ilişkilerin ortaya konduğu bir bölümdür. Bu bölümde bilgi arama davranışını etkileyen nedenlerin de açıklanmasına çalışılmıştır.

III. Bölüm : Bilim adamlarının bilgi gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışlarının açıklandığı, bilim adamlarının bağlı oldukları meslekle ilişkili olarak bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarındaki farklılıkların literatüre dayanarak yansıtıldığı bölümdür.

IV. Bölüm : Araştırmamız kapsamına giren bilim adamlarına uygulanan anket sonucu elde edilen bulguların açıklandığı bölümdür. Bu bölümde sonuçlar gruplara ve gruplar arası yapılan karşılaştırmalara dayanılarak açıklanmaktadır.

V. Bölüm : Araştırma sonunda ortaya çıkan bulguların değerlendirilerek yorumlandığı bölümdür. Yapılan değerlendirmelerde

araştırmamız sonucu elde ettiğimiz bulgularla, literatürden sağlanan bulguların karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

VI. Bölüm : Araştırma sonucu varılan sonuçların tartışıldığı ve bu sonuçlar ışığında çözüm önerilerinin oluşturulduğu bölümdür. Ayrıca bu bölümde konuyla ilgili olarak yapılabilecek araştırmalar için öneriler getirilmesine çalışılmıştır.

I. 6. TERMİNOLOJİ

Araştırmamız süresince terminoloji ile ilgili sorunlar yoğun olarak hissedilmiştir. Alanımızda terminolojik çalışmaların yetersizliği, bazı sözcüklere Türkçe karşılık bulmakta zorlanmamıza neden olmuştur. Mümkün olduğunca yeni ve alışılmamış sözcükler türetmekten ve kullanmaktan kaçınılmış, sözcüklerin alışılmış karşılıklarının kullanılmasına özen gösterilmiştir. Bununla birlikte, Türkçe kütüphanecilik terminolojisi içinde yer almamış bazı sözcüklerin orijinal haliyle kullanılması tercih edilmiştir. Bu sözcükler çalışma metni içinde koyu harflerle belirtilmiştir. Türkçe karşılığı olan bazı sözcüklerin Türkçe'ye çevrilmiş haliyle birlikte İngilizce' sinin de verilmesi gerekli görölmüştür. Yaygın kullanılan kısaltmalara olduğu gibi yer verilmiştir.

Araştırma metninin yazılmasında Türk Dil Kurumu yayınlarından Türkçe Sözlük (1983), İmla Kılavuzu (1993) ve Adam Yayınlarının Ana Yazım Kılavuzu (1994) kullanılmıştır.

Araştırma içinde geçen bazı terimler ve bunlara ilişkin tanımlamalar aşağıda belirtilmiştir.

Bilgi: İngilizce karşılığı “information” olan “enformasyon” sözcüğünün, Türkçe’ de “ enformasyon” ve “bilgi” olarak kullanıldığı bilinmektedir. Aynı zamanda “knowledge” sözcüğünün karşılığı da “bilgi” dir. Ancak Türkçe kullanımda “bilgilenme”, “bilgi erişimi”, “bilgi kaynağı”, bilgi verme” gibi terimlerden de anlaşılacağı gibi, burada kullanılan bilgi, enformasyon anlamındaki bilgidir. Bu uygulamalar “bilgi” sözcüğünün “enformasyon” yerine yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir. Araştırmamızda “bilgi gereksinimi”, “bilgi kullanımı”, “bilgi arama davranışı”, “bilgi edinme” ve “bilgi kaynağı” gibi sözcükler sıkça geçmektedir. Yaygın kullanıma ve kabul edilen terimlere uygun olacağı düşüncesiyle “bilgi” sözcüğü “information” sözcüğü karşılığı olarak tercih edilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde, bilgi kavramı ayrıntılı olarak ele alınmış, “enformasyon” anlamındaki “bilgi” ile “knowledge” anlamındaki “bilgi” nin özellikleri bu bölümde tartışılmıştır.

Bilgi İletim Kanalı : Bilginin iletiildiği ortamı ifade etmektedir. Bilgi iletim kanalı bilginin iletiildiği yollarla ve ortamlarla ilgili olarak farklı isimler alabilmektedir. Çalışmamızda bilgi iletim kanalları; sözlü, yazılı ve elektronik olarak iletim şekillerine göre ve bunları da içine alacak şekilde resmi ve resmi olmayan bilgi iletim kanalları olarak özelliklerine göre ayrılmıştır. Bilginin iletilmesinin işlendiği ikinci bölümde konu ayrıntılarıyla tartışılmaktadır.

Bilim Adamı : Çalışmamızda “bilim adamı” sözcüğü üniversitelerde akademisyen olarak çalışan insanları ifade etmektedir. Akademisyen sözcüğünün Türkçe olmaması, bu sözcüğün kullanılmasına engel olmuştur. “Bilim adamı” sözcüğü ile kastedilen kadın ve erkek akademisyenler olmasına karşın, “bilim insanı” sözcüğünün kullanımda yeterince yaygınlık kazanmaması nedeniyle “bilim adamı”, her iki cinsi de içine alacak anlamda kullanılmıştır.

Kullanıcı : Çalışmamızda “kullanıcı” sözcüğü bilgi merkezlerini sadece aktif olarak kullanan insanlarla sınırlı değil, aktif ve potansiyel, bilgi merkezlerinin hizmet vermekle yükümlü olduğu tüm kitleyi kapsamaktadır.

Review yayın : İngilizce bir sözcük olan “**review**” bir konuda yayınlanmış literatürün gözden geçirilerek, yeni bir yorumla sunulması anlamındadır. Bu tür makalelerde yeni yayınların kapsanması ve kaynakçalarının geniş olmasına özen gösterilmektedir. Türkçe’de bu sözcüğü karşılayan anlamlı bir sözcük olmadığı için orijinal haliyle kullanılması uygun görülmüştür.

Hakemli dergi : İngilizce karşılığı “**peer-review**” olan hakemli dergiler, konuyla ilgili ve kendini o alanda kanıtlamış isimler tarafından makalelerin denetlenerek, yayınlanabildiği dergilerdir. “Hakemli dergi” sözcüğünün Türkçe’de kabul görmüş ve kullanılmakta olması nedeniyle çalışmamızda “Hakemli dergi” terimi kullanılmıştır.

Invisible College : Bir bilim alanında, birbirine yakın konularda çalışan ve seçkin bilim adamlarının oluşturduğu küçük ve etkileşimli gruplardır. Türkçe karşılığı olmadığı için orijinal haliyle kullanılmıştır.

İndeks / Abstrakt : “Dizin ve öz dergisi” olarak Türkçe karşılıklarının kütüphanecilik literatürüne yerleşmiş olmasına rağmen, pilot anket uygulamaları sırasında deneklerden gelen eleştiriler doğrultusunda indeks ve abstrakt sözcüklerinin kullanıcılar tarafından bilinip, benimsendiği anlaşılmıştır. Bu nedenle, sorular ve araştırma metni arasındaki bütünlüğü sağlamak amacıyla bu yayın adlarının

çalışma içinde "indeks" ve "abstrakt" olarak kullanılmasına karar verilmiştir.

I. 7. KAYNAKLAR

Konumuzla ilgili kaynakları saptayabilmek amacıyla kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. 1994 yılından bu yana her yıl yaptığımız yayın taramaları, çalışmamız sırasında zenginleşen anahtar sözcüklerle geliştirilerek tekrarlanmıştır. Taramaların büyük bir kısmı basılı kaynaklardan yapılmıştır. Bunun yanında CD-ROM veri tabanları ve Internet aracılığıyla yabancı ülkelerin kütüphane katalogları taranmıştır. Yayınların büyük bir kısmı üniversite kütüphaneleri ve YÖK Dokümantasyon Merkezi'nden sağlanırken, bu merkezlerde bulunamayanlar yurt dışından getirtilerek değerlendirilmiştir.

Literatür taraması yapılan basılı kaynaklar ve veri tabanları şunlardır :

Information Sciences Abstracts (1983 -)

Library and Information Sciences Abstracts (1969 -)

LISA CD-ROM (1969-1992)

Library Literature (1958 -)

Library Literature CD-ROM (1988-1992)

Türkiye Bibliyografyası (1935 -)

Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1952 -)

Social Science Citation Index (1972 -)

Art and Humanities Citation Index (1976 -)

Dissertation Abstracts International A. (1969 -)

Kütüphanelerin konu katalogları da ayrıca taranarak, ilgili kaynaklar değerlendirilmiştir.

Yerli literatürde konuyla ilgili kaynak sayısı yok denecek kadar azdır. Bulunan kaynakların konuya kütüphane açısından yaklaştıkları saptanmıştır. Yabancı kaynaklar arasında özellikle Annual Review of Information Science and Technology (1966 -) adlı eser, konuya ait literatürü bütün olarak görmemize ve değerlendirebilmemize yardımcı olmuştur. Encyclopedia of Library and Information Science (1987, 1989,1994) adlı kaynak, bilim dallarının bilgi kullanımları ile ilgili genel kapsamlı bilgi vermesi ve zengin bibliyografyaları ile araştırmamıza yardımcı olmuştur. The Value and Impact of Information (1994) adlı eserden bilgi kavramını araştırırken, Information Seeking and Communicating Behavior of Scientists and Engineers (1991) adlı eserden fen ve mühendislik alanında bilgi arama davranışlarını araştırmak amacıyla büyük ölçüde yararlanılmıştır.

Ayrıca Journal of Documentation , Journal of American Society for Information Science, Social Science Information Studies , çalışmamız süresince en yoğun kullanılan süreli yayınlar olmuştur.

Konumuzla ilgili olarak en son gelişmeler ve güncel bilgiler, Information Seeking in Context (14- 16 August 1996 , Tampere) adlı uluslararası seminerin bildirilerinden sağlanmıştır.

Yerli literatürün izlenmesi amacıyla, ülkemizde kütüphanecilik alanında temel kaynak olan Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni ve daha sonraki adıyla Türk Kütüphaneciliği'nin bütün sayıları taranmıştır.

Araştırmanın yürütülmesinde Research Methods in Library and Information Studies (1991) ve Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntem (1976) adlı kaynaklardan yararlanılmıştır. Literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan anket ve görüşme teknikleriyle toplanan

verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesinde, Örnekleme Kuramı (1990) kullanılmıştır.

Tez düzeninin oluşturulmasında, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün Yüksek Lisans ve Sanatta Yeterlilik Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi (1996) rehber olarak alınmıştır.

II. BÖLÜM

BİLGİ KAVRAMI VE BİLGİ İLETİM KANALLARI

II.1. BİLGİ KAVRAMI

Toplumsal bir varlık olan insan, çevresini kontrol edebilmek, geleceğini belirlemek ve öğrenme güdüsünü karşılayabilmek için sürekli bir etkinlik içindedir. İnsanın yaşamını sürdürebilmesi, sonsuz sayıdaki gereksinimlerini karşılayabilmesi, sosyal etkinliklerini düzenleyebilmesi ve doğaya hakim olabilmesi için bilgiye gereksinimi vardır. İnsanın var oluşundan bu yana önemli olan "bilgi" nin ne olduğu sorusu ise bütün düşünürlerin ilgisini çekmiştir. İlk çağlardan bugüne dek süren bu çabanın sonucunda "Bilgi Kuramı" doğmuştur.

Düşünce tarihi içinde bilgi bazen, kendi içimizde bir ilerleme, mükemmelliğe ulaşma, bazen de eşya ve doğaya egemen olmak için bir araç olarak görülmüştür. Platon tarafından savunulan birinci görüşte bir edilgenlik vardır. Bacon ve Comte tarafından savunulan ikinci görüş ise, egemen olmak için bilmek esasına dayanır. Bilimsel açıdan geçerli olan bilgi, işte bu anlayıştan kaynaklanmaktadır. Etken olan bu bilgi anlayışının, yirminci yüzyılda etkisini daha da artırdığı görülmektedir. Bu yüzyılda ortaya çıkan "Bilgi Sosyolojisi" tüm bilimlerin ortak konusu olan bilgiyle, toplumsal ortam arasındaki ilişkiyi incelemektedir (Armağan 1974: 2-9).

Bilgi; birbirinden ayrılmayan iki öğeden oluşmaktadır. Bunlardan birisi bilen (insan), öteki ise bilinen, araştırılan (var olan) nesnedir. Her bilgi bu iki öğeye ve bunlar arasında kurulan bağa dayanır. Bilene, bilgi teorisi terminolojisinde "suje"; bilinen veya bilinmesi gereken şeye de "obje" adı verilir. Objeye var olan şeydir. Bu; doğal bir nesne, tarihsel bir belge, dil, yazı, matematiksel bir problem, sosyal veya ekonomik bir olgu olabilir. Bilgi; suje ile bu objeler arasında oluşan bağıdır (Mengüşoğlu 1992: 47-48).

Genellikle bilen bir özne ile bilinen bir nesne arasındaki ilişki olarak incelenen bilgi sürecinin, bu iki ögesine farklı anlam ve ağırlıkların verilmesi, farklı bilgi felsefesi anlayışlarının doğmasına neden olmuştur. Daha çok nesneye ağırlık veren, bilginin dış dünyadaki nesnel varlığını savunan görüş realist görüştür. İdealistler ise özneye ağırlık vermişler ve gerçekte var olmayan nesnelere yönelik bilgiyi savunmuşlardır.

Bilgi gerçekte anlaşılması zor ve tartışmalı bir kavramdır. Bu konuda ileri sürülen tanımlar çok çeşitlidir. Değişik toplum ve değişik kültürlerdeki araştırmacılar farklı tanımlar geliştirmektedirler. Bu alanda birbirinden farklı 400 civarında bilgi tanımının var olması konuyla ilgili bir fikir verebilmesi açısından önemlidir. Bu durum, bilimsel ve kültürel iletişim açısından önlenemez yanlış anlamalara neden olmaktadır. Örneğin bazı araştırmacılar, "Bilgi bilgidir, enerji veya madde değildir" derken; bazı araştırmacılar bilgiyi enerji ve madde arasında sıralamaktadırlar. Bilgiyi tek bir kavram olarak değil, karmaşık ilişkilerden oluşan kavramsal bir dizin olarak ele almakta yarar vardır (Yuexiao 1988: 480).

Antik çağlardan beri üzerinde tartışılmasına rağmen, bütün filozofların kabul edeceği bir bilgi tanımı bulmak zor, hatta olanaksızdır. Ayrıca neyin bilgi olduğu, neyin bilgi olarak kabul edilemeyeceği; bilgi, inanç ve gerçek ilişkisi hala tartışılmaktadır. Bilgi ve bilmek kavramlarını bir arada ele alıp inceleyen Russell (1970: 20-26), bilgi üzerine yapılan tanımları inceledikten sonra, bu alanda kesin bir tanım yapmanın zorluğunu ortaya koymakta ve neyin bilgi olduğu sorusu üzerinde yoğunlaşmanın önemini vurgulamaktadır.

Bir seçim yapmamız söz konusu olduğunda gereksinim duyduğumuz şey bilgidir. Daha önceden bildiklerimizi değiştiren de bilgidir. Bu yüzden ki bilgi daha çok etkilerine dayanılarak tanımlanmaktadır. Bireyler bilgiyi kendi dünya görüşlerine ve ideolojilerine göre açıklama eğilimindedirler. Bu nedenle bilgi tanımları epistemolojik görüş açılarını ve ayrılıklarını yansıtmaktadır. Bir yanda, bilginin maddesel dünyanın yapısı içinde var olduğunu ve biz olsak da olmasak da var olacağını savunan görüş; diğer yanda, insanın dışındaki dünyanın sadece bilen kavramlar sistemi

tarafından işlendiği zaman bilgiye dönüşebileceğini savunan bir görüş vardır. Bireyin kavramlar sistemi, içinde bulunduğu toplumun değer yargıları, gereksinimleri ve kültür düzeyinin bir ürünüdür. Bilgi ve gereksinimlere bağlı olarak toplumsal anlayış da değişime uğramaktadır (Mc Garry 1983:98).

Bilgi kavramı, geniş ölçüde felsefi bir temele dayanır. Tanımlar da bunu kanıtlayacak doğrultuda yapılmaktadır. Felsefi açıdan bilgi, ne özel tip bir nesnedir, ne de herhangi birşeyin içeriğidir. Bilgi, nesne ile içerik arasındaki ilişkiyi, karşılıklı iletişimi oluşturandır (Yuexiao 1988: 480-481).

Bilgi herhangi bir mesleğin çalışma alanıyla sınırlı değildir. Disiplinler arası bir kavram olan bilgi; kütüphaneciler kadar, antropoloji, arkeoloji, sosyoloji, felsefe ve benzeri çalışma alanlarının da konusudur. Ne şekilde olursa olsun bilgi, insanlık tarihi süresince, tüm zamanlarda insan topluluklarının gelişmesinde, düşünce ve davranışlarının şekillenmesinde en önemli unsur olmuştur. Bütün bunlara rağmen bilgi tarihine bakıldığında, bilgiyi tanımlayıcı çalışmaların yetersiz ve eksik olduğu görülmektedir (Stevens 1986: 2-3).

II.2. BİLGİ KAVRAMININ TANIMLANMASI

Etimolojik açıdan bakıldığında latince kökenli olan "informatio" terimi; şekiller, planlar yada dizgeler anlamına gelen "**forma**" ve "**formatio**" sözcüklerinden türemekte ve haber anlamına gelmektedir (Mc Garry 1983: 98). Aynı zamanda birşeyin hayal edilmesi ve bunun ifade edilişi anlamını taşıyan "**informare**" eğitmek, öğretmek anlamında da kullanılmıştır (Kirschenmann 1970: 18).

Pek çok başvuru kaynağı bilgiyi, "haber" açısından ele alıp tanımlamaktadır. Bu tanımlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: Bilgi, "bildirme işi"; "eğitici bilginin iletimi"; "bazı olay ve gerçeklerin haber olarak iletilmesidir" Bilgi; "bilgilenmek üzere alınan veya sahip olunan şey"; "nesne durumundaki bilginin zihinde anlaşılabilir olarak bilgilenme durumuna gelme süreci" şeklinde de tanımlanmaktadır. .Literatürde bilginin tanımı konusunda bir fikir birliği yoksa da, en çok kullanılan ve atıf yapılan tanım bilginin "şüpheli

azaltan şey " olduğudur. Geniş ölçüde kabul görmesine rağmen, bu tanım bilginin gerekliliği ve yeterliliğini tanımlamaya uygun değildir. Ayrıca, her şüpheyi azaltan şey bilgi olmayabilir (Feeney ve Grieves 1994: 10).

Bilgi sıkça " anlam yüklü sembol ve semboller grubu" olarak tanımlanmaktadır. Bilgiyi alan açısından bakıldığında, "bilgi alıcının evrensellik boyutunu arttıran veya değiştiren şeydir" (Bouazza 1989: 145). Bilginin alınması herhangi bir etki yaratması beklenmeden, doğal bir şekilde olabilir. Fakat bilgi alındıktan sonra, alıcı üzerinde var olan fikirlerin olumlu ve olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır (Katz 1982: 18). Bu açıdan bakıldığında, bilgi (information), bilginin (knowledge) alıcı tarafından tam olarak özümsemmeden önceki bilinmezlik halidir. Eğer bir mesaj alıcı tarafından daha önceden biliniyorsa, yeni bilgi bir anlam taşımaz (Logley ve Shain 1989:260).

Feeney ve Grieves (1994: 10-11) bilgi ile ilgili geliştirilen kuram ve tanımları bir sistematik düzen içinde ele almış ve gruplandırmışlardır. Bunlardan ilk grup; **information** anlamındaki bilgiyi, **knowledge** anlamındaki bilgiyi geliştiren her hangi bir şey olarak gören görüştür. Bu görüşe göre, **information** anlamındaki bilginin önemi, daha çok bilgiyi (knowledge) oluşturan şey olmasındadır. İkinci gruptaki teoriler, bilgiyi; şüpheyi azaltan, güçlükleri gideren etken olarak ele almaktadırlar. Üçüncü görüş ise, **information** anlamındaki bilgiyi, **knowledge** anlamındaki bilginin gösterilmesi veya ifade edilmesi olarak inceleyen görüştür. Bütün bu yaklaşımlar da göstermektedir ki, bilgiyi anlamamızda bakış açılarımız etkindir. Bu da her zaman yaklaşımların ve tanımların yanlı olacağını göstermektedir. Sonuçta unutulmaması gereken, bilginin dilbilimsel, kültürel, sosyal ve teknolojik etkilere bağlı bir kavram olduğudur.

Bilgi kavramının tüm disiplinleri içine alacak ve doğru anlaşılacak ortak bir tanımını yapmak olanaksızdır. Böyle bir tanım geliştirme gayreti de artık günümüzde yersiz bulunmaktadır. Pek çok disiplinin konusu olan bilgi, her disiplin içinde değişik şekillerde anlaşılmakta ve tanımlanmaktadır. Bir disiplin için uygun olan tanım, bir diğeri için yetersiz veya çok kapsamlı olabilmektedir. Her bilim dalı kendi içinde bilgiyi tanımlama ve anlama çabası içindedir (Stevens 1986: 5-6). Her meslek veya bilim dalının kendi

alanı için geçerli bilgi tanımını yapması, bilgiye bakış açılarının ve tanımlar arasındaki farklılıkların anlaşılması için gerekli ve önemlidir. Bilimsel iletişim ve gelişimin tam olarak gerçekleştirilmesi buna bağlıdır. Fakat genelde bilim adamları bu tanımları yaparken, bilginin yapısı ve fonksiyonlarını sadece felsefi açıdan ele almakta, tüm bilim dallarını kapsayacak tanımlar geliştirmeye kalkışmaktadırlar. Bu iki nedenle de çoğunlukla hataya düşülmektedir (Yuexiao 1988:484).

II.3. KÜTÜPHANECİLİK, BİLGİ BİLİM VE KULLANICI İNCELEMELERİ AÇISINDAN BİLGİNİN TANIMLANMASI

Her bilim dalında olduğu gibi, Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim dallarında da bilgiyle ilgili tanımlar geliştirilmiştir. Bu alanda en kapsamlı ve en çok atıfta bulunulan çalışma Wellish (1972) 'e aittir. Wellish (1972) kütüphanecilik ve bilgi bilim alanında yapılan 39 tanımı incelemiş ve bunlardan sadece 8 tanesini, bilgiyi yeterince açıklayıcı ve tanımlayıcı olarak kayda değer bulmuştur. Bu tanımlarda sadece kütüphanecilik ve bilgi bilimle ilgili kavramlar esastır. Bu nedenle bu tanımlar, herkesçe kabul edilebilecek, genel unsurlar içeren tanımlar değildir.

Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim açısından bakıldığında, 1965 'e kadar bu alanlarda geçerli olacak bir tanım bulmak olanaksızdır. Bilgi Bilim konusunda geliştirilen ilk tanım:"Bilgi; ham, saf ve işlenmemiş veriler topluluğundan ibarettir" şeklinde yapılmıştır. Daha sonra geliştirilen tanımlarda, bilginin iletilebilme özelliği üzerinde durulmuş, "bilgi, karşılıklı iletilebilme özelliği olan nesne" olarak tanımlanmıştır. Sonraki çalışmalarda, bilginin toplum için yararı, ideolojik görüşler ışığında tanımlara yansıtılmıştır. Bilgi konusunda çalışmalar ilerledikçe, bilginin problem çözümü ve bu açıdan sağladığı yararlar ön plana çıkarılmış ve bilgi bu özelliğiyle tanımlanmıştır (Wellish 1972: 471-472).

Kütüphanecilik ve bilgi bilim alanında, bilgi değişik kategoriler altında sınıflandırılmıştır. Bu kategorileri incelediğimizde; bilginin yapısı, işlenebilmesi ve mesaj olarak iletilebilme özelliklerinin dikkate alındığını

görmekteyiz. Kütüphanecilik alanında bilgiyi tanımlayan pek çok çalışmada, bilginin kaydedilmiş olma özelliği vurgulanmaktadır. Bu alanda yapılan tanımlardan birkaçı şu şekilde sıralanabilir: "Bilgi, kağıt veya herhangi bir ortam üzerine, anlaşılabilir şekilde kaydedilebilen ve iletilebilen veriler topluluğudur" (Harrod1987: 381). "Toplanmış, düzenlenmiş ve anlamlı bir şekle dönüştürülmüş veri bilgisidir" (Long 1991: 498).

Bilgi, kullanıcı çalışmalarının da konusudur ve çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bu kapsamda bilgi; "gerçek verilerin ortaya konması", "öneri veya fikir", "kitap, dergi gibi fiziksel bir nesne", ve son olarak "alıcının düşünce yapısında değişiklik yaratacak herhangi bir metin " olarak, çalışma alanına uygun şekilde tanımlanmıştır (Rohde 1986: 51-52).

Bilgi arama ve problem çözme açısından bakıldığında, bilgi, bilimsel gerçeklerin bilinmesi anlamındadır. Yine bu bakış açısına göre sınıflandırıldığında; problem bilgisi (problem information) ve problem çözme bilgisi (problem solving information) olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu bakış açısı, özellikle belli bir mesleğe bağlı kişilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarının incelendiği araştırmalardaki bilgi yaklaşımını yansıtmaktadır (Byström ve Jarvelin 1995: 192).

Bütün bu tanımların ışığı altında bilgiyi kendimize göre tanımlayacak olursak: "Bilgi; çeşitli kaynaklardan, farklı kanallarla belirli bir amaç için elde edilen, özümseven ve daha önce var olan bilgide değişiklik yaratarak, bir etkinlik için kullanılabilen ve başkalarına iletilebilmek üzere farklı ortamlara kaydedilebilen bir olgudur" diyebiliriz.

II.4. BiLGi KAVRAMININ TANIMLANMASINDA TERMiNOLOJİK ZORLUKLAR: VERİ (DATA), BiLGi (INFORMATION) VE BiLGi (KNOWLEDGE)

Bilgi kavramının tanımlanmasındaki en büyük sorunlardan birisi de , veri (data), bilgi (information) ve bilgi (knowledge) sözcüklerinin çoğu kez aynı anlamda kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Veri (data), bilgi (information) ve bilgi (knowledge) arasındaki farkı ortaya koymaya çalışan

pek çok sayıda tanım geliştirilmesine rağmen, bu kavramlar arasındaki karmaşa devam etmektedir. Sorun sadece tanım eksikliği ve bu sözcükler arasındaki farkın net olarak açıklanamaması da değildir. Bilgi (information) teriminin çok anlamlı kullanımı da karışıklığı artırmaktadır. Bilgi (information), bazen fiziksel bir varlık veya olgu, bazen mesajların transfer edildiği iletişim kanalı, bazen de veri anlamında açıklanmakta veya kullanılmaktadır. Araştırmacılar bu kavramlar arasındaki ayrımı yapmada çoğu kez hataya düşmektedirler (Wilson 1981:3).

Veri (data), bilgi (information) ve bilgi (knowledge) arasındaki ayrımı yaparken, "information" karşılığı kullanılan bilginin yeri, veri ile "knowledge" karşılığı kullanılan bilgi arasındadır. Bilgi bir ürün olarak düşünülecek olursa dıştan gelen girdilere gereksinim vardır. Bu girdiler işlenerek, kullanılır ve iletilbilir duruma dönüştürülürler. Bilgi kavramının anlaşılabilmesi için, bu terimlerin çözümlenmesi ve aralarındaki farkın açıklanması gerekmektedir.

Veri (data); işlenmemiş, düzenlenmemiş ham gerçeklerdir (Davis 1991: 181). Veri, bilginin kaynağıdır. Bilgi (information) toplanmış, anlamlı bir şekilde işlenmiş veridir. Veri, bilginin (information) ham maddesini oluşturur. Kararların alınmasına yardımcı olacak bilgiyi (information) üretmede veriden yararlanır. Her tür bilginin oluşumunu sağlayan kaynak veridir (Long 1991: 11).

Günlük dilde sıkça kullanılan "bilgi sahibi olmak", "bilgi almak", bilgi (information) ile bilgi (knowledge) arasındaki ilişkiyi ve birlikte kullanımlarını göstermektedir. Genelde günlük kullanımda bilgi (information), kişi ve iletişimiyle bağlantılıdır. Bilgi (knowledge) ise kişinin bilinciyle ilgilidir. Bilginin (information) alınması ve verilmesi de bilinçli yapılan davranışlardır. Bilgi (information) ve bilgi (knowledge) bu yüzden geniş ölçüde birbiriyle karıştırılmakta, çoğu kez de eş anlamlı sözcükler olarak kullanılmaktadır (Kirschenmann 1970: 19).

Kemp (1976: 161) bilgiyi (knowledge) kanıtlanmış gerçekler olarak kabul etmektedir. Bu anlamda bilgi (knowledge); bilme duygusu, daha önceden bilinenin kabullenilmesi anlamını taşımaktadır. "Knowledge" anlamındaki bilginin tanımlanması, "information" anlamındaki bilginin

anlamındaki bilginin tanımlanması, "information" anlamındaki bilginin tanımlanmasından daha zor ve karmaşıktır. Kütüphaneciler, psikologlar ve davranış bilimciler tarafından farklı açılardan incelenmekte ve değerlendirilmektedir. Bilgi (knowledge); bireysel, birbirinden bağımsız ve tam anlamıyla erişilmesi zordur (Badenoch 1994: 12-13).

Bilgi (information) ve bilgi (knowledge) arasındaki farkı ortaya koymak açısından, bilgiye (knowledge) daha yakından bakmak ve özelliklerini açıklamakta yarar vardır.

Knowledge da, **information** gibi Latince kökenli bir sözcüktür. Latince'ye Avrupa dillerinden "gen" köküyle girmiş, ilk olarak "natio" şeklinde kullanılmıştır. Daha sonra bilmek anlamında "cognosco" ve bilgi anlamında "cognitio" olarak yer almıştır. Dilimizde ise bilgi sözcüğü "bilmek" kökünden türetilmiştir. Bu anlamda bilgi genellikle bilinen şeyler ve bilme edimi anlamında kullanılmaktadır (Hançerlioğlu 1976: 165)

Bilgi (knowledge), bilgiden (information) sonraki basamağı oluşturmakta, daha sonraki oluşumu ifade etmektedir. Bilgi (knowledge), bilginin (information) ötesinde, bilginin yorumlanması, belli bir değere göre işlenmesi, bilgiyi alanın etkinlikleri doğrultusunda hazırlanmasıdır (Kochen 1975: 5).

Bilgi (knowledge) bir bütündür. Tek tek katılımların, birbiriyle uyumlu bir bütün oluşturmasıyla meydana gelir. Bu nedenle bilgi (knowledge) bir sistem olarak ele alınabilir ve örgütlenme esasına dayanır. Bilgi (knowledge) kesin değildir. Zaman ve çevreye göre değişebilir. Sosyal etkenlerin bilgiye olan etkisi, değişik toplumlarda, değişik toplumsal ve bireysel bilgilerin oluşmasına neden olur (Kemp 1976:163-166).

Kavrayış (understanding) ise, bilginin (knowledge) ötesindedir. Bilgiyi kavrayan kişinin sadece ne bildiğinin farkında olması değil, neyi bilmediğinin ve neyi bilmeye gereksinimi olduğunun ve bunların nasıl birbiriyle ilişkilendirilebileceğinin farkına varmasıdır. İnsanların kavrayışı, sordukları soruların derinliğiyle değerlendirilerek anlaşılabilir.

Akıl (wisdom) ise kavrayışın da ötesindedir. Çünkü akıl insanı sadece bazı davranışlara hazırlamakla kalmaz, bu davranışların var olan bilgilerle, doğru yerde ve doğru zamanda, bilgi (knowledge) ve kavrayışa bağlı olarak yapılabilmesinde uyarıcı ve yol göstericidir. Akıl, bilginin (knowledge) doğru kullanımınıdır. Bir anlamda bilginin nasıl kullanılacağını bilmek akıldır (Kochen 1975: 5).

Birbiriyle farklı anlamlar taşıyan *information* ve *knowledge* sözcüklerinin, Türkçe'de tek bir karşılık olarak "bilgi" sözcüğüyle tanımlanması, var olan karmaşayı daha da arttırmaktadır. Son yıllarda Türkçe'ye "enformasyon" olarak giren bilgi, çalışmamızın esas konusunu oluşturmaktadır. "Information" karşılığı olan bilgiyi, "knowledge" karşılığı olan bilgiden ayırmak için bundan sonraki bölümlerde "information" karşılığı olarak sadece "bilgi", "knowledge" karşılığı bilgi ise "bilgi (knowledge)" olarak kullanılacaktır.

II.5.BİLGİ TÜRLERİ

İnsanların doğayı kontrol altına almasında, olay ve nesnelere anlamasında yardımcı olan bilgi, insanın gelişimi ve sosyalleşmesini de sağlar. Düşünce tarihi içinde, farklı algılama ve tanımlamalar sonucu bilgi çeşitli gruplara ayrılmıştır. Felsefi açıdan bilgi, içeriğine göre anlamsal (semantic) ve anlamsal olmayan (non semantic) şeklinde ayrılmaktadır. Örneğin bilimsel bilgi sağlam bir anlamsal temele dayanmaktadır. Bilgi nesnelere göre ele alındığında, biyolojik (biological) ve biyolojik olmayan (non biological) bilgi tanımlarıyla karşılaşmaktayız. Biyolojik olmayan bilgi, kimyasal ve fiziksel etkileşimle ortaya çıkan olgu ve işlemlerden oluşur. Biyolojik bilgi ise çok daha karmaşıktır. Genetik bilim, fizyoloji, psikoloji, sosyoloji , davranış bilim ve dil bilim gibi alanları kapsamı içine alır.

Bilginin ilk ortaya çıkışının "haberleşme" anlamında oluşu ve bunu hala bu şekilde algılayan grupların varlığı, insanı merkez kabul eden bilgi tanımlarına yol açmıştır. Toplumsal olmayan açıdan insanı merkez alan bilgi kavramı; antropoloji, genetik, fizyoloji ve nöroloji alanlarının konusudur ve her insan için geçerlidir. Toplumsal bir varlık olarak insanı merkez alan bilgi

ise; dilbilimsel, kültürel, ekonomik ve politik bilgidir. Bu özellikler insan toplulukları ile ilgili olduğu için, toplumdan topluma değişiklik gösterir. İnsanın esas alındığı bilgi türlerini derinleştirecek olursak, ekolojik ve çevresel bilginin insan zihninin dışında, insanın fiziksel aktivitelerinden oluştuğunu söyleyebiliriz. İnsanın zihinsel bilgisi ise, bilmeye anlamaya ait kavramsal bilgidir ve insanın zihinsel ürünü olarak ortaya çıkar (Yuexiao 1988: 480-482).

Bilgiyi; epistemik bilgi (epistemic information) ve sistemik bilgi (systemic information) olarak ayıran kuramcılar da vardır. Epistemik bilgi, insan bilgisinin içeriğinin ve kavrayışının esas alındığı bir alandır. Bu alanda bilgiye bakış açısı insan unsuru üzerinde odaklaşmaktadır. İnsanların gerçek dünyayı kavramalarında bilginin etkisi inceleme alanı olarak seçilmiştir. Sistemik bilginin kapsamını ise, özellikle bilginin fiziksel sunumu üzerine yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, insan kavrayışı ve yorumlarının çalışma kapsamı içine alınmasına gerek duyulmamaktadır (Badenoch 1994: 13).

Wellish'in (1972: 173) araştırmasında üç tür bilgiden söz edilmektedir.

1. Mesaj anlamında bilgi: Anlam ifade eden bir bilginin iletilmek amacıyla taşınması, deneyimlerin bir diğer kişiye aktarılmasıdır.
2. İşlem olarak bilgi: Bilginin yaratılması, depolanması, saklanması, araştırılması ve yayılması amacıyla geliştirilen anlamlı davranışlardır.
3. Doküman olarak bilgi: Çözümleyici, birleştirici özellikleriyle yeni olay ve gerçekleri içeren bilgidir.

İngiliz düşünürü Spencer'ın üç tür bilgi bulunduğu yolundaki savı bilgi sınıflamasına yol açmıştır. Spencer 'a göre bu üç tür bilgiden biri toplumsal bilgidir ki, bu dağınık ve günlük bilgidir. İkincisi; dağınık bilgilerin, kendilerine özgü bilim dallarında birleştirilip, yasalara bağlanmasından elde edilen bilimsel bilgidir. Üçüncüsü; bilimsel bilgileri evrensel bir yasada birleştirmiş olan felsefi bilgidir. Sanat kuramcıları Spencer'ın bu savına

dördüncü bir bilgi sınıfı olarak, sanatsal kavrayışı dile getiren heyecansal bilgiyi katmışlardır (Hançerlioğlu 1976: 166).

Bütün bu sınıflamalar birbirinden farklı çok sayıda bilgi türü olduğunu göstermektedir. Bunlar içinde en sık yapılan ve en çok bilinen ayırım "toplumsal bilgi" ve "bireysel bilgi" şeklindedir. Bireysel bilgi, her bireyin zihninde var olan, sadece o birey aracılığıyla ve sorular sorularak erişilebilen bilgidir. Toplumsal bilgi ise, toplum veya toplumsal bir sistem tarafından toplanan, toplumun tüm bireyleri tarafından eşit ve serbestce erişilebilen bilgidir. Bu iki tür bilgi arasındaki temel ayırım erişilebilirlik sorunundadır. Bazı toplumlarda toplumsal bilginin olduğu kayıtlara herkesin erişimi söz konusu değildir. Bunlar yarı-toplumsal bilgi (semi-social knowledge) olarak adlandırılmaktadır. Bunlar hükümetler için hazırlanmış yayınlar, personel kayıtları, banka hesapları, vergi kayıtları gibi toplumun alt sistemleri ile ilgili özel kayıtlar olabilir. Bireysel bilgi kişinin zihnindeki bilgiyle sınırlı değildir. O kişiye ait mektuplar, notlar bireysel bilginin parçalarıdır. Pek çok bilgi hem toplumsal hem de bireyseldir. Tüm toplumsal bilgilerin aynı zamanda bireysel bilgileri kapsadığını söyleyebiliriz. Her buluş önce bireysel bilgidir. Toplumsal bilgi olabilmesi için bireysel bilginin tanımlanarak kaydedilmesi ve halka ulaştırılması gerekir. Toplumsal bilginin kaynağı bireysel bilgi olmasına rağmen, bir bireyin tüm toplumsal bilgiye sahip olması beklenemez (Kemp 1976: 25-27).

Bir başka önemli ayırım da felsefi bilgi ile bilimsel bilgi arasında yapılmaktadır. Bilgi hem felsefenin, hem de bilimin ortak bir malzemesidir. Bilimsel bilgi de felsefi bilgi gibi var olan bir şeyin bilgisidir. Ancak hareket noktaları ve görüş açıları farklıdır. Felsefe, bilimlerin temeli olan fikirlerle ve onların dayandığı ilkelerle uğraşır. Oysa bilim, konu edindiği objelerin özellikleri ve değişmeyen ilişkileri ile ilgilidir. Bilim bütünün parçalarıyla, felsefe ise bütünün kendisiyle uğraşır (Armağan 1974: 9-10). Bilime; düzenli, güvenilir bilgi olarak bakılırsa da, bilimin asıl özelliği gerçeği bulmaya, olgusal dünyayı açıklamaya yönelik bilişsel bir arayış olmasıdır (Yıldırım 1995: 3). Bilimsel bilgi; yöntemli, nesnel, genel, kesin ve öngörülü bilgidir. Kişiden kişiye değişen bir yorumla yorumlanmaz. Herkes için aynı olduğu için nesneldir. Özel olaylara değil, olaylar topluluğuna uygulandığı için

geneldir. Aksi kanıtlanmadığı sürece kesindir ve olayları önceden bildirdiği için öngörülüdür.

Bilimsel bilgiye fonksiyonel bir bakış açısıyla yaklaşan Byström (1996), bu bilgiyi kendi içinde şu kategorilere ayırmaktadır:

1. Uzmanlık bilgisi (domain information)
2. İş bilgisi (task information)
3. İş çözümü bilgisi (task solution information)

Malmsjö (1996) ise, bilginin kendi başına bir amacı olmadığını, bir amacı olması için bir etkinlikle birlikte şekillenmesinin gereğini belirtmektedir. Bu etkinlik bir kurum içinde işlerin ne tür bir bilgi ile yürütülmesi gerektiği sorusunu gündeme getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında bilgi, farklı amaçlar için iki şekilde sınıflandırılabilir. Bunlar:

1. İşletim bilgisi (operative information): Çalışmanın her aşamasında gereksinim duyulan bilgidir. Her aşama yeni bir işletim bilgisi gerektirir. Bu bilgi doğrudan kurumun etkinliği ile ilgilidir.
2. Yönetim bilgisi (directive information): Bir işin yerine getirilebilmesi için değil, etkinliklerin denetimi ve geliştirilebilmesi için gerekli olan bilgidir. Bu tip bilginin en önemli özelliği doğrudan erişiminin çok nadir olması, fakat diğer bilgilerden, özellikle işletim bilgisinden sonuç çıkarılarak elde edilebilmesidir.

Kurum dışında da bilgiler etkinliklerine göre sınıflandırılabilir. Bunlar:

1. Destek bilgi (supportive information): Bir araştırmanın başlangıcında ilgili problem üzerinde daha önce yapılan araştırma ve çalışmaların sonuçlarını veren bilgidir. Literatür taramaları, veri tabanlarının araştırılması, konuyu bilen uzmanlara danışma, bu bilginin elde edilmesi için yapılan işlemlerdir.

2. Güncel bilgi (state-of-the-art information): Belli bir alandaki bilginin güncel olarak izlenmesinin önemli olduğu durumlarda ortaya çıkan gereksinimi karşılayan bilgidir. Bilgi kullanıcısı bu tür bilgiyle alanında güncel kalabilmekte, yeni gelişme ve yönelimlerden haberdar olabilmektedir. Bu tür bilgi düzenli bilgi gereksinimini karşılar ve kitap, dergi, rapor gibi çeşitli kaynaklardan sağlanabilir.
3. Geri bildirim bilgisi (feedback information): Bu bilgi, işlerin yürütülmesinde ve düzenlenmesinde, verimli ve başarılı olabilmek için gerekli olan bilgidir. Bu amaçla sağlanan ve kullanılan geri bildirim bilgisi, kişilerden, gruplardan ve kurumlardan elde edilebilir.
4. Kişiler arası özel bilgi (private interpersonal information): Bu bilgi türü diğerlerinden farklı olarak özellikle belli bir kurum içerisinde çalışanlar için önem taşımaktadır. Doğrudan kurumun etkinliği ile ilgili olmasa da, dolaylı olarak çalışmalarını etkilemektedir. Bir iş veya proje üzerinde çalışan insanların kişisel bilgilerini, görüş ve düşüncelerini birbirlerine aktarmaları yoluyla elde edilmektedir (Malmsjö 1996: 2-4).

II.6. BİLGİNİN İLETİLMESİ VE BİLGİ KANALLARI

Günümüzde "bilgi" ve "iletişim" sözcükleri sıkça bir arada kullanılmaktadır. Bilgi kavramının tanımlanmasında ne denli görüş ayrılıkları varsa, bilginin iletilmesinin önemi üzerinde de o denli fikir birliği vardır. Bilgi iletilmediği sürece fazla birşey ifade etmez. Bugün pek çok ülkede bilginin elde edilmesi ve iletilmesi en önemli etkinlikler arasındadır. Bunda teknolojinin katkısı da büyüktür. Hızlı taşıma ortamları, tüm bilgi kullanıcılarını bilgiye ve birbirlerine daha çok yakınlaştırmaktadır.

Bilginin iletilmesine geçmeden önce iletişim üzerinde durmakta yarar vardır. Fosket (1975: 6) iletişimi; bir insanın zihninde oluşan belirli bir düşüncenin, bir başka insana iletilmesi ve onun tarafından özümsemesi sürecinde kullanılan psiko-sosyal dilbilim davranışı veya işi olarak tanımlamaktadır. 1950'lerden bu yana üzerinde büyük bir yoğunlukla çalışılan iletişimin çok farklı şekillerde gerçekleştirilmesi mümkündür. Ancak bütün iletişim süreçlerinin temelinde, bir kaynak (verici) ile bir alıcı (hedef) arasında bir kanal (taşıyıcı) ve mesaj vardır. Bunları tek tek açacak olursak:

Kaynak; Mesajın çıktığı insan veya insanlardır. Bir kişi, grup ya da kurum olabilir. Ayrıca kaynak, herhangi bir yazar, konuşmacı ya da oyuncu olabilir.

Mesaj; kaynağın gönderdiği, iletmek istediği bilgidir. Mesajın açık ve net olarak düzenlenmiş olması önemli ama yeterli değildir. Mesajın alıcı tarafından anlaşılır şekilde düzenlenmesi özümsemesini kolaylaştıracaktır. Kanal; mesajı taşıyan, mesajın içinde yer aldığı ortam veya şeydir. Kitap, dergi, konuşma, film ve benzerleri kanal olabildiği gibi, yüz ifadesi ve hareketler de mesajların iletilmesinde kanal olabilir.

Alıcı; verici tarafından oluşturulan ve iletişim kanallarından biri tarafından gönderilen mesajın iletildiği kişi veya kişilerdir. Alıcı; okuyucu, gözlemci veya herhangi bir kişi olabilir.

Geri bildirim; alıcının kaynağa gönderdiği mesaj geri bildirimdir ve iki yönlü bir işlemdir. İletişimin başarısı büyük ölçüde kaynağın, alıcıların geri bildirimine göre kendisini uyarlamasına bağlıdır.

Parazitler; kaynakla alıcı arasında, mesajın iletilmesini olumsuz etkileyen parazitler vardır. Bunlar fiziksel veya psikolojik olabilir. Fiziksel parazitler dış ortamdan kaynaklanır ve fiziksel bir etken söz konusudur. Psikolojik parazitler ise alıcı ve kaynağın zihnindedir ve mesajın alınmasını olumsuz etkiler. Psikolojik parazitler çok daha karmaşıktır. Kontrolü ve çözümü daha zordur (Hybels 1974:5-6; Fosket 1985: 3-21; Katz 1982:14-15; Halloran 1979: 22-25).

II. 6.1. BİLGİNİN İLETİLMESİ

Bilginin en önemli özelliklerinden birisi iletilebilmesidir. Bilginin kazanılmasında olduğu gibi, aktarılmasındaki iletişim kanalları da çok çeşitlidir. Bu iletişim kanalları ve yöntemleri, araştırmacıların yaşamına girdiği günden bu yana, çok önemli aşamalar kaydetmiştir. Bilim adamlarının bilgi arama davranışları da bu gelişmelerden etkilenmiştir. Daha önce bilinmeyen elektronik ortam şimdi iletişimde önemli bir yer tutmaktadır.

Bilginin iletilmesini, iletişim şekline bağlı olarak üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar; sözlü iletişim, yazılı iletişim ve elektronik iletişimdir.

Sözlü iletişim (oral communication), tarih boyunca en fazla kullanılan, fakat en az belgelenen iletişim şeklidir. En fazla resmi olmayan (informal) insan ilişkilerinde yer alır. Bilim adamları arasında mesleki görüşme sözlü iletişime bir örnektir. Bir başka tip sözlü iletişim ise resmi insan ilişkileriyle ilgilidir. Bunun özelliğini yazılı olmayan kurallar belirler ve karşılıklı etkileşim aşağı yukarı resmi olmayan iletişimdeki gibidir. Konferanslar buna örnek oluşturabilir. Buradaki resmi düzen, katılanlar arasında gayri resmi ilişkilerin kurulmasına neden olmaktadır.

Yazılı iletişimde (written communication), bilginin iletilmesi pek çok yöntemle yapılabilmektedir. Bunları gruplandırarak olursak; ilk örnek resmi olmayan (informal) yazılı iletişimdir. Bugün bilim adamları arasında yazılı doküman olarak fazlaca rağbet görmüyorsa da, bilim tarihi içinde, büyük bilim adamlarının geride bıraktıkları mektupları, ayrı ve önemli bir çalışma alanı oluşturmaktadır. İkinci örnek olarak resmi (formal) yazılı iletişim, özellikle bilimsel alanda en fazla kabul gören iletişim şeklidir. Resmi yazılı iletişimin içine; kitaplar, dergiler, konferans metinleri, tezler, indeksler, abstraktlar ve benzeri yayınlar girmektedir (Allen 1991: 28-33).

İletişim yöntemleri içinde son basamağı oluşturan elektronik iletişim, bilgiyi geniş kitlelere anında aktarabilme özelliğiyle, daha önceden var olan pek çok iletişim kanalının yerini almıştır. Bilgisayar ve yeni iletişim araçlarıyla resmi ve resmi olmayan bilginin aktarımı söz konusudur. Bu

araçlarla metin, sayısal bilgi ve görüntünün ayrı ayrı ve bir arada iletilmesi mümkün olabilmektedir. Veri tabanları bilim adamlarına yeni bilgi ortamları sunarken, elektronik posta ile, bire bir veya gruplarla anında iletişim kurabilme olanağı tanınmaktadır. Bu iletişim, resmi ve resmi olmayan içerikte gerçekleşebilmektedir. Elektronik ortamın yapısı, çalışma bulgularının daha kolay ve geniş kitlelere ulaştırılmasına olanak sağlamaktadır. Bu olanaklar araştırma sonuçlarının aynı anda pek çok kişi tarafından paylaşılmasında ve topluluğun bilgilenmesinde eskiye oranla çok daha etkili olmaktadır.

İletişim konusu içinde sıkça geçen "resmi" ve "resmi olmayan" kaynaklar, bilim adamlarının bilgi arama davranışlarını incelerken, çalışmamız süresince konumuzun önemli bir parçasını oluşturacaktır. Bunları ayrı bir başlık altında ele almakta ve daha iyi anlamakta yarar vardır.

II. 6. 2. BİLGİ KANALLARI

Tasarlanan mesajın başkasına nasıl iletileceği sorusu bilgi kanallarını gündeme getirmektedir. Bilgi kanalı; görüşler, düşünceler,

gerçekler ve yorumların iletilmesi anlamındadır. Bu kanallar, "resmi (formal) " ve "resmi olmayan (informal)" şeklinde ayrılırlar (Ford 1973: 87).

Bilgi kaynakları ile bilgi kanalları arasındaki farkı açıklamak gerekirse; kaynak, bilgi gereksiniminde karşılanması beklenen bilgiyi içerir. Kanal ise, bilgi arayan kişiyi uygun kaynağa ulaştıran araçtır. Bilgi farklı kanal ve kaynaklardan sağlanabilir. Bir kanal kaynağa dönüşebileceği gibi, bir kaynak da kanal olabilir. Bu nedenle bilgi arama davranışları incelenirken, bilgi kanal ve kaynakları birlikte ele alınmaktadır (Byström ve Javelin 1995: 193).

II. 6.2.1 RESMİ BİLGİ KANALLARI (FORMAL INFORMATION CHANNELS)

Mesajların bir sisteme bağlı olarak toplanıp, bir format halinde düzenlenerek resmi bir yolla iletildiği iletişim kanallarıdır. Bu bilgi iletim kanallarının içine; kitap, dergi, rapor, indeks, abstrakt, yıllık, sayısal veriler, veri tabanları, basılı veya basılı olmayan ders notları girmektedir (Katz 1982: 21). Bu listeye; slaytları, ses bantlarını, plakları, filmleri ve benzeri materyalleri de ekleyebiliriz. Pek çok kişi tarafından kolaylıkla kullanılabilen resmi bilgi kanallarını kendi içinde, "birincil" ve "ikincil" olarak sınıflamak mümkündür. Birincil kanallar asıl mesajı taşıırken, ikincil kanallar bizi birincil kanallara ulaştıran kanallardır (Ford 1973: 87).

II. 6.2.2. RESMİ OLMAYAN BİLGİ KANALLARI (INFORMAL INFORMATION CHANNELS)

Bir sisteme bağlı olmayan, yorumlardan çabuk etkilenebilen, konuşmaya dayalı bilgi kanalları resmi olmayan bilgi kanalları olarak tanımlanmaktadır. Genelde sözlü iletişim üzerine kurulu bu bilgi kanallarında bireyler arası ilişki esastır. Resmi olmayan bilgi kanallarının içine meslektaşlarla yapılan yüz yüze görüşmeler, telefon veya mektupla yapılan tartışmalar, bireyler arasında dolaştırılan taslaklar, toplantı ve seminerler üzerine yapılan konuşmalar ve benzeri görüşmeler girmektedir (Finneston 1975: 345; Katz 1982: 20).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi resmi olmayan kanalların mutlaka sözlü iletişime dayanması şart değildir. Resmîyet kazanmamış yazılar, kişiler arası yazışmalar, notlar, yazılı olmasına rağmen resmi olmayan iletişim kapsamına girmektedir. Elektronik olarak iletilen bilgi de, hem resmi hem de resmi olmayan bilgi kanalları içinde sınıflandırılabilir. Son yıllarda İnternet'in gündeme girmesiyle, elektronik ortam içinde resmi olmayan iletişimin boyutu genişlemiştir.

II. 7. BİLGİ GEREKSİNİMİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI

Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı, kullanıcı çalışmaları içinde üzerinde çok durulan, karmaşık konulardır. Bilginin yapısından kaynaklanan kavramsal karmaşa, bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı çalışmalarında da devam etmektedir. Geniş bir bakış açısıyla bakıldığında, potansiyel bilgi kullanıcılarının gereksinimlerinin çok çeşitli olduğu görülür. Pek çok araştırmacı konuya farklı açılardan yaklaşmaktadırlar. Yanlı ve yansız yaklaşımlar kadar, zihinsel ve psikolojik yaklaşımlar da tartışılmaktadır (Westbrook 1993: 542).

Bilgi ve gereksinim sözcükleri arasındaki ilişki, bizleri insanın temel gereksinimlerini bilmeye zorlamaktadır. İnsanları birtakım davranışlarda bulunmaya iten güdüler, çeşitli gereksinimler sonucu ortaya çıkmaktadır. Bilgi gereksinimi ve bunun sonucunda oluşan bilgi arama davranışını daha iyi kavrayabilmek için genelde insanın temel gereksinimlerinin neler olduğuna, nasıl hiyerarşik bir düzen içinde sıralandığına ve gereksinim türlerine daha yakından bakmak gerekmektedir.

II. 7.1. İNSANIN TEMEL GEREKSİNİMLERİ

İnsanın davranışları çok karmaşık ve çok etmenlidir. Bireyi davranmaya iten bu etmenler hem fiziksel ve toplumsal çevreden, hem de insanın içinden gelen nedenlere bağlıdır. İç ve dış etmenler çoğu kez bir arada davranışları etkiler. Bir kimsenin herhangi bir andaki davranışı, sadece o anda onu etkileyen çevresel uyarıcıları bilmekle açıklanamaz. Bu nedenle davranışları etkileyen etmenleri bilmek kolay olmadığı gibi, davranışların nedenini de bulmak kolay değildir. Birey sadece dıştan gelen uyarıcılara tepki gösteren bir varlık değildir. Davranışların daha önemli nedenleri belki de temel gereksinimlerden doğan içsel yaşantılardır. Bunlar fizyolojik veya psikolojik olabilir. Bunların hepsine birden genel olarak "güdü" adı verilir. Güdülerin insan davranışları üzerine etkisi, dış uyarıcılardan daha fazladır. Güdü terimiyle yakından ilgili olarak "gereksinim" ve "dürtü"

terimleri kullanılmaktadır. Bu terimler bazen eş anlamda, bazen de birbirinden farklı anlamlarda kullanılabilir. İnsanları birtakım davranışlara yönelten güdüler, çeşitli gereksinimlerden kaynaklanmaktadır. Psikolojide gereksinim terimi; insanın gelişimi ve çevresiyle uyumsal bir ilişki kurabilmesi için gereken önemli koşulların eksikliği anlamını taşımaktadır. Bireyin fizyolojik ve psikolojik eylemlerinin büyük bir kısmı varlığını sürdürmek, kendini gerçekleştirmek için en elverişli koşulları yaratma amacı güder. Gereksinimin hissedilmesi organizmada gerginlik ve sıkıntı yaratır. Bu durumun giderilebilmesi için, gereksinimlerin karşılanması gerekir. Birey bu gereksinimleri karşılayacak davranışlarda bulunma zorunluluğu duyar. Eksikliğin duyulmasına "gereksinim" bu eksikliğin ortadan kaldırılması için organizmada beliren güce "dürtü", organizmanın gereksinimi karşılamak için belli bir yönde etkinlik göstermesine de "güdü" denir. Güdüler sonucunda ise davranışlar oluşur. Bu süreç şu şekilde formüle edilebilir: Gereksinim -> Dürtü -> Güdü -> Davranışlar (Baymur 1994: 67-69).

II. 7.2. GEREKSİNİMLERİN SINIFLANDIRILMASI

En basitinden, en karmaşık ve toplumsal olanına kadar çok sayıda gereksinim vardır. Bunların birbirleri ile olan yakın ilişkisi, sınıflandırılmalarını zorlaştırmaktadır. Genelde kabul gören görüş, gereksinimlerin "fizyolojik" ve "toplumsal" olarak ikiye ayrılmasıdır. Temel gereksinim olarak da adlandırılan fizyolojik gereksinimler, toplumsal gereksinimlerden kesin çizgilerle ayrılmasalar da, pek çok açıdan farklılıklar gösterirler. Fizyolojik gereksinimler doğuştan vardır ve bireyin yaşamasını sağlar. Toplumsal gereksinimler ise sonradan kazanılır ve sosyal statünün kazanılmasına hizmet eder. Fizyolojik gereksinimler ilk yaşlarda daha belirginken, toplumsal gereksinimlerin sonraki yaşlarda davranışları etkilediği görülür. Fizyolojik gereksinimler her yerde ve her insan için geçerli olurken, toplumsal gereksinimler kültürlere ve toplumlara göre farklılıklar gösterirler (Baymur 1994: 70-74 ; Hassett 1984: 362-363).

Karmaşık olan insan davranışlarını, gereksinimleri araştırarak anlamak mümkün olmaktadır. İnsan davranışlarının, gereksinimlerin hiyerarşik konumuna göre güdülenmekte olduğu ileri sürülmektedir. Bu da,

Abraham Maslow'un geliştirdiği, çok bilinen hiyerarşik gereksinim sıralamasıyla açıklanmaktadır.

şekil 1: Maslow'un gereksinim piramidi (Hassett 1984: 376).

Gereksinimleri baskın olandan zayıf olana göre sıralayan psikologlardan çoğu yukarıdaki hiyerarşik yaklaşımı esas almaktadır. Son yıllarda gerek psikolojik olsun, gerekse fizyolojik olsun tüm gereksinimlerin kaynağı olarak "gerekleşim" (actualization) gösterilmektedir. Gerekleşim (actualization) gereksinimini psikologlar; yaşama, var olma, iyileşme ve gelişme gereksinimi olarak tanımlamaktadırlar (Baymur 1994: 70).

Her zaman gereksinimlerle ilgili sıralama aynı olmadığı gibi, fazla veya eksik basamaklar da olabilmektedir. Yukarıda adı geçen gereksinimlere, sistem ve yapıyla ilgili gereksinimleri esas alan "estetik gereksinimler" ile; bilme, anlama, keşfetme ve merakla ilgili olarak "zihinsel gereksinimler"in de eklendiğini görmekteyiz (Wrightsman 1975: 310-311).

Zihinsel gereksinimler, Wilson'ın (1981:7) gereksinim sınıflaması içinde önemli bir yer tutmaktadır. Wilson'a göre gereksinimlerin sıralanışı şu şekildedir:

1. Fizyolojik gereksinimler: Yemek, içmek, barınmak ve korunmak gibi temel gereksinimlerdir.

2. Duygusal gereksinimler: Sevmek, sevilmek, bir gruba ait olmak gibi gereksinimleri kapsayan bu gereksinimlere "psikolojik gereksinimler" adı da verilmektedir.

3. Zihinsel gereksinimler: Öğrenmek, bilgilenmek, beceri kazanmak, planlamak, gibi gereksinimleri kapsamaktadır.

II. 7.3.BİLGİ GEREKSİNİMİ

Bilgi gereksinimi; tanımlanması, sınırlandırılması ve ölçümü zor bir kavramdır. Aynı bilgi teriminde olduğu gibi, araştırmacıların bu terimi değişik

amaçlı ve farklı kullanımlarından doğan terminolojik bir karmaşa söz konusudur. Gereksinim (need), talep (demand), ve istek (want) terimleri birbirinin aynı olmamakla beraber, birbirinin yerine kullanılması karmaşayı artırmakta, konunun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Rohde 1986: 52). Bilgi gereksinimi konusunda yapılan araştırmalarda, tek bir tanımın olmayışından çok, araştırmaya uygun tanım kullanmadaki başarısızlıklar, var olan problemi daha da büyütülmektedir (Wilson 1981:3).

Line'in (1974: 87) bu konudaki terminolojik çalışmasında; gereksinim (need), istek (want), talep(demand) ve gerek (requirement) terimlerine açıklık getirilmekte ve aralarındaki farklılıklar belirlenmektedir. Line'a (1974) göre:

Gereksinim (need); bir bireyin işi, araştırması, zihni ve ahlaki yönden gelişimi ve eğlence amacıyla sahip olması gerektirir. Gereksinim bir zaruret, kaçınılmaz bir durumdur. Gereksinim öyle bir şeydir ki, kişi onsuz olamaz. Bir araştırmacı için gereksinim, çalışmasını bir aşama daha ileri götürecektir bilgi parçasıdır. Eğlence gereksinimi de, eğitim gereksinimi kadar önemlidir. Kavramsal olarak gereksinim, toplumun değerlerinden ayrı düşünülemez.

İstek (want); bireysel olarak kişinin sahip olmak istedikleridir. Bireyler istemedikleri bir şeye gereksinim duyabilecekleri gibi, gereksinim

duymadıkları bir şeyi isteyebilirler de. istek de, aynı gereksinim gibi potansiyel bir taleptir.

Talep (demand); bireyin kesinleşmiş, gerekliliğine inanılan, istenen bir şeyi ifade edişi, arayışıdır. Talep karşılandığında bir daha ortaya çıkmayabilir. Bireyler gereksinim duymadıkları bir bilgiyi talep edebilecekleri gibi, tam olarak gereksinimleri olan bir bilgiyi talep edemeyebilirler. Talep bir ölçüde beklentilere de bağlıdır. Beklentilerin talep haline dönüşmesi, bilgi hizmetlerinin etkinlikleriyle yakından ilgilidir. Talep kullanım potansiyelini oluşturur.

Gerek (requirement); yerine göre gereksinim duyulanı, yerine göre isteği ve talebi anlatmada kullanılabilir. Bu açıdan destek bir sözcük olarak kabul edilmektedir.

Literatüre baktığımızda, geçen yirmibeş yıllık süre içinde, gereksinim, istek ve talep sözcükleri ve bunları birbirinden ayıran özellikler üzerine ciddi tartışmalar yapıldığını görmekteyiz. Green (1990), gereksinim sözcüğüne mesleki açıdan bakmamızın önemini vurgularken, konunun kütüphaneci-kullanıcı ilişkisi içinde ele alınmasının yararlı olacağını savunmaktadır. Gereksinim duyulan şey, bir amacı veya bir işi sonuçlandırmada gerekli olanıdır. Ulaşılan amaç bir diğer amacı, bu da farklı bir başka gereksinimi doğuracaktır. Gereksinimle zorunluluk arasında bir ilişki vardır. İnsanlar, farkında olsalar da olmasalar da, arzu etseler de etmeseler de, kendileri için zaruri ve geçerli olan şeylere gereksinim duyarlar. Bu özellikleriyle gereksinim, istek ve talepten ayrılmaktadır. Gereksinim ile istek arasındaki önemli farklılıklardan birisi de, gereksinimlerin ortaya çıkarılması ve açıklanmasının, isteğe oranla çok daha zor ve karmaşık olmasıdır. Bu sorun kütüphanecilik alanında kullanıcıların verilen hizmetlerden tatmin olmaması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, bu terimler arasındaki farkın net olarak bilinmesinde yarar vardır.

Bilgi ve gereksinim terimlerine bu şekilde açıklık getirdikten sonra, bilgi gereksinimini şu şekilde tanımlayabiliriz:

Bilgi gereksinimi; bireysel yaşamdaki kişisel veya işle ilgili belirsizliklerin kabul edilmesi ve tanınmasıdır. Bireyin bulunduğu konum ile olmak istediği konum arasındaki farkın anlaşılmasıyla ortaya çıkan bu durum, var olan problemle başa çıkmada yetersiz kalınmasının anlaşılmasıyla, bilgi ile ilgili güçlüklerin bir dürtü halini almasıdır. Bilgi gereksinimi, kişinin şüpheli, belirsiz durumların farkına varmasıdır (Krikelas 1983: 6).

Duran (1991:320), bilgi gereksinimini; bilgi olarak herhangi bir şeye ait gereksinimin duyulması hali olarak tanımlamaktadır.

Bilgi gereksinimi; bireyin içinde bulunduğu şartların, bir işin yerine getirilmesine uygun olmaması, problem çözmeye veya var olan belirsizliği ortadan kaldırmaya yetmemesi, bütün bu etkinlikler için gerekli bilgiye sahip olunmaması halidir (Dervin ve Nilan 1986: 17).

Reneker (1993: 491), kullanıcıların bilgi gereksinimlerini saptamaya çalıştığı bir araştırmasında, deneklere bilgi gereksinimini şu şekilde açıklamaktadır: “Kendi bilginiz ve aklınızla cevaplayamadığınız bir sorunuzun olması hali; içinde bulunduğunuz durumdan sahip olduğunuz bilgiyle çıkamama durumu; içten gelen duygularınızı dışarı vurmada veya bilgi düzeyinizde boşluklar, şüpheler ve çelişkilerin olması ve bunları çözümlenmede bilgi yetersizliği olması hali.”

Bilgi gereksinimi; zihinsel bir terim olup, kullanıcının bulunduğu konumu etkileyen bir eksikliği ifade eder. insanın gereksinimleri olan fizyolojik, psikolojik ve zihinsel gereksinimlerin her biri bilgi gereksinimini başlatabilir (Wilson 1981: 10).

Bireyler sorunlarını farklı farklı algılayabilirler. Karar verme, sorunlarla başa çıkabilme, belirli bir durumu algılayabilme her bireyde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bazısı belirsizliği veya sorunu reddederken, bazısı sorunu çözebilmek için bilgilenmek isteyebilir. Bu nedenle bilgi gereksinimi kişisel, bireye özgü olarak değerlendirilmektedir (Rohde 1986: 52-53).

Kişi var olan bilgisiyle karşılaştığı sorunu aşamıyorsa, bu sorunla başa çıkabilmek için yeni bilgilere gereksinim duyacaktır. Eğer kişi, içinde bulunduğu durumu ve karşı karşıya kaldığı sorunu yeterince kavrayamıyor ve yanlış yorumluyorsa, bu sorunun çözümü için duyduğu gereksinim de yanlış olacaktır. Bireyin talep ettiği bilgi ile bir sorunun çözümü için gereksinim duyulan bilgi arasında fark olabilir. Bir işle ilgili potansiyel bilgi gereksiniminin tamamen karşılanması, bireyin bu durumun farkına varması ile mümkündür.

Bilgi gereksinimi, bir işle ilgili olabileceği gibi, günlük ihtiyacı karşılamak için de olabilir. Kullanıcı gereksiniminin farkında olmayabilir veya farkında olduğu bir gereksinimi ifade edemeyebilir. Bunun yanı sıra, bastırılmış, ertelenmiş çoğu gereksinim, bilgi hizmetlerinin çeşitliliği ve etkinliği ile açığa çıkarılabilmekte ve karşılanabilmektedir. Aynı bilgi farklı kullanıcılar tarafından, bilgi gereksinimlerinin özelliklerine göre farklı algılanmaktadır. Farklı algılanan bu bilginin kullanımı da farklı olmaktadır (Devadason ve Lingam 1997: 41-43).

Bilgi gereksinimi değişmez bir olgu değil, dinamik bir kavramdır. Fakat uzun yıllar bilgi gereksinimi durağan, sabit bir durum olarak ele alınmıştır. Bireyin bilgi gereksinimi genelde zihinsel bir durum olmakla birlikte, elde edilen her verinin bu durum üzerinde aktif bir etkisi de söz konusudur. Çoğu kez elde edilen veriler göz ardı edilmekte, olay değişmez bir konum gibi açıklanmaktadır (Harter 1992: 610). Bu durum son yıllarda konuya farklı bakış açılarıyla yaklaşan yeni araştırmacıların katkısıyla değişmiştir. Son dönem araştırmacılarından olan, Kuhlthau (1993; 1991), Katzer ve Synder (1990), Dunn (1986), Wilson (1981; 1984), Dervin ve Nilan (1986), ve Belkin (1984) yaptıkları çalışmalarda, bilgi gereksiniminin durağan değil devingen bir yapıya sahip olduğunu, konunun psikolojik boyutunun önemini, her yeni veri ile birlikte bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışının değişeceğini ortaya koymuşlar ve konunun daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlayabilmek amacı ile yeni öneri ve modeller geliştirmişlerdir.

Bu alanda yapılan yeni çalışmalarda yaygın olan eğilim, bilgi talep edenin gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışının tam olarak

anlaşılabilmesi için, bilgi kullanıcısının içinde bulunduğu çevrenin, değerlerinin ve birey üzerinde etkili koşulların tam olarak bilinmesinin gerektiği yönündedir (Duran 1991: 323).

Konuya bu açıdan bakan Itoga (1992: 334-335) insanın her tür fiziksel varlığın bilincine varmasını "bilgi" olarak tanımlamakta, her insanın bilgiyi farklı algıladığını ve içeriğinden farklı anlamlar çıkarabileceğini ileri sürmektedir. Bu nedenle de insanların bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları her insanın doğasına göre değişebilmektedir. Bu özellikler de dikkate alındığında, bilgi gereksiniminin anlaşılmasının sanıldığı kadar kolay olmadığı, bir insanın bilgi gereksiniminin anlaşılabilmesi için o insanın çevresinin, işinin, sosyal yaşamının araştırılmasının gereği ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar gereksinimler, kişinin işi veya özel yaşamı ile ilgili belirsizliklerin farkına varılmasıyla ortaya çıkıyorsa da, bu gereksinimleri etkileyen çok çeşitli çevresel ve psikolojik etmenler söz konusu olabilmektedir. Bu aşamada gündeme gelen soru gereksinimlerin ne zaman başlayıp, nasıl sonuçlandığıdır. Bilgi gereksinimi, herhangi bir kişinin sahip olduğu bilginin, var olan sorunlarını çözmesinde yetersiz kaldığını anladığı an başlar ve bu rahatsızlığın ortadan kalkmasıyla sonuçlanır. Elde edilen bilgiler gereksinimi giderebileceği gibi, yeni bilgi gereksinimlerini de oluşturabilir. Bir gereksinimin ne zaman anlaşıldığı ve bunun nasıl ifade edildiği karmaşık bir problemdir. Gereksinimler bilinçli olduğu gibi, bilinçsiz olarak da açığa çıkabilir. Bilinçsiz gereksinimlerin incelenmesi oldukça zordur. Araştırılan gereksinimler daha çok bilinçli olanlardır. Gereksinimler genelde "hemen karşılanması gerekenler" (immediate) ve "ertelenebilenler" (deferred) olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Gereksinimler aynı zamanda "devimsel" (kinetic) ve "potansiyel" (potential) olarak da ayrılabilir. Devimsel (kinetic) gereksinimler daha çok doğrudan ve kişiye özel sorunların çözümüne yöneliktir. Potansiyel (potential) gereksinimler ise belki de eyleme dönüşmeyecek, bilinçaltı, davranışların altında yatan gizli dürtülerle ortaya çıkan bilgi gereksinimini ifade etmektedir. Hemen karşılanması gereken gereksinimleri bilgi arama davranışı içinde, ertelenebilen gereksinimleri bilgi toplama davranışı (information gathering behavior) altında tanımlamak ve değerlendirmek gerekir. Bilgi toplama

davranışı; ilerde gerekli olur düşüncesiyle, var olan bilgileri el altında bulundurmaya ilgili dürtünün, birey tarafından kabul görmesiyle oluşmaktadır (Krikelas 1983: 8-9).

Gereksinimleri sürekliliklerine (continuity) göre de sınıflamak mümkündür. Bazı gereksinimler daha önceki gereksinimlerin mantıksal devamı olarak gelişmektedir. Bir bilim adamı belli bir konudaki problemi çözerken, işlem süresince değişik fakat birbirini takip eden bilgi gereksinimleri duymaktadır. Eğer bazı sonuçlar çözüm için farklı ve özel araştırma ve araçlar gerektirirse, bilim adamı geçici olarak araştırmayı durdurup, o noktada gerekli bilgiyi aramaya başlar. Bu tip araştırma diğerine göre çok daha acildir ve belli bir noktada odaklanan problemin çözümüne yöneliktir. Problem çözüldüğünde, bu tip bir gereksinimle araştırmacı bir daha karşılaşmayabilir. Bu tip problemler "farklı" (discrete) problem olarak adlandırılmakta, bunlarla ilgili gereksinimler de "farklı gereksinimler" (discrete needs) olarak bilinmektedir. Kişilerin iş ve yaşam özellikleri, sürekli veya farklı bilgi gereksinimleriyle karşılaşmalarında etken bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Krikelas 1983: 11-12).

Konuya bilgi sistemleri açısından yaklaşan Wilson (1996), bilgi gereksinimlerini işlevlerine göre üç grup altında toplamaktadır. Bunlar:

1. Yeni bilgi için duyulan gereksinim,
2. Halihazırda elde olan bir bilginin açıklanması için duyulan gereksinim,
3. Elde olan bilginin geçerliliğini ve doğruluğunu saptamak için duyulan gereksinimdir.

Bu yaklaşım, bilgi sistemlerinin, bilgi arayanların gereksinimlerini saptayıp sınıflandırmalarında ve buna göre hizmet sunmalarında yararlı olmaktadır.

Bilgi gereksinimi çoğu kez bilgi arama davranışı incelenerek açıklanmaya çalışılmaktadır.

II. 7.4. BiLGİ ARAMA DAVRANIŞI

Bilgi arama davranışı, bilgi gereksiniminin karşılanmasına ilişkin dürtüler sonucu ortaya çıkmaktadır. Bilgi arama davranışı; not yazmak, araba kullanmak veya telefonla konuşmak gibi bir davranış şekli, insani bir etkinliktir (Dunn 1986: 475).

Bilgi arama davranışı; farkına varılan bir gereksinimin karşılanmasıyla ilgili dürtünün yerine getirilmesi için yürütülen bireysel bir etkinliktir (Krikelas 1983: 6).

Bilgi arama; bilgi kaynakları arasından gereksinimlere en uygun olan bilgiyi tanımlama ve seçme işlemidir. Bu işlemde en önemli unsur insan faktörüdür. Bilgi arama stratejilerinin saptanması ve açıklıkla ifade edilmesi kişinin bilgi gereksinimleriyle yakından ilgilidir (Rouse ve Rouse 1984: 131).

Bilgi arama davranışı var olan bilgideki bir eksiklik veya sıradışılık ile başlar ve eksiklik tamamlanıncaya ve konu anlaşılıncaya kadar devam eder. Kütüphanecilerin bu konuya yaklaşımı genelde sistemler açısından olmuş, bireyin davranışları ardında yatan gereksinimlerin ve diğer etkenlerin incelenmesi ihmal edilmiştir. Teknoloji ve kaynaklar kadar, her kullanıcının davranışları, düşünce, duygu ve deneyimleri bilgi arama davranışı içinde etkin rol oynamaktadır (Kuhlthau, Turock, George ve Belvin 1990: 6).

Bilgi kullanıcısının yeni bilgi ile olan etkileşimi, onun kendisine ait gerçekleriyle de ilgilidir. insanların psikolojik yapıları, birikimleri, kişilik özellikleri aldıkları bilgiyi farklı farklı değerlendirmeleri sonucunu yaratmaktadır (Westbrook 1993: 541-542).

Kuhlthau (1991), insanların bilinçli olarak, daha önce bildikleri ile bağlantılı bilgi seçtiklerini ve bu şekilde bir anlam oluşturduklarını ileri sürmektedir. Bu aktif süreç, kullanıcının genelde önceden kazandığı ve özümsemiği değişik konumdaki bilgiler ile, sonradan oluşan bilgi arama davranışı arasındaki ilişki esasına dayanmaktadır. Özümsemiği yeni bilgi gereksinimi dürtüsünü de yaratmaktadır. Bu nedenle kullanıcının hem

bilgi düzeyi, hem de gereksinimlerinin durumu, durağan değil dinamiktir. Bu süreç içinde kullanıcı, sadece verileri mekanik olarak alan pasif alıcı konumundan, bilgiden anlamlar çıkaran katılımcı, aktif bir konuma gelmektedir (Dervin ve Nilan 1986: 13-14).

Bilgi aramaya, bilgi gereksiniminin doğal sonucu olarak bakan Byström (1996), bilgi arama davranışının üç farklı boyutu olduğu üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki; araştırmanın başlangıç aşamasında ve konuyla ilgili bir parça bilgi bulmak amacıyla yapılan bilgi arama davranışıdır. İkincisi; elde olan bilgiden tam ve kesin bilgi sağlamak için yapılan bilgi arama davranışı ve üçüncü olarak; yeni bilgi üretebilmek için yapılan bilgi arama davranışıdır.

Bilgi arama davranışını birbiriyle ilişkili üç aşamada değerlendiren bir diğer araştırmacı da Itoga'dır. Bilgi kullanıcısının aldığı her bilgiyi var olan bilgisiyle ilişkilendirdiğini, bunu yaparken de kişisel nedenlerle ilgisinin değiştiğini söylemektedir. Bilgi arayan insanın yapısının işin içine girmesi, davranışların bütünüyle anlaşılmasını olanaksız kılmaktadır. Sadece deneyimlerin değerlendirilmesi ve kullanıcının daha yakından tanınması yoluyla uygun yaklaşımlar belirlenebilir. Bilgi arayan kişinin davranışları gözlenerek, kendisi ve isteği ile ilgili sorular yöneltilerek, diğer insanlarla olan ilişkileri incelenerek anlamlı sonuçlar çıkarılabilir (Itoga 1992: 334-335).

Dunn (1986: 475-476) ve Wilson (1981: 8)'a göre bilgi arama davranışını çözebilmek için, ilgimizi kaynak ve sistemden, kullanıcıya çevirmemiz ve bilgi arama davranışı altında yatan psikolojik dürtülere daha yakından bakmamız gerekmektedir. Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışını ayrı ayrı değil, aynı amaç için kullanılan birbiriyle iç içe geçmiş kavramlar olarak ele almakta yarar vardır

Bilgi arama davranışı; karar verme, problem çözme veya kaynak bulma gibi bir sürecin parçası olduğu gibi, kendisi de başlı başına bir işlemdir. Bu işlem; ortaya çıkan sonuçlara ve değişik zamanlara bağlı olarak, bilginin alınması ve reddedilmesi ile ilgili ölçüt ve yöntemlerden oluşan dinamik bir süreçtir (Rouse ve Rouse 1984: 129- 130).

Bilgi arama süresince, kullanıcıların davranışları kadar, düşünce, duygu ve deneyimleri de bu işlemin içinde yer almakta ve etkin rol oynamaktadır. Bilgi arama davranışı, var olan bilgideki bir eksiklik veya bir kural dışılık (anomolous) ile başlar ve çözümleninceye kadar devam eder (Kuhlthau, Turock, George ve Belvin 1990: 6). Bu durum bazı duygusal veya zihinsel gereksinimlerin aniden bilgi arama tepkisi yaratacağı anlamına gelmez. Bilgi arama davranışı üzerinde pek çok değişik etken belirleyici rol oynamaktadır. Sonuçta, bilgi arama bütünüyle ortaya çıkmayabilir veya gereksinimin algılanması ile bilginin aranması arasında bir zaman ertelemesi olabilir. Duygusal ve zihinsel gereksinimlerin karşılanmasında kişisel, kişiler arası ve çevreden kaynaklanan engeller, bilgi arama davranışında etkili olabilmektedir (Wilson 1981: 7-8).

II. 7.4.1. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞINI ETKİLEYEN NEDENLER

Bilgi arama davranışı üzerinde gereksinimlerin olduğu kadar, başka faktörlerin de etkisi vardır. Bu etmenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Gereksinimin karşılanmasının önemi
- 2- Bilginin erişilebilirliği ve tam olarak elde edilip edilmediği
- 3- Erişilebilen bilgi miktarı
- 4- Erişilebilen bilginin isabet oranı
- 5- Bilginin bedeli
- 6- İletişim kanalı
- 7- Zaman açısından uygunluk
- 8- Bilginin kesinliği ve anlam açısından derinliği
- 9- Daha önceden kazanılan bilginin düzeyi
- 10- Bireyin içinde yaşadığı fiziksel çevre
- 11- Bireyin görev ve iş yeri
- 12- Bireyin içinde bulunduğu politik ve ekonomik sistem
- 13- Bireyin sosyal ve kültürel düzeyi
- 14- Bireyin kişilik özellikleri ve yaşı

15- Bireyin öğrenme özelliği (sezgisel veya sistematik öğrenme) (Krikelas 1983: 15-16; Paisley 1968: 4-7; Rouse ve Rouse 1984: 132; Wilson 1981:10; Westbrook 1993: 542).

Araştırmacıların konuyla ilgili çalışmalarını değerlendirdikten sonra bu etkenleri birbirleriyle olan ilişkilerine göre; bilgiye erişim ile ilgili, içinde yaşanan çevre ile ilgili ve kişinin kendisiyle ilgili etkenler olarak üç ana grup altında toplamak mümkündür.

Bu etkenleri biraz açıklamakta yarar vardır.

Bilgiye erişebilirlik ve elde edilen bilginin kişiyi tatmin etmesi, bilgi arama davranışını etkilemektedir. Bilgi kaynaklarının en önemli özellikleri erişilebilirlikleri ve güvenilirlikleridir. Bilgi kaynağına erişememek, amaca ulaşamamak veya bir işi tamamlayamamak anlamındadır. Erişilebilirlik farklı gruplar tarafından farklı şekilde değerlendirilmektedir. Bir bilgi kaynağının güvenilirliği ise, bir kaç unsura bağlıdır ve bu unsurlar ölçülebilmektedir. Bu ölçütler ; bilginin tam olarak elde edilmesi, güncelliği, var olan gereksinimi zamanında karşılaması, kalitesi ve kapsamıdır (Wilson 1996 : 7).

Bilgi ararken, insanlar önce kendi deneyim ve belleklerine başvurma eğilimindedirler. Eğer bu aşamada sonuç alınamazsa, bu bilginin nerede bulunacağı araştırılmaktadır. Kullanıcı çalışmalarına göre bireyler kendileri dışında bilgi kaynağı gerekli olduğunda, daha çok insanları ve yüz yüze görüşmeyi tercih etmektedirler. Özellikle bilgi kaynağı olan insanın tanınan ve kabul gören birisi olması önemli olmaktadır. Basılı kaynaklar içinde ise, insanlar en kolay erişebildikleri kaynakları tercih etmektedirler. Bazı bilgi kaynaklarının diğerlerine göre üstün tutulmasının nedeni erişimlerinin kolay ve bedelinin uygun olmasıdır. Bu nedenle, en iyi kaynak değil, erişimi en kolay olan kaynak tercih edilebilmektedir (Krikelas 1983: 15-16).

Bilgi aramada, bilgi kaynağına ödenecek bedel de etkili olmaktadır. Ucuz bilgi tercih nedeni olmaktadır. Yüksek oranda yararlansalar da, kaynağın doğruluğu, güncelliği, bilgi miktarı ve verilerin isabet oranı önemli olsa da, insanlar bir bilgiye fazla ücret ödemekten kaçınmaktadırlar. Genel eğilim; bilinen bilgi kaynaklarını kullanma yönündedir. Kullanıcı daha önce

kullandığı ve yarar sağladığı bilgi kaynağını tekrar tekrar kullanma eğilimindedir (Rouse ve Rouse 1984:131).

İnsanın içinde yaşadığı toplum, politik ve ekonomik sistem de bilgi arama davranışını şekillendirmektedir. Bazı toplumlar bilgi fakiri (information-poor) olarak tanımlanırken, bazı toplumlar bilgi zengini (information-rich) olarak tanımlanmakta, buna bağlı olarak bilgi arama davranışı ve iletişim kanallarının seçimi etkilenmektedir. Siyasi sistem yasaklar koyarak bilgi kaynaklarının kullanımını sınırlayabilmektedir. Yayınlarla erişememe bazı özel alanlarda bilgi arama davranışını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Yine bazı görevler fiziksel koşullardan açıkça etkilenmektedir. Aynı şekilde sosyo kültürel çevre ve görevin bizzat kendisi de bilgi arama davranışını etkilemektedir (Wilson 1981: 9-10). Bilgi arama davranışını incelerken, kişilerin görevi kadar içinde buldukları iş çevresiyle, ekonomik ve bilgi sistemlerinin de ele alınması önemli olmaktadır (Paisley 1968: 6)

Bilgiyle ilgili davranışlarda, kişisel özellikler de etkindir. Bireysel farklılıklara bağlı olarak insanların bilgi arama davranışları ile ilgili çok fazla değişken kabul edilebilir. Bu değişkenler içine; yaş, algı düzeyi, bilgiye açık olup olmama, içten gelen merak, ilgi, belirsizlik hoşgörüsü (ambiguity tolerance), sistematik (systematic) ve sezgisel (intuitive) öğrenme şekilleri dahil edilebilir (Rouse ve Rouse: 1984 131). Westbrook'a (1993: 542) göre, bilgi arama davranışında bireyin önceliklerinin, amaçlarının, eğilimlerinin dikkate alınması gerekmektedir.

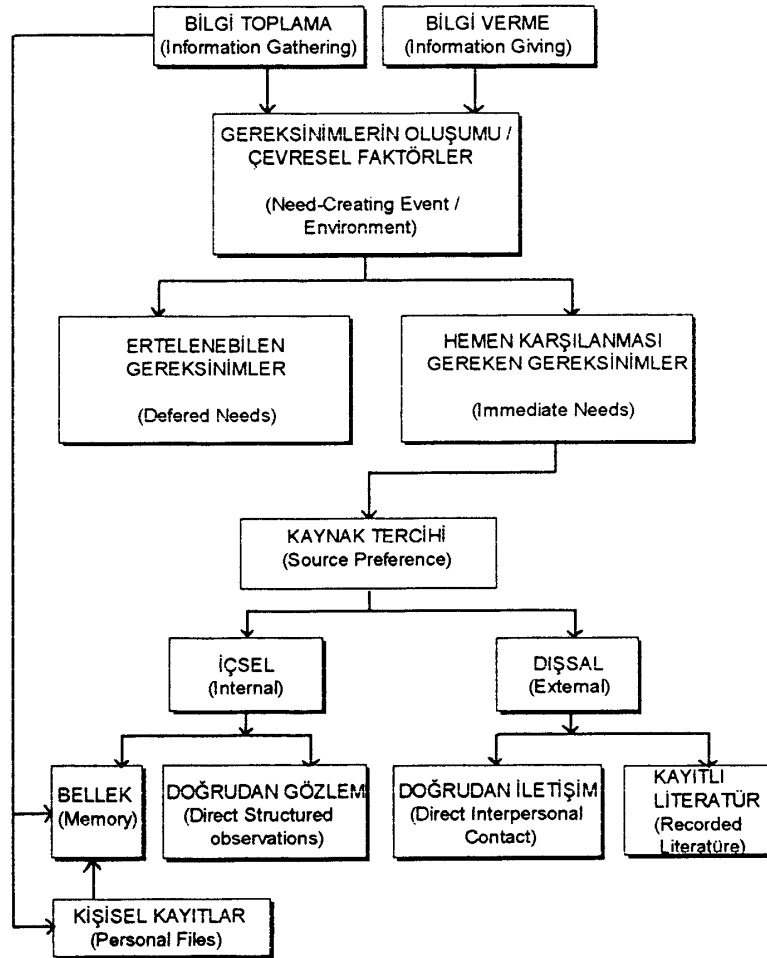
Bireyin yaşamında ortaya çıkan bir çelişki, problemi çözmede görülen bir eksiklik bireyin bu durumdan rahatsız olmasına neden olmaktadır. Kimi bireyler varolan bu sorunla başa çıkmak için bilgi ararken, kimileri de uyumsuzluğu bilmezden gelme, varolan eksikliği reddetme yolunu seçmektedirler. Bu durum bireyin kişilik özellikleriyle yakından ilgilidir. Bireysel özellikler kadar, bireyin iletişim kurduğu kişiler de bilgi aramada etkindir. Şekil 2'de yer alan bilgi arama modeli bu etkenleri göstermektedir.

Literatürde bilgi arama ile ilgili olarak pek çok model geliştirildiği görülmektedir. Bilgi arama davranışının kavranmasında yardımcı olan bu

modeller, tasarımcılarının konuya bakış açılarını da yansıtmaktadır. Bu nedenle konunun ele alınışına göre birbirinden farklı özellikler taşımaktadırlar. Bu alanda en son geliştirilen model Wilson'a aittir.

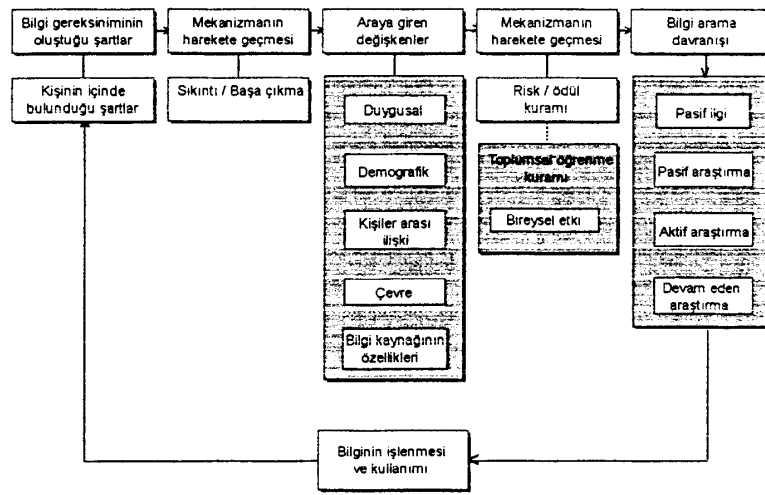
Wilson'a (1996) göre bilgi gereksinimi ve bilgi aramaya ilgili bir model şu üç unsuru mutlaka kapsamalıdır. Bunlar:

1. Bilgi gereksinimi ve bunu oluşturan nedenler,
2. Algılanan gereksinimlere bireyin tepkisi ve bu tepkiyi etkileyen nedenler,
3. Tepkinin sonucunda oluşan davranışlar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan işlemlerdir.

Şekil 2: Bilgi arama modeli(1) (Krikelas 1983: 17).

Wilson 1981'de geliştirdiği bilgi arama modelini bu aıllardan eksik bularak, Şekil 3 de yer alan bilgi arama modelini yukarda geçen unsurlara bağlı kalarak yeniden oluşturmuştur. İlgili model, bireyin içinde bulunduğu koşulların ve dıştan gelen etkilerin bilgi arama davranışı üzerindeki etkilerini ve bireyin bu etkiler karşısında oluşturduğu tepkileri yansıtılmaktadır.

Şekil 3: Bilgi Arama Modeli (2) (Wilson 1996:9).

III.BÖLÜM

BİLİM ADAMLARININ BİLGİ GEREKSİNİMLERİ / BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI VE BUNLARI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

III. 1. BİLİM, BİLİMSEL BİLGİ, BİLİMSEL İLETİŞİM VE BİLİM ADAMI

Organize olmuş rasyonel düşünceler sistemi olan bilim, entellektüel derinliği, karmaşıklığı ve sanatsal boyutu ile insan beyninin ortaya çıkardığı en güzel ortak ürün olup, en geniş anlamda doğa ve toplumu tanıyıp, anlamaya yönelik bilgilerin toplamıdır (Pak 1994 : 93). Bilim bir sonuç olduğu kadar bir süreçtir de. Bu süreç “bilimsel düşünme”, “bilimsel metod” ya da “bilimsel araştırma” denilen bir arayış bulma ve doğrulama çabasıdır. Bilimsel düşünce belli bir dünya görüşüne dayanır ve bu görüş rasyoneldir. Olguları açıklamaya yönelik bu düşünce bir beyin disiplini gerektirir. Bu disiplini kazanmış kişiler her şeyden önce gerçeğe dönüktürler. Önyargıdan ve dogmatik inançlardan uzak olup, yargılarını olgulara dayandırırılar (Yıldırım 1979: 13-14).

“ Her bilim bilgi üretir ama her bilgi bilimsel değildir. Bilimsel görüldüğü halde geçerli ve güvenilir olmayan , bilim kökenli olmadığı halde geçerli ve güvenilir bilgiler vardır. Bilimsel bilginin temel ölçütü belli bir yöntem ile incelendiği konuya elverişli, yinelenebilir ve irdelenebilir veri toplama teknikleri kullanmasıdır...Bilgi ile bilimsel bilgi arasındaki ilişkiler karşılıklı veya bire bir değildir. Bu durum metottan kaynaklanmaktadır. Bilimsel bilgiyi öteki bilgi türlerinden ayıran ölçüt, metod veya yöntem (bilginin nasıl / hangi yoldan elde edildiği)

bilgisidir....Bilimsel bilginin nasıl üretildiği bilinir. Doğru, geçerli ve güvenilir olup olmadığı sorulup irdelenebilir; doğrulandığı kadar yanlışlanabilir de....Birbirine uymayan sonuçlar / bulgular üzerine çalışan araştırmacılar, yaptıkları düzeltmelerle birikimin gelişmesine katkıda bulunurlar” (Güvenç 1994 : 23-24).

Bilimin değeri bir yandan teknolojik uygulamalarla yarar sağlaması, öte yandan nitelikleri belli bir düşünce disiplini, rasyonel bir dünya görüşü ve evrenin insanoğlu için sır olan yanlarını anlama, açıklama ya da betimleme metodu oluşturmasında kendisini göstermiştir. Bu iki değer birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Günümüzde bilim, yeni teknolojilerin ve öğretim yöntemlerinin ortaya çıkmasını sağlayan alt yapıdır. Bu nedendir ki ekonomik olarak gelişmiş ve gelişmemiş toplumlar arasındaki temel fark yalnızca “teknoloji farkı” olmayıp “bilim farkıdır”. Hiçbir toplum bilim üretmeden sadece gelişmiş teknolojiyi transfer ederek ilerleme sağlayamaz. Sadece teknolojik olarak gelişmiş olmak, bilimin gelişmesi için çaba harcamamak ulusların çöküşünü hazırlamaktadır.

Ülkeler için yaşamsal değer taşıyan bilimin üretimi, ülkemiz gibi özel araştırma birimleri yeterince oluşmamış ülkelerde hemen hemen bütünüyle üniversiteler ve kamu kuruluşlarının sorumluluğu altındadır. Ülkemizde kamu araştırma kurumlarının sınırlılığı da göz önünde bulundurulursa, üniversitelerimizin ve buralarda çalışan bilim adamlarımızın bilim üretimi açısından topluma karşı olan görev ve sorumluluklarının boyutu çarpıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de üniversitelerimizde üretilen bilimin düzeyi ve bilimsel çalışmaların veriminin değerlendirilmesi özel önem taşımaktadır (Pak 1994 : 93).

Pek çok bilim adamı, zamanının çoğunu var olan bilgiyi izlemek, araştırma yapmak, yapılabilecek araştırmaları planlamak ve sonuçta bilgi üretmekle geçirmektedir. Üretilen bilginin yayılması esastır. Bilginin iletilmesi

ve bu işlemin geçirdiği süreçler son yıllarda üzerinde çok çalışılan bir konu olmuştur. Bilim tarihçilerinden, sosyologlardan ve iletişimcilerden oluşan araştırmacılara, yakın zamanda kütüphaneciler de katılmıştır. En basit anlamıyla bilimsel iletişim, bir düşüncenin meslektaşlar arasında paylaşımıdır. Bu iletişim kişilerin paylaştıkları bilgi ve düşünceler doğrultusunda şekillenmelerine yardımcı olmaktadır. Bu düşünce ve bilgiler yazılı metinlerle paylaşıldığı gibi, toplantı ve konferanslarla da olmaktadır.

Bilimsel bilgiyi en çok kullanan ve kullandığı bilgiyle yeni bilimsel bilgi üreten grup bilim adamlarıdır. Bilimin, bilimsel araştırma ve bilimsel düşüncenin kuralları ve çizgisi bellidir. Öte yandan bilim adamları, içinde yaşadıkları toplumun bir parçasıdır ve çevreden, bağlı oldukları kültürden, eğitim sisteminden, içinde yaşadıkları politik ve ekonomik sistemden büyük ölçüde etkilenmektedirler. Bütün bunların yanında üniversitelerde çalışan bilim adamları araştırmacı oldukları kadar eğitimcidirler de. Eğitim ve araştırmayı bir arada yürütmek ve gelişen koşullara göre müfredat programlarını yeniden oluşturmak durumundadırlar. Akademik ortamda çalışan bilim adamı statüsüne bağlı olarak idarecilik görevini de yüklenabilmekte, bölüm, fakülte veya üniversite yönetimi içinde sorumluluk alabilmektedir. Üniversitelerin eğitim yanında araştırma ve geliştirme faaliyetleriyle ilgili sorumlulukları, zaman zaman proje adı altında üniversite dışındaki araştırma ve uygulama çalışmaları içinde yer almalarına neden olmaktadır. Bütün bu özellikler dikkate alındığında üniversitelerde çalışan bilim adamlarının araştırmacı, eğitimci, idareci, uygulamacı kimliklerini görmek mümkündür. Bu insanlar bütün bu rolleri yerine getirirken kuşkusuz farklı bilgi gereksinimi ve farklı bilgi arama davranışı göstermektedirler. İçinde buldukları koşullara göre farklı gereksinim ve davranış özellikleri sergilemektedirler.

III. 2. BİLİM ADAMLARININ BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN NEDENLER

Bilgiyi en çok kullanan ve üreten grup olmaları nedeniyle bilim adamları ve araştırmacıların yaşamında bilgi önemli bir yer tutmaktadır. Yıllarca, bilim adamlarının bilgi gereksinimlerinin kolayca belirlenebileceğine ve bilgi arama davranışlarının basit birer şemayla listelenebileceğine inanılmıştır. Çünkü bu insanların gereksinimlerinin farkında oldukları ve bunu en akıllı ve mantıklı yolla ifade edebildikleri düşünölmüştür. Bu düşünceye dayanarak, var olan bilgi sistemleri de bu varsayımlar üzerine kurulmuştur. Literatüre baktığımızda başlangıçtan bugüne kadar bilgi arama davranışları ile ilgili çalışmaların büyük çoğunluğunun bilim adamları ile ilgili olduğunu görmekteyiz.¹ Bu çalışmalar var olan bilgi sistemleri ile, bilim adamlarının bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında yaşanan sorunları ve bunlar için aranan çözüm yollarını aktarmaktadır. Özellikle gereksinimlerin isteklerle aynı anlama gelmediği düşünölürse bilim adamlarının bilgi gereksinimlerini ve bunun sonucu olan bilgi arama davranışlarını anlamanın ne denli zor olduğu anlaşılmaktadır. Bir bilim adamının gereksinimlerini anlayıp açıklaması, onun algılayış biçimiyle ilişkilidir. Bu da pek çok etkenin etkisi altındadır.

Her bilim adamı çevresinden, çalışma grubundan, içinde bulunduğu toplumun sosyal, politik, ekonomik ve kültürel yapısından etkilenmektedir. Bu insanların meslektaşlarından oluşan birer çevresi, bağlı oldukları birer kurum, yararlandıkları bilgi sistemleri ve özel bilgi kaynakları vardır. Ayrıca bu insanların her biri farklı kişisel özelliklere sahiptir. Literatürde kendisine sıkça gönderme yapılan Paisley (1968), bilim adamları üzerine sistemlerin

¹ Bu çalışmaların büyük bir bölümü **Annual Review of Information Science and Technology** adlı kaynağın 1966'dan bu yana yayınlanan bütün sayılarında yer almakta olan "Information Needs and Uses" başlığı altında yıllık olarak değerlendirilmektedir.

etkisini iç içe geçmiş on dairesel faktörle açıklamaktadır. Bunlar sıralanacak olursa;

1- Kültür : Bilim adamının içinde bulunduğu kültür onu çevreleyen en dıştaki daireyi oluşturmaktadır. Bunun üzerinde denetim kurmak, kültürün kişi üzerindeki etkisini araştırmak son derece zordur. Her insan kendisini çevreleyen kültürün bir parçasıdır.

2 - Politik sistem : Bilim adamının içinde bulunduğu politik sistem üzerinde çalıştığı konuları etkileyebilmektedir. Örneğin, savunma sanayine ağırlık verilmesi, bu alandaki bilgi akışının çabuk ve ekonomik olması sonucunu yaratabilmektedir.

3 - Meslek : Belli bir mesleğe bağlı olmakla kişi kendi alanındaki bilgi sistemlerini kontrol edebilmektedir. Ait olunan meslek, bilim adamının çalışma şekli ve yayınları üzerinde de etkili olmaktadır.

4- Çalışma alanı : Bilim adamının mesleği içinde çalıştığı alt birimi ifade eder. Her çalışma grubu bir meslek grubu içinde yer alır. (Örneğin, sosyal psikologların, psikologların oluşturduğu meslek grubu içinde yer almaları gibi).

5 - "Invisible College" : Bu sistem çalışma alanının bir alt sistemi olarak ele alınabilir. Bu grup genelde 100' den az sayıda, her birinin diğerini tanıdığı ve doğrudan bilgi paylaşabildiği seçkin bilim adamlarından oluşan küçük bir gruptur. "**Invisible college**" aynı veya birbirine çok yakın ilgi alanlarında çalışan, araştırma amacıyla birbirleriyle sürekli ilişkide olan bilim adamlarının oluşturduğu grup olarak da açıklanabilir. Özellikle fen ve mühendislik alanlarında bilgiye erişimde etkili olmaktadır. Bu sosyal yapının içinde yer alan

bilim adamlarının çalışmalarında sıklıkla birbirlerine gönderme yaptıkları bilinmektedir.

6 - Çalışılan kurum / örgüt : Bu sistemin üzerinde durduğu unsurlar kişilerden çok görevler, sorumluluk düzeyleri ve üretimle ilgilidir. Bilim adamının çalıştığı kurum, onun bilgiye erişiminde bazı olanaklar tanıyarak veya sınırlamalar getirerek kişiyi ve bilgi arama davranışlarını etkilemektedir.

7 - Çalışma grubu : Çalışılan kurumun alt sistemi olarak ele alınabilen bu sistem, bilgi iletiminde en etkili unsurlardan biridir. Bu grup belli bir sorun üzerinde çalışır. Birbirlerinin bilgi gereksinimini çok fazla konuşmadan anlayabilirler ve aralarındaki resmi olmayan iletişim, bilgi sağlamalarında çok etkilidir. Bu grup aynı kurumda çalışan meslektaşlardan oluşabileceği gibi, aynı konu üzerinde veya aynı projenin yürütülmesinde birlikte çalışan meslektaşlardan da oluşabilmektedir. Çalışma grubu arasındaki iletişim, iş veriminin artmasına neden olmaktadır. Çalışma grubu, bilgi kaynağı ve kanalının seçiminde belirleyici olabilmekte ve bilgi akışını etkileyebilmektedir.

8 - Bireysel özellikler : Bu etken zeka, yaratıcılık, zihinsel yapı, algı düzeyi, elde edilen bilgiden sonuç çıkarma ve bunları kullanma becerisi gibi özellikleri içermektedir.

9 - Yasal ve ekonomik sistem : Bu daha çok patentler, telif hakları, ticari sırlar, araştırma ve geliştirme alanındaki rekabet gibi unsurları kapsamaktadır. Bütün bunlar bilgi akışını etkiler. Ayrıca içinde bulunulan ekonomik sistemin bilgiye verdiği değer, meslek gruplarının ve kurumların bilgi alım gücünü etkilemektedir.

10 - Bilgi sistemleri: Bilgi hizmetleri ve bilgi merkezleri bilinen bilgi sistemlerini oluşturmaktadırlar. Her bilgi sisteminin kullanıcıları ve bir fonksiyonu vardır. Bunların sağladığı olanaklar veya eksiklikler bilim adamının bilgiye erişimini yakından etkilemektedir (Paisley 1968: 2-23; Allen 1969: 7-8; Hewins 1990: 148).

Bu on özellik içinde kültür ve politik sistem, üzerinde çalışılması zor olan unsurlardır. Bunun dışında kalan; meslek, çalışılan kurum, ekip, bilgi sistemi gibi unsurların, bilgi arama davranışı üzerindeki etkileri ise üzerinde en çok araştırma yapılan ve etkisi kanıtlanmış faktörlerdir. Kimi yazarlar bilgi gereksinimini hangi bilginin ne ölçüde kullanıldığına bakarak ayırmaktadırlar. Örneğin, ders hazırlamak veya makale yazmak için gereksinim duyulan bilgi ile konusunda güncel kalabilmek için gereksinim duyulan bilgi arasında fark vardır. Bilimsel araştırmalarda araştırmacının bilgi arama davranışını, mesleği kadar, sahip olduğu statü, görevi, alanındaki etkinliği ve grubuyla olan iletişimi de etkiler. Bütün bunlar sonucunda bilim adamının yaptığı işin tam olarak bilinmesinin bilgi gereksiniminin tanımlanmasında gerekli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda ilk çalışmaları başlatan araştırmacılardan biri olan Menzel' in (1964: 7-11) bilim adamlarıyla ilgili olarak geliştirdiği üç gereksinim tanımlaması vardır. Bunlar:

- 1- **Güncel yaklaşım** (Current approach) : Bir alanda güncel kalabilmek için duyulan bilgi gereksinimi.
- 2- **Günlük yaklaşım** (Everyday approach) : Bir problemin çözümüyle doğrudan ilgili olan özel bir bilgi için duyulan gereksinim.

3- **Ayrıntılı yaklaşım** (Exhaustive approach) : Yeni bir alanda çalışmaya başlandığında erişilmesi gereken bilgi için duyulan gereksinim.

Burada bilim adamlarının üç bilimsel bilgi gereksinimi ifade edilmektedir. Bunların karşılanmasında geliştirilen üç bilgi sistemi de şöyle sıralanabilir.

- 1- **Güncel duyuru** (Current awareness function) : Bilim adamının önceden saptanan, ilgi duyduğu alanda / alanlarda güncel kalarak gelişmeleri izlemesine olanak sağlayan sistemler.
- 2- **Danışma** (Reference function) : Gerektiğinde kullanıcının sorularına en uygun cevapları vererek araştırmacıya konusundaki en güncel bilgiyi sunan sistemler.
- 3- **Ayrıntılı araştırma** (Exhaustive search function) : Belli bir zaman içerisinde araştırmacının talep ettiği konuda gerekli tüm bilgiyi toplayıp sunan sistemler.

Bir araştırmacı birincil ilgi alanına giren konulardaki tüm ayrıntıları bilmek ve bu alanda güncel kalmak zorundadır. İkinci derecede ilgi duyduğu konularda yine güncel kalmak isteyebilir; fakat aynı derecede bilgi sahibi değildir. Birinci derecede ilgi duyulan alanla, ikinci derecede ilgi duyulan alan arasındaki bilgi gereksinimi sadece miktar açısından değil, tür açısından da farklıdır. Zaman zaman bilim adamının ilgi alanında değişiklik olabilmektedir. İlk alan ilgi dışı kalırken, ikinci alan birincinin yerini alabilmektedir.

Palmer (1991: 123), bilim adamlarının bilgi arama davranışları üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda, bu insanları bilgi ile ilgili davranışlarına göre altı gruba ayırmıştır. Birinci grup, konuyla ilgili bilgi ve bilgi sistemlerine geniş ölçüde hakim olan, resmi olmayan ilişkileri kuvvetli, değişik

kanallardan etkili bir şekilde bilgi toplayan, ilgi alanı geniş bilim adamlarından oluşmaktadır. İkinci grup, resmi bilgi kanallarından daha çok kişisel iletişimle bilgi toplayan, bilgi ve sistemler üzerinde denetimi, birinci gruba göre daha az olan araştırmacılardan oluşmaktadır. Üçüncü grup, bilgi avcıları (information hunter) olarak nitelenen, daha dar alanda, daha organize, aktif ve çalışkan araştırmacılardan oluşmaktadır. Bu grubun bilgi arama davranışlarının önceden tahmin edilip, kontrol edilebilmesi diğerlerine göre daha kolaydır. Dördüncü grup bilgi pragmatikleridir (information pragmatist). Ara sıra ve birden ortaya çıkan ve hızla geçen bilgi gereksinimlerine uygun olarak bilgi toplamaktadırlar. Genelde, gereksinimlerini doğrudan karşılayan bilgiyi kabul ederler. Konularıyla ilgili bilgiyi denetim altında tutma gereği duymazlar. Düzenli bilgi aramak yerine gerekli olduğunda araştırırlar. Beşinci grup bilgi isteksizleridir (information plodder). Kendilerine yetecek kadar bilgiyi resmi bilgi kanallarından sağlamayı tercih ederler. Genelde kendi bilgilerine ve koleksiyonlarına güvenirlir. Erişebildikleri bilginin miktarı ve niteliği için endişe duymazlar. Araştırma yapmak ve konularıyla ilgili bilgiyi denetim altında tutmak konusunda isteksizdirler. Altıncı grubu oluşturanlar bilgiye karşı ilgisiz olanlardır (information derelict). Bilgi aramak ve edindikleri bilgiyi organize etmek konusunda hiçbir yöntemleri yoktur. Genelde bilgi gereksinimi duymaz ve yeterince bilgi kullanmazlar. Böyle bir zorunlulukla karşılaştıklarında sıkıntıya düşer ve bu işi yüzeysel olarak yaparlar.

Bu gruplaşmayı oluşturan nedenler arasında, kişisel özellikler kadar meslek özellikleri de önemli bir yer tutmaktadır. Bilgiye karşı oluşturulan bu davranışlarda disiplinlere göre problemlerin algılanışı ve çözüm arayışı ile bu insanların çalıştıkları kurum, bölüm ve organizasyonların da etkisi vardır (Palmer 1991:106-112).

III. 2.1. MESLEĞİN BİLGİ GEREKSİNİMİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI ÜZERİNE OLAN ETKİSİ

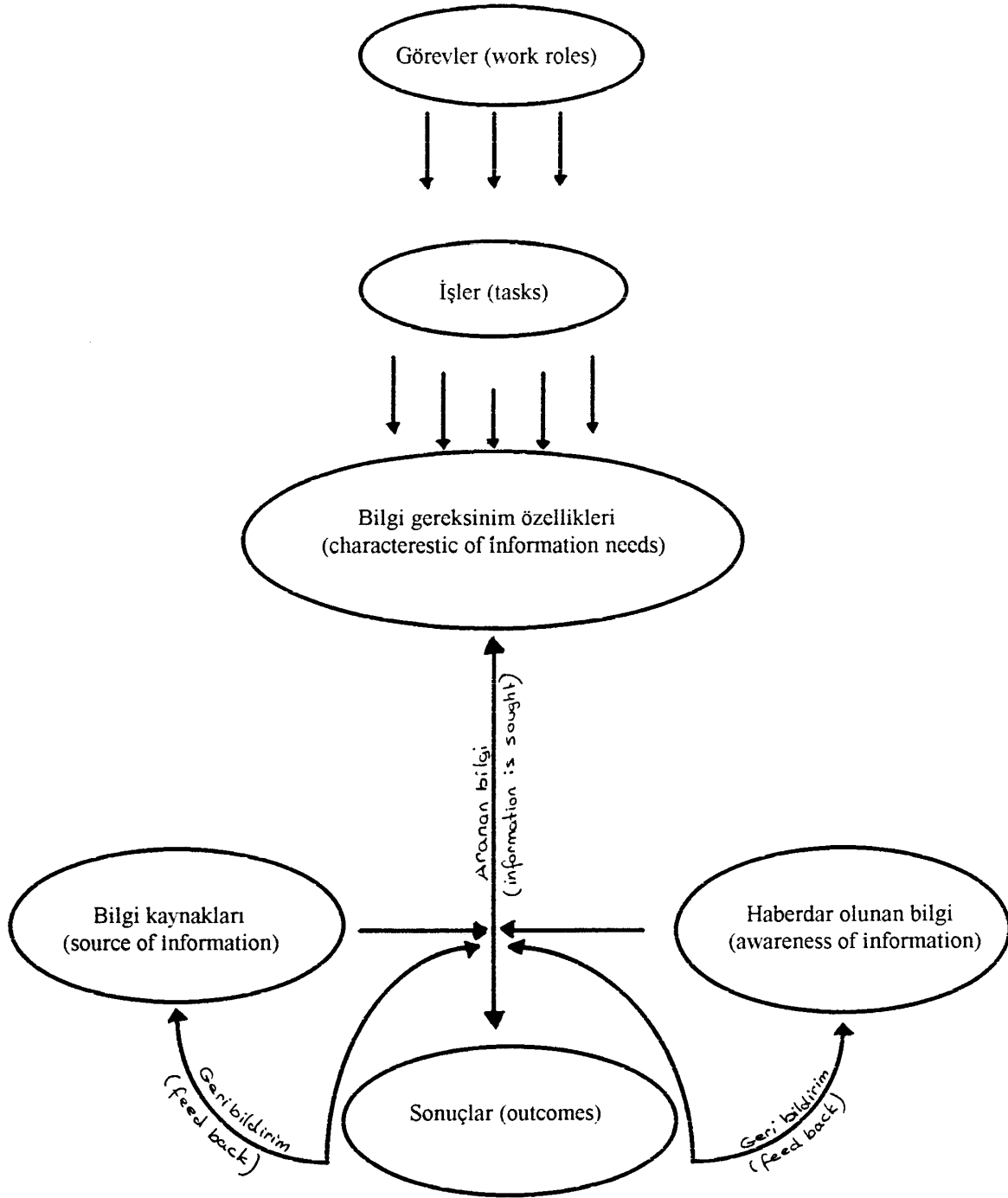
Bilgi gereksinimini ve bilgi arama davranışlarını doğrudan etkileyen en önemli etkenlerden birisi de kişinin mesleği, yani yaptığı işidir. Bir işin yerine getirilmesi, o işle ilgili bilgiyi gerektirir. Belkin' e (1982) göre, belli bir meslekte çalışan bir insanın var olan bilgisiyle, işiyle ilgili gereksinimleri algılayışı arasında farklılıklar vardır. Bu farklılıklar o insanın işine karşı duyduğu bilgi gereksinimlerini ortaya çıkarmaktadır. İnsanların işleriyle ilgili bilgi gereksinimlerini algılayıp yorumlamaları, onların daha önce edindikleri bilgilerle, ortaya çıkan bu gereksinimi ilişkilendirme şekillerine bağlıdır. Aynı meslekte çalışan insanların, işlerini ve bilgi gereksinimlerini algılayışları büyük ölçüde benzerlikler göstermektedir.

Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarını etkileyen en önemli faktör, çalıştıkları meslek dalıdır. Çalıştıkları disiplin bilgi gereksinimlerini belirlemekte, bilgi arama davranışlarını şekillendirmektedir. Bilgi kanallarının seçiminde mesleğin etkisi büyüktür. Kullanılan kaynak türleri de mesleklere ve çalışma alanlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Birincil ve ikincil kaynakların kullanım yoğunluğu ve tercih sıraları, elektronik ortamdan yararlanma, kütüphane kullanım oranı, konferans ve toplantılara katılım, büyük ölçüde bağlı olunan meslek dalıyla ilgilidir. Örneğin sosyal bilimciler için basılı literatür birinci tercih nedeni olurken, teknik alanda çalışanlar kişisel iletişime önem verebilmektedir. Bazı mesleklerde işin verimli olması, meslektaşlar arasındaki iletişimin yüksek oranda olmasına bağlanırken, bazı mesleklerde bu iletişimin yerini kütüphane kullanımı almaktadır. Yapılan çalışmalar benzer disiplinler arasında bile bilgi gereksinimi ve arama davranışı farklılıklarını ortaya koymaktadır (Lin 1972 : 7 -10).

Meslek farkının bilgi arama davranışı üzerindeki etkisini ortaya koyan çok sayıdaki araştırma, aynı zamanda farklı çalışma gruplarının farklı bilgi arama davranışları geliştirdiklerini de ortaya koymaktadır. Çalışma grupları üzerinde yapılan araştırmalar bu gruplar içinde oluşturulan etkili bilgi akışının verimi arttırdığını göstermektedir. Özellikle teknik alanda çalışanlar için çalışma grubunun kendisi başlı başına bir bilgi kaynağıdır. Grup içi iletişim, özellikle mühendisler için önemlidir (Alley 1969 : 8).

Bilim adamlarının bilgi arama davranışlarında ve bilgi gereksinimlerini karşılamada belirleyici unsurlardan biri olan "*invisible college*"ın etkisi ise yine mesleklere göre artmakta veya azalabilmektedir. Bu gruplar, fen ve teknik konulu mesleklerde ön plana çıkarken, sosyal ve insan bilimlerinde etkisi ve oluşumu daha zayıf olarak göze çarpmaktadır.

Allen (1990:120-138), yaptığı araştırmalar sonucunda bilim adamlarının akademik temellerinin bilgi arama davranışlarını ve bilgi sistemleriyle olan ilişkilerini etkilediğini ortaya koymuştur. Akademik temel, kullanıcının kavrayış şeklinde, olayları algılamasında ve problem çözümünde belirleyici olmaktadır. Kişilerin akademik geçmişleri, bir konuyu anlamaları ve o konu ile ilgili bilgi edinmek için sordukları sorular üzerinde de etkisini göstermektedir. Bilgi kullanıcılarının akademik geçmişleri, sahip oldukları meslek ve bunun sağladığı göreve bağlı olarak bilgi gereksinimlerini nasıl algıladıkları ve nasıl tanımlayıp açıkladıkları, bilgi sistemlerinin oluşturulmasında önemli olmaktadır. Özellikle disiplinler arası konularda çalışanların akademik temellerinin bilinmesi, bilgi arama davranışlarının açıklanmasına yardımcı olmaktadır. Bilgi gereksinimlerinin açıklanmasında kullanılan dil, seçilen terimler ve bilgi isteğinin ifade ediliş biçimi, yine bağlı olunan akademik disipline göre değişiklik göstermektedir. Araştırmalarda denetimli sözcüklerin seçilmesi, akademik temele bağlı olarak değişiklik veya benzerlik gösterebilmektedir.

Şekil 4: (Leckie 1996 : 180) Bir mesleğe bağlı kişilerin bilgi arama modeli.

Her meslek grubunun uzmanlık alanı, amacı, çevresi ve örgütlenmesi farklıdır. Bu nedenle mesleklere bağlı bilgi arama davranışlarının açıklanmasında mesleğin özelliklerinin ve uygulama alanlarının anlaşılması zorunludur. Belirli meslek gruplarına bağlı insanların bilgi arama modelleri oluşturulurken, bu insanların görevlerinin de dikkate alınması gerekir. Hangi meslekten olursa olsun bilgi gereksiniminin artmasıyla; kültürel ve bireysel alışkanlıklar, bilgi sistem ve kaynaklarına erişim, mesleki gelişmeyle ilgili kararların alınışı değişmektedir. Şekil 4'de yer alan model bir mesleğe mensup kişilerin bilgi arama davranışlarında meslekleri, görevleri ve bilgi gereksinim özelliklerinin ilişkilerini yansıtmaktadır.

Araştırmalar; bilgi arama ile görevler ve bunların gerektirdiği işler arasında yakın etkileşim olduğunu göstermektedir. Akademisyenler için mesleğin getirdiği özellikler yanında görevleri gereği, eğitimin ve araştırmanın işlerinin bir parçası olması bilgiye karşı olan davranışlarını etkilemektedir. Genelde bilgi gereksinimi kişinin bir veya daha fazla görevde rol almasıyla ilgili olarak artar. Bununla beraber sahip olduğu bilgi gereksinimi de sabit değildir. Değişik etkenlere bağlı olarak değişebilir. Bir meslek grubuna bağlı olan kişinin bilgi gereksinimini etkileyen bu etmenler; mesleğin yapısal özellikleri, kişinin yaşı, kariyer düzeyi, uzmanlık alanı ve yerleştiği bölge şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca her meslek grubunda bilgi aramada belirleyici olan; bilgi gereksiniminin önemi, aciliyeti, beklenmedik oluşu, güçlülük derecesi de dikkate alınmalıdır. Bütün bunlara bağlı olarak bilgiden haberdar olma düzeyi ve kaynak seçimi de etkilenmektedir (Leckie1996 : 183).

III. 3. MÜHENDİSLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Bilgi arama ve kullanımı ile ilgili ilk çalışmalar fen ve teknik alanlardaki bilginin kullanımıyla ilgili olarak yapılmıştır. Bunun en önemli nedeni, bu alanda bilgiye olan talebin fazlalığı ve fen ve teknik alanda kaydedilen hızlı gelişmelerdir. Bu alandaki çalışmaların başlangıcı mühendislerle ilgili olsa da, yapılan çalışmaların birbirinden bağımsız ve kopuk oluşu, söz konusu çalışma sonuçlarının birleştirilerek uygulamaya aktarımını zorlaştırmıştır. Ayrıca fen ve mühendislik ayrımının yapılmadan, literatürde bu iki alanın bir arada ele alınıp işlenmesi, bu çalışmaların başarısız olmasına neden olmaktadır. Başlangıç tarihinden günümüze kadar yapılan çok sayıdaki çalışma, bu alandaki kullanıcılara ait bilgi arama davranış örneklerini yansıtmaktadır. İlk başlarda gerçekleştirilen çalışmaların büyük çoğunluğu bilgi kanalları ve bu kanalların seçimi ile ilgilidir. Daha sonraları bu alanda bilginin kullanımı ve bunu etkileyen nedenler, özellikle de mesleğin etkisi ele alınıp incelenmiştir.

Uzun yıllardır teknik alanda çalışanların bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanımlarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalar, çeşitli modellerle açıklanmaktadır. Mühendislerle ilgili olarak geliştirilen ilk model Richard Orr'a aittir.¹ Daha sonra bunu, Brian Vickey ve Alina Vickey'nin modelleri izlemiştir.² Bütün bu modellerde mühendisler bir merkez olarak ele alınmakta, onları etkileyen unsurlar (resmi kurumlar, teknik literatür, meslektaşlar vb. gibi) bilgi arama davranışlarını etkileyen dış etkenler olarak

¹ Richard H. Orr. "The Scientists as an Information Processor: A Conceptual Model Illustrated with Data on Variables Related to Library Utilization" **Communication Among Scientists and Engineers**. Ed. By. Carnot E. Nelson ve Donald K. Pollock. Lexington, Mass.: Heath, 1970, ss:143-189

² Brian Vickey ve Alina Vickey. **Information Science in Theory and Practice**. London, Butterworths, 1989.

yansıtılmaktadır. Bu konuda en son geliştirilen model Thomas Pinelli ve arkadaşlarına aittir. Bilgi gereksiniminin ortaya çıkış nedenleri, bunların bağlı olduğu içsel ve dışsal etmenler, zaman, ücret ve başarıya bağlı olarak kaynak seçimi modele yansıtılmıştır (Pinelli 1991: 313-321).

III. 3. 1 - MESLEĞİN ÖZELLİKLERİ

Mühendisler meslek grupları içinde bilgi kullanımı açısından farklı bir grup oluşturmaktadırlar. Özellikle başlangıç aşamasında gerçekleştirilen pek çok çalışmada, fen bilimcilerle mühendisler tek bir grup olarak ele alınıp incelense de, fen bilimciler ile mühendisler arasında mesleki amaç, iş çevresi, eğitim ve bilgi arama davranışları açısından büyük farklılıklar vardır. Teknoloji uygulamaya dönük bir etkinliktir ve problemlere uygun çözüm üretmek esasına dayanır. Teknolojinin çıktısı, bir ürün veya hizmettir. Sadece “neden” sorusunun araştırılması üzerine kurulu değildir. Bilim ise pratik yararlar ve sonuçta bir ürün için üzerinde çalışılan bir alan değildir. Bilim, nedenler üzerinde durur ve bilinmeyeni açıklamaya yöneliktir. Bilim ve teknolojiye bilginin kullanımı tanımlanırken ; fen bilimcilerin bilgiyi tartışmak, sözlü hale getirmek, metin hazırlamak amacıyla kullandıkları, mühendislerin ise bilgiyi fiziksel bir şekle, bir nesneye dönüştürmek, üretim yapmak üzere kullandıkları vurgulanmaktadır (Leckie, Pettigrew ve Sylvain 1996 : 164).

Mühendisler doğanın kullanılması ve işlenmesiyle ilgilidirler. Fen bilimciler kuram ve prensipler için araştırma yaparken, mühendisler yeni ürünleri yaratma ve geliştirme amacıyla araştırma yaparlar. Fen bilimciler bir sonucu kendi içinde araştırırken, mühendisler bir problemi pratik ve

uygulanabilir sonuçlar bulmak için çözerler. Fen bilimciler yeni keşifler yapmak, mühendisler ise yeni araçlar geliştirmek peşindedirler. Mühendislerin karakteristik özellikleri bir şeyler üretmeleridir. Genelde mühendislik, bilimsel bilginin insanların kullanımı için teknolojik gelişme ve yeni ürünlere dönüşmesidir. Teknoloji terimi; mühendislik işinin içine giren üretim, sistem, yapı ve işlemleri kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır. Mühendislikte orijinal bir fikrin uygulamaya geçirilişine kadar geniş ve çok boyutlu bir süreç vardır. Bu süreç bilimsel uzmanlık, matematiksel analiz, tasarım ve taslak hazırlama, inşa ve test örnekleri geliştirme, teknik yazı oluşturma, pazarlama ve proje yönetimi gibi çok çeşitli işleri gerektirmektedir.

III. 3. 2. BİLGİYE ERİŞİMDE KULLANILAN BİLGİ KANALLARI VE KAYNAKLARI

Mailloux'un (1989: 239) mühendisler üzerine yaptığı araştırma, bu alandaki insanların zamanlarının %20'sini kavramak, tasarlamak, hesaplamak ve değerlendirmek gibi etkinliklerle; geriye kalan %80'ini ise yaratmak ile ilgili olarak sağlamak, gözden geçirmek, işletmek veya bilgi transfer etmekle geçirdiklerini göstermektedir.

Mühendislerin aradıkları bilgi, son teknolojik buluşlar ve endüstriyel gelişmelerle ilgilidir. Mühendisler için yeni ve orijinal bilgiden çok bir ürünün oluşumu için geçerli teknik bilgi önemlidir. Bir yayın yapmak, literatüre orijinal katkı sağlamak yerine, bir sistem oluşturmak, bir ürün tasarlamak telaşını yaşamaktadırlar. Bu özellikleriyle de fen bilimcilerden ayrılan mühendisler zaman açısından daha sınırlıdır. Bilgi ararken en üst düzeyde yarar sağlamaktan çok, en az sürede ve en az bedelle bilgiye ulaşma isteğindedirler (Pinelli 1991: 12).

III. 3. 2.1. RESMİ VE RESMİ OLMAYAN KANALLARIN KULLANIMI

Mühendislik işi ile mühendislik bilgisi birbirine o kadar yakındır ki ikisini birbirinden farklı değerlendirmek son derece zordur. Mühendislik bilgisi, uygulama sonucunda oluşur ve “yapmak” ile “bilmek” i bir arada içine alır. Mühendislikte deneyim, sezgi ve uzmanlıktan oluşan sözsüz bir bilgi türü söz konusudur ki, bu bilgi bir eylemle iletilebilmektedir. Mühendisler için bir şeyin nasıl yapılacağına göre anlatılması önemlidir. Bütün bu özellikler mühendisler arası kişisel iletişime duyulan güveni, çizim ve fiziksel nesnelerin açıklanmasıyla bilgi sağlamanın önemini artırmaktadır. Yapılan araştırmalar mühendislerin hem kendi ekipleriyle, hem de ekip dışındaki meslektaşlarıyla yoğun iletişim içinde olduklarını göstermektedir. Resmi olmayan bu iletişim şeklinde, kişiler önemli bilgi kaynakları durumundadır (Pinelli 1993 : 171-173).

Fen ve mühendislik alanlarında araştırma yapan ve çalışanların bilgi arama davranış özelliklerini karşılaştıran Robertson (1974), fen ve teknik bilgide en zengin bilgi kaynağını kişiler arası karşılıklı görüşme veya davranışların izlenmesiyle kazanılan teknoloji ve bilgi transferinin oluşturduğunu söylemektedir. Pek çok deneysel çalışma göstermektedir ki, bu alanlarda deneyimlerle kazanılan bilginin aktarımında resmi iletişimden çok resmi olmayan iletişim kullanılmaktadır. Bu iletişim, kurum içi görüşme , rapor, toplantı şeklinde olabilmektedir. Kurum dışı iletişim ise mühendislerde diğer bilim dallarına göre daha yoğundur. Mühendisler problem çözümünde literatürden yararlanmak yerine, ilk etapta kişisel deneyim ve bilgileri ile iş arkadaşlarının bilgisine danışma eğilimindedirler (Pinelli 1991 : 12) .

Mühendislik alanında grup çalışması da bilgi edinme açısından çok önemlidir. Diğer bilim dallarıyla karşılaştırıldığında, grup içindeki iletişimin özellikle bu alanda çalışanlar üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Yapılan

çalışmalar mühendisler arasındaki iletişimin verimi arttırdığını ortaya koymaktadır (Allen 1969 : 8).

Genelde mühendisler çalışma konularını seçerken resmi olmayan iletişimden yararlanmakta, çalışmayı yürütürken yine kişiler arası ilişkiye öncelik vermektedirler. Kişiler arası iletişim akademik alanda çalışanlarda, üniversite dışında çalışanlara göre biraz daha sınırlı olsa da, yine önemli bir bilgi iletim şeklidir. Bu grubun mesleki konferans ve toplantıları daha sık izlediği bilinmektedir. Çalışanlar arasındaki iletişim ağının kuvvetli olması, fiziksel yerleşim şekilleri çalışmayı doğrudan etkileyebilmektedir. Çalışılan ortam seçilen kanal üzerinde etkili olabilmektedir. Laboratuarda çalışan mühendisler kurum içi görüşme yoluyla bilgi sağlamayı daha kolay ve etkili bularak daha çok kullanmaktadırlar. Daha önceki yıllarda yapılan çalışmalarda, mühendisler güncel kalabilmek için ve problem çözümü için ilk sırada iş arkadaşlarıyla iletişim kurmayı gösterirken, daha sonra kişisel koleksiyon ve teknik literatürün kullanımının ilk sırayı aldığı görülmektedir (Robertson 1974:388 ; Poland 1994:23).

Akademik alanda çalışan mühendisler kurum içi iletişimde resmi olmayan kanalları önemli bulsalar da, üniversite dışında çalışan mühendisler göre resmi kanalları çok daha fazla kullanmaktadırlar. Endüstri kurumlarında çalışan mühendisler daha yoğun disiplinler arası bilgi gereksinimi duyarken, akademik çevrede çalışan mühendisler, tasarımlarında kendi alanlarındaki resmi yayınları tercih etmektedirler. Üniversite ortamında çalışan mühendislerin uygulama alanında çalışan meslektaşlarına göre çok daha fazla süreli yayın izledikleri de bilinmektedir (Pinelli 1993: 185).

III. 3. 2. 2. BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI

1967 ve 1968'de yapılan çalışmalar, mühendislerin çalışmalarında çoğunlukla en kolay erişim sağladıkları bilgi kanalını kullandıklarını göstermektedir. Çalışmalar sırasında kullanılan kaynaklar öncelik sırasına göre dizildiğinde, en kolay erişilen kaynaktan en zor erişilene göre bir kullanım yoğunluğu görülmektedir (Allen 1969 : 6). Yine aynı dönemde mühendisler üzerinde çalışan Gertsberger ve Allen (1968) tarafından yapılan araştırmalar, bu bulguları doğrulamaktadır. Gertsberger, mühendislerin sık kullandıkları kaynaklar ile erişilebilirlik arasında olumlu bir ilişki bulmuştur. Aynı ilişki, kaynağın kullanım kolaylığı açısından sınırlanmışsa da kayda değer bir ilişki bulunamamıştır. Erişilebilirlik, kaynak kullanımında belirleyici bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmalar sonucunda kaynağın teknik bilgi kalitesi ile kullanım sıklığı arasındaki ilişki zayıf bulunmuştur. Mühendislerin kaynak seçiminde ilk olarak kolay erişimi tercih ettikleri ve kalitenin bundan sonra ikinci önemli etken olduğu ortaya çıkmıştır .

1960' lardaki bu bulgular 1990'larda Poland (1994) ve Pinelli (1991, 1993)'nin araştırmalarıyla doğrulanmaktadır. Geçen süre içinde mühendislerin kaynak tercihlerini etkileyen faktörlerde önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Deneyimin kaynak seçiminde etkili olduğu, deneyimin artmasıyla bazı kaynakların kullanım sıklığının arttığı saptanmıştır. Aynı şekilde, bağlı bulunulan disiplin; görev türü, çalışılan projenin safhası, problemin niteliği, çalışılan örgütün türü, içinde bulunulan akademik çevre ve meslekte kazanılan kıdem her dönem için kaynak seçiminde etkili olmuştur. Ayrıca bilgi kaynaklarına fiziksel olarak yakın olup olmama, kullanım açısından etkileyici bir faktör olabilmektedir. Kaynak seçiminde kolay erişim özelliği, her dönem mühendisler için ilk tercih nedenini oluşturmuştur. Kaynaklara erişilebilirlik ve edinebilirlik anlayışı, deneyime bağlı olarak değişmektedir. Deneyimli mühendislerin literatüre

daha hakim olduğu ve kendilerince erişilebilir buldukları bazı kaynakları daha sık kullandıkları gözlenmektedir. En az para ve çaba harçayarak uygun bilgiye erişme amacıyla olan mühendislerin bilginin kalitesini erişebilirliğiyle birlikte değerlendirmeleri şaşkırtıcı olmaktadır. Kaynağın elde edilmesinde bedelinin düşük olması bazen kalitenin göz ardı edilmesine neden olmaktadır (Gertsberger ve Allen 1968 : 279; Pinelli 1991 : 13-14).

Mühendisler genellikle kendilerine ait, konularıyla ilgili bir bilgi stoku oluşturma eğilimindedirler. Genelde ve acil bilgi gereksinimi duyduklarında, bilgiyi, önce oluşturdıkları bu koleksiyondan aramaktadırlar. Daha sonra meslektaşlarıyla görüşme ve alanlarındaki uzmanlara danışmayı tercih etmektedirler. Kendi kaynaklarına ve çalışma arkadaşlarına danışma alışkanlıkları kuvvetli olmasına rağmen, mühendislerin bilgi aramak için zaman zaman çalışma saatlerinin yarısından fazlasını harcadıkları bilinmektedir. Kurum içi teknik raporlar ve el kitapları resmi olmayan iletişimi takip eden diğer önemli kaynaklardır. Kullandıkları kaynaklar büyük ölçüde mesleki literatürle ilgilidir. Güncel kalabilmek için aynı zamanda bilimsel ve teknik makaleleri, diğer kurumlara ait çalışma raporlarını da izlemektedirler. Daha fazla bilgi gereksinimi duyduklarında, çeşitli resmi bilgi kaynaklarına ve ders kitaplarına başvurumaktadırlar (Leckie, Pettigrew ve Sylvain 1996 :165 ; Poland 1994 : 22-23).

Üniversitelerde çalışan mühendisler, el kitapları, tezler ve raporları kullanmakta, çalışmalarının ilk aşamalarında dergi ve abstraktlardan yararlanmaktadırlar. Gereksinim duydukları daha çok teknik bilgidir. Standartlar ve patentler bu bilgi içinde önemli yer tutmaktadır (Pinelli 1993:185).

III. 3. 3. KÜTÜPHANE KULLANIMI VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDEN YARARLANMA

Yapılan araştırmalar, bu grubun kütüphaneyi az kullandığını, yeni yayınların kullanımına ağırlık verdiğini, daha önceden bilinen kaynakları daha yoğun kullandığını ve danışma hizmetlerinden düşük düzeyde yararlandığını göstermektedir. Resmi bilgi kaynakları içinde en fazla ve öncelikle kullanılan kişisel koleksiyon ve belgelerdir. Bu grubun içinde eğitimci olanlar, indeks ve abstrakt kullanımına diğerlerine göre daha fazla ağırlık vermektedirler. Kütüphane kullanımında, koleksiyonu ve hizmetleri yeterince kullanmak yerine, en çabuk ve kolay yoldan en uygun kaynağa erişimi tercih etmektedirler (Lipetz 1970 : 4-7,10).

Üniversitede çalışan mühendisler, kütüphaneyi üniversite dışında çalışan meslektaşlarına göre daha yoğun kullansalar da, genelde mühendislerin kütüphane kullanmayı sevdikleri söylenemez (Robertson 1974 : 387 -388). Kütüphanecinin hizmeti ayaklarına götürmesinden hoşlanmaktadırlar. Mühendisler, fen bilimcilere göre daha az okumakta ve daha az kütüphane kullanmaktadırlar. Mühendisler, belli bir özelliği olan problemlerle karşılaştıklarında ve çözüm aradıklarında literatür taraması yapma gereği duymaktadırlar. Danışma hizmetlerini kullanmada isteksiz oldukları için araştırmalarına, el kitapları ve teknik raporları okuyarak başlama eğilimindedirler (Pinelli 1993 : 185).

III.3.4. YABANCI DİL YETENEĞİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMI

Bilgiye erişimde en önemli engellerden birisi de yabancı dil sorunudur. Teknik alanda yabancı dil, kişinin ilgi alanı içine giren

konulardaki gelişmeleri izleyebilmesi, bilgisini güncel tutabilmesi ve bu bilgiyi uygulamaya geçirebilmesi açısından önemlidir. Mühendisler arasında yabancı dillere bilgiye erişim üzerindeki engelleyici özelliği tam olarak algılanabilmekte ve aşılabilmesi için gereken çaba gösterilmektedir.

Dünya üzerinde bilim ve teknik alanında basılan yayınların büyük çoğunluğu İngilizce'dir. Bunu Almanca, Fransızca, Rusça ve Japonca izlemektedir. Wood'un (1967) bilgi aramada sadece dil engelini araştırdığı ve bu alanda tanınan çalışmasında, Batı dünyasında İngilizce konuşan bilim adamları için Almanca, Fransızca özellikle de Rusça ve Japonca'nın bilgiye erişimde büyük sorun olduğu ortaya konmaktadır. Doğu literatürünü izleyebilmek, Batı literatürünü izleyebilmekten çok daha zor olmaktadır. Bu dillerde yayınlanan çalışmalardan yararlanabilmek için, mühendislerin yabancı dil öğrenimine önem verdikleri vurgulanmaktadır. Mühendisler arasında yaş ve kıdem artışıyla birlikte, dil sorununun daha kolay aşıldığı gözlenmiştir.

Genelde mühendisler yabancı kaynakları kullanma eğilimindedirler. Kullanılan yabancı kaynaklar arasında ilk sırayı bilimsel ve teknik dergiler almaktadır. Bunu, yabancı kurum ve kuruluşlara ait çalışma raporları ve toplantı metinleri izlemektedir (Leckie, Pettigrew ve Sylvain 1996: 165).

III. 3. 5. ELEKTRONİK ORTAMDAN YARARLANMA

Bu alanda çalışan insanların en önemli özellikleri güncel bilgiye en kısa sürede erişme istekleridir. Bu özellik mühendislerin elektronik ortamdaki yararlanmalarında önemli bir neden olmaktadır. Elektronik ortamın bilgi iletiminde giderek yaygınlaşması, mühendisler için bir sorun değil avantaj oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar bu grubun, elektronik ortamdaki kütüphane kataloglarını, kart kataloglara göre daha rahat kullanabildiklerini

göstermektedir. Aynı şekilde ticari veri tabanlarını önemli bulmakta ve etkili kullanabilmektedirler. CD-ROM'a kayıtlı veri tabanlarının kullanıcılara sağladığı erişim kolaylıkları, bu grubun kendi taramalarını yapmalarında büyük ölçüde etkili olmuştur. Mühendisler arasında son kullanıcı (end user) olarak, kendi araştırmalarını yapma isteği ve çabası fazladır. Bu alanda kütüphanecinin bilgisine güvenmekle beraber, ancak gerek duyduklarında kütüphaneciye danışmaktadırlar. Diğer bilim dallarıyla kıyaslandığında, teknik alanda başarılı bir şekilde düzenlenmiş pek çok veri tabanının olduğu görülmektedir. Bunların kullanımlarının giderek daha da kolaylaşması, bu alanlarda çalışan araştırmacıların elektronik ortamdan daha fazla yararlanmalarını sağlamaktadır (Horne ve Thirwall 1988: 225 - 228).

Mühendisler arasında resmi olmayan iletişimin yaygın olması, onların bu amaçla elektronik iletişimden yoğun olarak yararlanmalarını gündeme getirmektedir. Bu grup için İnternet bu açıdan önemli bir iletişim kanalıdır.

III. 4. FEN BİLİMCİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Kullanıcı çalışmaları içinde fen bilimcilerin bilgi arama davranışı ile ilgili çalışmalar 1950'li yılların başlarına kadar uzanmaktadır. Fen bilimiyle ilgili çalışmaların başlangıçta teknik bilimlerle birlikte ele alınması sonucu, her iki alan da kullanıcı çalışmalarının ilk örneklerini oluşturmaktadır. Paisley'in 1968 yılındaki çalışması, fen bilimcileri, teknik alanın dışında etkilendikleri iç ve dış unsurlarla ele alıp inceleyen ilk araştırmadır¹. Bu

¹ William J. Paisley "Information Needs and Uses" *Annual Review of Information Science and Technology*. vol. 3, s. 1-30, 1968.

çalışmadan sonra fen bilimcilerle ilgili araştırmalar giderek artmış, bu grubun seçtiği bilgi kaynakları, kütüphane kullanımları, literatür tarama alışkanlıkları ve meslektaşlarıyla ilişkileri, teknik bilimlerden bağımsız olarak incelenmeye başlanmıştır. Yine de bu çalışmalarda fen ve teknik bilimlerdeki bilgi ve kullanıcı davranışlarını ayırmak için, her iki alanın özellikleri birbiriyle sıkça karşılaştırılmaktadır. Son yıllarda ise özellikle birbirinden farklı bulunan, sosyal bilimler ve fen bilimler alanlarındaki bilgi arama davranışları ve bilgi gereksinimleri karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmalarda amaç, gereksinimlerde ve kullanıcının bilgiyle ilgili davranışlarında benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkararak, bilgi sistemlerini elde edilen bulgularla yeniden düzenlemektir. Fakat bu tür karşılaştırma çalışmaları sayıca az ve yetersizdir. Ellis ve arkadaşlarının (1993) yaptıkları araştırmada fizikçilerin, kimyacıların ve sosyal bilimcilerin bilgi arama davranışları karşılaştırılmaktadır. Bu araştırmada her bilim dalına bağlı kullanıcıların bilgi kullanımıyla ilgili davranış özellikleri, çalışmaları sırasında gösterdikleri alışkanlıklarına göre kendi içlerinde farklı kategorilere ayrılmıştır ve bu kategoriler birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Sonuçta her grubun bilgiye erişimde benzer yollar kullanmalarına rağmen, farklı öncelikleri olduğu ve farklı davranışlar gösterdikleri saptanmıştır. Ayrıca bu grupların bilgi kullanım yoğunluğunun birbirinden çok farklı olduğu bulunmuştur.

Genelde yapılan çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemleri ve alınan örnekler, bu çalışmaların birbirleriyle ilişkilendirilmesine olanak vermemektedir. Bu nedenle diğer alanlarda olduğu gibi fen bilimlerinde de bilgi arama davranışları ile ilgili bulguların birleştirilerek, ortak sonuçlar çıkarılması ve bu sonuçların uygulanabilmesi zor olmaktadır .

III. 4. 1. MESLEĞİN ÖZELLİKLERİ

Fen bilimciler mühendislerden farklı olarak, genelde yeni ve orijinal bilgiye katkı sağlamak için araştırma yaparlar. Doğayı keşfetmek ve açıklamak amacındadırlar. Bulgularını kesin kural ve kuramlarla açıklayabilmektedirler. Bulguları belli bir yöreyle sınırlı değil, evrenseldir. Genelde çalışmalarında ilk bilgiye ulaşma gereği duymazlar. Yeni bilgi her zaman için önemli olup, çalışma alanları bellidir. Keşfedilecek alanlar önceden bilinir ve çalışmada varılmak istenen sonuç belirlenebilir. Fen bilimciler yeni kuramlar oluşturabilmek için çaba harcarlar. Meslektaşları tarafından çalışmalarının onaylanması ve kabul görmesi fen bilimciler için önemlidir. Bu kabul görme, yapılan yayınların niteliğine ve buluşların önemine bağlıdır. Fen bilimciler arasındaki iletişim son derece önemli ve güçlüdür. Bu nedenle "*invisible college*" kavramı bilim adamları içinde, en fazla fen bilimciler açısından geçerli olup, bilgi aramalarında etkindir. Bu grup üyelerinin yayınlarında birbirlerine sık sık gönderme yaptıkları görülmektedir. Fen bilimlerinde araştırmanın başlangıç noktası yeni veya bilinmeyen bir konuda çalışılmaya başlandığı andır.

III. 4. 2. BİLGİYE ERİŞİMDE KULLANILAN BİLGİ KANAL VE KAYNAKLARI

Fen bilimciler yeni bir alanda çalışmaya başlarken önce insanlarla görüşerek bilgi toplamaktadırlar. Doktora çalışması yapan fizikçilerin ilk referanslarını danışmanlarından aldıkları bilinmektedir. Kendi alanlarında önemli olan kişileri bilmekte ve gerektiğinde bu kişilere başvurumaktadırlar (Ellis, Cox ve Hall 1993: 386).

III. 4. 2. 1. RESMİ VE RESMİ OLMAYAN KANALLARIN KULLANIMI

Literatüre katkı sağlamak ve orijinal bilgi üretmek amacıyla olan fen bilimciler, mühendislere göre resmi bilgi kanallarını çok daha fazla kullanmakta ve daha fazla okumaktadırlar. Resmi olmayan, sözlü iletişim de en az resmi iletişim kadar önemlidir. Konferans ve mesleki toplantılara ilgi duyan fen bilimciler, bildirileri basılı olarak elde etmeyi tercih etmektedirler. Mühendisler gibi fen bilimciler de çalıştıkları kurum ve çalışma arkadaşlarından etkilenmektedirler. Bu grupta , kurum veya çalışma grubu içinde kıdemli, yaşlı ve bilgisine güvenilen birkaç araştırmacının literatürü düzenli izlediği, diğer kurum ve ülkelerdeki gelişmelerden haberdar olduğu ve bilgisini diğer üyelerle paylaştığı sıkça gözlenmektedir. En çok danışılan insan grubunu bu araştırmacılar oluşturmaktadır. Buna rağmen genç araştırmacılar yaşlılara kıyasla daha az sözlü iletişim yolunu seçmekte, genelde basılı kaynaklardan bilgi toplamayı tercih etmektedirler (Lipetz 1970 : 4 - 10 ; Palmer 1991 : 254 ; Robertson 1974: 385 -386).

III. 4. 2. 2. BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI

Araştırmaya başlangıç aşamasında başvurulan temel kitaplar ve ders kitapları dışında, kitap kullanımı düşük düzeydedir. Dergi kullanımı kitaba oranla çok daha fazladır. Gazete ve benzeri yayınların kullanımı sadece günlük bilgi gereksinimiyle sınırlıdır. Fen bilimcilerin güncel bilgiye duydukları gereksinim onların daha çok süreli yayına abone olmalarına neden olmaktadır. Mühendislere göre daha fazla süreli yayın kullandıkları saptanmıştır. Bir diğer önemli özellikleri okudukları makalelerin dip notlarını izleyerek bilgiye ulaşma alışkanlıklarıdır. Bu nedenle, indeks ve abstrakt kullanımı kadar makalelerin dip notları da yeni bilgiye ulaşmada önemlidir. Araştırmacı ve eğitimci olanlar uygulama alanında çalışanlara kıyasla daha fazla indeks ve abstrakt kullanmaktadırlar. İkincil kaynakları kullandıklarında

ise amaçları geriye dönük araştırmadan çok güncel bilgiye ulaşmaktır. Literatür incelendiğinde fen bilimcilerin güncel bilgi aramada resmi iletişimi, resmi olmayan iletişime göre daha yararlı buldukları görülmektedir. Güncel bilgi gereksiniminin %50' si belirli sayıdaki süreli yayınlardan, %25' i "**review**" ve abstraktlardan, kalan %25' i ise **Current Contents** gibi güncel duyuru ve meslektaşlarla görüşme yoluyla sağlanmaktadır. Bu alanda "**review**" lar ve el kitapları önemli bilgi kaynakları olarak kabul edilmekte ve sıkça kullanılmaktadır. Söz konusu alanda çok sayıda "**review**" dergi yayınlanmaktadır. Fakat bazı araştırmacılar bu yayınların yeterince kullanılmadığını düşünmektedirler. Buna ilaveten tezler ve araştırma raporları da fazla önemsenen yayınlar değildir. Fen bilimcilerin ancak %15' inin bunlardan yararlandığı saptanmıştır. (Bouazza 1989 : 147 - 148 ; Skelton 1973 : 142)

Fen bilimciler "**citation index**" leri tanımakta ve sosyal bilimcilere göre çok daha fazla kullanmaktadırlar. Bu yayınlardan en fazla yararlanan grup yine fizikçilerdir. Kimyacılar **Science Citation Index** ' i kullandıkları kadar **Chemical Abstracts**'ı da taramalarında kullanmakta, özellikle araştırma konusu seçiminde ve güncel bilgi sağlamada bu kaynaktan yararlanmaktadırlar. Van Styvendaele'nin (1977) üniversitede çalışan bilim adamlarının kaynak kullanımıyla ilgili olarak yaptığı araştırmada, **Current Contents : Physical & Chemical Sciences / Life Sciences** en fazla kullanılan ikincil kaynak olarak ilk sırada yer almaktadır. Bunu **Science Citation Index** ve **Chemical Abstracts** izlemektedir. Aynı araştırmada fen bilimcilerin diğer bilim dallarına göre daha fazla bilimsel süreli yayın izledikleri doğrulanmaktadır. Bu alanda ikincil kaynakların diğer bilim dallarına göre daha fazla kullanılmasına rağmen, fen bilimcilerin hemen hemen hepsi okudukları materyalin referanslarını takip etme alışkanlığını sürdürmektedirler. Kimyacılar ve fizikçiler arasında bu özellik daha da belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu iki grup araştırmalarında benzer davranış özellikleri göstermektedirler. Çekirdek yayınlar bu bilim dallarında

da önemli ve güvenilir yayınlardır. Mühendislerden farklı olarak fen bilimciler, bilgi kaynaklarının, erişilebilirliğinden çok niteliğine önem vermektedirler. Bir bilgi kaynağının önemli bulunmasında sırasıyla ; kalitesi, düzeyi, türü esas alınmaktadır. Kimyacılar ayrıca kaynağın yazarı, konusu ve dili üzerinde de durmaktadırlar. (Ellis, Cox & Hall 1993 : 360).

III. 4. 3. KÜTÜPHANE KULLANIMI VE

KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDEN YARARLANMA

Yapılan araştırmalar fen bilimcilerin mühendislerden daha fazla kütüphane kullandıklarını gösterse de, bu gruba bağlı araştırmacıların kütüphane hizmetlerinden istenen ölçüde yararlanmadıkları, bilinen ve güncel kaynaklara ilgi duydukları bilinmektedir. Kütüphaneyi en çok süreli yayınları izlemek, güncel bilgiye erişmek amacıyla yayın taraması yaptırmak için kullanılmaktadırlar. Kütüphanenin danışma bölümünü yeterince kullanmadıkları bilinmekle beraber, yayın taraması yapmaları gerektiğinde , diğer bilim dallarından farklı olarak, bunu bir uzmana yaptırmayı tercih etmektedirler (Lin 1972: 8; Palmer 1991: 254; Bouazza 1989: 148) .

III.4.4. YABANCI DİL YETENEĞİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMI

Bilgi kullanıcıları olarak fen bilimcilerin yabancı dilde yayınlanan yayınlara mühendislerden ve sosyal bilimcilerden daha çok ilgi göstermeleri, bu alanda çalışan araştırmacıların önemli bir özelliğidir. Yabancı literatürü yakından takip eden fen bilimciler, bu yayınların kendi dillerine kurumları içinde çevrilmesi için gayret sarf etmektedirler. Dil engelini aşılmasında sosyal bilimlerde çalışan araştırmacılardan çok daha duyarlı davranmaktadırlar. Bu özellik fen bilimlerinde çalışmaların daha evrensel olmasından kaynaklanabilir. Çalışmalarda evrensellik boyutu önemli

olmasına rağmen, araştırmacıların davranışları buldukları ũkelere göre değişebilmektedir. Yine de pek çok araştırmacının ortak görüşü, bu alanda çalışan insanların dil yeteneklerinin olduğu ve bilgiye erişimde dilden kaynaklanan engelleri aşma konusunda daha istekli oldukları yönündedir (Skelton 1973 : 146 - 147 ; Wood 1967 : 127)

III. 4. 5. ELEKTRONİK ORTAMDAN YARARLANMA

Fen bilimciler bir araştırmaya başlarken daha önce kullandıkları veya bildikleri bir kaynakla başlamayı tercih etmektedirler. Buna rağmen fen bilimciler arasında bilgisayardan ve veri tabanlarından yararlanma oranı diğer bilim dallarına göre daha yüksek orandadır. Bilgisayardan çalışmalarının her aşamasında yoğun olarak yararlanan fen bilimciler, evrimii yayın taramalarını da, diğer bilim dallarına göre daha önemli bulmakta ve daha etkili kullanabilmektedirler.

Üniversite ortamında en fazla evrimii tarama isteği fen bilimcilerden gelmektedir. Bunların büyük çoğunluğunu kimya ve biyoloji konuları oluşturmaktadır. Fen bilimlerinde en yoğun kullanılan veri tabanları, **Chemical Abstracts** ve **Biological Abstracts** 'tır. Bu veri tabanlarının güncel olması, erişimlerinin kolay olması ve karmaşık konuların taranmasında etkili sonuçlar verebilmeleri, kullanımlarını önemli ölçülerde arttırmaktadır.

Fen bilimciler, yayın tarama öncesi araştırma stratejilerini oluşturmada ve bunları uygulamada çok başarılıdırlar. Genelde fen bilimciler Boole mantığını en iyi anlayan ve diğer bilim dallarına göre daha başarıyla uygulayabilen bir grubu oluşturmaktadırlar. Bu grubun mensupları, elektronik ortamdaki yararlanmada ve bu kanalla tarama yaptırma yardımı almaya isteklidirler. Tarama isteklerini net ve diğer bilim dallarına göre daha dar kapsamda ifade edebilmektedirler. Araştırma sorularını anahtar sözcüklerle açıklama eğilimindedirler. Elektronik ortamı daha çok güncel bilgiye erişmek

amacıyla kullanan fen bilimciler, bilgisayar çalışmaları gerekli ve önemli bulmaktadırlar (Hurych 1986: 160).

Fen bilimciler, teknolojik gelişmelere açık, bu alanda deneyim kazanmaya istekli ve gayretlidirler. Büyük çoğunluğu bu alanda gerekli eğitimi resmi olmayan yollarla sağlamaktadırlar. Fen bilimlerinde meslektaşlar arası iletişimin kuvvetli oluşu, elektronik ortamı, mesleki bilgilerin paylaşımı ve haberleşme açısından çekici hale getirmektedir.

III. 5. SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Kütüphaneciler sosyal bilimcileri tanıma, bilgi gereksinimlerini anlama ve bilgi arama davranışlarını saptamada geç ve yetersiz kalmışlardır. Bu nedenle fen ve teknik bilgi kullanıcılarına göre düzenlenen bilgi sistemleri ve hizmet anlayışı ile sosyal bilimcilere hizmet verilmesi, bu grubun bilgi sistemlerinden yararlanmasını da olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal bilimcilerin ne tür hizmetlere gereksinimleri olduğunu ortaya çıkarmak için çok az çaba harcanmaktadır. Son yıllarda fen ve sosyal bilimciler arasındaki farklılıklar dikkate alınarak, bu iki grubun bilgi gereksinimleri, davranışları ve hatta kişilik özelliklerinin karşılaştırılması ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır.

Sosyal bilim alanında yapılan çalışmaların, fen ve teknik alanda yapılan çalışmalardan çok sonra yapılmaya başladığını görmekteyiz. 1970'te bu alanda önde gelen araştırmacılardan Brittain ve Line başkanlığında bir ekiple, İngiltere'de Bath Üniversitesinde gerçekleştirilen "**Information Requirements of Social Scientists**" adlı toplantı, başlangıç çalışmasını oluşturmaktadır. Daha sonra bu çalışmanın sonuçları rapor olarak aynı

araştırmacılar tarafından yayınlanmıştır¹. Bu çalışma o güne kadar sosyal bilimcileri bilgi kullanıcısı olarak ele alıp inceleyen en kapsamlı çalışmadır. Çalışmada, sosyal bilimlerin temel yapısı ve faaliyet alanı çizilmiş, sosyal bilimcilerin çalışma ve bilgi arama tarzları, bilgi gereksinimleri ve iletişim kanallarını kullanma şekilleri ele alınıp tartışılmıştır. Literatüre **INFOSS** kısaltması ile geçen ve sıkça atıfta bulunan bu çalışmada, sosyal bilim alanına giren disiplinler şu şekilde sıralanmaktadır : Antropoloji, ekonomi, eğitim, siyasal bilimler, psikoloji ve sosyoloji. Bu sınırlamayı bu haliyle kabul etmeyen araştırmacılar da vardır. Tarih ve coğrafya, yapıları nedeniyle bu alan içinde de en çok tartışılan dallar olmaktadır. Tarih ve coğrafyanın insan bilim alanına dahil edilmesini savunan görüşler de vardır (Slater 1988 : 229).

Çalışmamız içinde tarih, sosyal bilimler kapsamı içinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Çalışma evreni içinde coğrafya yer almadığı için bu alanla ilgili bir sınıflama yapılmamıştır.

1970'lerde önem kazanan sosyal bilimcilerle ilgili kullanıcı araştırmaları, 1980'lerde hız kazanmıştır. **DISISS** kısaltmasıyla bilinen, açık adı ***Design of Information Systems in the Social Sciences*** olan çalışma, sosyal bilimlerde bilgi sistemlerinin tasarlanmasıyla ilgilidir.² Bu çalışmaların ortak amacı; sosyal bilimcileri yakından tanımak, bilgi gereksinimlerini ve davranış özelliklerini öğrenmek, bütün bu bilgiler ışığında kütüphane ve bilgi hizmetlerini, bu grubun gereksinim ve özelliklerine göre yeniden ve daha etkili oluşturabilmektir.

¹ M.B Line - J.M Brittain ve F.A. S Cranmer. **Investigation into the Information Requirements of the Social Sciences**, Research report no : 1-3. Bath : Bath University Library, 1971.

² **Design of Information Systems in the Social Sciences (DISISS): Towards the Improvement of Social Sciences Information Systems: Overview of Research Carried Out 1975-1981.** Bath, Bath University Library, 1980.

III. 5. 1. MESLEĞİN ÖZELLİKLERİ

Sosyal bilimler ; bireylerin birbiriyle ve toplumla olan ilişkilerini inceler. Sosyal bilimler, çok değişik tipteki olguların birbiriyle bağlantılarını sistematik teoriler geliştirerek açıklamaya ve betimlemeye çalışır. Bu alanda çalışan bilim adamlarının diğer alanlarda çalışan bilim adamlarından farkı, üzerinde çalıştıkları olayların insan ve insan ilişkileri olmasıdır. Fen bilimcilerin insana yaklaşımı ile sosyal bilimlere mensup olanların insana yaklaşımı çok farklıdır. Fen bilimleri insanı bir varlık olarak ele alırken, sosyal bilimler insanı insan yapan pek çok olgu ve ilişkiler üzerinde çalışmaktadır. Sosyal bilimlerde kuramlar fen bilimlerinde olduğu gibi ispatlanabilir değildir. Sosyal bilimler içinde araştırılan konular içerik açısından, değer ve ilgi açısından dış dünyayla doğrudan bağlantılı değildir. Bu nedenle evrensellik anlayışı fen bilimlerinden farklıdır. Bulgular her ülke ve ortama göre değişebilir, ayrıca incelendiği bölge için geçerli olabilir. Bunun sonucu olarak eğitim sistemi ve sosyal kurumlar, her ülkede farklı ele alınıp, farklı farklı uygulanmaktadır.

Sosyal bilimlerde bilgiye yaklaşım fen bilimlerindeki kadar yansız olamamaktadır. Bu alandaki bilgi bölgeden, kişisel ve toplumsal koşullardan, politik sistemden etkilenebilmektedir. Sosyal bilimlerdeki bilgi, fen ve mühendislikten çok farklıdır. Pek çok araştırma sosyal bilimlerdeki bilginin üretildiği bölge için önemli olduğunu, fen bilimlerindeki kadar evrensel boyutu olmadığını göstermektedir (Brittain 1984 : 15 - 16). Aynı şekilde, bilimsel araştırmalarda kullanılan araştırma yöntemleri de birbirinden farklıdır. Yapılan çalışmaların değişimlere göre zaman içinde tekrar edilmesi gerekebilmektedir (Slater 1986 : 233).

Güvenç'e (1994: 24-26) göre sosyal bilimciler, bilimsel yöntemlerle insanlar ve toplumlar arasında ortaya çıkan benzerlikleri, farklılıkları ve

değişimleri açıklamaya çalışmaktadırlar. Zaman içinde az veya çok değişime uğrayan bu olaylar sosyal bilimlerde genellenemez ve kesin sonuca ulaşamaz. Ayrıca sosyal bilimciler tarafından incelenen dil, kültür gibi konular, farklı düzey ve alanlarda olduğu için bilimsel bulgular birbirinden farklı olmaktadır. Sonuçta görüleceği gibi fen ve sosyal bilimler arasındaki fark, büyük ölçüde üzerinde çalıştıkları olguların doğasından kaynaklanmaktadır. Fen bilimleri canlı ve cansızları incelerken, sosyal bilimciler kültür ya da uygarlık adını verdiğimiz canlıları kapsayan (süper organik) varlık alanını araştırmaktadır. “Canlı ve cansız varlıklarla ilgili alanların ortak niteliği “kararlı süreklilik” iken , canlıları kapsayan varlık alanının değişmeyen özelliği az veya çok, hızlı veya yavaş , fakat “sürekli değişmesidir”. Değişenlerle ilgili bilgi, sürekli ve kararlı olguların bilgisinden çok daha karmaşıktır. İşte bu nedenle, sosyal bilimlerde , üretilen bilginin geçerliliği, güvenilirliği, nesneliliği, evrenselliği, göreceliği ve yinelenebilirliği sorgulanmaktadır. Sosyal bilimlerde bilgi ve yöntemle ilgili karmaşaya, olaylar ve olgular arası ilişkilerin doğasında varolan karmaşa da eklenince, bu alanda önemli ayrılıklar ortaya çıkmaktadır .

III. 5. 2. BİLGİYE ERİŞİMDE KULLANILAN BİLGİ KANALLARI VE KAYNAKLARI

Sosyal bilimler alanında basılı bilgi kaynakları yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu alanda çalışan araştırmacılar bilgiye erişim amacıyla çoğunlukla resmi bilgi kanallarını tercih etmelerine rağmen, resmi olmayan bilgi kanallarının da sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir.

III. 5. 2. 1. RESMİ VE RESMİ OLMAYAN BİLGİ KANALLARININ KULLANIMI

Sosyal bilimciler resmi iletişime önem vermeye beraber, konferans ve toplantıları bilgi erişiminde çok önemli bulmaktadırlar. Konferansları, daha çok bildiri ve tartışmaları basılı olarak elde etmek veya meslektaşları ile karşılıklı görüşmek açısından değerlendirmektedirler. **INFROSS'** un çalışmalarından, sosyal bilimcilerin %29'unun sunulan bildirilerin basılı metinlerinden, % 41'inin ise karşılıklı konuşmayla bilgi edindikleri ortaya çıkmaktadır. Bu da bu ortamlarda kişiler arası iletişimle bilgi sağlamanın yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, konferanslardan elde edilen bilginin, meslektaşlardan sağlanan bilgiden daha az değerinde bulunduğu saptanmıştır. Fakat fen bilimlerinde olduğu gibi **"invisible college"** sosyal bilimciler arasında etkili değildir. Bir ölçüde tarihçiler arasında bu tür iletişimin varlığından söz edilebilir. Resmi olmayan iletişimin sosyal bilimciler arasında kullanımında farklılıklar vardır. Nitekim, resmi kurumlarda çalışan uygulamacılar arasında bu tür iletişim çok kullanılırken, eğitimle ilgilenen araştırmacılar arasında azdır. Sosyal bilimciler bilgiye erişmede çoğunlukla atıfları takip etmektedirler. Fen ve mühendislik alanında yapılan atıflar evrensel düzeydedir ve büyük ölçüde bu atıflarda **"invisible college"** etkindir. Oysa sosyal bilimlerin yerel kültürün etkisi altında oldukları görülmektedir. Ayrıca yabancı dilde yazılmış literatürü kullanma becerileri de azdır (Skelton 1973: 144-145).

III. 5. 2. 2. BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI

Sosyal bilimciler genelde kitap, dergi gibi basılı kaynaklarla bilgi gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Bu alanda en fazla kullanılan bilgi kaynaklarını oluşturan kitap ve dergilerin kullanım oranları birbirine yakındır.

Çekirdek yayın olarak nitelenen ve araştırmacılar tarafından kabul gören bir grup monograf, diğerlerine oranla daha yoğun kullanılmaktadır. Çekirdek yayınların bilimsel iletişim içinde zamana bağlı olarak sayı ve nitelikleri değişse de etkileri sürekli olmaktadır. Yazarların eserlerinde bu yayınları kullandıkları ve makalelerden çok monograflara atıf yaptıkları bilinmektedir. Bu alanda ortaya çıkan bulgular sosyal bilimcilerin 10 yıldan eski dokümanları da kullandıklarını, bunun koleksiyon gelişimini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Sosyal bilimlerde özellikle uygulama alanında çalışanların 10 veya 15 yıl önce basılmış kaynaklarla bilgi gereksinimini karşıladıkları gözlenmektedir (Lidholm-Romantschuk 1996: 400-403).

Yapılan araştırmalar sosyal bilim alanında araştırmacı olarak çalışanlarla, uygulamacı olarak çalışanlar arasında fark olduğunu göstermektedir. Üniversitede çalışan grup ilgi alanlarına giren önemli kitapları satın almayı tercih etmektedir. Yoğun kullanılan kaynağa sahip olma isteği, özellikle dergi kullanımında sınırlayıcı olmaktadır. Bu durum aynı kampus içinde çalışan iki ayrı disiplindeki sosyal bilimciler için farklı sonuçlar vermektedir. Örneğin, sosyoloji bölümündeki bir akademisyen kendi özel koleksiyonu ve üniversite kütüphanesindeki kaynaklarla yetinirken, ekonomi bölümünde çalışan diğer araştırmacı, özellikle konuyla ilgili hizmet veren kurum kütüphanelerini ve çevredeki diğer bilgi merkezlerini sıkça kullanmaktadır. Aynı araştırma ekonomistlerin bilgi tarama işini, kendi işlerinin bir parçası olarak gördükleri sonucuna varmaktadır. Ekonomistlerin bu alanda aracı olacak kişiye güven duymadıkları, konularını en iyi kendileri tarayabilecekleri düşüncesinde oldukları anlaşılmaktadır (Slater 1988 : 231 - 232).

Sosyal bilimcilerin, fen bilimcilere göre çok daha az yayın taraması yaptırdıkları bilinmektedir. Bu durum sosyal bilimcilerin kendi alanlarındaki yayınları nasıl takip ettikleri ve nasıl güncel kalabilecekleri sorusunu gündeme getirmektedir. Sosyal bilimcilerin diğer bilimlere göre en az

“*review*” kullanan grubu oluşturdıkları göz önüne alındığında bu soru daha da düşündürücü olmaktadır. “*Review*” dergiler o denli az rağbet görmektedirler ki, sosyal bilim literatürü içinde önemsiz bir yer tutmaktadırlar. Sosyal bilimciler abstrakt ve indeksleri güncel bilgi için değil, geriye dönük ve geniş çaplı literatür araştırmaları için kullanmaktadırlar. Ayrıca kitapçıları gezip rafları gözden geçirme, arkadaş önerileri ve rastlantı sonucu erişilen bilgi de sosyal bilimlerde büyük ölçüde önem taşımaktadır. Bu alanda bilginin tesadüfen bulunmasının, bibliyografik araç kullanarak bulunması kadar yaygın olması hayal kırıklığı yaratmaktadır. Rutin okumalar sırasında aranan bilgiye şans eseri ulaşmak, bu grup üyeleri arasında en sık gözlenen erişim şeklidir (Skelton 1973 : 144).

Bir diğer ve belki de en önemli neden, sosyal bilimler alanında ikincil kaynakların yetersizliğidir. Sosyal bilimler alanında çalışan araştırmacıların bibliyografik araçları (indeks, abstrakt, veri tabanları) çok kullanmadığı bilinen bir gerçektir. Bunun nedeni şu faktörlerle açıklanabilir :

- 1- Sosyal bilimler alanında kapsamlı, ulusal ve uluslararası, çabuk ve kolay erişimi sağlayacak bibliyografik araçlar çok yetersizdir.
- 2- Var olan araçlar kullanıcılar tarafından yeterince tanınmamaktadır.
- 3- Bu kaynaklarda bilgiyi seçip, erişimi için düzenleyenlerle, sosyal bilimciler (kullanıcılar) arasında görüş ayrılıkları vardır. Bu nedenle kullanıcıların kaynakları kullanım alışkanlıkları zayıftır.
- 4- Bu alanda çalışan insanlarda sistematik bilgi arama davranışı nadir görülmektedir.
- 5- Terminolojideki sürekli ve düzensiz değişim anahtar sözcükle erişimi zorlaştırmaktadır (Bouazza 1989 : 150 ; Brittain 1984 : 16 - 17 ; Slatter 1988 : 227 ; Van Styvendaele 1977 : 271 - 274).

Bilgi erişim hizmetleri genelde konu erişim esasına dayanmaktadır. Sosyal bilimlerde her alanın terminolojisinin diğerinden farklı oluşu , her

grubun kendine özgü dili ve bakış açısı olması konu yaklaşımının düzenlenmesini zorlaştırmakta, bilgi erişimin etkisini azaltmaktadır. Kavramsal sorunlar yanında, toplanan verilerin çok çeşitli kaynaklara dayanması, özel doküman, broşür, kaset ve basılı olmayan materyallerin kullanımı, bu tür ikincil kaynakların oluşturulmasında sorun olmaktadır. Sosyal bilimciler bilgiye erişim konusunda, politik, kültürel ve dilden kaynaklanan engellerle diğer disiplinlerden daha çok karşılaşmaktadırlar.

İkincil kaynakları oluşturan kişi veya firmaların, kullanıcının özelliklerini dikkate alması gerekmektedir. Oysa bu alandaki pazar, fen ve teknik bilgi alanlarıyla kıyaslandığında, çok küçük ve önemsiz kalmaktadır. Pazarın küçük olması, ikincil kaynakları hazırlayan kuruluşların konuya gereken önemi vermede ihmalkar davranmalarına neden olmaktadır (Adam 1983: 10).

Sosyal bilimcilerin doküman kullanımında basılı materyali hem bir arada hem de birbirini izler şekilde kullandıkları saptanmıştır. Ardışık doküman kullanan bilim adamları, dokümanları birbiriyle ilişkili bir düzen içinde ard arda okumaktadırlar. Dokümanları aynı anda bir arada bütünleşik kullananlar ise önceden araştırma yapıp, yayınları topladıktan sonra, bunlardan karşılaştırmalı olarak veri toplamaktadırlar (Slater 1988: 232).

III. 5. 3. KÜTÜPHANE KULLANIMI VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDEN YARARLANMA

Sosyal bilimcilerin kütüphaneyi yoğun kullanmadıkları ve kütüphane hizmetlerinden yeterince yararlanmadıkları bilinmektedir. Özellikle kütüphaneciden yardım almaya istekli değillerdir. İngiltere'deki sosyal bilimciler üzerinde yapılan araştırmalar göstermektedir ki, bilgi ile ilgili sorunlarını kütüphanecilerle birlikte çözenlerin sayısı toplamın yarısından

azdır. Bunun nedenlerinden biri, sosyal bilimcilerin kütüphanecilere güven duyma konusundaki çekimserlikleridir. Kütüphanecilerin sosyal bilimcilerin düşünme ve çalışma şekillerini bilmemeleri, bunun sonucu soruları cevaplamada yetersiz oluşları, bu alanda bir diğer önemli eksikliklerdir. Kütüphanecilerin, bu grubun kütüphaneden ve hizmetlerden yeterince yararlanmalarının nedenlerini araştırmak için zaman ayırmamaları, etkili, kullanılabilir bir koleksiyon oluşmasını da önlemektedir (Adam 1983 : 9).

Farklı disiplinlere bağlı olmaları, kişilik yapıları ve yaşları, sosyal bilimcilerin kütüphane ve kaynak kullanımlarını etkilemektedir. Line'a (1971) göre yaşlı ve deneyimli araştırmacılar gençlere oranla kütüphaneyi daha az kullanmaktadırlar. Kütüphaneyi istatistikçiler ve psikologlar en az kullanan gruba oluştururken, siyaset bilimciler, tarihçiler ve coğrafyacılara yoğun kullananlar arasında sayılmaktadır.

III.5.4. YABANCI DİL YETENEĞİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMI

Brittain' in (1984) Amerika, Doğu ve Batı Avrupa ve Asya ülkelerini içine alan araştırmasında, sosyal bilimcilerin Batı ülkelerindeki araştırmacılara atıf yaptığı saptanmıştır. Örneğin , İngilizlerin İngiltere dışından çok az yayına atıf yaptıkları, bu az sayıdaki atıfın büyük çoğunluğunun Kuzey Amerika ülkelerine ait yayınlara yapıldığı görülmüştür. Batı Avrupa yine Batı Avrupa' yı atıflarında kullanmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinden yayınlara yapılan atıf sayısı çok azdır. Bu sonuçlar Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerindeki sosyal bilimcilerin, bağımsız, kendi içinde ve diğer ülkelerdeki gelişmelerden habersiz çalıştıklarını göstermektedir. Atıflardaki hakimiyetin ezici ölçüde Amerika'da olması düşündürücüdür. Tüm ülkelerdeki sosyal bilimciler, büyük ölçüde Amerikalı sosyal bilimcilere atıf yapmaktadırlar. Bu sonuçtaki en büyük etken sosyal bilim alanında çıkan süreli yayınların büyük çoğunluğunun bu ülkede olmasıdır. Bu konudaki

literatüre erişimin Amerika'da, diğer ülkelerdeki ilgili literatüre erişime göre daha kolay ve denetim altında olması da önemli bir etkidir. Monograflar için de durum çok farklı değildir. Araştırmacılar öncelikle kendi ülkelerindeki yazarlara atıf yapmaktadırlar. Batı ülkelerindeki çalışmalar bilinirken, bunun dışında kalan diğer (ve pek çok sayıdaki) ülkelerde yapılan çalışmalar bilinmemektedir. Buna neden olarak yayın kalitesi kadar, İngilizce'nin sosyal bilimlerde en geçerli dil oluşu gösterilebilir. Sosyal bilimcilerin yabancı dil yeteneğinin zayıf olduğu, bunun buldukları yöreyle ilgili çalışmalar yapmaları sonucu olduğu söylenmektedir. 1970'lerde yapılan araştırmalarda sosyal bilimciler arasında dil engelinin büyük boyutlarda olduğu saptanmıştı. Özellikle fen ve insan bilimler alanlarıyla karşılaştırıldığında, sosyal bilimcilerin yabancı dil açısından çok yetersiz oldukları görülmekteydi. Bu durum daha sonraları biraz gelişme gösterdiyse de hala bilgi erişiminde engel oluşturmaktadır. Özellikle çok kültürlü toplumların incelenmesinde dil büyük sorun olmaktadır. Makalelerin orijinalinden çok çevirileri veya İngilizce özetli olanları tercih edilmektedir. Sosyal bilimciler çok zorda kalırlarsa, makalenin sadece özetini çevirmeyi göze almaktadırlar(Slater 1988 : 233-235).

III. 5. 5. ELEKTRONİK ORTAM KULLANIMI

Sosyal bilimcilerin alışkanlıklarında ve davranışlarında değişim zor olmaktadır. Fakat gelişmelere uyum sağlamak durumundadırlar. Teknik gelişmelere uyumları ağır olmaktadır. Sosyal bilim alanında çalışanlar, fen ve teknik alanda çalışanlardan daha ağır olsa da, bu alandaki gelişmelerden çalışmalarında yararlanma çabasındadırlar. Son yıllarda sosyal bilimcilerin çevrimiçi veri tabanlarını kullanma oranlarında artış saptanmıştır. Sosyal bilimlerin farklı alanlarında çalışan üniversitedeki araştırmacılar, daha çok makale ve kitap yazmak amacıyla geriye dönük taramalar için çevrimiçi taramalardan yararlanmaktadırlar. Hurych'a (1986:160) göre bu amaçla en

çok kullanılan veri tabanlarından biri eğitim konusundaki "ERIC" veri tabanıdır. Bu sonuca göre, sosyal bilimler alanında eğitimcilerin daha çok çevrimiçi tarama olanağından yararlanabildiklerini söyleyebiliriz.

Sosyal bilimcilerin çevrimiçi tarama yaparken birden fazla veri tabanını bir arada kullanma eğiliminde oldukları bilinmektedir. Bu özellikleri onların çalışma alanlarının genişliği ve kaynak türlerindeki çeşitlilikle açıklanabilmektedir (Hurych 1986: 163).

Sosyal bilimcilerin bilgisayar ortamına aktarılmış verileri yeterince kullanmadıklarını savunan Horner ve Thirwall (1988), bu grup mensuplarının bilgisayar ortamına erişim konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ileri sürmekte, bu alanda çalışanların daha çok resmi kanalla verilecek eğitimi tercih ettiklerini vurgulamaktadırlar. Üniversite ortamında çalışan sosyal bilimciler elektronik ortamı, uygulama alanında çalışan sosyal bilimcilere göre daha yoğun kullanmaktadırlar. Akademisyenlerin büyük bir kısmı da kendi taramalarını kendileri yapmak istemektedirler. Sosyal bilimciler basılı kaynakların taranmasında olduğu gibi, elektronik ortamdan bilgi sağlamada da, kütüphaneciye yeterince güven duymamaktadırlar.

İnternet önemli bir erişim kanalı olmasına rağmen, sosyal bilimler alanında, fen ve teknik alanda olduğu kadar yaygın ve geleneksel erişim yöntemlerinin yerini alacak kadar yoğun kullanılmamaktadır. İnternet kullanmak için ekran karşısında uzun zaman harcamak istemeyen sosyal bilimciler yanında, gözden geçirme alışkanlıklarını bu alanda sürdüren ve beklenmedik şeyler bulma umuduyla araştırma yapan çok sayıda bilim adamı da vardır (Hobohm 1995: 26-27).

III. 6. İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Bilgi kullanıcıları olarak insan bilimciler en çok ihmal edilen grubu oluşturmaktadırlar. Diğer bilgi kullanıcıları dikkate alındığında, üzerinde en son çalışılan grup insan bilimcilerdir. Bu grubun bilgi arama davranışlarıyla ilgili çalışmalar 1970' li yıllarda başlamıştır. 1976 yılında parasal desteğini British Library'nin sağladığı **“The Centre for Research on User Studies - CRUS”** in kurulmasıyla insan bilimcilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları, yapılmakta olan çalışmaların içine alınmıştır. Konuya ilginin artmasıyla zaman içinde sistematik çalışmalar başlatılmıştır (Stone 1982 : 292).

İnsan bilim alanındaki literatürü incelediğimizde, bu alanda bilgi arama davranışı ile ilgili çalışmaların az olduğunu ve birbirinden kopuk geliştiğini görmekteyiz. Bu konudaki araştırmaların daha sistematik bir şekilde kütüphanecilik alanında yapıldığını söyleyebiliriz.

III. 6. 1. MESLEĞİN ÖZELLİKLERİ

İnsan bilimlerin tanımı ve kapsamı ile ilgili değişik görüşler vardır. Bu nedenle insan bilimlerin sınırlarını çizen, içine giren konuları belirten çalışmalar çok net ve kesin değildir. Bu konuda literatür incelendiğinde genelde tüm çalışmalarda benimsenen ortak listede insan bilim alanına giren konular şöyle sıralanmaktadır : Din, felsefe, sanat, müzik, edebiyat ve dilbilim. Fakat bu liste farklı araştırmalara göre ilave başlıklarla değişebilmektedir. İnsan bilimleri alanı ile sosyal bilimler alanı içine giren konular birbirine karışabilmektedir. Özellikle tarih bu anlamda üzerinde en

çok tartışılan alandır. Ayrıca sadece uygulamacı olarak çalışan sanatçıların ve mimarların ayrı ele alınmasını öngören görüşler de vardır. Genelde insan bilim ; insanlık tarihinin kültürel miraslarının keşfedilmesi, korunması ve yorumlanmasıdır. İnsan bilimlerinde, pratik bir yarar değil, yaşamın değer ve düşüncelerinin ortaya konması esastır. İnsan bilim alanına giren konuların çeşitliliği , kullanılan kavramların çokluğu ve bu kavramların her birinin kendi alanı içinde anlamlı olup, diğer alan için bir şey ifade etmemesi bu alandaki çalışmaları zorlaştırmaktadır.

İnsan bilimcilerin, olaylara bakış açıları ve araştırma anlayışları diğer bilimlerden çok sosyal bilimlere yakındır. İnsan bilimlerde çok az fikir ve yorum birliği vardır. Kuramlar ispatlanabilir değildir. Bu nedenle belli zamanlarda çok sayıda ve birbirinden farklı görüşlerin aynı konu üzerinde farklı yorumları olabilmektedir. Öyle ki Brittain (1984) bu farklı görüşlerin birbiriyle rekabet ettiklerini ve hangi düşüncenin kabul göreceği konusunda günün moda anlayışının kuvvetli bir belirleyici olduğunu söylemektedir.

Genelde insan bilim araştırmaları çözümleyici değil , daha çok tanımlayıcı niteliktedir. İnsan bilimcinin bilgiye bakışı farklıdır. İnsan bilimleri alanında çalışanların nesnel bilgisi çok daha ayrıntılı, keşfedeceği alan daha belirsizdir. Kullanılan araç ve kavramlar fen bilimlere oranla daha karmaşıktır. Fen bilimciler kendilerini belirli bir konuyla sınırlayarak çok daha kapsamlı sonuçlara ulaşabilirken, insan bilimciler nedenler, etkiler, dönemler gibi karmaşık pek çok faktörü dikkate almak durumundadırlar. İnsan bilimcinin bilgi yapısı bir matematikçininki gibi ardışık ve hiyerarşik değil, aksine karışık ilişkiler arasından anlamlı ve en iyi sonuca ulaşmak amacıyla bulunan verilerin önceki bulgularla uyum sağlaması üzerine kuruludur. İnsan bilimci kendi çağı ve kültürü içinde , diğer kültürleri ve çağları anlamaya çalışmaktadır (Weintraub 1980 : 30 -31).

III. 6.2. BİLGİYE ERİŞİMDE KULLANILAN BİLGİ KANAL VE KAYNAKLARI

İnsan bilimleri alanlarında çalışan araştırmacıların, bilgiye erişim amacıyla izledikleri yollar mesleklerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu nedenle çok farklı ortamlara kaydedilmiş bilgilerden ve çok çeşitli kanallardan yararlanmaktadırlar.

III. 6. 2.1. RESMİ VE RESMİ OLMAYAN BİLGİ KANALLARININ KULLANIMI

İnsan bilimleri alanında kullanıcı incelemeleri yapan tüm araştırmacıların üzerinde fikir birliğine vardıkları ortak özellik, bu alanda çalışanların yalnız çalışma eğiliminde olduklarıdır. İnsan bilimcilerin bireysel çalışmaya olan tutkuları, onların kişilik özellikleri ve çalışma alanları hakkında da fikir vermektedir. İnsan bilim alanındaki bilginin en önemli özelliği kişisel bakış açısına göre olmasıdır. Bu alandaki bilgi, bireyin deneyim ve anlayışına bağlı yorumlarla ve uygulamalar sonucu elde edilmektedir. Bu bilginin yanlı olduğu düşünülebilir. İnsan bilimler alanındaki bilgi; bireylere bağlı olarak, birbirinden farklı düşünce ve değerlerin birlikte örülmesi sonucu oluşmaktadır. Bu bireyselliğin doğal sonucu olarak, insan bilimlerde diğer bilim dallarına göre birlikte çalışma isteği son derece azdır. Aynı nedenlerle fen bilimlerinde, bilgi erişim açısından önemli bir unsur olan *invisible college*, insan bilimciler arasında en az düzeyde etkili olabilmektedir. İnsan bilimciler, genelde alanlarında düzenlenen toplantı ve konferanslara katılma eğilimindedirler. Böyle olmakla beraber, bu toplantılarda kurdukları sosyal ilişkileri, sunulan bildirilerden daha değerli

bulmaktadırlar. İçlerinden çok azı sunulan bildirilerden yararlandıklarını belirtmektedir.

Yalnız çalışma özellikleri, literatür taramalarında bir başkasına güvenmemek şeklinde ortaya çıkmakta ve taramalar sırasında aracı kullanmamaktadırlar. Yayın taramalarında başkalarına güvenmemeleri, konularının başkası tarafından kendileri kadar iyi bilinmeyeceği veya isteklerini bir başkasına tam olarak aktaramayacakları endişesinden de kaynaklanabilmektedir. Ayrıca insan bilimciler arasında “gözden geçirme” (browse) alışkanlığı çok yaygın ve bilgi erişimde en çok kullanılan yoldur. Tarama yapmak yerine, konularındaki kaynakları umulmadık bir yerde, umulmadık bir bilgi bulma umuduyla gözden geçirmeyi tercih etmektedirler. Araştırmalarına rafları ve kitapları gözden geçirerek başlamakta, buldukları bilgiler ışığında geriye dönük ve çok sayıda yayın toplayarak çalışmalarını sürdürmektedirler. Üniversite ortamındaki insan bilimciler, şu üç gözden geçirme yoluyla ve çoğunlukla tesadüfen bilgiye ulaşmaktadırlar. Bu yollar; okunan metnin sonunda yer alan ve dikkat çeken kaynakçaların izlenmesi, konularıyla ilgili kütüphane raflarının gözden geçirilmesi ve bildikleri dergilerin gözden geçirilmesi şeklinde olmaktadır (Stone 1982 : 293-294).

III. 6. 2. 2. BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI

İnsan bilimciler tarafından gereksinim duyulan materyaller içinde monograflar önemli yer tutmaktadır. Bilgiye erişmek için, önem sırasına göre önce birincil kaynakları, sonra ikincil kaynakları ve en son olarak da kişiler arası iletişimi kullanmaktadırlar. Öncelikle kullanılan birincil kaynaklar içinde; orijinal kayıtlar, sanat çalışmaları, notlar, el yazmaları, ses ve görüntü kayıtları, edebi yazılar, yörelere ait kayıtlar, haritalar ve benzeri pek çok materyal girmektedir. Bir eserin en son basımı değil, tüm basımlarına ilgi duymaktadırlar. Çalışmalarında, ilk kopya, ilk tashih, ilk müsvette gibi esere

ait her aşama ayrı değer taşımaktadır. Çizimlere, yorum ve eleştirilere ilgi duymakta ve araştırmalarında kullanmaktadırlar. İnsan bilimciler tarafından en yoğun kullanılan monografı dergiler izlemektedir. Fakat insan bilimler alanında dergi kullanımı, fen bilimlerle kıyaslandığında çok düşük düzeyde kalmaktadır. Fen bilimlerinde bu oran %90'ın üzerine çıkarken, insan bilimlerinde %20 civarında kalmaktadır. Edebiyat alanında Stern'in (1983 : 203-206) araştırması göstermektedir ki, verilen referansların %16'sı makalelere, %80'i ise kitaplara aittir. Ayrıca edebiyatçıların çalışmalarında kendi yayınlarına sıkça atıf yaptıkları bilinmektedir.

Broadus'un (1987 : 120) bulguları monografıların yoğun kullanımını desteklerken, Lindholm- Romantschuk ve Warner 'in (1996 : 389-404) sosyal ve insan bilimlerde monograf kullanım oranlarını karşılaştıran araştırmalarında, insan bilimcilerin çalışmalarında monografılara, sosyal bilimcilerden çok daha fazla atıf yaptıkları sonucuna ulaştıkları görülmektedir. İnsan bilimleri alanında makalelere yapılan atıf ise sosyal bilimlere göre çok daha azdır. Bilgi kaynağı kullanımında, makaleleri, önem sırasıyla seri kitaplar, gazeteler, tezler ve devlet yayınları takip etmektedir. Bulgular, gazete, tez, broşür ve benzeri materyallerin insan bilim alanında kullanımının çok düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

İnsan bilimcilerin genelde gereksinim duydukları orijinal ve eski kaynaklardır. Geriye dönük taramalar, insan bilimciler için güncel materyale erişmekten çok daha önemlidir. Uzun yıllar önce yayımlanan bir çalışma, insan bilimcilerin çalışmaları açısından hala tamamlayıcı ve belirleyici olmaktadır. Bu alanda çalışan bilim adamları son çıkan yayınlara güven duymamakta, daha önceki bilgilerle ilişkisini araştırmaktadırlar. Her yeni bilgi, daha öncekini tamamlamak durumundadır. Bu durumda sağlıklı bir karşılaştırma için geçmiş bilgilerin sağlanması gereği ortaya çıkmaktadır. Son çıkan yayınlar, genellikle hem geçmiş olayları, hem de bugünkü durumu, bugünün bakış açısıyla ele almaktadırlar. Buna rağmen bilim adamlarının bu

yayınlarla yetinmediği, geriye dönük araştırmaları sürdürerek, orijinal esere ulaşmak istedikleri bilinmektedir. Bu bir kitap olduğu gibi, sanat eseri, resim, heykel, bina da olabilir. Bunlar üzerinde çalışan bilim adamı, eserin aslını görmek ister ve bu onun için bir “gereksinim”dir. İnsan bilimcilerin orijinal eserden aldıkları bilgiyi bir başka şekilde elde etmeleri olanaksızdır (Stone 1982 : 296).

Bu alanda yapılan çalışmalar, araştırmaların büyük çoğunluğunda 1950'lere kadar uzanan yayınların kullanıldığını göstermektedir. Stern (1983 : 203) araştırmasında bu oranı %44 olarak göstermektedir. Bu oranın %74'e kadar ulaştığı dönemler olmuştur. 1950 öncesi, hatta 1900 yılı öncesi tarihli yayın kullanım oranı oldukça yüksektir. Bu da eski yayınların insan bilimciler için önemini göstermektedir.

İnsan bilimcilere ait bir diğer önemli özellik, ikincil bilgi kaynaklarını kullanımlarıyla ilgilidir. İnsan bilimciler ikincil kaynaklara, bilgiye erişmelerine yardımcı araçlar olarak değil, ikinci el bilgi gözüyle bakmaktadırlar. Bu kaynakların önemsenmeyişi, bu hizmetlerin gelişmesinde sorun oluşturmakta, insan bilim alanındaki ikincil kaynakların yetersizliğine neden olmaktadır. Bu durum bilgiye erişim konusunda da engel yaratmaktadır. Bu alandaki ikincil kaynakların azlığı ve yetersizliği tüm bu nedenlere bağlanmaktadır. Oysa insan bilimcilerin kullandığı materyallerin çeşitliliği ve geriye dönük çalışma alışkanlıkları, bu tür yayınların hazırlanmasında önemli sorunlar oluşturmaktadır. Çeşitli formda ve türde yayını, bir kaynak içinde ve bir düzen altında toplayabilmek oldukça zor olmaktadır. Buna eski yayınların da aynı eserde görülmek istenmesi de eklenince, bu tür çalışmaları hazırlamak cazip olmaktan çıkmaktadır. Var olan bibliyografyaların ise bugün hala çevrimiçi erişimi yoktur. Az sayıda çevrimiçi erişimi olanlar da basılı kopyalarından daha güncel değildir. Bu alandaki boşluğu dolduran en önemli kaynak “**Arts and Humanities Citation Index**” tir. İnsan bilim alanının özelliklerine göre, konu başlıklarının düzenlenmesi, her tür materyal formunu

içermesi ve atıfları kapsamına alması, bu kaynağın önemini artırmaktadır. Bu alanda abstraktlar yok denecek kadar azdır. Abstraktlara, gerekli ilgi ve özen gösterilmemektedir. Kullanıcılar etkili ve kapsamlı **review** 'ları abstraktlardan daha nitelikli ve yararlı bulmaktadırlar. Gözden geçirmenin bu grup için bu kadar önemli olmasının bir nedeni de ikincil kaynakların yetersizliğine bağlanmaktadır (Stone 1982 : 299).

III. 6. 3. KÜTÜPHANE KULLANIMI VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDEN YARARLANMA

İnsan bilimcilerin resmi olmayan iletişimden çok, resmi iletişime güvenmeleri, kütüphaneyi yoğun kullanmalarına neden olmaktadır. Fen bilimciler için laboratuvar ne ifade ediyorsa, insan bilimciler için de kütüphane aynı şeyi ifade etmektedir. Kitaplara duyulan aşırı ilgi onları kendi koleksiyonlarını oluşturmaya itmektedir.

İnsan bilimciler kütüphane kataloğunu, bildikleri bir başlığı araştırmak amacıyla kullanmakta, ancak konu kataloğunu, indeks, abstrakt ve diğer danışma kaynaklarını kullanmakta isteksiz davranmaktadırlar. Kütüphaneciden yardım istemeye eğilimli değildirler. Sınırlı sayıda yayına güven duyan bu insanlar, özel koleksiyonu olan kütüphaneleri sıkça kullanmakta, kütüphaneler arası işbirliğinden yararlanmaktadırlar. Çevrimiçi taramadan yararlanma oranları ise çok düşüktür (%3.5). İnsan bilimcilerin %75'inin bu olanaktan hiç yararlanmadığı saptanmıştır. Veri tabanı kullanan %3.5'lük grubun %90'ı da kendi taramasını kendi yapmak gereğine inanmaktadır (Watson-Boone 1994 : 208-209).

Méndez'in (1984) İspanya'da sosyal ve insan bilimler alanında ulusal bir dokümantasyon merkezindeki araştırmalara dayanarak verdiği bulgulara göre; insan bilim alanında yayın taraması yaptıranların %50'si üniversite

çevresinden ve bunların büyük çoğunluğu da doktora yapan genç araştırmacılarıdır. Kalan kısmın %20'sini uzmanlar, %12'sini kamu kuruluşunda çalışanlar, %10'unu yabancılar ve %5'ini de özel firmalar ve halk oluşturmaktadır. Üniversiteden gelen araştırmacılar çoğunlukla bir kez tarama yaptırmakta, tekrar bilgi merkezine başvurma gereği duymamaktadırlar.

III.6.4. YABANCI DİL YETENEĞİ VE YABANCI KAYNAK KULLANIMI

İnsan bilimcilerin bir diğer önemli özelliği dil yetenekleridir. Özellikle dil bilimciler diğer bilim dallarında çalışanlara göre çok daha fazla yabancı dile hakim olup, çok daha fazla yabancı dilde yayın kullanabilmektedirler. Eserlerinde kullandıkları atıfların büyük bir bölümünü kendi dilleri dışında yazılan yayınlar oluşturmaktadır. İnsan bilimciler yayın taramalarında en az dil sınırlamalarını yapan grubu oluşturmaktadırlar (Bouazza 1989: 156).

Méndez'in (1986) insan bilimciler üzerine yaptığı çalışmada, bilgi merkezlerine gelen doküman isteklerinin dile göre ayrımı yapılmış, tercih edilen dilin bilim dallarına göre değiştiği saptanmıştır. Tarih ve edebiyat alanında ana dilin, bunun dışındaki alanlarda yabancı dilin daha fazla kullanıldığı saptanmıştır. Felsefe ve dil bilim alanında ise, İngilizce yazılmış yayınların istek oranı diğerlerine göre daha fazla bulunmuştur.

III. 6. 5. ELEKTRONİK ORTAMDAN YARARLANMA

İnsan bilimciler değişimden çok hoşlanmayan bir grubu oluşturmaktadırlar. Özellikle bilgisayarlara uyumları yavaş olmakta, teknolojik gelişmelere, zorunluluk duymadıkça uzak durmaktadırlar. Genelde araştırma alışkanlıklarını değiştirmek istemezler. Diğer disiplinlerle

karşılaştırıldığında, insan bilimleri alanında çalışan araştırmacıların iletişim teknolojilerinden yararlanma oranı en düşük düzeydedir (Raben ve Burton 1981: 247-260).

Elektronik ortama karşı bu denli çekimser oldukları saptanan insan bilimcilerin, elektronik ortamda konularıyla ilgili var olan bilgiden haberdar olmada da yetersizlikleri vardır. Özellikle elektronik ortamdaki bilgilerin işletimi ve bu bilgilere bağlı buldukları akademik ortamdan erişimleri konusunda çok az bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Bilgisayar aracılığıyla yayın taraması yapmak isteyen insan bilimcilerin, kapsamlı bir eğitime gereksinimleri vardır. Horner ve Thirwall (1988: 225-230) yaptıkları araştırmada, insan bilimcilerin veri tabanlarını, diğer bilim dallarında çalışan araştırmacılara göre çok daha az kullandıklarını ve veri tabanlarından tarama yapmaları gerektiğinde, taramayı kendilerinin yapmakta ısrarlı olduklarını ortaya koymuşlardır. Hurych (1986 : 159-161) çevrimiçi taramalara gönülsüz yaklaşan insan bilimcilerin, en çok kullandıkları veri tabanlarının "**MLA**" ve "**Philosopher's Index**" olduğunu saptamıştır. Bu sonuçlardan yurt dışındaki insanbilimcilerin en çok dil, edebiyat ve felsefe konularında çevrimiçi tarama yaptıkları sonucunu çıkartmak mümkündür.

Bates'in (1996:516-517) insan bilimcileri son kullanıcı (end user) olarak incelediği araştırma, bu alanda çalışan araştırmacıların çevrimiçi yayın taramalarında izledikleri mantığı göstermesi açısından ilginçtir. Bu araştırmacıların yayın taramalarıyla ilgili sorunlarını Boole mantığı içinde ifade etmede zorluk çektikleri saptanmıştır. Yaptıkları tarama stratejileri çoğunlukla hatalı ve yeterince sofistike değildir. Tarama terimleri genellikle tek sözcükten oluşmakta, sözcükler arası ilişki kurulamamaktadır. Sistemin sağladığı bir takım işaretlerden yararlanarak etkili bir tarama yapısı oluşturmakta zorlanmaktadırlar. Yine bu nedenlerle, insan bilimciler **DIALOG** veri tabanlarının komutlarını karmaşık bulmakta buna karşın **ORION** veri tabanlarını daha rahat kullandıklarını ifade etmektedirler.

Genelde insan bilimleri alanında çalışan araştırmacılar, çevrimiçi taramalarda, bir veri tabanı ile araştırmalarını sınırlama eğilimindedirler. Birkaç veri tabanını bir arada kullanarak tarama yapma isteği çok ender görölmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de, bu alanda veri tabanlarının çok az sayıda olmasıdır. Aynı zamanda, tarama için duyulan gereksinimin az oluşu, bu alandaki veri tabanlarının sayısının artmasında olumsuz rol oynamaktadır. Var olan veri tabanları, çok eski yayınlara ulaşmak isteyen insan bilimcilerin isteklerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu veri tabanlarından ancak bir kısmı 1970'li yıllara kadar geriye gitmektedir. Daha eski yıllara ait literatürün makinece okunabilir ortamda yer almıyor olması, bu veri tabanlarına gösterilen ilginin azalmasında etkili olmaktadır.

IV. BÖLÜM

BİLİM ADAMLARININ BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI İLE İLGİLİ BULGULAR VE BUNLARIN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde, Hacettepe Üniversitesi'nde mühendislik, fen, sosyal ve insan bilimleri alanında çalışan bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarına ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda bilim dalları arasında var olan benzerlik ve farklılıkların ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Öğretim elemanlarına uygulanan anket ve yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, belirli başlıklar altında, bilim dallarına göre ayrı ayrı ve gruplar arası karşılaştırma yapmaya olanak verecek şekilde bir arada ele alınmıştır. Bilim adamlarının sorularımıza verdikleri yanıtlar, tercih sıralarına göre, tercih edenlerin sayılarını ve yüzde olarak oranlarını belirtecek şekilde tablolara yansıtılmıştır. Grupların birbirleriyle karşılaştırılabilmesi amacıyla, her seçenek için birinci, ikinci ve ilk iki tercihin toplamları sayı ve yüzde olarak ele alınmış ve bilim dallarına göre farklılıkların saptanmasına çalışılmıştır.

Araştırmamıza katılan bilim adamlarının sorularımıza vermiş oldukları yanıtların birbirinden farkını ve bu farkın önemli olup olmadığını sınavabilmek için Khi Kare Testleri yapılmıştır. Bilim adamlarının bilgi arama davranışları ile ilgili olarak elde edilen bulgular ve bu bulgular doğrultusunda gruplar arasında görülen benzerlik ve farklılıklar, belirli başlıklar altında ilgili tablolarla birlikte sunulmuştur.

IV.1 BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLER

Bu bölümde araştırmamıza katılan öğretim elemanlarına, çalışmaları sırasında bilgiye en çok gereksinim duydukları dönemler sorulmuş, verilen seçenekler arasında en önemli buldukları ilk üçünü önem sırasına göre numaralamaları istenmiştir.

IV.1.1. MÜHENDİSLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER

Mühendislerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönem, yeni bir alanda çalışmaya başladıkları dönemdir. Mühendislerin % 78.38' i (58) en fazla bu dönemde bilgi gereksinimi duyduklarını ilk üç tercihleri arasında göstermişlerdir. Bunlardan % 37.84' ü (28) ilk tercih sırasında yeni bir alanda çalışma dönemini en fazla bilgi gereksinimi duydukları dönem olarak işaretlemişlerdir. İkinci sırada makale, kitap, bildiri hazırlarken duyulan bilgi gereksinimi gelmektedir. Mühendislerin % 60.81' i (45) ilk üç tercihleri arasında bu dönemi gösterirken, %12.16' sının (9) ilk tercihi bu seçenek olmuştur. İlk üç tercih dikkate alındığında; üçüncü sırada güncel kalabilmek için sürekli bilgi gereksinimi duyduğunu ifade eden mühendislerin oranı %51.35 (38) dir. İlk tercihinde bu seçeneği işaretleyen mühendislerin oranı ise %28.38 (21) dir. Tez hazırlama dönemini en fazla bilgi gereksinimi duydukları dönem olarak ilk sırada gösteren mühendislerin oranı ise %14.86 (11) dir. Ders hazırlarken en fazla bilgi gereksinimi duyduğunu ilk üç tercihi içinde gösterenlerin oranı %39.19 (24), bu seçeneği ilk tercihi olarak gösterenlerin oranı ise % 4.05 (3) dir. Mühendisler arasında proje hazırlama dönemini bilgi gereksinimi açısından ilk üç tercih arasında gösterenlerin

Tablo 5: MÜHENDİSLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Ders Hazırlarken	(45) 60.81	(3) 4.05	(7) 9.46	(19) 25.68	(74) 100
Tez Hazırlarken	(46) 62.16	(11) 14.86	(13) 17.57	(4) 5.41	(74) 100
Yeni Bir Alanda Çalışmaya Başlarken	(16) 21.62	(28) 37.84	(18) 24.32	(12) 16.22	(74) 100
Makale/Kitap/Bildiri Hazırlarken	(29) 39.19	(9) 12.16	(20) 27.03	(16) 21.62	(74) 100
Proje Hazırlarken	(59) 79.73	(1) 1.35	(7) 9.46	(7) 9.46	(74) 100
Danışmanlık Yaparken	(67) 90.54	(0) 0.00	(3) 4.05	(4) 5.41	(74) 100
Güncel kalabilmek için	(36) 48.65	(21) 28.38	(6) 8.11	(11) 14.86	(74) 100
Bilgi Gereksinimi Duymam	(74) 100	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(74) 100

oranı % 20.27 (15) olmasına rağmen, bu seçeneği ilk tercihi olarak gösteren mühendis sayısı birdir. Mühendisler arasında danışmanlık yapılan dönem, en az bilgi gereksinimi duyulan dönemlerden biridir.

Tablo 5 mühendislerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönemleri tercih sıralarına göre yansıtmaktadır. İlgili tablodan da anlaşılacağı gibi bilgi gereksinimi duymadığını ifade eden mühendis yoktur.

IV.1.2. FEN BİLİMCİLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER

Mühendislerde olduğu gibi fen bilimciler arasında da en fazla bilgiye gereksinim duyulan dönem, yeni bir alanda çalışmaya başladığı dönemdir. İlk üç tercih dikkate alındığında fen bilimcilerin % 79.17' si (38), ilk tercihe göre ise % 56.25' i (27) yeni bir alanda çalışmaya başladığında bilgi gereksinimini en yoğun şekilde hissetmektedir. Fen bilimciler arasında tez hazırlama dönemi bilgi gereksiniminin en fazla hissedildiği ikinci dönemdir. Bu seçeneği ilk tercihi olarak gösterenlerin oranı %16.67 (8), ilk üç tercihi arasında gösterenlerin oranı ise % 60.42 (29) dir. Güncel kalabilmek için sürekli bilgi gereksinimi duyduğunu ilk sırada ifade eden fen bilimcilerin oranı % 14.58 (7) dir. Makale, kitap, bildiri hazırlarken duyulan bilgi gereksinimini ilk sırada gösteren fen bilimcilerin oranı % 10.42 (5) dir. Fen bilimciler arasında ders hazırlama dönemini bilgi gereksinimi açısından en yoğun dönem olarak ilk üç tercih içinde belirtenlerin oranı % 43.75 (21) olup, bunlardan % 4.17' sinin (2) ilk tercihi bu seçenektir. Proje hazırlama ve danışmanlık yapılan dönemler fen bilimcilerin daha çok ikinci ve üçüncü tercihlerinde yer almakta olup, bilgi gereksiniminin yoğun hissedilmediği dönemler olarak saptanmıştır.

**Tablo 6: FEN BİLİMCİLERİN BİLGİYE
EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER**

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Ders Hazırlarken	(27) 56.25	(2) 4.17	(8) 16.67	(11) 22.92	(48) 100
Tez Hazırlarken	(19) 39.58	(8) 16.67	(15) 31.25	(6) 12.50	(48) 100
Yeni Bir Alanda Çalışmaya Başlarken	(10) 20.83	(27) 56.25	(8) 16.67	(3) 6.25	(48) 100
Makale/Kitap/Bildiri Hazırlarken	(25) 52.08	(5) 10.42	(9) 18.75	(9) 18.75	(48) 100
Proje Hazırlarken	(36) 75.00	(1) 2.08	(3) 6.25	(8) 16.67	(48) 100
Danışmanlık Yaparken	(44) 91.67	(0) 0.00	(3) 6.25	(1) 2.08	(48) 100
Güncel kalabilmek için	(28) 58.33	(7) 14.58	(3) 6.25	(10) 20.83	(48) 100
Bilgi Gereksinimi Duymam	(48) 100	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(48) 100

Fen bilimcilerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönemler tercih sıralarına göre Tablo 6' da gösterilmektedir. Mühendisler gibi fen bilimciler arasında da bilgi gereksinimi duymadığını ifade eden araştırmacı yoktur.

IV.1.3. SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER

Sosyal bilimcilerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönemler Tablo 7' de yer almaktadır. İlgili tablodan da anlaşılacağı gibi sosyal bilimciler bilgiye en fazla makale, kitap, bildiri hazırlarken gereksinim duymaktadırlar. Bu alanda çalışanların % 72.46' sı (50) ilk üç tercihi arasında, % 18.84' ü (13) ilk sırada bu dönemi bilgi gereksinimi açısından önemli bulmaktadır. Bu seçenek, araştırmacılar tarafından daha çok ikinci ve üçüncü tercih olarak gösterilmektedir. Yeni bir alanda çalışmaya başlarken en fazla bilgi gereksinimi duyduklarını ifade edenlerin oranı ise % 30.43 (21) dir. Tez hazırlama döneminde duyulan bilgi gereksinimi üçüncü sırada yer almaktadır. En çok bu dönemde bilgi gereksinimi duyduğunu ilk sırada ifade edenlerin oranı ise % 27.54 (19) dur. Ders hazırlarken ve güncel kalabilmek için sürekli bilgi gereksinimi duyan sosyal bilimcilerin oranı eşittir. Her iki seçeneği ilk sırada tercih edenler % 10.04 (9) oranındadır. Sosyal bilimciler arasında danışmanlık yaparken ve proje hazırlarken duyulan bilgi gereksinimi en alt düzeydedir. Denekler arasında bilgi gereksinimi duymadığını ifade eden bir sosyal bilimci vardır (% 1.45) .

IV.1.4. İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER

İnsan bilimciler arasında en fazla bilgiye gereksinim duyulan dönem, ilk tercih dikkate alındığında % 33.33 (13) oranıyla tez hazırlama dönemidir.

**Tablo 7: SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİYE
EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER**

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Ders Hazırlarken	(42) 60.87	(7) 10.14	(12) 17.39	(8) 11.59	(69) 100
Tez Hazırlarken	(34) 49.28	(19) 27.54	(9) 13.04	(7) 10.14	(69) 100
Yeni Bir Alanda Çalışmaya Başlarken	(21) 30.43	(21) 30.43	(13) 18.84	(14) 20.29	(69) 100
Makale/Kitap/Bildiri Hazırlarken	(19) 27.54	(13) 18.84	(23) 33.33	(14) 20.29	(69) 100
Proje Hazırlarken	(61) 88.41	(1) 1.45	(3) 4.35	(4) 5.80	(69) 100
Danışmanlık Yaparken	(60) 86.96	(1) 1.45	(1) 1.45	(7) 10.14	(69) 100
Güncel kalabilmek için	(42) 60.87	(7) 10.14	(8) 11.59	(12) 17.39	(69) 100
Bilgi Gereksinimi Duymam	(68) 97.44	(0) 0.00	(0) 0.00	(1) 1.45	(69) 100

Ancak ilk üç tercih göz önüne alınacak olursa, makale, kitap, bildiri yazarken ve ders hazırlarken duyulan bilgi gereksinimi % 66.67 (26) ile en yoğun dönemler olarak görülmektedir. Yeni bir alanda çalışmayı, bilgi gereksiniminin en yoğun hissedildiği dönem olarak ilk sırada işaretleyen insan bilimcilerin oranı % 17.95 (7) dir. Güncel kalabilmek için sürekli bilgi gereksinimi duyduğunu ifade edenler arasında bu oran % 12.82' ye (5) düşmektedir. İnsan bilimciler arasında proje hazırlama ve danışmanlık yapma süreçleri bilgi gereksiniminin en az hissedildiği dönemler olarak saptanmıştır. Bilgi gereksinimi duymadığını belirten bir (% 2.56) araştırmacı vardır.

Tablo 8 insan bilimcilerin bilgiye en çok gereksinim duydukları dönemleri ilk üç tercihlerine göre sayı ve yüzde olarak yansıtmaktadır.

IV 1.5. BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLERİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Mühendislerin, fen bilimcilerin, sosyal ve insan bilimcilerin en fazla bilgi gereksinimleri duydukları dönemler seçenekleri tercih ediş sıralarına göre ilk iki tercihleri dikkate alınarak birbirleriyle karşılaştırılmıştır. İlgili bilim dallarına ait bu bulgular Tablo 9' da yer almaktadır.

Bulgulardan da anlaşılacağı gibi mühendislerin ve fen bilimcilerin en fazla bilgi gereksinimleri duydukları dönem yeni bir alanda çalışmaya başladıkları dönemdir. Mühendislerin % 62.16' sı, fen bilimcilerin % 72.92'si yeni bir alanda çalışmaya başladıkları dönemi en fazla bilgi gereksinimi duydukları dönem olarak ilk iki sırada göstermektedirler. Sosyal bilimciler arasında bu dönemi ilk sırada önemli bulanların oranı % 49.27' ye, insan bilimciler arasında ise % 33.33' e düşmektedir. Yeni bir alanda çalışmaya başlanan dönem, sosyal bilimciler açısından üçüncü, insan bilimciler

**Tablo 8: İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİYE
EN ÇOK GEREKSİNİM DUYDUKLARI DÖNEMLER**

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Ders Hazırlarken	(13) 33.33	(2) 5.13	(11) 28.21	(13) 33.33	(39) 100
Tez Hazırlarken	(18) 46.15	(13) 33.33	(6) 15.38	(2) 5.13	(39) 100
Yeni Bir Alanda Çalışmaya Başlarken	(20) 51.28	(7) 17.95	(6) 15.38	(6) 15.38	(39) 100
Makale/Kitap/Bildiri Hazırlarken	(13) 33.33	(10) 25.64	(13) 33.33	(3) 7.69	(39) 100
Proje Hazırlarken	(37) 94.87	(1) 2.56	(0) 0.00	(1) 2.56	(39) 100
Danışmanlık Yaparken	(36) 92.31	(0) 0.00	(1) 2.56	(2) 5.13	(39) 100
Güncel kalabilmek için	(22) 56.41	(5) 12.82	(1) 2.56	(11) 28.21	(39) 100
Bilgi Gereksinimi Duymam	(38) 97.44	(1) 2.56	(0) 0.00	(0) 0.00	(39) 100

açısından ise dördüncü sırada önemli bulunmaktadır. Gruplar arasında, yeni bir alanda çalışmaya başlandığı dönem duyulan bilgi gereksinimi ile ilgili fark, % 5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre anlamlı bulunmuştur.

İlk iki tercih dikkate alındığında, sosyal bilimciler ve insan bilimciler açısından bilgiye en çok gereksinim duyulan dönemin makale, kitap, bildiri hazırlama dönemi olduğu görülmektedir. Sosyal bilimcilerin % 52.17' si, insan bilimcilerin % 58.97' si bu dönemi ilk iki sırada önemli bulmaktadır. Bu oran mühendislerde % 39.19' a , fen bilimcilerde ise % 29.17' ye düşmektedir. % 5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre gruplar arasında makale, kitap ve bildiri hazırlama döneminde duyulan bilgi gereksinimi ile ilgili fark anlamlı değildir.

Güncel kalabilmek için sürekli bilgi gereksinimi duyduğunu ifade eden mühendislerin oranı ilk iki tercihe göre % 36.49, fen bilimcilerin % 20.83, sosyal bilimcilerin % 21.73 ve insan bilimcilerin % 15.38 dir. Güncel kalabilmek için en fazla sürekli bilgi gereksinimi duyan grup mühendislerdir. Diğer gruplar arasındaki fark önemli değildir.

Bilgiye en çok tez hazırlama döneminde gereksinim duyan grup, ilk iki tercihe göre , % 48.71 oranıyla insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin % 33.33' ü ilk tercihi olarak tez hazırlama dönemini gösterirken, bu oran sosyal bilimcilerde % 27.54' e, fen bilimlerinde % 16.67' ye düşmektedir. Mühendislerde bu oran % 14.86 dir. Gruplar arasındaki fark % 5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre anlamlıdır.

En fazla bilgi gereksinimi duyulan dönem olarak ders hazırlama dönemini ilk iki sırada önemli bulan insan bilimcilerin oranı % 33.34 dür. Ancak ilk tercihler dikkate alındığında sosyal bilimcilerin % 10.14 oranıyla bu dönemi ilk sırada en fazla önemli bulan grup olduğu görülmektedir. Ders

TABLO 9: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLİM ADAMLARININ BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLER

	Ders Hazırlarken		Tez Hazırlarken		Yeni Bir Alanda Çalışmaya Başlarken		Makale, kitap, bildiri hazırlarken		Proje Hazırlarken		Danışmanlık Yaparken		Güncel kalabilmek için	
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %
Mühendisler	(3)	(7)	(11)	(13)	(28)	(18)	(9)	(20)	(1)	(7)	(0)	(3)	(21)	(6)
	4.05	9.46	14.86	17.57	37.84	24.32	12.16	27.03	1.35	9.46	0.00	4.05	28.38	8.11
Fen Bilimciler	(10)	(13.96)	(24)	(32.43)	(46)	(62.16)	(29)	(39.19)	(8)	(10.81)	(3)	(4.05)	(27)	(36.49)
	(2)	(8)	(8)	(15)	(27)	(6)	(5)	(9)	(1)	(3)	(0)	(3)	(7)	(3)
	4.17	16.67	16.67	31.25	56.25	16.67	18.75	10.42	6.25	2.08	6.25	0.00	6.25	6.25
Sosyal Bilimciler	(7)	(12)	(19)	(9)	(21)	(13)	(23)	(13)	(3)	(1)	(3)	(1)	(7)	(8)
	10.14	17.39	27.54	13.04	30.43	18.84	18.84	33.33	1.45	4.35	1.45	1.45	10.14	11.59
İnsan Bilimciler	(2)	(11)	(13)	(6)	(7)	(6)	(10)	(13)	(1)	(0)	(0)	(1)	(5)	(1)
	5.13	28.21	33.33	15.38	17.95	15.38	25.64	33.33	2.56	0.00	0.00	2.56	12.82	2.56
	(13)	(33.34)	(19)	(48.71)	(13)	(33.33)	(23)	(58.97)	(1)	(2.56)	(1)	(2.56)	(6)	(15.38)

hazırlama dönemi insan bilimcilerin daha çok ikinci tercihi olarak ağırlık kazanmaktadır. Fen bilimciler arasında bu oran % 20.84' e, mühendislerde ise % 13.96' ya düşmektedir. Bilim dalları arasındaki fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre anlamlı bulunmuştur.

Bilgiye en çok gereksinim duyulan dönemler içinde, proje hazırlama ve danışmanlık dönemleri gruplar tarafından en az tercih edilen seçenekleri oluşturmaktadır. Buna rağmen mühendislerin bilgi gereksinimi duydukları dönem olarak proje hazırlama dönemini diğer bilim dallarına göre daha fazla önemli buldukları saptanmıştır. Mühendisleri ikinci sırada fen bilimciler izlemektedir. Sosyal ve insan bilimleri alanında bu seçenekleri işaretleyenlerin oranı en düşük düzeydedir.. % 5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi bu açıdan gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu kanıtlamaktadır.

Bilgi gereksinimi duymadığını ifade eden iki araştırmacıdan birisi sosyal diğeri ise insan bilimleri alanına mensuptur. Fen ve mühendislik alanında bilgi gereksinimi duymadığını ifade eden araştırmacı yoktur.

IV. 2 BASILI BİLGİ KAYNAKLARININ TERCİHİ

Bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında basılı kaynakların rolü büyüktür. Araştırmaya katılan bilim adamlarına basılı bilgi kaynakları içinde tercihlerinin neler olduğu sorulmuş ve kitap (monograf), süreli yayın, toplantı metni, bildiri, indeks, abstrakt, tez, patent, gazete, rapor ve standarttan oluşan seçenekleri önem sırasına göre 1' den 5' e kadar sıralamaları istenmiştir.

Tablo 10: MÜHENDİSLERİN BASILI BİLGİ KAYNAĞI TERCİHLERİ

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kitap (Monograf)	(4) 5.41	(27) 36.49	(24) 32.43	(12) 16.22	(5) 6.76	(2) 2.70	(74) 100
Sürelî Yayın	(2) 2.70	(35) 47.30	(26) 35.14	(6) 8.11	(5) 6.76	(0) 0.00	(74) 100
Toplantı Metni/ Bildiri	(15) 20.27	(3) 4.05	(9) 12.16	(24) 32.43	(16) 21.62	(7) 9.46	(74) 100
İndeks/Abstrakt	(22) 29.73	(6) 8.11	(8) 10.81	(12) 16.22	(9) 12.16	(17) 22.97	(74) 100
Tez	(30) 40.54	(3) 4.05	(1) 1.35	(13) 17.57	(14) 18.92	(13) 17.57	(74) 100
Patent	(61) 82.43	(0) 0.00	(1) 1.35	(3) 4.05	(2) 2.70	(7) 9.46	(74) 100
Gazete	(70) 94.59	(0) 0.00	(1) 1.35	(0) 0.00	(1) 1.35	(2) 2.70	(74) 100
Rapor	(34) 45.95	(0) 0.00	(4) 5.41	(3) 4.05	(16) 21.62	(17) 22.97	(74) 100
Standart	(64) 86.49	(0) 0.00	(0) 0.00	(1) 1.35	(3) 4.05	(6) 8.11	(74) 100

IV. 2.1. MÜHENDİSLERİN BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİ

Tablo 10' da mühendislerin basılı bilgi kaynakları içinden yaptıkları tercihler, sıralarına, sayı ve yüzdelerine göre yer almaktadır. Mühendislerin % 47.30' u (35) süreli yayınları ilk tercihi arasında göstermişlerdir. Bunu % 36.49 (27) oranla kitap ve % 8.11 (6) oranla indeks ve abstraktlar izlemektedir. Toplantı metni, bildiriler ilk sırada önemli bir ağırlık ifade etmeseler de, ilk beş tercih dikkate alındığında en çok kullanılan kaynaklar içinde dergi ve kitaptan sonra üçüncü sırada yer almaktadırlar. Bunu sırasıyla tezler, raporlar, patentler ve standartlar izlemektedir. Gazete ise mühendisler tarafından tercih edilen basılı bilgi kaynakları içinde en alt sırayı oluşturmaktadır.

IV. 2.2 . FEN BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİ

Fen bilimcilerin basılı bilgi kaynakları ile ilgili tercihleri Tablo 11' de yer almaktadır. Basılı bilgi kaynakları içinde fen bilimciler tarafından en fazla süreli yayınlar tercih edilmektedir. Süreli yayınlar % 41.67 (20) oranıyla fen bilimcilerin ilk tercih ettikleri bilgi kaynağıdır. İkinci sırada % 39.58 (19) oranıyla kitaplar gelmektedir. İndeks ve abstraktları basılı bilgi kaynağı olarak öncelikle tercih edenlerin oranı ise % 14.58 (7) dir. İlk sırada fazlaca tercih edilmese de tezlerin fen bilimciler tarafından yoğun kullanıldığı görülmektedir. Toplantı metni ve bildirilerin kullanım tercihleri daha çok üçüncü ve dördüncü sırada yoğunluk kazanmaktadır. Bunu sırasıyla raporlar ve gazeteler izlemektedir. Patent ve standart tercihleri ise en alt sırayı oluşturmaktadır.

Tablo 11: FEN BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAĞI TERCİHLERİ

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kitap (Monograf)	(2) 4.17	(19) 39.58	(12) 25.00	(8) 16.67	(3) 6.25	(4) 8.33	(48) 100
Sürelî Yayın	(1) 2.08	(20) 41.67	(20) 41.67	(5) 10.42	(1) 2.08	(1) 2.08	(48) 100
Toplantı Metni/ Bildiri	(17) 35.42	(1) 2.08	(6) 12.50	(8) 16.67	(11) 22.92	(5) 10.42	(48) 100
İndeks/Abstrakt	(7) 14.58	(7) 14.58	(5) 10.42	(13) 27.08	(9) 18.75	(7) 14.58	(48) 100
Tez	(5) 10.42	(1) 2.08	(4) 8.33	(9) 18.75	(15) 31.25	(14) 29.17	(48) 100
Patent	(45) 93.75	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(3) 6.25	(0) 0.00	(48) 100
Gazete	(42) 87.50	(0) 0.00	(1) 2.08	(0) 0.00	(2) 4.17	(3) 6.25	(48) 100
Rapor	(32) 66.67	(0) 0.00	(0) 0.00	(5) 10.42	(2) 4.17	(9) 18.75	(48) 100
Standart	(47) 97.92	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(1) 2.08	(48) 100

Tablo 12: SOSYAL BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAĞI TERCİHLERİ

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kitap (Monograf)	(0) 0.00	(28) 40.58	(30) 43.48	(6) 8.70	(3) 4.35	(2) 2.90	(69) 100
Sürelî Yayın	(0) 0.00	(34) 49.28	(20) 28.99	(9) 13.04	(3) 4.35	(3) 4.35	(69) 100
Toplantı Metni/ Bildiri	(18) 26.09	(0) 0.00	(8) 11.59	(18) 26.09	(14) 20.29	(11) 15.94	(69) 100
İndeks/Abstrakt	(18) 26.09	(5) 7.25	(7) 10.14	(15) 21.74	(12) 17.39	(12) 17.39	(69) 100
Tez	(10) 14.49	(2) 2.90	(4) 5.80	(11) 15.94	(26) 37.68	(16) 23.19	(69) 100
Patent	(69) 100	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(69) 100
Gazete	(60) 86.96	(0) 0.00	(0) 0.00	(3) 4.35	(2) 2.90	(4) 5.80	(69) 100
Rapor	(39) 56.52	(0) 0.00	(0) 0.00	(7) 10.14	(7) 10.14	(16) 23.19	(69) 100
Standart	(67) 97.10	(0) 0.00	(0) 0.00	(1) 1.45	(0) 0.00	(1) 1.45	(69) 100

IV. 2.3. SOSYAL BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİ

Sosyal bilimcilerin kitap ve süreli yayını hemen hemen eşit ağırlıkta kullandıkları gözlenmektedir. Tablo 12'deki sonuçlara göre; araştırmaya katılan sosyal bilimcilerin hepsi kitap ve süreli yayını ilk beş tercihleri arasında göstermişlerdir. Sosyal bilimciler tarafından ilk sırada süreli yayınları tercih edenlerin oranı %49.28 (34), kitabı tercih edenlerin oranı %40.58 (28) dir. İlk beş tercih dikkate alındığında üçüncü derecede yoğun kullanılan kaynak tezlerdir. Bunu aynı oranla indeks/abstrakt ve toplantı metni/bildiriler izlemektedir. Ancak toplantı metni/bildiriler ilk sırada tercih edilmezken, indeks/abstraktı basılı bilgi kaynağı olarak ilk sırada gösterenlerin oranı %7.25 (5) dir. İndeks/abstraktları, raporlar ve gazeteler izlemektedir. Basılı bilgi kaynağı olarak patentleri tercih eden sosyal bilimci yoktur. Standartlar ise bir (%1.45) sosyal bilimci tarafından beşinci tercih olarak seçilmiştir.

IV.2.4. İNSAN BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİ

İnsan bilimcilerin basılı bilgi kaynakları içinde en yoğun kullandıkları kaynağın kitaplar olduğu görülmektedir. Tablo 13'den de izlenebileceği gibi, kitabı basılı bilgi kaynakları içinde ilk sırada tercih eden insan bilimcilerin oranı %87.17 (34) dir. Süreli yayınları ilk sırada tercih eden bir (%2.56) insan bilimci vardır. Süreli yayınlar, daha çok, kitaptan sonra ikinci sırada tercih edilmektedir. Bunu tez kullanımı izlemektedir. Tezlerin ilk sırada tercih edilme oranı %5.13 (2)dür. Tezleri sırasıyla, indeksler/abstraktlar, raporlar

Tablo 13:İNSAN BİLİMCİLERİN BASILI BİLGİ KAYNAĞI TERCİHLERİ

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kitap (Monograf)	(0) 0.00	(34) 87.17	(3) 7.69	(1) 2.56	(1) 2.56	(0) 0.00	(39) 100
Sürelî Yayın	(0) 0.00	(1) 2.56	(27) 69.23	(9) 23.08	(2) 5.13	(0) 0.00	(39) 100
Toplantı Metni/ Bildiri	(7) 17.95	(0) 0.00	(3) 7.69	(15) 38.46	(12) 30.77	(2) 5.13	(39) 100
İndeks/Abstrakt	(24) 61.54	(1) 2.56	(0) 0.00	(2) 5.13	(10) 25.64	(2) 5.13	(39) 100
Tez	(10) 25.64	(2) 5.13	(4) 10.26	(8) 20.51	(4) 10.26	(11) 28.21	(39) 100
Patent	(39) 100	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(39) 100
Gazete	(30) 76.92	(1) 2.56	(1) 2.56	(1) 2.56	(1) 2.56	(5) 12.82	(39) 100
Rapor	(24) 61.54	(0) 0.00	(1) 2.56	(1) 2.56	(4) 10.26	(9) 23.08	(39) 100
Standart	(38) 97.44	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(1) 2.56	(39) 100

ve gazeteler izlemektedir. Bir kişi (%2.56) son tercihi olarak standartları işaretlerken, patent tercih eden insan bilimci yoktur.

IV. 2. 5. BASILI BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLGİLİ TERCİHLERİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Basılı bilgi kaynaklarını, ilgili bilim dallarına mensup bilim adamlarının ilk iki tercihlerine göre karşılaştırdığımızda, bilim adamları tarafından en fazla kullanılan kaynakların, kitap, süreli yayın, tez, indeks/abstrakt, toplantı metni/bildiri olduğunu görmekteyiz. Bu kaynakların bilim dallarına göre kullanım öncelikleri ve yoğunlukları farklıdır. Tablo 14, bilim dallarının basılı bilgi kaynaklarını ilk iki sırada tercihlerine göre yansıtmaktadır. İlk iki tercihe göre kitapları en fazla kullanan grup %94.86 oranıyla insan bilimcilerdir. Bunu %84.06 oranıyla sosyal bilimciler izlemektedir. Kitapları ilk iki tercihi arasında gösteren mühendislerin oranı %68.92 dir. Fen bilimciler arasında bu oran %64.58'e düşmektedir. İlk tercihler dikkate alındığında ise, kitap kullanımında fen bilimciler üçüncü sırada yer alırken, mühendisler son sıraya düşmektedir. Kitap tercihine ilişkin olarak, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre gruplar arasındaki fark anlamlıdır.

Süreli yayınların basılı bilgi kaynağı olarak bilim adamları tarafından tercih edilmiş sıraları dikkate alındığında, kitapla ilgili bulguların tam tersi bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Süreli yayınları ilk iki sırada tercih eden fen bilimciler, %83.34 lük bir oranla bu kaynağı en fazla tercih eden grubu oluşturmaktadırlar. Fen bilimcileri %82.44 oranıyla mühendisler yakından izlemektedirler. Sosyal bilimciler arasında süreli yayınları öncelikle tercih edenlerin oranı %78.27 dir. İnsan bilimciler arasında bu oran ilk iki tercihe göre %71.79 a, ilk tercihe göre ise %2.56 ya düşmektedir. Bu da göstermektedir ki, insan bilimciler için ilk sırada önemli olan kaynak kitaptır. İnsan bilimciler için süreli yayınlar ikinci sırada önem taşımaktadır. %5 güven

Tablo 14: BASILJ BİLGİ KAYNAKLARININ BİLİM DALLARINA GÖRE TERCİHİ

	Kitap Monograf)			Süreli Yayın			Toplantı Metni/ Bildiri			İndeks/ Abstrakt			Tez	
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %
Mühendisler	(27) 36.49	(24) 32.43	(35) 47.30	(26) 35.14	(9) 12.16	(3) 4.05	(8) 10.81	(6) 8.11	(14) 18.92	(3) 4.05	(1) 1.35	(4) 5.40	(3) 4.05	(1) 1.35
Fen Bilimciler	(19) 39.58	(12) 25.00	(20) 41.67	(20) 41.67	(6) 12.50	(1) 2.08	(7) 14.58	(7) 14.58	(7) 14.58	(5) 10.42	(4) 8.33	(5) 10.41	(1) 2.08	(4) 8.33
Sosyal Bilimciler	(28) 40.58	(30) 43.48	(34) 49.28	(20) 28.99	(8) 11.59	(0) 0.00	(5) 7.25	(5) 7.25	(12) 25.00	(7) 10.14	(4) 5.80	(6) 8.7	(2) 2.90	(4) 5.80
İnsan Bilimciler	(34) 87.17	(3) 7.69	(1) 2.56	(27) 69.23	(3) 7.69	(0) 0.00	(1) 2.56	(1) 2.56	(3) 7.69	(0) 0.00	(4) 10.26	(6) 15.39	(2) 5.13	(4) 10.26

sınırında yapılan Khi Kare Testine göre, gruplar arasında süreli yayın tercihi açısından görülen fark anlamlıdır.

Toplantı metnini/bildiriye basılı bilgi kaynağı olarak ilk iki tercihi içinde en fazla gösteren grup %16.21 ile mühendislerdir. Bunu %14.58 ile fen bilimciler izlemektedir. Sosyal ve insan bilim alanında çalışan araştırmacıların hiç biri toplantı metni veya bildirileri, basılı bilgi kaynağı olarak ilk tercihleri arasında göstermemişlerdir. İkinci tercihler dikkate alındığında sosyal bilimcilerin %11.59'u ve insan bilimcilerin %7.69'u bu kaynakları önemli bulduklarını belirtmişlerdir. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre, gruplar arasında bu kaynağın tercih edilmişindeki fark önemli değildir.

İndekslerin ve abstraktların gruplar arasında tercih edilmişleri dikkate alındığında, bu kaynakları ilk iki tercihe göre en fazla tercih eden grubun %25.00 oranıyla fen bilimciler olduğu görülmektedir. Bunu %18.92 oranıyla mühendisler ve %17.39 oranıyla sosyal bilimciler izlemektedir. İndeks ve abstraktları ilk iki tercihleri arasında gösteren insan bilimci sayısı ise sadece bir (%2.56) dir. %5 güven sınırında gerçekleştirilen Khi Kare Testine göre gruplar arasında indeks ve abstrakt kullanımında ortaya çıkan fark anlamlı bulunmuştur.

Tezi basılı bilgi kaynağı olarak ilk iki tercihi arasında gösterenler içinde %15.39 oranıyla insan bilimciler ilk sırada yer almaktadır. Bunu %10.41 ile fen ve %8.7 ile sosyal bilim alanında çalışan araştırmacılar izlemektedir. Mühendisler içinde tezi ilk iki sırada tercih edenler ise, %5.40 ile dördüncü sırayı oluşturmaktadırlar. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre tez kullanımında gruplar arasında görülen fark anlamlıdır.

Patent, gazete, rapor ve standartı basılı bilgi kaynağı olarak ilk iki sırada tercih eden araştırmacı sayısı, kitap , dergi, indeks/abstrakt, tez ve

toplantı metni/bildiriyi tercih eden araştırmacı sayısından çok daha azdır. Gruplar arasında patenti basılı bilgi kaynağı olarak ilk sırada tercih eden araştırmacı yoktur. İlk beş tercih dikkate alındığında mühendislerin %17.56' sı bu kaynağı tercih etmektedirler. Fen bilimcilerin %6.25' i patenti sadece dördüncü tercihleri olarak tercih belirtmişlerdir. Sosyal ve insan bilimciler arasında ise, patenti tercih eden araştırmacı yoktur. Bu durumda, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre, gruplar arasında patent kullanımıyla ilgili fark anlamlı bulunmuştur.

Gazeteyi ilk iki tercihi arasında gösteren araştırmacılardan insan bilimciler %5.12 ile ilk sıradadır. Fen , sosyal ve mühendislik alanlarında gazeteyi ilk sırada tercih eden araştırmacı yoktur. Sosyal bilimler alanında gazete tercihi üçüncü, dördüncü ve beşinci sıralarda yer almaktadır. Mühendisler ve fen bilimciler arasından birer araştırmacı ikinci tercihleri olarak gazeteyi önemli bulmaktadırlar. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre, gruplar arasında gazete kullanımıyla ilgili fark anlamlı değildir.

Raporları, bilgi kaynağı olarak ilk sırada tercih eden araştırmacı yoktur. İkinci tercihler dikkate alındığında mühendislerin %5.41'nin ve insan bilimcilerin %2.56'sının raporu tercih ettikleri görölmektedir. Buna rağmen ilk beş tercih dikkate alındığında gruplar arasında rapor kullanımı açısından görölen farkın anlamlı olduğu anlaşılmaktadır.

Standartları bilgi kaynağı olarak ilk iki sırada gösteren araştırmacı olmamasına rağmen, ilk beş tercih dikkate alındığında mühendislerin %13.50' sinin bu kaynağı tercih ettikleri görölmektedir. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre gruplar arasında standart kullanımıyla ilgili fark önemli değildir.

IV. 3 DANIŞMA KAYNAKLARININ TERCİHİ

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarına, danışma kaynakları içinde en çok hangilerini tercih ettikleri sorulmuş, seçenekler arasında yer alan ansiklopedi, sözlük, el kitabı, indeks/abstrakt, bibliyografya, almanak/yıllık ve rehber arasında en çok kullandıkları üç kaynağı önem sırasına göre 1'den 3'e kadar işaretlemeleri istenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre bilim adamlarının danışma kaynakları tercihleri saptanmıştır.

IV. 3. 1. MÜHENDİSLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

Mühendisler, danışma kaynakları içinde en fazla indeks/abstraktları kullanmaktadırlar. Tablo 15' de görüleceği gibi, mühendislerin % 58.11' i (43) danışma kaynakları içinde ilk sırada indeks/abstraktları tercih etmişlerdir. Bunu %28.38 (21) ile el kitapları izlemektedir. İlk tercihi ansiklopedi olan mühendislerin oranı %8.11 (6) dır. Sözlükleri ilk sırada tercih eden mühendisler %2.70 (2) oranındadırlar. Sözlük ve ansiklopediler, mühendislerin daha çok üçüncü tercihleri olarak ağırlık kazanmaktadır. Sözlükleri bibliyografya, almanak, yıllık ve rehber kullanımı izlemektedir. Bibliyografyalar ikinci tercihte, almanak ve yıllıklar üçüncü tercihte ağırlık kazanmaktadır. Rehberler ise mühendisler tarafından en az tercih edilen danışma kaynağını oluşturmaktadırlar.

Tablo 15: MÜHENDİSLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Ansiklopedi	(42) 56.76	(6) 8.11	(8) 10.81	(18) 24.32	(74) 100
Sözlük	(50) 67.57	(2) 2.70	(6) 8.11	(16) 21.62	(74) 100
El kitabı	(18) 24.32	(21) 28.38	(25) 33.78	(10) 13.51	(74) 100
İndeks/Abstrakt	(9) 12.16	(43) 58.11	(15) 20.27	(7) 9.46	(74) 100
Bibliyografya	(62) 83.78	(1) 1.35	(7) 9.46	(4) 5.41	(74) 100
Almanak/Yıllık	(62) 83.78	(0) 0.00	(4) 5.41	(8) 10.81	(74) 100
Rehber	(72) 97.30	(0) 0.00	(2) 2.70	(0) 0.00	(74) 100

IV. 3.2. FEN BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

Tablo 16 Fen bilimcilerin danışma kaynaklarıyla ilgili tercihlerini göstermektedir. Fen bilimcilerin %64.58' i (31) indeks ve abstraktları danışma kaynakları içinde ilk sırada tercih etmektedirler. Bunu ilk tercihe göre %10.42 (5) oranıyla el kitapları ve ansiklopediler izlemektedir. Fakat ilk üç tercih dikkate alındığında el kitabı tercih oranının, ansiklopediden çok daha fazla olduğu görülmektedir. Danışma kaynakları içinde bibliyografyalar tercih sıralamasında dördüncü sırada yer almaktadır ve daha çok fen bilimciler tarafından ikinci ve üçüncü sırada tercih edilmektedir. Fen bilimciler sözlükleri ilk sırada tercih etmezken, bu kaynağın ikinci ve üçüncü sırada tercih edilmiş oranları %10.42 ile bir birine eşit oranlardadır. Almanak, yıllık ve rehberler fen bilimciler için en az tercih edilen danışma kaynakları olarak saptanmıştır.

IV.3. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

Sosyal bilimciler indeks ve abstraktları %40.58 (28) oranıyla ilk sırada tercih etmektedirler. İlk tercih dikkate alındığında %27.54 (19) oranıyla bunu bibliyografyalar izlemektedir. Tablo 17 de görüleceği gibi, el kitapları sosyal bilimciler tarafından üçüncü sırada önemli bulunmaktadır. İlk üç tercih göz önüne alındığında ise el kitaplarının az bir farkla bibliyografyalardan daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bu kaynakları sırasıyla sözlük, ansiklopedi, almanak ve yıllıklar izlemektedir. Rehberler bu grup içinde en az tercih edilen danışma kaynağını oluşturmaktadır.

Tablo 16: FEN BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Ansiklopedi	(29) 60.42	(5) 10.42	(4) 8.33	(10) 20.83	(48) 100
Sözlük	(38) 79.17	(0) 0.00	(5) 10.42	(5) 10.42	(48) 100
Eİ kitabı	(19) 39.58	(5) 10.42	(17) 35.42	(7) 14.58	(48) 100
İndeks/Abstrakt	(6) 12.50	(31) 64.58	(8) 16.67	(3) 6.25	(48) 100
Bibliyografya	(36) 75.00	(1) 2.08	(6) 12.50	(5) 10.42	(48) 100
Almanak/Yıllık	(41) 85.42	(0) 0.00	(2) 4.17	(5) 10.42	(48) 100
Rehber	(44) 91.67	(2) 4.17	(1) 2.08	(1) 2.08	(48) 100

Tablo 17: SOSYAL BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Ansiklopedi	(43) 62.32	(4) 5.80	(8) 11.59	(14) 20.29	(69) 100
Sözlük	(39) 56.52	(6) 8.70	(11) 15.94	(13) 18.84	(69) 100
El kitabı	(33) 47.83	(10) 14.49	(15) 21.74	(11) 15.94	(69) 100
İndeks/Abstrakt	(13) 18.84	(28) 40.58	(22) 31.88	(6) 8.70	(69) 100
Bibliyografya	(35) 50.72	(19) 27.54	(8) 11.59	(7) 10.14	(69) 100
Almanak/Yıllık	(55) 79.71	(1) 1.45	(3) 4.35	(10) 14.49	(69) 100
Rehber	(67) 97.10	(0) 0.00	(0) 0.00	(2) 2.90	(69) 100

IV.3.4. İNSAN BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

İnsan bilimciler için en önemli danışma kaynakları bibliyografyalar ve ansiklopedilerdir. İnsan bilim alanında çalışan araştırmacıların %28.21' i (11) ansiklopedileri, %25.64'ü (10) bibliyografyaları danışma kaynakları içinde ilk sırada tercih ettikleri görülmektedir. Bu kaynakları %23.08 (9) oranıyla sözlükler izlemektedir. Mühendislerin ve fen bilimcilerin aksine indeks/abstrakt ve el kitabı kullanımının insan bilimciler arasında düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Danışma kaynakları olarak rehberleri ilk üç tercihi arasında gösteren insan bilimci yoktur. Almanak ve yıllıkların tercih edilmiş oranları ise, diğer kaynaklara göre düşük düzeydedir. İnsan bilimcilerin danışma kaynakları ile ilgili tercihleri Tablo 18' de yer almaktadır.

IV.3.5. DANIŞMA KAYNAKLARI TERCİHLERİNİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmamız kapsamına giren bilim adamlarının danışma kaynakları ile ilgili tercihleri Tablo 19' da birinci, ikinci ve ilk iki tercihlerinin toplamına göre yer almaktadır. Danışma kaynakları sırayla ele alınarak dört grubun bu kaynakları tercih edişleri karşılaştırılmış ve aralarındaki farklar saptanmıştır.

Ansiklopedileri en fazla tercih eden grup insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin birinci ve ikinci sırada bu kaynağı tercih edilmiş oranları eşittir (%28.21). Ansiklopedileri ilk tercihi olarak gösteren fen bilimcilerin oranı %10.42, mühendislerin %8.11 ve sosyal bilimcilerin %5.80 dir. Ansiklopedi kullanımında insan bilimcilerle diğer gruplar arasındaki fark büyüktür. Nitekim %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 18: İNSAN BİLİMCİLERİN DANIŞMA KAYNAKLARI İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Ansiklopedi	(12) 30.77	(11) 28.21	(11) 28.21	(5) 12.82	(39) 100
Sözlük	(17) 43.59	(9) 23.08	(8) 20.51	(5) 12.82	(39) 100
EI kitabı	(28) 71.79	(2) 5.13	(2) 5.13	(7) 17.95	(39) 100
İndeks/Abstrakt	(24) 61.54	(6) 15.38	(8) 20.51	(1) 2.56	(39) 100
Bibliyografya	(11) 28.21	(10) 25.64	(7) 17.95	(11) 28.21	(39) 100
Almanak/Yıllık	(34) 87.18	(1) 2.56	(2) 5.13	(2) 5.13	(39) 100
Rehber	(39) 100.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(39) 100

Danışma kaynağı olarak sözlükleri, en önemli bulan grup yine insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin %23.08' i ilk tercihlerinde, %20.51'i ikinci tercihlerinde olmak üzere toplam %43.59'u ilk iki tercihinde sözlükleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu grubu %24.64 oranıyla sosyal bilimciler izlemektedir. Fen bilimciler ve mühendisler arasında sözlük kullanımının eşit düzeyde olduğu görülmektedir. Fen bilimcilerin %10.42'si ve mühendislerin %10.81'i sözlüğü danışma kaynakları içinde ilk iki sırada önemli bulmaktadırlar. Gruplar arasında sözlüklerin tercih edilişiyile ilgili farkın önemli olduğu, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi ile de onaylanmaktadır.

El kitaplarının gruplara göre tercih edilişinde saptanan bulgular, sözlük ve ansiklopedilerin tercih oranlarının tam tersi bir durum yansıtmaktadır. İlk iki tercih dikkate alındığında, el kitaplarını %62.16 oran ile en fazla kullanan grup mühendislerdir. Bunu %45.84 oranıyla fen bilimciler izlemektedirler. Sosyal bilimciler arasında el kitabını ilk iki sırada tercih edenlerin oranı %36.23'e düşmektedir. El kitaplarını, en az kullanan grup ise %10.26 oranıyla insan bilimcilerdir. El kitaplarının kullanımında gruplar arasında görülen fark, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi ile önemli bulunmuştur.

Danışma kaynakları içinde indeks ve abstraktları en önemli bulan grup fen bilimcilerdir. İlk iki tercihe göre fen bilimciler, %81.25 gibi yüksek bir oranla bu kaynakları en yoğun kullanan grubu oluşturmaktadırlar. Mühendisler %78.38 oranıyla ikinci sırada yer alırken, sosyal bilimciler %72.46 oranıyla üçüncü sıradadırlar. İnsan bilimciler arasında indeks/abstrakt kullanım oranı en düşük düzeydedir. İnsan bilimcilerin %35.89'u ilk iki tercihleri arasında bu kaynağı gösterirken, ilk tercih olarak seçenlerin oranı %16.38 dir. Gruplar arasında indeks/abstrakt kullanım farkı, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre önemli bulunmuştur.

Tablo 19: DANIŞMA KAYNAKLARININ BİLİM DALLARINA GÖRE TERCİHİ

	Ansiklopedi		Sözlük		El Kitabı		İndeks/Abstrakt		Bibliyografya		Almanak/Yıllık		Rehber	
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %
	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %	1+2 (sayı) %
Mühendisler	(6) 8.11	(8) 10.81	(2) 2.70	(6) 8.11	(21) 28.38	(25) 33.78	(43) 58.11	(15) 20.27	(1) 1.35	(7) 9.46	(0) 0.00	(4) 5.41	(0) 0.00	(2) 2.70
	(14) 18.92	(8) 10.81	(8) 10.81	(8) 10.81	(46) 62.16	(46) 62.16	(58) 78.38	(58) 78.38	(8) 10.81	(8) 10.81	(4) 5.41	(4) 5.41	(2) 2.70	(2) 2.70
Fen Bilimciler	(5) 10.42	(4) 8.33	(0) 0.00	(5) 10.42	(5) 10.42	(17) 35.42	(31) 64.58	(8) 16.67	(1) 2.08	(6) 12.50	(0) 0.00	(2) 4.17	(2) 4.17	(1) 2.08
	(9) 18.75	(4) 8.33	(5) 10.42	(5) 10.42	(22) 45.84	(17) 35.42	(39) 81.25	(8) 16.67	(7) 14.58	(6) 12.50	(2) 4.17	(2) 4.17	(3) 6.25	(3) 6.25
Sosyal Bilimciler	(4) 5.80	(8) 11.59	(6) 8.70	(11) 15.94	(10) 14.49	(15) 21.74	(28) 40.58	(22) 31.88	(19) 27.54	(8) 11.59	(1) 1.45	(3) 4.35	(0) 0.00	(0) 0.00
	(12) 17.39	(8) 11.59	(17) 24.64	(11) 15.94	(25) 36.23	(15) 21.74	(50) 72.46	(22) 31.88	(27) 39.13	(8) 11.59	(4) 5.80	(3) 4.35	(0) 0.00	(0) 0.00
İnsan Bilimciler	(11) 28.21	(11) 28.21	(9) 23.08	(8) 20.51	(2) 5.13	(2) 5.13	(6) 15.38	(8) 20.51	(10) 25.64	(7) 17.95	(1) 2.56	(2) 5.13	(0) 0.00	(0) 0.00
	(22) 56.42	(11) 28.21	(17) 43.59	(8) 20.51	(4) 10.26	(2) 5.13	(14) 35.89	(8) 20.51	(17) 43.59	(7) 17.95	(3) 7.69	(2) 5.13	(0) 0.00	(0) 0.00

Bibliyografya kullanımında görülen dağılım ise, insan ve sosyal bilim alanlarında çalışanların bu kaynağı fen ve mühendislik alanlarında çalışan bilim adamlarına göre daha fazla kullandıklarını göstermektedir. İnsan bilimcilerin %43.59'u, sosyal bilimcilerin %39.13'ü bibliyografyaları ilk iki sırada tercih etmektedirler. Fen bilimciler arasında bu oran %14.58'e, mühendisler arasında ise %10.81'e düşmektedir. Fen ve mühendislik alanında bibliyografyaları ilk sırada önemli bulan araştırmacı sayısı birdir. Bu sonuçlar ışığında yapılan Khi Kare Testi, bibliyografya kullanımında gruplar arası farkın önemli olduğunu göstermektedir.

Tüm gruplar arasında danışma kaynağı olarak, almanak, yıllık ve rehberlerin tercih edilme oranlarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Almanak ve yıllıkları ilk iki sırada tercih edenler %7.69 oranıyla insan bilimcilerdir. Bunu %5.80 ile sosyal bilimciler izlemektedir. Mühendislerin %5.41'i, fen bilimcilerin %4.17'si almanak ve yıllıkları ikinci sırada tercih ederken, bu iki grupta bu kaynakları ilk sırada gösteren araştırmacı yoktur. Danışma kaynakları içinde en az kullanılan rehberleri, ilk iki sırada tercih eden sosyal ve insan bilimci bulunmazken, fen bilimcilerin %6.25'i ilk iki sırada, mühendislerin %2.70'i ikinci sırada rehber kullandıklarını belirtmektedirler. Almanak, yıllık ve rehber kullanımında gruplar arası fark, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre önemli değildir.

IV.4. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI

Çalışmamızın 2. Bölümünde bilgi arama davranışını incelerken, ortaya çıkan gereksinimlere bağlı olarak bu davranışları iki şekilde ele almıştık. Birincisi; bir mesleği yerine getirirken duyulan genel bilgi gereksinimine bağlı olarak süreklilik gösteren bilgi arama davranışı; ikincisi ise, ani bir bilgi gereksinimini hemen karşılamak için gösterilen bilgi arama davranışıdır.

Araştırmaya katılan bilim adamlarının, hem genel bilgi arama davranış özelliklerini ortaya koymak, hem de acil bilgi gereksinimleri karşısında gösterdikleri bilgi arama davranış şekillerini saptamak amacıyla iki ayrı soru sorulmuş ve farklı seçenekler sunulmuştur.

Genel bilgi arama davranışlarını saptamak için araştırmacıların günlük bilgi gereksinimlerini karşılamada resmi ve resmi olmayan bilgi kanallarını kullanım oranlarının, toplantılara katılım sıklıklarının, meslektaşlarıyla ilişkilerinin ölçülmesine çalışılmış, ayrıca kütüphane ve elektronik ortamdan yararlanma alışkanlıklarının saptanması amaçlanmıştır. Bu amaçla oluşturulan sorularla ilgili seçenekleri araştırmacıların öncelik sırasına göre 1'den 3'e kadar sıralamaları istenmiştir.

Acil bilgi gereksinimi sonucunda oluşan bilgi arama davranışında ise, grupların, resmi ve resmi olmayan iletişime verdikleri öncelik, basılı ve elektronik ortam kullanımının tercih sıraları saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmacıların acil bilgi gereksinimi duyduklarında ilk yaptıkları davranış saptamak amacıyla, en önemli buldukları bir seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Sonuçta, grupların genel ve acil bilgi gereksinimine bağlı bilgi arama davranış profilleri oluşturulmaya çalışılmış ve gruplar arası benzer ve farklı davranış şekilleri saptanmıştır.

IV. 4.1. MÜHENDİSLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Mühendislerin genel bilgi arama davranışları Tablo 20' de görülmektedir. İlgili tablodaki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi mühendisler genelde merkez kütüphaneyi kullanarak bilgi aramayı tercih etmektedirler. Mühendislerin %50.00' si (37) genelde bilgi ararken merkez kütüphaneyi kullandıklarını ifade etmişlerdir. İlk üç tercih dikkate alındığında bunu elektronik ortam kullanımı izlemektedir. Bu seçenek daha çok ikinci ve

Tablo 20: MÜHENDİSLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kişisel Kayıtların Kullanımı	(42) 56.76	(19) 25.68	(7) 9.46	(6) 8.11	(74) 100
Bölüm Kitaplığının Kullanımı	(63) 85.14	(2) 2.70	(5) 6.76	(4) 5.41	(74) 100
Bölümdeki Arkadaşlara Danışılması	(48) 64.86	(4) 5.41	(7) 9.46	(15) 20.27	(74) 100
Bölüm Dışındaki Meslektaşlara/Uygulama- cılara Danışılması	(58) 78.38	(2) 2.70	(4) 5.41	(10) 13.51	(74) 100
Konuyla İlgili Toplantıların İzlenmesi	(58) 78.37	(1) 1.35	(6) 8.11	(9) 12.16	(74) 100
Merkez Kütüphanenin Kullanımı	(6) 8.11	(37) 50.00	(22) 29.73	(9) 12.16	(74) 100
Elektronik Ortam Kullanımı	(23) 31.08	(9) 12.16	(22) 29.73	(20) 27.03	(74) 100

üçüncü tercih olarak ağırlık kazanmaktadır. Mühendislerin %25.68' i (19) kişisel kayıtlarına bakma alışkanlığındadır. Bu alışkanlık ilk tercihler dikkate alındığında, ikinci sırada önemli davranış özelliği olurken, ilk üç tercih dikkate alındığında elektronik ortam kullanma alışkanlığından sonra üçüncü sırada gelmektedir. Mühendisler arasında bölüm arkadaşlarından bilgi sağlama davranışı, genel bilgi arama davranışı içinde dördüncü sırada yer almaktadır. Bunu bölüm dışı meslektaşlar ve uygulamacılarla görüşerek bilgi sağlama ve konuyla ilgili toplantıları izleme alışkanlıkları takip etmektedir. Mühendisler arasında bölüm kitaplığından bilgi arayanların sayısı azdır.

IV. 4.2. FEN BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Fen bilimcilerin %62.50' si (30) genel bilgi arama davranışı içinde ilk sırada kütüphaneyi kullanma alışkanlığındadırlar. Mühendislerde olduğu gibi fen bilimcilerde de, ikinci sırada kişisel kayıtlardan bilgi aranması, üçüncü sırada ise elektronik ortam kullanımı, genel bilgi arama davranışı içinde öncelikli olarak yer almaktadır. Ancak ilk üç tercih dikkate alındığında, elektronik ortamdaki bilgi arama alışkanlığına sahip fen bilimcilerin, kişisel kayıtlarını kullanma alışkanlığında olanlardan biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Tablo 21' de görüldüğü gibi, fen bilimciler dördüncü ve beşinci sırada, bölüm içi ve bölüm dışı resmi olmayan iletişim yoluyla bilgi aramayı tercih etmektedirler. Konuyla ilgili toplantıları izleyerek bilgi edinmeyi ilk tercihi olarak gösteren fen bilimcilerin oranı ise %4.17 (2) dir. Bölüm kitaplığını kullanarak bilgi arama alışkanlığında olan fen bilimci sayısı ise en düşük düzeydedir.

Tablo 21: FEN BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kişisel Kayıtların Kullanımı	(25) 52.08	(8) 16.66	(9) 18.75	(6) 12.50	(48) 100
Bölüm Kitaplığının Kullanımı	(42) 87.50	(0) 0.00	(3) 6.25	(3) 6.25	(48) 100
Bölümdeki Arkadaşlara Danışılması	(33) 68.75	(1) 2.08	(3) 6.25	(11) 22.92	(48) 100
Bölüm Dışındaki Meslektaşlara/Uygulama- cılara Danışılması	(36) 75.00	(2) 4.17	(1) 2.08	(9) 18.75	(48) 100
Konuyla İlgili Toplantıların İzlenmesi	(38) 79.17	(2) 4.17	(4) 8.33	(4) 8.33	(48) 100
Merkez Kütüphanenin Kullanımı	(3) 6.25	(30) 62.50	(12) 25.00	(3) 6.25	(48) 100
Elektronik Ortamın Kullanımı	(20) 41.67	(5) 10.42	(16) 33.33	(7) 14.58	(48) 100

IV. 4. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Sosyal bilimcilerin %56.52' si (39) öncelikle merkez kütüphaneyi kullanarak bilgi aramaktadırlar. Kişisel kayıtlarını kullanarak genel bilgi gereksinimini karşılayanlardan %30.43' ü (21), bu seçeneği ilk tercihleri olarak belirtmişlerdir. Elektronik ortamdan bilgi aramayı ilk sırada önemli bulanların oranı ise %5.80 (4) dir. Sosyal bilimciler arasında bölüm dışında çalışan meslektaşlarından ya da uzmanlardan, resmi olmayan kanallarla bilgi arayanların ve toplantıları izleyerek bilgi sahibi olma alışkanlığı olanların oranı düşük düzeydedir. Ancak resmi olmayan yollarla bilgi sağlamanın üçüncü tercih olarak ağırlık kazandığı görülmektedir. Nitekim bölüm içinde, iş arkadaşlarından bilgi sağladığını ilk sırada gösteren sosyal bilimci olmazken, bu seçeneği üçüncü sırada işaretleyen sosyal bilimcilerin oranı %21.74' e (15) çıkmaktadır. Sosyal bilimcilerin genel bilgi arama davranışları ile ilgili bulgular Tablo 22' de yer almaktadır.

IV. 4. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

İnsan bilimcilerin genel bilgi arama davranışları 23 numaralı Tabloda belirtilmiştir. Bu bulgulardan da anlaşılacağı gibi, insan bilimcilerin %41.03'ü (16) bilgi arama davranışlarında merkez kütüphaneyi kullanmaya öncelik vermektedirler. Yine ilk tercihler dikkate alındığında, kişisel kayıtların kullanımı %38.46 (15) oranıyla ikinci sırada yer almaktadır. Bölüm kitaplığının kullanılması insan bilimciler arasında, daha çok ikinci ve üçüncü tercihler olarak yoğunluk kazanmaktadır. Öncelikle iş arkadaşlarına danışarak bilgi sağlayan insan bilimciler %12.82 (5) oranındadırlar. Toplantılara katılarak veya bölüm dışındaki uzmanlarla görüşme yaparak bilgi sağlama hiç bir insan bilimcinin ilk tercihi olmazken, bu yolla bilgi

Tablo 22: SOSYAL BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kişisel Kayıtların Kullanımı	(28) 40.58	(21) 30.43	(16) 23.19	(4) 5.80	(69) 100
Bölüm Kitaplığının Kullanımı	(54) 78.26	(1) 1.45	(5) 7.25	(9) 13.04	(69) 100
Bölümdeki Arkadaşlara Danışılması	(48) 69.57	(0) 0.00	(6) 8.70	(15) 21.74	(69) 100
Bölüm Dışındaki Meslektaşlara/Uygulama- cılara Danışılması	(51) 73.91	(2) 2.90	(3) 4.35	(13) 18.84	(69) 100
Konuyla İlgili Toplantıların İzlenmesi	(53) 76.81	(2) 2.90	(5) 7.25	(9) 13.04	(69) 100
Merkez Kütüphanenin Kullanımı	(2) 2.90	(39) 56.52	(24) 34.78	(4) 5.80	(69) 100
Elektronik Ortamın Kullanımı	(42) 60.87	(4) 5.80	(11) 15.94	(12) 17.39	(69) 100

Tablo 23: İNSAN BİLİMCİLERİN GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kişisel Kayıtların Kullanımı	(8) 20.51	(15) 38.46	(12) 30.77	(4) 10.26	(39) 100
Bölüm Kitaplığının Kullanımı	(25) 64.10	(1) 2.56	(8) 20.51	(5) 12.82	(39) 100
Bölümdeki Arkadaşlara Danışılması	(24) 61.54	(5) 12.82	(3) 7.69	(7) 17.95	(39) 100
Bölüm Dışındaki Meslektaşlara/Uygulama- cılara Danışılması	(31) 79.49	(0) 0.00	(2) 5.13	(6) 15.38	(39) 100
Konuyla İlgili Toplantıların İzlenmesi	(31) 79.49	(0) 0.00	(1) 2.56	(7) 17.95	(39) 100
Merkez Kütüphanenin Kullanımı	(5) 12.82	(16) 41.03	(12) 30.77	(6) 15.38	(39) 100
Elektronik Ortamın Kullanımı	(32) 82.05	(2) 5.13	(2) 5.13	(3) 7.69	(39) 100

sağlamanın üçüncü tercih olarak ağırlık kazandığı görülmektedir. Genel bilgi arama davranışı içinde insan bilimciler tarafından en az tercih edilen seçeneğin elektronik ortam kullanımı olduğu görülmektedir.

IV. 4. 5. GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARININ BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde, grupların genelde bilgi ararken benimsedikleri davranış özelliklerinin birbirlerine göre benzerliklerinin ve farklılıklarının saptanmasına çalışılmıştır. Tablo 24'de, bu karşılaştırmayla ilgili bulgular, araştırmacıların birinci, ikinci ve ilk iki tercihlerinin toplamına göre yansıtılmıştır.

Sonuçlardan anlaşılacağı gibi, bütün bilim dallarında merkez kütüphanenin kullanımı, bilgi arama davranışı içinde en fazla tercih edilen yoldur. Sosyal bilimcilerin %94.30'u, fen bilimcilerin %87.50'si, mühendislerin %79.73'ü ve insan bilimcilerin %71.80'i öncelikle kütüphaneyi kullanmaktadırlar. Bu sonuçlara göre gruplar arasında kütüphane kullanımı açısından önemli bir fark görülmemektedir.

Bilim adamları arasında, genel bilgi arama davranışı olarak, kişisel kayıtların kullanılması en çok insan bilimciler arasında görülmektedir. İnsan bilimcilerin %69.23'ü ilk iki tercihlerinde bilgiyi önce kişisel kayıtlarına bakarak aradıklarını belirtmişlerdir. Bunu %53.62 oranıyla sosyal bilimciler izlemektedir. Fen ve mühendislik alanında kişisel kayıtların kullanımı eşit ağırlıktadır. Fen bilimcilerin %35.41'i, mühendislerin % 35.14'ü bilgi ararken öncelikle kişisel kayıtlarına bakmaktadırlar. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre gruplar arasında görülen davranış farkı anlamlıdır.

Elektronik ortam kullanarak bilgi arama alışkanlığına sahip olanlar daha çok fen ve mühendislik alanlarında çalışan araştırmacılarıdır. Fen

Tablo 24: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLİM ADAMLARININ GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

	Kişisel Kayıtların Kullanımı	Bölümdeki Kitaplığın Kullanımı	Bölümdeki Arkadaşlara Danışılması	Bölüm Dışındaki Meslektaşlara/ Uygulamacılara Danışılması	Konuyla İlgili Toplantıların İzlenmesi	Merkez Kütüphanenin Kullanımı	Elektronik Ortamın Kullanımı
	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %
Mühendisler	(19) 25.68 (26) 35.14	(2) 2.70 (7) 9.46 (5) 6.76	(4) 5.41 (11) 14.87 (7) 9.46	(2) 2.70 (6) 8.11 (4) 5.41	(1) 1.35 (7) 9.46 (6) 8.11	(37) 50.00 (59) 79.73 (22) 29.73	(9) 12.16 (31) 41.89 (22) 29.73
Fen Bilimciler	(8) 16.66 (9) 18.75 (17) 35.41	(0) 0.00 (3) 6.25 (3) 6.25	(1) 2.08 (3) 6.25 (4) 8.33	(2) 4.17 (1) 2.08 (3) 6.25	(2) 4.17 (4) 8.33 (6) 12.50	(30) 62.50 (42) 87.50 (12) 25.00	(5) 10.42 (21) 43.75 (16) 33.33
Sosyal Bilimciler	(21) 30.43 (16) 23.19 (37) 53.62	(1) 1.45 (5) 7.25 (6) 8.70	(0) 0.00 (6) 8.70 (6) 8.70	(2) 2.90 (3) 4.35 (5) 7.25	(2) 2.90 (5) 7.25 (7) 10.15	(39) 56.52 (63) 94.30 (24) 37.78	(4) 5.80 (15) 21.74 (11) 15.94
İnsan Bilimciler	(15) 38.46 (12) 30.77 (27) 69.23	(1) 2.56 (8) 20.51 (9) 23.07	(5) 12.82 (3) 7.69 (8) 20.51	(0) 0.00 (2) 5.13 (2) 5.13	(0) 0.00 (1) 2.56 (1) 2.56	(16) 41.03 (12) 30.77 (28) 71.80	(2) 5.13 (2) 5.13 (4) 10.26

bilimcilerin %43.75'i, mühendislerin %41.89'u elektronik ortamı genel bilgi gereksinimlerini karşılamada öncelikli olarak kullanmaktadırlar. Sosyal bilimciler arasında bu oran %21.74' e düşmektedir. Elektronik ortamdan en az bilgi arayan grup insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin %10.26' sı ilk iki sırada bu seçeneği tercih etmektedirler. Elektronik ortamda bilgi aramada, gruplar arasında görülen davranış farkı, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre önemlidir.

Bölüm içi iletişimin bilgi sağlamada en önemli bulan grup %20.51 oranıyla insan bilimcilerdir. Bu grubu mühendisler %14.87 oranıyla izlemektedirler. Fen ve sosyal bilimciler bölüm içindeki arkadaşlarından eşit düzeyde bilgi sağlarken, üçüncü sırayı paylaşmaktadırlar. Bölüm dışındaki meslektaşlar ve uzmanlardan bilgi sağlama alışkanlığında olan mühendisler, %8.11 oranıyla ilk sırayı oluşturmaktadırlar. Sosyal, fen ve insan bilimciler az farklarla mühendisleri izlerken, bu yolla bilgi sağlamada gruplar arası davranış farkının önemli olmadığı %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testiyle saptanmıştır.

Mesleki toplantıları izleyerek bilgi sağlama alışkanlığında olan fen bilimciler %12.50, sosyal bilimciler %10.15, mühendisler %9.46 oranındadırlar. İnsan bilimleri alanından sadece bir araştırmacı ikinci tercihinde mesleki toplantılara katılarak bilgi sağladığını ifade etmiştir. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi gruplar arasındaki farkın önemli olmadığını göstermektedir.

Bilim adamları tarafından, bölüm kitaplığının, bilgi aramak amacıyla en düşük oranda kullanıldığı, gruplar arasındaki farkın önemsiz olduğu yine aynı yöntemle saptanmıştır.

IV.4.6. ACIL BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİN KARŞILANMASINDA BİLİM DALLARINA GÖRE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Genel bilgi gereksiniminden farklı olarak, hemen karşılaşılan bir sorunun çözümünde ilk bilgiyi araştırmacıların nereden aradığını saptamak amacıyla, araştırmacılara sunulan seçeneklerden sadece bir tanesini işaretlemeleri istenmiştir. Bu yolla ilk başvuru kaynağın kişiler mi, basılı kaynaklar mı yoksa elektronik ortam mı olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu açıdan gruplar arasında davranış farkı veya benzerlikleri olup olmadığı araştırılmıştır.

Tablo 25' de acil bilgi gereksinimlerini karşılamada bilim dallarının tercihleri sayı ve yüzde olarak yer almaktadır. Bu sonuçlara göre konuyu bilen bir meslektaşına veya uzmana danışarak bilgi gereksinimlerini karşılayanların oranı dört grup içinde birbirine yakın düzeydedir. Bu açıdan gruplar arasında davranış benzerliği olduğunu söyleyebiliriz. Acil bilgi gereksinimini karşılamada ilk başvuru ortamı olarak, gruplar arasındaki önemli fark basılı kaynaklarla, elektronik ortam kullanımı arasında ortaya çıkmaktadır. İnsan bilimcilerin %61.54' ü (24) acil bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla basılı kaynakları tercih ederken, elektronik ortamı aynı amaçla tercih eden insan bilimci yoktur. Sosyal bilimcilerin %57.97'si (40) basılı kaynakları, %8.70' i (6) elektronik ortamı kullanmaktadır. Fen bilimciler açısından da iki ortamın kullanımı arasındaki fark büyüktür. Fen bilimcilerin %58.33' ü (28) basılı, %6.25' i (3) elektronik ortamı tercih etmektedir. Bu fark mühendislerde biraz daha azalmaktadır. Mühendislerin %51.35' i (38) basılı kaynakları acil bilgi gereksinimini karşılamak amacıyla ilk sırada tercih ederken, %16.21' i (12) elektronik ortamdan bu gereksinimini karşılamaktadır. Acil bilgi gereksiniminin karşılanması amacıyla basılı bilgi kaynaklarının kullanılması dört grup içinde öncelikli olmaktadır. Bunu kişiler arası iletişimle bilgi sağlama ve elektronik ortamın kullanımı izlemektedir.

Tablo 25: ACİL BİLGİ GEREKSİNİMLERİNİN KARŞILANMASINDA BİLİM DALLARINA GÖRE BİLİM ADAMLARININ BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

	Konuyu Bilen Bir Meslektaş/Uzmanla Danışırım (sayı) %	Konuyla İlgili Basılı Kaynaklara Başvururum (sayı) %	Bilgisayar Aracılığıyla Elektronik Ortamdan Yararlanırım (sayı) %	Toplam (sayı) %
Mühendisler	(24) 32.43	(38) 51.35	(12) 16.21	(74) 100
Fen Bilimciler	(17) 35.41	(28) 58.33	(3) 6.25	(48) 100
Sosyal Bilimciler	(23) 33.33	(40) 57.97	(6) 8.70	(69) 100
İnsan Bilimciler	(15) 38.46	(24) 61.54	(0) 0.00	(39) 100

Gruplar arasındaki fark, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre önemli bulunmamaktadır.

IV. 5. BİLGİ ARARKEN DİKKAT EDİLEN ÖZELLİKLER

Araştırmamıza katılan öğretim elemanlarına, bilgi ararken en çok nelere dikkat ettikleri sorulmuş, sunulan seçenekleri önem sırasına göre birden beşe kadar numaralandırmaları istenmiştir.

Bu soruyla, araştırmacıların bilgi kaynaklarını seçerken dikkat ettikleri özellikler ve bu özelliklere göre kaynak seçiminde gruplar arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konması amaçlanmıştır.

IV. 5.1. MÜHENDİSLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER

Mühendisler bilgi ararken en çok, bilginin güncelliğine, doğruluğuna ve erişilebilir olmasına dikkat etmektedirler. Mühendislerin Tablo 26' da yer alan tercihlerine bakıldığında, ilk beş seçenek içinde en çok tercih edilen bu özellikler, ilk tercih sırasına göre şu şekilde sıralanmaktadır : Bilgi kaynağının doğruluğu %44.59 (33) oranında ilk sırada tercih edilen özelliktir. Bunu %31.08 (23) ile kaynağın erişilebilir oluşu izlemektedir. Güncelliği ilk sırada tercih edenlerin oranı %14.86' dır. Kaynağın bedelinin uygun olması, kapsamının genişliği, bilinen ve daha önceden kullanılan bir kaynak olması, mühendisler için ilk sırada değil , üçüncü, dördüncü ve beşinci tercihlerde ağırlık kazanmaktadır. Bir kaynağın yazarının veya yayıncısının tanınmış olması mühendisler açısından, kaynağın seçiminde çok önemli bir rol oynamamaktadır.

Tablo 26: MÜHENDİSLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Bedelinin Uygun Olması (zaman/para)	(30) 40.54	(2) 2.70	(1) 1.35	(3) 4.05	(6) 8.11	(37) 43.24	(74) 100
Erişilebilir Olması	(5) 6.76	(23) 31.08	(16) 21.62	(18) 24.32	(7) 9.46	(5) 6.76	(74) 100
Doğruluğu	(7) 9.45	(33) 44.59	(20) 27.03	(9) 12.16	(4) 5.41	(1) 1.35	(74) 100
Güncelliği	(4) 5.41	(11) 14.86	(27) 36.49	(20) 27.03	(8) 10.81	(4) 5.41	(74) 100
Kapsamının Genişliği	(12) 16.22	(2) 2.70	(8) 10.81	(19) 25.68	(24) 32.43	(9) 12.16	(74) 100
Yazarının/Yayın- cısının Tanınmış Olması	(54) 72.97	(1) 1.35	(1) 1.35	(2) 2.70	(7) 9.46	(9) 12.16	(74) 100
Bilinen/Daha Önce Kullanılan Bir Kaynak Olması	(44) 59.46	(2) 2.70	(1) 1.35	(3) 4.05	(15) 20.27	(9) 12.16	(74) 100

IV.5.2. FEN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER

Tablo 27 fen bilimcilerin bilgi ararken dikkat ettikleri özellikleri ilk beş tercihlerine göre sayı ve yüzde oranlarıyla göstermektedir. Fen bilimciler de mühendisler gibi bilgi kaynaklarının seçiminde en çok güncelliğe, doğruluğa ve kaynağın erişilebilir olmasına önem vermektedirler. Araştırmaya katılan fen bilimcilerin büyük çoğunluğu bu üç seçeneği ilk beş tercihleri arasında göstermektedirler. Fen bilimcilerin %39.58' i (19) kaynağın erişilebilir olma özelliğini ilk sırada önemli bulurken, %37.50' si (18) doğruluğunu, %12.50' si (6) ise güncelliğini ilk sırada önemli bulmaktadır. İlk beş tercih dikkate alındığında ise, güncellik en çok tercih edilen özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynağın kapsamının geniş ve bedelinin uygun olması fen bilimciler tarafından tercih sıralamasında daha çok son üç sırada yer almaktadır. Fen bilimciler için bilgiye erişimde, kaynağın bilinen, daha önce kullanılan bir kaynak olması, yazarının veya yayıncısının tanınmış olması çok büyük bir önem taşımamaktadır.

IV. 5. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER

28. Tablo sosyal bilimcilerin bilgi ararken dikkat ettikleri özellikleri tercih sıralarına göre yansıtmaktadır. Sosyal bilimcilerin %53.62' si (37) bilginin doğruluğuna, %27.54' ü (19) erişilebilir olmasına, %7.25' i (3) güncelliğine ve %5.80'i (4) kapsamının geniş olmasına ilk sırada önem vermektedir. Ayrıca sosyal bilimcilerin %7.25' i (5) bilinen, daha önce kullandıkları bir kaynağı öncelikle arama eğilimindedirler. Bilginin bedelinin uygun olması, sosyal bilimciler için ilk sırada değil, dördüncü ve beşinci

Tablo 27: FEN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Bedelinin Uygun Olması (zaman/para)	(18) 37.50	(1) 2.08	(3) 6.25	(4) 8.33	(8) 16.67	(14) 29.17	(48) 100
Erişilebilir Olması	(3) 6.25	(19) 39.58	(6) 12.50	(9) 18.75	(8) 16.67	(3) 6.25	(48) 100
Doğruluğu	(4) 8.33	(18) 37.50	(18) 37.50	(5) 10.42	(3) 6.25	(0) 0.00	(48) 100
Güncelliği	(2) 4.17	(6) 12.50	(8) 16.67	(10) 20.83	(15) 31.25	(7) 14.58	(48) 100
Kapsamının Genişliği	(7) 14.58	(0) 0.00	(10) 20.83	(14) 29.17	(10) 20.83	(7) 14.58	(48) 100
Yazarının/Yayın- cısının Tanınmış Olması	(36) 75.00	(0) 0.00	(2) 4.17	(4) 8.33	(0) 0.00	(6) 12.50	(48) 100
Bilinen/Daha Önce Kullanılan Bir Kaynak Olması	(31) 64.58	(4) 8.33	(3) 6.25	(3) 6.25	(1) 2.08	(6) 12.50	(48) 100

Tablo 28: SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Bedelinin Uygun Olması (zaman/para)	(20) 28.99	(1) 1.45	(2) 2.90	(4) 5.80	(16) 23.19	(26) 37.68	(69) 100
Erişilebilir Olması	(6) 8.70	(19) 27.54	(11) 15.94	(18) 26.09	(11) 15.94	(4) 5.80	(69) 100
Doğruluğu	(5) 7.25	(37) 53.62	(15) 21.74	(8) 11.59	(3) 4.35	(1) 1.45	(69) 100
Güncelliği	(13) 18.84	(3) 7.25	(26) 37.68	(16) 23.19	(6) 8.70	(5) 7.25	(69) 100
Kapsamının Genişliği	(17) 24.64	(4) 5.80	(9) 13.04	(16) 23.19	(15) 21.74	(8) 11.59	(69) 100
Yazarının/Yayın- cısının Tanınmış Olması	(46) 66.67	(0) 0.00	(5) 7.25	(3) 4.35	(8) 11.59	(7) 10.14	(69) 100
Bilinen/Daha Önce Kullanılan Bir Kaynak Olması	(40) 57.97	(5) 7.25	(1) 1.45	(4) 5.80	(7) 10.14	(12) 17.39	(69) 100

tercih sırasında önem kazanmaktadır. Sosyal bilimciler açısından bilgi kaynağının yazarının veya yayıncısının tanınmış olması, diğer özelliklere göre en son dikkat edilen özelliği oluşturmaktadır.

IV. 5. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER

Bilgi ararken insan bilimciler en çok bilginin doğru olmasına dikkat etmektedirler. İnsan bilimcilerin tamamı, ilk beş tercihleri arasında bilgi kaynağının doğruluğunu göstermişlerdir. İlk sırada doğru bilgiyi önemli bulanların oranı %51.28 (20) dir. Yine ilk tercihe göre, kaynağın erişilebilirliği %25.64 (10) ile ikinci sıradadır. Bilginin kapsamlı olması insan bilimcilerin ilk beş tercihi dikkate alındığında üçüncü sırada yer almaktadır. İnsan bilimciler arasında bilginin bedelini ilk sırada önemseyenlerin oranı %10.26 (4) dir. İnsan bilimciler bilgi ararken, kaynağın bilinen, daha önce kullanılan bir kaynak olmasına, yazarının veya yayıncısının tanınmış olmasına son sıralarda önem vermektedir. İnsan bilimcilerin bilgi aramada dikkat ettikleri özellikler, tercih sıralarına göre Tablo 29' da yer almaktadır.

IV. 5. 5. BİLGİ ARARKEN DİKKAT EDİLEN ÖZELLİKLERİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Farklı bilim dallarına mensup bilim adamlarının, bilgi ararken dikkat ettikleri özelliklerin, gruplara göre dağılımı Tablo 30' da deneklerin ilk iki tercihlerine göre sayı ve yüzde olarak gösterilmiştir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi grupların, bilgi ararken en çok dikkat ettikleri özellikler bilginin erişilebilirliği ve doğruluğudur. Her dört bilim dalında çalışan

Tablo 29: İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARARKEN DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER

	Tercih etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Bedelinin Uygun Olması (zaman/para)	(14) 35.90	(4) 10.26	(3) 7.69	(3) 7.69	(5) 12.82	(10) 25.64	(39) 100
Erişilebilir Olması	(2) 5.13	(10) 25.64	(11) 28.21	(7) 17.95	(7) 17.95	(2) 5.13	(39) 100
Doğruluğu	(0) 0.00	(20) 51.28	(7) 17.95	(8) 20.51	(4) 10.26	(0) 0.00	(39) 100
Güncelliği	(7) 17.95	(1) 2.56	(7) 17.95	(10) 25.64	(11) 28.21	(3) 7.69	(39) 100
Kapsamının Genişliği	(5) 12.82	(3) 7.69	(8) 20.51	(9) 23.08	(8) 20.51	(6) 15.38	(39) 100
Yazarının/Yayın- cısının Tanınmış Olması	(29) 17.36	(1) 2.56	(0) 0.00	(1) 2.56	(1) 2.56	(7) 17.95	(39) 100
Bilinen/Daha Önce Kullanılan Bir Kaynak Olması	(24) 61.54	(0) 0.00	(2) 5.13	(1) 2.56	(3) 7.69	(9) 23.08	(39) 100

Tablo 30: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLGİ ARARKEN DİKKAT EDİLEN ÖZELLİKLER

	Bedelinin Uygun Olması	Erişilebilir Olması	Doğruluğu	Güncelliği	Kapsamının Genişliği	Yazarının/Yayıncısı -nın Tanınmış Olması	Bilinen, Daha Önce Kullanılan Bir Kaynak Olması
	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) % 2. tercih (sayı) % 1+2 (sayı) %
Mühendisler	(2) 2.70 (3) 4.05	(23) 31.08 (16) 21.62 (39) 52.7	(33) 44.59 (20) 27.03 (53) 71.62	(11) 14.86 (27) 36.49 (38) 51.35	(2) 2.70 (8) 10.81 (10) 13.51	(1) 1.35 (1) 1.35 (2) 2.70	(2) 2.70 (1) 1.35 (1) 1.35 (2) 2.70 (3) 4.05
Fen Bilimciler	(1) 2.08 (3) 6.25 (4) 8.33	(19) 39.58 (6) 12.50 (25) 52.08	(18) 37.50 (18) 37.50 (36) 75.00	(6) 12.50 (8) 16.67 (14) 29.17	(0) 0.00 (10) 20.83 (10) 20.83	(0) 0.00 (2) 4.17 (2) 4.17	(4) 8.33 (3) 6.25 (7) 14.58
Sosyal Bilimciler	(1) 1.45 (2) 2.90 (3) 4.35	(19) 27.54 (11) 15.94 (30) 43.48	(37) 53.62 (15) 21.74 (52) 75.36	(3) 4.34 (26) 37.68 (29) 42.02	(4) 5.80 (9) 13.04 (13) 18.84	(0) 0.00 (5) 7.25 (5) 7.25	(5) 7.25 (1) 1.45 (6) 8.70
İnsan Bilimciler	(4) 10.26 (3) 7.69 (7) 17.95	(10) 25.64 (11) 28.21 (21) 53.85	(20) 51.28 (7) 17.95 (27) 69.23	(1) 2.56 (7) 17.95 (8) 20.51	(3) 7.69 (8) 20.51 (11) 28.2	(1) 2.56 (0) 0.00 (1) 2.56	(0) 0.00 (2) 5.13 (2) 5.13

araştırmacılar bu iki özelliği yüksek oranlarda belirtmişlerdir. Bu iki özelliğin tercih ediliş oranları arasında gruplar arasında önemli bir fark yoktur.

Bilgi arama davranışı içinde gruplar arasında görülen en önemli fark aranan bilginin güncelliğiyle ilgilidir. Bilgi ararken güncelliğine ilk iki sırada dikkat edenler arasında %51.35 oranıyla mühendislerin diğer gruplardan daha çok bilginin güncelliğine önem verdikleri anlaşılmaktadır. Sosyal bilimcilerin %42.02' si ilk iki sırada güncel bilgiyi tercih ederken bu oran sosyal bilimcilerin ilk tercihleri dikkate alındığında %4.34' e düşmektedir. Fen bilimciler arasında bilginin güncelliğini ilk sırada önemli bulanların oranı ise %12.50 dir. Bilginin güncelliğine en az önem veren grup insan bilimcilerdir. Fen bilimcilerin %29.17'si ilk iki tercihlerinde güncel bilgi aradıklarını ifade etmişlerdir. Güncel bilgiyi ilk sırada önemli bulan sadece bir insan bilimci vardır (%2.56). İnsan bilimciler için bilginin güncel olması ikinci sırada daha fazla tercih edilmektedir. Bu açıdan gruplar arasındaki farkın önemli olduğu yapılan Khi Kare Testi ile kanıtlanmıştır.

Bilginin kapsamının genişliği, gruplar açısından bilgi aramada, doğruluk, erişilebilirlik ve güncellikten sonra dördüncü sırada önemli bir unsur olmaktadır. Bilgi ararken, kapsamının geniş olmasına en çok dikkat eden grup insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin %28.2'si ilk iki sırada bu özelliğe dikkat etmektedirler. Sosyal bilimcilerin %18.84'ü kapsamlı bilgi aramaktadır. Fen bilimcilerin %20.83'ü ikinci tercihlerinde kapsamlı bilgi aradığını belirtirken, ilk tercih olarak bu seçeneği önemli bulan fen bilimci yoktur. Mühendislerde ise bu oran ilk iki tercihe göre %13.51' e düşmektedir. Kapsamlı bilgi mühendisler içinde daha çok son tercihleri arasında önem kazanmaktadır. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi, gruplar arasındaki farkın önemsiz olduğunu göstermektedir.

Bilgi bedelinin zaman ve para açısından uygun olmasına ilk iki tercihi arasında en çok yer veren grup, yine insan bilimcilerdir. Bu araştırmacıların

%17.95' i bilginin bedeline, bilgi aramada öncelikle dikkat etmektedirler. Fen bilimcilerinde bu oran %8.33'e, sosyal bilimcilerde %4.35'e ve mühendislerde %4.05'e düşmektedir. Yapılan Khi Kare Testi, bu özelliğin gruplar arasında anlamlı bir fark oluşturmadığını göstermektedir.

Bilgi aramada, bilgi kaynağının daha önceden kullanılan, bilinen bir kaynak olması en çok fen bilimciler açısından önemli olmaktadır. Fen bilimcilerin %14.58'i ilk iki tercihleri arasında bildikleri bir kaynağı aradıklarını belirtmişlerdir. Bu özelliği en az önemseyen grup ise %4.05' ile mühendislerdir. Aynı şekilde gruplar arasında bilgi ararken en az önemli bulunan özellik bilgi kaynağının yazarının veya yayıncısının tanınmış olmasıdır. Bu özelliklerin tercih edilme oranlarına göre gruplar arasında önemli bir fark olmadığını göstermektedir.

IV. 6. YAYIN TARAMA ŞEKİLLERİ VE BULGULARIN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde ; araştırmacıların, bilgisayar aracılığıyla ve/veya basılı kaynaklardan yayın taraması yaparken, aracı kullanıp kullanmadıkları, kütüphaneciden bu amaçla yararlanıp yararlanmadıkları saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmacıya sunulan; yayın taramasını "kendim yaparım", "kütüphaneciden isterim", "konuyu bilen birisine yaptırırım" ve "yayın taraması yapma gereği duymam" seçeneklerinden sadece bir tanesini işaretlemeleri istenmiştir. Anket sonucu saptanan bulgular Tablo 31' de gruplara göre sayı ve yüzde olarak belirtilmiştir.

Bu sonuçlara göre, araştırmacıların büyük çoğunluğunun yayın taramalarını kendi yapma eğiliminde oldukları görülmektedir. Gruplar arasında mühendisler %82.43 (61) oran ile taramalarını kendi yapanlar içinde ilk iki sırayı oluşturmaktadırlar. Bunu % 81.16 (56) ile sosyal

Tablo 31: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLİM ADAMLARININ YAYIN TARAMA ŞEKİLLERİ

	Kendim Yaparım (sayı) %	Kütüphaneciden isterim (sayı) %	Konuyu Bilen Birisine Yaptırım (sayı) %	Yayın Taraması Yapma Gereği Duymam (sayı) %	Toplam (sayı) %
Mühendisler	(61) 82.43	(6) 8.11	(7) 9.46	(0) 0.00	(74) 100
Fen Bilimciler	(24) 50.00	(17) 35.42	(6) 12.50	(1) 2.08	(48) 100
Sosyal Bilimciler	(56) 81.16	(7) 10.14	(5) 7.25	(1) 1.44	(69) 100
İnsan Bilimciler	(30) 76.92	(3) 7.69	(2) 5.13	(4) 10.25	(39) 100

bilimciler izlemektedir. İnsan bilimciler arasında bu oran %76.92 (30) dir. Fen bilimciler %50.00 (24) oranla, gruplar arasında en az yayın taramalarını kendileri yapan araştırmacılarıdır.

Yayın taramak için kütüphaneciden yardım isteyenler içinde,insan bilimciler %7.69 (3) oran ile kütüphanecilerden en az yardım isteyen grubu oluşturmaktadır. %8.11 (6) oranla kütüphanecilerden yardım almakta ikinci isteksiz grup mühendislerdir. Sosyal bilimcilerin %10.14'ü (7) bu amaçla kütüphanecilerden yardım istemektedir. Bilim dalları içinde yayın taramalarını kütüphanecilere yaptırmaya en istekli grup fen bilimcilerdir. Fen bilimcilerin %35.42'si (17) yayın taramalarını kütüphaneciler aracılığıyla yapmaktadır. Yine fen bilimciler %12.50 (6) oranıyla, konuyu bilen birine tarama yaptırmaya en çok eğilimli olan grubu oluşturmaktadır. İnsan bilimciler %5.13 (2) oranla yine en az aracı kullanan grup olma özelliğini korumaktadırlar.

İnsan bilimcilerin %10.25'i (4) yayın taraması yapma/yaptırma gereği duymazken, mühendislerin hepsi tarama yaptıklarını/yaptırdıklarını belirtmişlerdir. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre yayın tarama şeklinde gruplar arasındaki fark önemlidir.

IV. 7. BİLGİ ARAMADA İZLENEN YOLLAR VE BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Bilim adamlarının konularıyla ilgili bilgi ararken sadece basılı veya bilgisayar ortamındaki indeks ve abstraktları kullanmadıkları bilinmektedir. Bazı araştırmacılar, okudukları yayınların kaynakçalarını izleyerek, ilgi duydukları konuda ayrıntılı bilgiye ulaşma alışkanlığındadırlar.

Tablo 32: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLGİ ARAMADA İZLENEN YOLLAR

	Kitapların Kaynakçalarının Araştırılması			Makalelerin Kaynakçalarının Araştırılması			İndeks/Abstrakt/ Bibliyografyaların Taranması			Veri Tabanlarının Taranması			Kütüphane Kataloglarının Taranması		
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %
Mühendisler	(11) 14.86	(12) 16.22	(32) 43.24	(18) 24.32	(25) 33.78	(16) 21.62	(15) 20.27	(12) 16.22	(0) 0.00	(7) 9.45	(7) 9.45	(7) 9.45	(0) 0.00	(7) 9.45	(7) 9.45
Fen Bilimciler	(4) 8.33	(9) 18.75	(14) 29.17	(15) 31.25	(14) 29.17	(20) 41.67	(8) 16.66	(6) 12.50	(2) 4.17	(4) 8.33	(4) 8.33	(4) 8.33	(2) 4.17	(4) 8.33	(4) 8.33
Sosyal Bilimciler	(18) 26.09	(16) 23.19	(17) 24.64	(20) 28.99	(14) 20.29	(18) 26.09	(8) 11.59	(7) 10.14	(8) 11.59	(12) 17.39	(12) 17.39	(12) 17.39	(8) 11.59	(12) 17.39	(12) 17.39
İnsan Bilimciler	(22) 56.41	(5) 12.82	(2) 5.13	(20) 51.28	(5) 12.82	(6) 15.38	(0) 0.00	(1) 2.56	(0) 0.00	(6) 15.38	(6) 15.38	(6) 15.38	(9) 23.08	(6) 15.38	(6) 15.38
	(27) 69.23		(22) 56.41	(22) 56.41	(11) 28.20	(11) 28.20	(1) 2.56	(1) 2.56	(1) 2.56	(15) 38.46	(15) 38.46	(15) 38.46	(1) 2.56	(15) 38.46	(15) 38.46

Çalışmamıza katılan öğretim elemanlarına bilgi aramada izledikleri yollarla ilgili davranışlarını saptamak amacıyla sorulan soruda, seçenekleri önem sırasına göre 1' den 3' e kadar numaralamaları istenmiştir. Bilim adamlarının bilgi ararken izledikleri yollar ilk iki tercihlerine göre Tablo 32' de sayı ve yüzdelerine göre yer almaktadır.

Elde edilen sonuçlara göre, kitapların kaynakçalarını araştırarak bilgi arayanlar içinde en büyük çoğunluğu insan bilimciler oluşturmaktadırlar. İlk iki tercihe göre insan bilimcilerin %69.23' ü (27) kitapların kaynakçalarından yayın tarama alışkanlığındadırlar. Sosyal bilimciler %49.28 (34) oranla kitap kaynakçalarını en fazla kullanan ikinci grubu oluşturmaktadırlar. Sonuçlar mühendislerin ve fen bilimcilerin kitap kaynakçalarından çok az oranda tarama yaptıklarını göstermektedir. Fen bilimciler ve mühendisler daha çok makalelerin kaynakçalarını kullanarak bilgi taraması yapmaktadırlar. Mühendislerin %67.56' sı (50) , fen bilimcilerin %60.42' si (29) makale sonlarındaki kaynakçaları kullanma alışkanlığındadırlar. Bu oranlar sosyal ve insan bilimcilerde çok daha azdır.

İndeks ve abstrakt kullanarak bilgi arayan bilim adamlarının büyük çoğunluğu fen bilimlerine mensuptur. İlk iki tercihe göre fen bilimcilerin %70.84' ü (34) indeks ve abstrakt kullanımına öncelik vermektedirler. Mühendisler, %50.40 (41) oranla, fen bilimcileri izlemektedir. Bilgi aramada öncelikli olarak indeks/abstrakt kullanan sosyal bilimciler ilk iki tercihlerine göre %46.38 (32) oranındadırlar. İndeks/abstrakt kullanımının en düşük düzeyde olduğu grup ise insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin %28.20'si (11) bu yolla bilgiye erişime öncelik vermektedirler.

Veri tabanlarını ilk iki tercihe göre en fazla kullanan grup mühendislerdir. Mühendislerin %36.49' u (27) bilgi ararken öncelikle veri tabanlarını taramaktadır. Mühendisleri %29.16 (14) oranıyla fen bilimciler, %21.73 (16) oranıyla sosyal bilimciler izlemektedir. İnsan bilimler alanında,

bilgi ararken öncelikle veri tabanı kullanan araştırmacı yoktur. Sadece bir araştırmacı ikinci tercihte veri tabanlarını bilgi arama amacıyla kullandığını belirtmiştir.

İnsan bilimciler, %38.46 (15) oranıyla bilgi aramada öncelikle kütüphane kataloglarını en fazla kullanan grubu oluşturmaktadır. Kütüphane kataloglarını kullanarak yayın tarayan sosyal bilimcilerin oranı %28.98 (20) dir. Bu alışkanlığın fen ve mühendislik alanlarında düşük düzeyde olduğu görölmektedir. Mühendisler arasında bilgi aramak amacıyla kütüphane kataloglarının kullanımını ilk sırada gösteren araştırmacı yoktur. Bilgi aramada grupların izlemiş olduğu; kitap , makale kaynaklarının araştırılması, indeks/abstrakt, veri tabanları ve kütüphane kataloglarının taranmasıyla ilgili fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre önemlidir.

IV. 8. KÜTÜPHANE KULLANIMI

Bilim adamlarının bilgi gereksinimlerini karşılamada ve bilgi arama davranışları içinde kütüphanenin önemini anlayabilmek, araştırmacıların kütüphane kullanıp kullanmadıklarını, kullanıyorsa ne amaçlarla kütüphaneden yararlandıklarını saptamak amacıyla, araştırmacılara sorular sorulmuştur. Araştırmaya katılanlardan seçenekleri önem sırasına göre 1'den 5'e kadar işaretlemeleri istenmiştir. Sonuçta, elde edilen bulgular bilim adamlarının bilgi arama davranışı içinde kütüphane kullanım amaçlarının ortaya konulmasına, bu açıdan gruplar arası benzerlik ve farklılıkların saptanmasına yardımcı olmuştur.

IV. 8.1. MÜHENDİSLERİN KÜTÜPHANE KULLANIMLARI

Mühendislerin %54.05' i ilk tercih olarak kütüphaneyi süreli yayınları izlemek amacıyla kullanmaktadırlar. Bunu %27.02 (20) oranla kitap ödünç almak amacıyla kullananlar izlemektedir. Yayın taraması yapmak amacıyla kütüphane kullananlar üçüncü sıradadır. Bu seçenek, mühendislerin üçüncü ve dördüncü tercihlerinde ağırlık kazanmaktadır. Mühendisler arasında danışma kaynaklarının kullanımı son üç tercihte daha fazla yoğunlaşmaktadır. Mühendisler arasında tezlere bakmak, kütüphaneler arası işbirliğinden yararlanmak ve fotokopi çekmek için kütüphane kullanımı en son tercihlerde işaretlenmiştir. Bu grupta gör-ışit araçlarından yararlanmak amacıyla kütüphaneyi kullananların oranı düşük düzeydedir. Mühendislerin kütüphane kullanımları ile ilgili olarak ilk beş tercihleri Tablo 33' de yer almaktadır.

IV. 8. 2. FEN BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIMLARI

Fen bilimcilerin kütüphane kullanımlarıyla ilişkin bulgular, Tablo 34' de ilk beş tercihlerine göre sayı ve yüzde olarak belirtilmiştir. Bu bulgulardan da anlaşılacağı gibi, fen bilimciler kütüphaneyi en çok süreli yayınları izlemek, kitap ödünç almak ve yayın taraması yaptırmak amacıyla kullanmaktadırlar. Fen bilimcilerin %45.83' ü (22) ilk sırada süreli yayın kullanmak amacıyla kütüphaneye gittiklerini belirtmişlerdir. Kitap ödünç almak için kütüphaneye gidenlerin oranı ikinci tercihte birinci tercihten daha yükündür. Fen bilimcilerin %25.00'i (12) ilk, %33.33' ü (16) ise ikinci tercihlerinde kitap ödünç almak için kütüphaneyi kullandıklarını belirtmişlerdir.

Fen bilimcilerin kütüphane kullanımında üçüncü amaçları yayın taraması yapmak veya yaptırmaktır. Bunu danışma kaynaklarını kullanmak,

Tablo 33: MÜHENDİSLERİN KÜTÜPHANE KULLANMA AMAÇLARI

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kitap Ödünç Almak	(4) 5.40	(20) 27.02	(30) 40.54	(11) 14.86	(7) 9.46	(2) 2.70	(74) 100
Sürelî Yayınları İzlemek	(6) 12.50	(40) 54.05	(19) 25.68	(4) 5.41	(4) 5.41	(1) 1.35	(74) 100
Fotokopi Çektirmek	(51) 68.92	(0) 0.00	(1) 1.35	(5) 6.76	(5) 6.76	(12) 16.22	(74) 100
Kütüphanelerarası Ödünç Vermeden Yararlanmak	(52) 70.27	(0) 0.00	(2) 2.70	(2) 2.70	(8) 10.81	(10) 13.51	(74) 100
Yurt Dışından Yayın Getirtmek	(56) 75.68	(0) 0.00	(1) 1.35	(2) 2.70	(8) 10.81	(7) 9.46	(74) 100
Görsel İşitsel Materyallerden Yararlanmak	(66) 89.19	(0) 0.00	(2) 2.70	(2) 2.70	(1) 1.35	(3) 4.05	(74) 100
Danışma Kaynaklarından Yararlanmak	(26) 35.14	(5) 6.76	(5) 6.76	(18) 24.32	(9) 12.16	(11) 14.86	(74) 100
Yayın Taraması Yapmak	(7) 9.46	(7) 9.46	(11) 14.86	(25) 33.78	(19) 25.68	(5) 6.76	(74) 100
Tezlere Bakmak	(51) 68.92	(0) 0.00	(2) 2.70	(2) 2.70	(6) 8.11	(13) 17.57	(74) 100
Kütüphane Kullanmıyorum	(71) 95.94	(0) 0.00	(1) 1.35	(1) 1.35	(0) 0.00	(1) 1.35	(74) 100

Tablo 34: FEN BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANMA AMAÇLARI

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kitap Ödünç Alamak	(3) 6.25	(12) 25.00	(16) 33.33	(10) 20.83	(5) 10.42	(2) 4.17	(48) 100
Sürelî Yayınları İzlemek	(6) 12.50	(22) 45.83	(10) 20.83	(5) 10.42	(1) 2.08	(4) 8.33	(48) 100
Fotokopi Çektirmek	(39) 81.25	(0) 0.00	(0) 0.00	(1) 2.08	(3) 6.25	(5) 10.42	(48) 100
Kütüphanelerarası Ödünç Vermeden Yararlanmak	(31) 64.58	(0) 0.00	(1) 2.08	(4) 8.33	(7) 14.58	(5) 10.42	(48) 100
Yurt Dışından Yayın Getirtmek	(31) 64.58	(2) 4.17	(0) 0.00	(4) 8.33	(6) 12.50	(5) 10.42	(48) 100
Görsel İşitsel Materyallerden Yararlanmak	(40) 83.33	(0) 0.00	(2) 4.17	(2) 4.17	(2) 4.17	(2) 4.17	(48) 100
Danışma Kaynaklarından Yararlanmak	(16) 33.33	(2) 4.17	(8) 16.67	(9) 18.75	(9) 18.75	(4) 8.33	(48) 100
Yayın Taraması Yapmak	(11) 22.92	(8) 16.67	(7) 14.58	(10) 20.83	(8) 16.67	(4) 8.33	(48) 100
Tezlere Bakmak	(32) 66.67	(0) 0.00	(2) 4.17	(2) 4.17	(3) 6.25	(9) 18.75	(48) 100
Kütüphane Kullanmıyorum	(44) 91.67	(0) 0.00	(1) 2.08	(0) 0.00	(2) 4.17	(1) 2.08	(48) 100

yurt dışından yayın getirmek ve kütüphaneler arası işbirliğinden yararlanmak amacıyla kütüphane kullanımları izlemektedir. Tezlere bakmak için kütüphaneyi kullanan fen bilimciler bunu daha çok son tercihleri olarak göstermişlerdir. Ayrıca fen bilimciler arasında gör-ışit materyallerinin kullanımı ve fotokopi çekirmek amacıyla kütüphaneden yararlanma oranının düşük düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

IV. 8. 3. SOSYAL BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIMLARI

Birinci tercihler dikkate alındığında sosyal bilimcilerin %44.93' ü (31) kütüphaneyi kitap ödünç almak amacıyla kullanmaktadırlar. Süreli yayın izlemek için kütüphane gidenlerin oranı ise %23.19 (16) dur. Süreli yayınların izlenmesi ve yayın taraması yapmak amacıyla kütüphaneyi kullanan sosyal bilimcilerin sayısı birbirine eşittir. Üçüncü sırada tez kullanımı gelmektedir. Bunu danışma kaynaklarından yararlanmak amacıyla kütüphane kullanımı izlemektedir. Sosyal bilimcilerin kütüphaneler arası işbirliğinden yararlanmak ve yurt dışından yayın getirmek amacıyla kütüphane kullanımına öncelik vermedikleri bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu seçenekler daha çok son tercihler arasında ağırlık kazanmaktadır. Gör-ışit araçlarını kullanmak amacıyla kütüphaneye giden sosyal bilimci sayısı ise en alt düzeydedir. Tablo 35 sosyal bilimcilerin kütüphane kullanımı ile ilgili önceliklerini yansıtmaktadır.

IV. 8. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIMLARI

İnsan bilimcilerin kütüphane kullanımlarıyla ilgili bulgular ilk beş tercihlerine göre Tablo 36' da yer almaktadır. İlgili tablodan da anlaşılacağı gibi bu araştırmacıların büyük çoğunluğu kütüphaneyi kitap ödünç almak amacıyla kullanmaktadırlar. Kitap ödünç almayı, kütüphane kullanımında ilk

Tablo 35: SOSYAL BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANMA AMAÇLARI

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Kitap Ödünç Almak	(4) 5.80	(31) 44.93	(12) 17.39	(15) 21.74	(6) 8.70	(1) 1.45	(69) 100
Sürelî Yayınları İzlemek	(8) 11.59	(16) 23.19	(19) 27.54	(15) 21.74	(3) 4.35	(8) 11.59	(69) 100
Fotokopi Çektirmek	(48) 69.57	(1) 1.45	(1) 1.45	(1) 1.45	(4) 5.80	(14) 20.29	(69) 100
Kütüphanelerarası Ödünç Vermeden Yararlanmak	(45) 65.22	(0) 0.00	(7) 10.14	(3) 4.35	(6) 8.70	(8) 11.59	(69) 100
Yurt Dışından Yayın Getirtmek	(46) 66.67	(0) 0.00	(1) 1.45	(6) 8.70	(10) 14.49	(6) 8.70	(69) 100
Görsel İşitsel Materyallerden Yaralanmak	(63) 91.30	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(2) 2.90	(4) 5.80	(69) 100
Danışma Kaynaklarından Yararlanmak	(38) 55.07	(4) 5.80	(12) 17.39	(3) 4.35	(7) 10.14	(5) 7.25	(69) 100
Yayın Taraması Yapmak	(6) 8.70	(16) 23.19	(13) 18.84	(17) 24.64	(10) 14.49	(7) 10.14	(69) 100
Tezlere Bakmak	(35) 50.72	(0) 0.00	(2) 2.90	(5) 7.25	(17) 24.64	(10) 14.49	(69) 100
Kütüphane Kullanmıyorum	(65) 94.20	(1) 1.45	(0) 0.00	(2) 2.90	(1) 1.45	(0) 0.00	(69) 100

amaçları olarak işaretleyenler %61.54 (24) oranındadırlar. Öncelikle süreli yayınları izlemek isteyenlerin oranı ise %7.69 (3) dur. Yayın taraması yapmak amacıyla kütüphaneyi kullananların %12.82' si (5) bunu ilk tercihleri olarak belirtmişlerdir. Bu seçenekleri sırasıyla, danışma kaynaklarından ve kütüphaneler arası işbirliğinden yararlanmak amacıyla kütüphane kullanımı izlemektedir. Kütüphaneyi tezlerden yararlanmak amacıyla kullanan insan bilimciler, bu seçeneği daha çok son tercihleri arasında göstermişlerdir. İnsan bilimcilerin %5.13' ü (2) kütüphane kullanım aracı olarak gör-ışit materyallerinden yararlanmayı ilk tercihi olarak belirtirken, yurt dışından yayın getirtmek amacıyla kütüphane kullanımı üçüncü tercihte ağırlık kazanmaktadır.

IV. 8. 5. KÜTÜPHANE KULLANIMININ BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Kütüphane kullanımının bilim dallarına göre karşılaştırılması Tablo 37' de görülmektedir. Tabloya gruplar tarafından en fazla tercih edilen seçenekler ilk iki tercihe göre alınmış ve bulgular birbirleriyle karşılaştırılarak, benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır.

Gruplar arasında kütüphaneyi kitap ödünç almak için en fazla kullananlar insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin %74.36' sı, sosyal bilimcilerin %62.32' si, mühendislerin %67.56'sı ve fen bilimcilerin %58.33'ü ilk iki tercihlerinde kitap ödünç almak amacıyla kütüphaneyi kullandıklarını belirtmişlerdir. Ancak kitap ödünç almak amacıyla kütüphane kullanımı insan ve sosyal bilimciler arasında ilk tercihte yoğunlaşırken, ilgili Tablo'dan anlaşılacağı gibi, fen bilimciler ve mühendisler arasında ikinci tercih olarak ağırlık kazanmaktadır. Gruplar arasındaki fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre anlamlıdır.

Tablo 36: İNSAN BİLİMCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANMA AMAÇLARI

	Tercih Etmeyen (sayı) %	1. Tercih (sayı) %	2. Tercih (sayı) %	3. Tercih (sayı) %	4. Tercih (sayı) %	5. Tercih (sayı) %	Toplam (sayı) %
Kitap Ödünç Almak	(5) 12.82	(24) 61.54	(5) 12.82	(1) 2.56	(1) 2.56	(3) 7.69	(39) 100
Sürekli Yayınları İzlemek	(10) 25.64	(3) 7.69	(8) 20.51	(5) 12.82	(8) 20.51	(5) 12.82	(39) 100
Fotokopi Çektirmek	(31) 79.49	(0) 0.00	(1) 2.56	(4) 10.26	(1) 2.56	(2) 5.13	(39) 100
Kütüphanelerarası Ödünç Vermeden Yararlanmak	(21) 53.85	(1) 2.56	(5) 12.82	(5) 12.82	(4) 10.26	(3) 7.69	(39) 100
Yurt Dışından Yayın Getirtmek	(28) 71.79	(0) 0.00	(3) 7.69	(5) 12.82	(2) 5.13	(1) 2.56	(39) 100
Görsel İşitsel Materyallerden Yararlanmak	(31) 79.49	(2) 5.13	(2) 5.13	(2) 5.13	(0) 0.00	(2) 5.13	(39) 100
Danışma Kaynaklarından Yararlanmak	(14) 38.90	(2) 5.13	(6) 15.38	(6) 15.38	(7) 17.95	(4) 10.26	(39) 100
Yayın Taraması Yapmak	(11) 28.21	(5) 12.82	(6) 15.38	(5) 12.82	(5) 12.82	(7) 17.95	(39) 100
Tezlere Bakmak	(25) 64.10	(0) 0.00	(2) 5.13	(4) 10.26	(4) 10.26	(4) 10.26	(39) 100
Kütüphane Kullanmıyorum	(36) 92.31	(0) 0.00	(1) 2.56	(0) 0.00	(2) 5.13	(0) 0.00	(39) 100

Kütüphanenin süreli yayınların izlenmesi amacıyla kullanımıyla ilgili elde edilen bulgular, kitap ödünç almak amacıyla kullanımında elde edilen bulguların tam karşıtıdır. Mühendisler ve fen bilimciler arasında süreli yayın izlemek için kütüphaneye gidenlerin oranı, sosyal ve insan bilimcilerden daha fazladır. Mühendislerin %79.73'ünün, fen bilimcilerin %66.66'sının ilk iki amaçları süreli yayınların izlenmesi şeklindedir. Bunlar içinde ilk tercihlerin ağırlık kazandığı görülmektedir. Sosyal bilimler alanında bu oran ilk tercihte %23.19'a, insan bilimlerinde %7.69'a düşmektedir. Sosyal ve insan bilimciler için süreli yayınları izlemek amacıyla kütüphane kullanımının daha çok ikinci sırada önem kazandığı anlaşılmaktadır. Gruplar arasındaki fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre anlamlıdır.

Bilim dalları arasında kütüphaneyi yayın taraması yapmak amacıyla en fazla kullananlar sosyal bilimcilerdir. İlk iki tercih dikkate alındığında sosyal bilimcilerin %42.03'ü, fen bilimcilerin %31.25'i , insan bilimcilerin %28.20'si ve mühendislerin %24.32'si kütüphaneyi yayın taramak amacıyla kullanmaktadırlar. Yine aynı yöntemle yapılan teste göre gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Danışma kaynaklarının kullanımı için kütüphaneden yararlanan bilim adamlarının oranı birbirine yakın düzeydedir. Bu amaçla kütüphane kullanımı, tüm bilim dallarında dördüncü sırada önemli bulunmuştur. Sosyal bilimcilerin %23.19'u, fen bilimcilerin %20.84'ü, insan bilimcilerin %20.51'i ve mühendislerin %13.52'si danışma kaynaklarından yararlanmak amacıyla kütüphaneyi kullandıklarını ilk iki tercihlerinde belirtmişlerdir. Bu seçenek için yapılan Khi Kare Testine göre gruplar arasındaki fark önemli değildir.

Tüm bilim dalları dikkate alındığında, tezlere bakmak, kütüphaneler arası işbirliğinden yararlanmak, görsel-işitsel materyalleri kullanmak, yurt dışından yayın getirmek ve fotokopi çektirmek amacıyla kütüphane

Tablo 37: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLİM ADAMLARININ KÜTÜPHANE KULLANIM AMAÇLARI

	Mühendisler		Fen Bilimciler		Sosyal Bilimciler		İnsan Bilimciler	
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %
	1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %	
Kitap Ödünç Almak İçin	(20) 27.02	(30) 40.54	(12) 25.00	(16) 33.33	(31) 44.93	(12) 17.39	(24) 61.54	(5) 12.82
	(50) 67.56		(28) 58.33		(43) 62.32		(29) 74.36	
Sürelî Yayınları İzlemek İçin	(40) 54.05	(19) 25.68	(22) 45.83	(10) 20.83	(16) 23.19	(19) 27.54	(3) 7.69	(8) 20.51
	(59) 79.73		(32) 66.66		(35) 50.73		(11) 28.20	
Danışma Kaynaklarından Yararlanmak İçin	(5) 6.76	(5) 6.76	(2) 4.17	(8) 16.67	(4) 5.80	(12) 17.39	(2) 5.13	(6) 15.38
	(10) 13.52		(10) 20.84		(16) 23.19		(8) 20.51	
Yayın Taraması Yapmak İçin	(7) 9.46	(11) 14.86	(8) 16.67	(7) 14.58	(16) 23.19	(13) 18.84	(5) 12.82	(6) 15.38
	(18) 24.32		(15) 31.25		(29) 42.03		(11) 28.20	
Tezlere Bakmak İçin	(0) 0.00	(2) 2.70	(0) 0.00	(2) 4.17	(0) 0.00	(2) 2.90	(0) 0.00	(2) 5.13
	(2) 2.70		(2) 4.17		(2) 2.90		(2) 5.13	

kullanımının öncelikli olmadığı, daha çok son tercihler arasında yer aldığı görülmektedir. Bu amaçlarla kütüphane kullanımında gruplar arasındaki fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre önemli bulunmamıştır.

IV. 9. SÜRELİ YAYINLARDA ARANAN ÖZELLİKLER

Bilgi ararken süreli yayınların bazı özellikleri bilim dalları için farklı değer ve öncelik taşımakta, buna bağlı olarak bilim adamlarının süreli yayın tercihleri etkilenebilmektedir. Bu özelliklerin bilim dallarına göre dağılımını, gruplar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek amacıyla, araştırmacılara, süreli yayınlarla ilgili tercihleri sorulmuş ve sunulan seçenekleri önem sırasına göre 1'den 5'e kadar işaretlemeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular önce her grup için ayrı ayrı, sonra gruplar arasındaki davranış benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyacak şekilde bir arada ele alınıp karşılaştırılmıştır.

IV.9.1.MÜHENDİSLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER

Mühendisler süreli yayın ararken en çok güncel olmasına, konuyla ilgili ve hakemli (peer - review) bir yayın olmasına dikkat etmektedirler. İlk beş tercihleri dikkate alındığında, mühendislerin %87.84' ü (65) süreli yayınlarda güncellik aramaktadırlar. İlk tercih dikkate alındığında konuyla ilgili yayın arayanların %39.19' unun (29) ilk tercihinin bu seçenek olduğu görülmektedir. Tablo 38 'de de görüleceği gibi ilk beş tercihi içinde, aradıkları süreli yayının hakemli olmasını isteyenler üçüncü sıradadır. Bunların %17.56' sı (13) bunu ilk tercihi olarak belirtmişlerdir. Mühendisler açısından süreli yayınların erişilebilir olması ve "citation" indekslerde yer alıyor olması da önemlidir. Bunu önem sırasına göre yayınlayan kurumun

Tablo 38: MÜHENDİSLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Güncel Olması	(9) 12.16	(14) 18.92	(19) 25.68	(20) 27.03	(7) 9.46	(5) 6.76	(74) 100
'Review' Olması	(47) 63.51	(1) 1.35	(8) 10.81	(4) 5.41	(7) 9.46	(7) 9.46	(74) 100
Hakemli (peer-review) Olması	(13) 17.56	(13) 17.56	(11) 14.86	(15) 20.27	(13) 17.57	(9) 12.16	(74) 100
Yayınlayan Kurumun Otoritesi	(44) 59.46	(6) 8.11	(6) 8.11	(4) 5.41	(4) 5.41	(10) 13.51	(74) 100
Konuyla İlgili Olması	(10) 13.51	(29) 39.19	(12) 16.22	(6) 8.11	(12) 16.22	(5) 6.76	(74) 100
Erişilebilir/Edinilebilir Olması	(13) 17.57	(5) 6.76	(11) 14.86	(11) 14.86	(20) 27.03	(14) 18.92	(74) 100
Popüler Olması	(68) 91.89	(0) 0.00	(0) 0.00	(2) 2.70	(2) 2.70	(2) 2.70	(74) 100
Baskısının Özenli Olması	(63) 85.14	(1) 1.35	(0) 0.00	(3) 4.05	(4) 2.70	(5) 6.76	(74) 100
Citation İndekslerde Yer Alıyor Olması	(33) 44.59	(5) 6.76	(6) 8.11	(8) 10.81	(7) 9.46	(15) 20.27	(74) 100

otoritesi ve süreli yayının "review" olması izlemektedir. Sonuçlardan mühendisler için bir yayının baskısının özenli olmasının ve popüler olmasının kaynağın seçiminde çok önemli bir rol taşımadığı anlaşılmıştır.

IV. 9.2. FEN BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER

Fen bilimcilerin süreli yayın seçiminde aradıkları özellikler Tablo 39' da yer almaktadır. Bu Tablo'daki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, fen bilimcilerin süreli yayınlarda en fazla aradıkları özellik yayının konuyla ilgili olmasıdır. Fen bilimcilerin %43.75' i (21) bu özelliği ilk sırada önemli bulmaktadırlar. Bunu süreli yayının güncelliği izlemektedir. Fen bilimciler için süreli yayınların erişilebilir olması ile "review" olması eşit ağırlıkta önemli bulunmuştur. Fen bilimcilerin %72.92' si (35) yayının erişilebilir olmasını, %70.83'ü (34) yayının "review" olmasını ilk beş tercihleri arasında göstermişlerdir. Fen bilimleri alanında çalışanların %50' si (24) "citation" indekslerde yer alan süreli yayınları önemli bulurken, bu seçeneğin daha çok dördüncü ve beşinci sırada ağırlık kazandığı görülmektedir. Bu özellikleri sırasıyla yayının hakemli olması ve yayınlayan kurumun otoritesinin kanıtlanmış olması özellikleri izlemektedir. Fen bilimcilerin %6.25' i (3) süreli yayının baskısının özenli olmasını ilk tercih nedeni olarak önemli bulurken, yayının popüler olması en az tercih edilen özellik olmaktadır.

IV.9.3. SOSYAL BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER

Sosyal bilimcilerin %57.97'si (40) ilk sırada süreli yayınların konularıyla ilgili olmasına önem vermektedirler. Araştırmacıların %92.75'i

Tablo 39: FEN BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Güncel Olması	(10) 20.83	(9) 18.75	(5) 10.42	(11) 22.92	(6) 12.50	(7) 14.58	(48) 100
'Review' Olması	(14) 29.17	(4) 8.33	(7) 14.58	(6) 12.50	(12) 25.00	(5) 10.42	(48) 100
Hakemli (peer-review) Olması	(27) 56.25	(3) 6.25	(4) 8.33	(6) 12.50	(5) 10.42	(3) 6.25	(48) 100
Yayınlayan Kurumun Otoritesi	(30) 62.50	(3) 6.25	(4) 8.33	(3) 6.25	(3) 6.25	(5) 10.42	(48) 100
Konuyla İlgili Olması	(6) 12.50	(21) 43.75	(10) 20.83	(4) 8.33	(3) 6.25	(5) 10.42	(48) 100
Erişilebilir/Edinilebilir Olması	(13) 27.08	(4) 8.33	(13) 27.08	(8) 16.67	(6) 12.50	(4) 8.33	(48) 100
Popüler Olması	(40) 83.33	(0) 0.00	(0) 0.00	(4) 8.33	(1) 2.08	(3) 6.25	(48) 100
Baskısının Özenli Olması	(39) 81.25	(3) 6.25	(0) 0.00	(3) 6.25	(1) 2.08	(2) 4.17	(48) 100
Citation İndekslerde Yer Alıyor Olması	(24) 50.00	(1) 2.08	(4) 8.33	(3) 6.25	(7) 14.58	(9) 18.75	(48) 100

(63) ilk beş tercihleri arasında bu seçeneği işaretlemişlerdir. Tablo 40 dan da anlaşılacağı gibi, süreli yayının erişilebilir ve güncel olması, sosyal bilimciler tarafından aranan ikinci ve üçüncü özelliklerdir. Sosyal bilimcilerin %79.71'i (55) yayının erişilebilir olmasını, %76.81'i (53) yayının güncel olmasını ilk beş tercihleri arasında belirtmişlerdir. Bu özellikleri sırasıyla; süreli yayının otoritesi, hakemli olması ve "review" olması özellikleri izlemektedir. Süreli yayının "citation" indekslerde yer alıyor olması, araştırmacılar tarafından daha çok dördüncü ve beşinci tercihler arasında gösterilmektedir. Sosyal bilimcilerin süreli yayın ararken en az dikkat ettikleri özellikler ise, yayının baskısı ve popülerliğidir.

IV. 9. 4. İNSAN BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER

Tablo 41 insan bilimleri alanında çalışan araştırmacıların süreli yayınlarda aradıkları özellikleri ilk beş tercihlerine göre sayı ve yüzde olarak göstermektedir. Bu bulgulara göre, insan bilimciler için süreli yayınlarda aranan en önemli özelliğin, yayının konuyla ilgili olması olduğu anlaşılmaktadır. İnsan bilimcilerin %92.31'i (36) ilk beş tercihleri içinde, %38.46'sı (15) ise ilk tercihlerinde konuyla ilgili süreli yayın aradıklarını belirtmişlerdir. Süreli yayının güncel olmasına ilk sırada önem verenlerin oranı %20.51 (8), yayınlayan kurumun otoritesini ilk sırada önemli bulanların oranı %10.26 (5) dir. Bu özellikleri süreli yayının erişilebilir ve hakemli olması özellikleri izlemektedir. "Citation" indekslerde yer alan dergileri ilk sırada tercih edenlerin oranı %7.69 (3) dur. Süreli yayının baskısının özenli olmasına ve "review" dergi kullanmaya ilk sırada önem veren insan bilimciler %5.13 (2) oranındadırlar. Süreli yayının popüler olması daha çok dördüncü ve beşinci tercihlerde ağırlık kazanmaktadır.

Tablo 40 : SOSYAL BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Güncel Olması	(16) 23.19	(8) 11.59	(12) 17.39	(19) 27.54	(8) 11.59	(6) 8.70	(69) 100
'Review' Olması	(36) 52.17	(3) 4.35	(4) 5.80	(6) 8.70	(11) 15.94	(9) 13.04	(69) 100
Hakemli (peer-review) Olması	(31) 44.93	(5) 7.25	(10) 14.49	(8) 11.59	(11) 15.94	(4) 5.80	(69) 100
Yayınlayan Kurumun Otoritesi	(23) 33.33	(4) 5.80	(7) 10.14	(12) 17.39	(7) 10.14	(16) 23.19	(69) 100
Konuyla İlgili Olması	(5) 7.25	(40) 57.97	(11) 15.94	(5) 7.25	(6) 8.70	(2) 2.90	(69) 100
Erişilebilir/Edinilebilir Olması	(14) 20.29	(4) 5.80	(19) 27.54	(11) 15.94	(11) 15.94	(10) 14.49	(69) 100
Popüler Olması	(64) 92.75	(0) 0.00	(0) 0.00	(1) 1.45	(1) 1.45	(3) 4.35	(69) 100
Baskısının Özenli Olması	(64) 92.75	(0) 0.00	(1) 1.45	(0) 0.00	(3) 4.35	(1) 1.45	(69) 100
Citation İndekslerde Yer Alıyor Olması	(37) 53.62	(4) 5.80	(4) 5.80	(3) 4.35	(7) 10.14	(14) 20.29	(69) 100

Tablo 41: İNSAN BİLİMCİLERİN SÜRELİ YAYINLARDA ARADIKLARI ÖZELLİKLER

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Güncel Olması	(14) 35.90	(8) 20.51	(6) 15.38	(6) 15.38	(1) 2.56	(4) 10.26	(39) 100
'Review' Olması	(25) 64.10	(2) 5.13	(3) 7.69	(1) 2.56	(5) 12.82	(3) 7.69	(39) 100
Hakemli (peer-review) Olması	(22) 56.41	(2) 5.13	(2) 5.13	(5) 12.82	(2) 5.13	(6) 15.38	(39) 100
Yayınlayan Kurumun Otoritesi	(15) 38.46	(5) 12.82	(4) 10.26	(4) 10.26	(5) 12.82	(6) 15.38	(39) 100
Konuyla İlgili Olması	(3) 7.69	(15) 38.46	(10) 25.64	(5) 12.82	(4) 10.26	(2) 5.13	(39) 100
Erişilebilir/Edinilebilir Olması	(15) 38.46	(2) 5.13	(8) 20.51	(6) 15.38	(5) 12.82	(3) 7.69	(39) 100
Popüler Olması	(28) 71.79	(0) 0.00	(1) 2.56	(2) 5.13	(4) 10.26	(4) 10.26	(39) 100
Baskısının Özenli Olması	(29) 74.36	(2) 5.13	(1) 2.56	(3) 7.69	(2) 5.13	(2) 5.13	(39) 100
Citation İndekslerde Yer Alıyor Olması	(24) 61.54	(3) 7.69	(1) 2.56	(3) 7.69	(5) 12.82	(3) 7.69	(39) 100

IV. 9. 5. SÜRELİ YAYINLARDA ARANAN ÖZELLİKLERİN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Sürelî yayınlar açısından, bilim dallarının hepsi için en önemli olan yedi özellik, ilk iki sırada tercih edilîş oranlarına göre Tablo 42'de belirtilmiştir.

Sürelî yayınlarda konuyla ilgili olma, güncellik ve erişilebilirlik tüm gruplar için öncelikle aranan özellikleri oluşturmaktadır. Konuyla ilgili sürelî yayınları öncelikle tercih edenler, mühendislerin %55.41'i, fen bilimcilerin %64.58'i, sosyal bilimcilerin %73.91'i ve insan bilimcilerin %64.10'u dur. İlk iki tercihe göre mühendislerin %44.60'ı, fen bilimcilerin %29.17'si, sosyal bilimcilerin %28.98'i ve insan bilimcilerin %35.89'u sürelî yayınların güncel olmasına önem vermektedir. Sürelî yayınların erişilebilir oluşunu, ilk iki sırada önemli bulanların oranları arasında az sayıda fark olmasına rağmen, grupların bu özelliği tercih edişleri arasındaki fark önemli değildir. Mühendislerin %21.62'si, fen bilimcilerin %35.41'i, sosyal bilimcilerin %33.34'ü ve insan bilimcilerin %25.64'ü sürelî yayın ararken ilk önce erişilebilir olmasına dikkat etmektedirler. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre gruplar arasında bu üç özelliğın tercih edilîş oranlarında önemli bir fark yoktur.

Kullanacakları sürelî yayınların öncelikle hakemli (peer-review) olmasını isteyen mühendislerin oranı diğeri bilim dallarında çalışan araştırmacılara göre daha fazladır. Mühendislerin %32.42'si, fen bilimcilerin %14.58'i, sosyal bilimcilerin %21.74'ü öncelikle hakemli olan sürelî yayınları aramaktadırlar. İnsan bilimlerinde bu oran %10.26'ya düşmektedir. Gruplar arasındaki fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre anlamlıdır.

Tablo 42: BİLİM DALLARINA GÖRE SÜRELİ YAYINLARDA ARANAN ÖZELLİKLER

	Mühendisler		Fen Bilimciler		Sosyal Bilimciler		İnsan Bilimciler	
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %
	1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %	
Güncel Olması	(14) 18.92	(19) 25.68	(9) 18.75	(5) 10.42	(8) 11.59	(12) 17.39	(8) 20.51	(6) 15.38
	(33) 44.60		(14) 29.27		(20) 28.98		(14) 35.89	
'Review' Olması	(1) 1.35	(8) 10.81	(4) 8.33	(7) 14.58	(3) 4.35	(4) 5.80	(2) 5.13	(3) 7.69
	(9) 12.16		(11) 22.91		(7) 10.15		(5) 12.82	
Hakemli (peer-review) Olması	(13) 17.56	(11) 14.86	(3) 6.25	(4) 8.33	(5) 7.25	(10) 14.49	(2) 5.13	(2) 5.13
	(24) 32.42		(7) 14.58		(15) 21.74		(4) 10.26	
Yayınlayan Kurumun Otoritesi	(6) 8.11	(6) 8.11	(3) 6.25	(4) 8.33	(4) 5.80	(7) 10.14	(5) 12.82	(4) 10.26
	(12) 16.22		(7) 14.58		(11) 15.94		(9) 23.08	
Konuyla İlgili Olması	(29) 39.19	(12) 16.22	(21) 43.75	(10) 20.83	(40) 57.97	(11) 15.94	(15) 38.46	(10) 25.64
	(41) 55.41		(31) 64.58		(51) 73.91		(25) 64.10	
Erişilebilir/Edinilebilir Olması	(5) 6.76	(11) 14.86	(4) 8.33	(13) 27.08	(4) 5.80	(19) 27.54	(2) 5.13	(8) 20.51
	(16) 21.62		(17) 35.41		(23) 33.34		(10) 25.64	
Citation İndekslerde Yer Alıyor Olması	(5) 6.76	(6) 8.11	(1) 2.08	(4) 8.33	(4) 5.80	(4) 5.80	(3) 7.69	(1) 2.56
	(11) 14.87		(5) 10.41		(8) 11.60		(4) 10.25	

Yine aynı teste göre gruplar arasında “review” dergi kullanımında görülen fark önemli bulunmuştur. “Review” dergiler %22.91 oranıyla en fazla fen bilimciler, %10.15 oranıyla da en az sosyal bilimciler tarafından önemli bulunmaktadır.

Sürelî yayınların “*citation index*”lerde yer alıyor olması en fazla mühendisler tarafından önemli bulunurken, yayıncının otoritesine %23.08 oranla en çok dikkat eden grup insan bilimciler olmuştur. İnsan bilimciler tüm gruplar içinde sürelî yayının baskısına ve popülerliğine en çok önem veren grup olmalarına rağmen, bilim dalları arasındaki fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre önemli değildir.

IV. 10. GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLENEN YOLLAR

Bilim adamları konularında güncel kalabilmek için resmi ve resmi olmayan bazı bilgi kaynaklarını kullanmaktadırlar. Bu kaynakların kullanım önceliklerini ve oranlarını saptamak amacıyla araştırmacıların konularında güncel kalmak için izledikleri yolları önem sırasına göre birden beşe kadar işaretlemeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular her grup için ayrı ayrı ve gruplar arası farklılıkları ortaya koyabilmek amacıyla bir arada karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

IV. 10.1. MÜHENDİSLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLEDİKLERİ YOLLAR

Mühendislerin konularında güncel kalabilmek için izledikleri yollar ilk beş tercihlerine göre Tablo 43’ de yer almaktadır. Mühendislerin %33.78’i (25) ilk sırada basılı indeks ve abstraktları kullanarak güncel bilgidен

haberdar olmaktadır. Basılı indeks ve abstraktların bu amaçla kullanılması ilk beş tercih dikkate alındığında da en yüksek oranı oluşturmaktadır. Bunu %21.62 (16) oranla mesleki toplantıların izlenmesi ve %14.86 (11) ile elektronik ortam kullanımı izlemektedir. Mühendisler yayın kataloglarını izleyerek güncel bilgiden haberdar olma alışkanlığını, çok önemli bulmamaktadırlar. Mühendislerin %50' si (37) bilgisayarla tarama yaptırmayı, güncel bilgiye erişim açısından önemli bulurken, bu seçeneğin daha çok ikinci ve dördüncü tercihlerde ağırlık kazandığı görülmektedir. Konunun uzmanlarıyla ve meslektaşlarla görüşerek, bilgilerini yenileyenler eşit orandadırlar. Sonuçlar, **Current Contents'** lerin güncel bilgiye erişimde fazla önemli bulunmadığını ortaya koymaktadır. Current Contents'leri bu amaçla kullanan araştırmacılar, bu seçeneği daha çok üçüncü tercihleri olarak belirtmişlerdir. Mühendisler arasında, konusunda güncel olması gerektiğini düşünmeyen araştırmacı yoktur.

IV.10.2. FEN BİLİMCİLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLEDİKLERİ YOLLAR

Sonuçlar, fen bilimcilerin konularında güncel kalmada en etkili yolun basılı indeks ve abstraktların düzenli olarak taranması olduğunu göstermektedir. Fen bilimcilerin %52.08' i (25) ilk sırada bu seçeneği işaretlerken %18.75' i (9) bilgisayarla tarama yaparak güncel bilgiye eriştiklerini bildirmişlerdir. İlk beş tercih dikkate alındığında fen bilimcilerin konunun uzmanlarıyla görüşerek ve toplantıları izleyerek bilgilerini güncelleştirme alışkanlığında oldukları anlaşılmaktadır. Yayın kataloglarının bu amaçla izlenmesi, daha çok ikinci ve üçüncü tercih olarak önemli bulunmaktadır. Daha sonra bu seçenekleri, meslektaşlarla görüşme, Current Contents' lerden yararlanma ve elektronik ortam kullanımı izlemektedir. Fen bilimcilerin konularında güncel kalabilmek için izledikleri yolları önem

sirasına göre yansıtan Tablo 44' den de anlaşılacağı gibi, konusunda güncel olması gerektiğini düşünmeyen fen bilimci yoktur.

IV.10.3. SOSYAL BİLİMCİLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLEDİKLERİ YOLLAR

Tablo 45 sosyal bilimcilerin konularında güncel kalabilmek için izledikleri yolları ve bunları tercih ediş sıralarını göstermektedir. Bu sonuçlara göre, basılı indeks ve abstraktların düzenli olarak taranması sosyal bilimciler için de bu amaçla en fazla tercih edilen yoldur. Sosyal bilimcilerin %36.23' ü (25) güncel kalabilmek için öncelikle basılı kaynaklardan yayın taramaktadır. İlk sırada yayın kataloglarını kullananların oranı ise %11.59 (8) dur. Toplantıları izleme alışkanlığında olan sosyal bilimciler, bu yolla güncel bilgiye erişebildiklerini daha çok ikinci ve üçüncü tercihleri olarak belirtmişlerdir. Güncel bilgiyi öncelikle meslektaşlarından sağlayanların oranı %14.49 (10), konunun uzmanlarıyla görüşerek edinenlerin oranı ise %10.14 (7) dür. Bilgisayar aracılığıyla yayın tarayanların %8.70' i (6) bunu ilk tercihleri olarak ifade etmişlerdir. Sosyal bilimciler arasında güncel bilgiye erişmek amacıyla Current Contents ve elektronik ortamın kullanılması düşük düzeydedir. Toplam sekiz sosyal bilimci (%11.59) ilk beş tercihleri içinde, konularında güncel olmalarının gerekmediğini belirtmişlerdir.

IV.10.4. İNSAN BİLİMCİLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLEDİKLERİ YOLLAR

İnsan bilimciler konularında güncel kalabilmek amacıyla en fazla yayın kataloglarını izlemektedirler. Bu amaçla öncelikle yayın kataloglarını

Tablo 45: SOSYAL BİLİMCİLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK İÇİN İZLEDİKLERİ YOLLAR

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Meslektaşlarla Görüşme	(28) 40.58	(10) 14.49	(10) 14.49	(4) 5.80	(6) 8.70	(11) 15.94	(69) 100
Konunun Uzmanlarıyla Görüşme	(21) 30.43	(7) 10.14	(9) 13.04	(8) 11.59	(9) 13.04	(15) 21.74	(69) 100
Toplantıları İzleme	(18) 26.09	(5) 7.25	(12) 17.39	(12) 17.39	(18) 26.09	(4) 5.80	(69) 100
Basılı İndeksleri/ Abstraktları Düzenli Olarak Tarama	(11) 15.94	(25) 36.23	(5) 7.25	(13) 18.84	(7) 10.14	(8) 11.59	(69) 100
Bilgisayarla Tarama Yapma	(33) 47.83	(6) 8.70	(8) 11.59	(9) 13.04	(6) 8.70	(7) 10.14	(69) 100
Yayın Kataloglarını İzleme	(18) 26.09	(8) 11.59	(18) 26.09	(9) 13.04	(10) 14.49	(6) 8.70	(69) 100
Current Contents'leri İzleme	(51) 73.91	(1) 1.45	(4) 5.80	(7) 10.14	(2) 2.90	(4) 5.80	(69) 100
Elektronik Ortamdan Yaralanma	(51) 73.91	(4) 5.80	(1) 1.45	(5) 7.25	(5) 7.25	(3) 4.35	(69) 100
Konumda Güncel Olmam Gerekmiyor	(61) 88.41	(3) 4.95	(2) 2.90	(2) 2.90	(1) 1.45	(0) 0.00	(69) 100

izleyenlerin oranı %23.08 (9) dir. İnsan bilimciler arasında toplantılara güncel bilgi edinmek amacıyla katılanların oranı ilk tercihe göre %17.95 (7) dir. Aynı amaçla basılı indeks ve abstraktları düzenli olarak tarayanlar %15.38 (6) oranındadır. İnsan bilimciler güncel bilgi sağlamak amacıyla meslektaşlarıyla görüşmeyi önemli bulurken, konularındaki uzmanlarla görüşerek bilgi sağlamak ikinci tercihlerinde daha fazla yoğunluk kazanmaktadır. İnsan bilimcilerin %7.69' u (3) güncel bilgi sağlamak amacıyla elektronik ortamı kullanmaktadır. Bilgisayarlarla yayın taraması yapmak ve **Current Contents'** lerin bu amaçla kullanımının, bu araştırmacılar açısından önemli olmadığı saptanmıştır. İlginç bir diğer bulgu da, insan bilimcilerin %17.95 (7) gibi yüksek bir oranla, konularında güncel olma gereği duymadıklarını ifade etmeleridir. İnsan bilimcilerin güncel bilgi aramada öncelikle izledikleri yollar Tablo 46' da yer almaktadır.

IV. 10.5. GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLENEN YOLLAR VE BUNLARIN BİLİM DALLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Farklı alanlardaki bilim adamlarının konularında güncel kalabilmek amacıyla öncelikle kullandıkları olanaklar ilk iki tercihlerine göre Tablo 47 ' de gösterilmiştir.

Tablodaki sıraya göre seçenekleri ele alacak olursak, güncel bilgiyi en fazla meslektaşlarında arayanların sosyal ve insan bilimciler olduğu görülmektedir. Sosyal bilimcilerin %28.98' i, insan bilimcilerin %28.20' si, fen bilimcilerin %18.75'i ve mühendislerin %18.92' si güncel bilgi sağlamak amacıyla meslektaşlarıyla görüşmeyi öncelikli olarak tercih etmektedirler. Bu sonuçlar meslektaşlardan güncel bilgi sağlamada sosyal ve insan bilimlerde çalışan araştırmacıların eşit oranlarla ilk, fen ve mühendislik alanlarında çalışanların yine eşit oranlarla ikinci sırayı paylaştıklarını göstermektedir. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi, gruplar arasındaki farkın önemli olmadığını kanıtlamıştır.

Tablo 46: İNSAN BİLİMCİLERİN KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK İÇİN İZLEDİKLERİ YOLLAR

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Meslektaşlarla Görüşme	(14) 35.90	(5) 12.82	(6) 15.38	(6) 15.38	(2) 5.13	(6) 15.38	(39) 100
Konunun Uzmanlarıyla Görüşme	(13) 33.33	(3) 7.69	(9) 23.08	(6) 15.38	(6) 15.38	(2) 5.13	(39) 100
Toplantıları İzleme	(10) 25.64	(7) 17.95	(6) 15.38	(6) 15.38	(8) 20.51	(2) 5.13	(39) 100
Basılı İndeksleri/ Abstraktları Düzenli Olarak Tarama	(12) 30.77	(6) 15.38	(5) 12.82	(6) 15.38	(6) 15.38	(4) 10.26	(39) 100
Bilgisayarla Tarama Yapma	(31) 79.49	(1) 2.56	(2) 5.13	(2) 5.13	(1) 2.56	(2) 5.13	(39) 100
Yayın Kataloglarını İzleme	(10) 25.64	(9) 23.08	(2) 5.13	(7) 17.95	(5) 12.82	(6) 15.38	(39) 100
Current Contents'leri İzleme	(34) 87.18	(1) 2.56	(1) 2.56	(0) 0.00	(2) 5.13	(1) 2.56	(39) 100
Elektronik Ortamdan Yaralanma	(28) 71.79	(3) 7.69	(3) 7.69	(1) 2.56	(0) 0.00	(4) 10.26	(39) 100
Konumda Güncel Olmam Gerekmiyor	(32) 82.05	(4) 10.26	(3) 7.69	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(39) 100

Konularındaki uzmanlarla bilgilerini yenilemek amacıyla görüşen mühendislerin oranı %16.22, fen bilimcilerin oranı ise %14.59 dir. Bu amaçla uzmanlarla görüşenlerin oranı sosyal bilimciler arasında %23.18'e, insan bilimciler arasında %30.77'ye çıkmaktadır. Bu seçenek sınılandığında gruplar arasındaki fark yine anlamlı bulunmamıştır.

Gruplar arasında mesleki toplantıların güncel bilgi edinmek amacıyla izlenmesi açısından da önemli farklılıklar yoktur. Mühendisler %35.13 oranı ile toplantıları en fazla izleyen grubu oluştururken, fen bilimcilerin %22.92'si ilk iki tercihinde bu seçeneğe yer vermiştir.

Basılı indeks ve abstraktların güncel bilgi sağlamak amacıyla düzenli olarak taranması tüm araştırmacılar için önemli olmasına rağmen, bu seçeneğin tercih edilme oranları arasında fark vardır. Fen bilimciler %66.66 oran ile indeks ve abstraktlardan güncel bilgiye en fazla erişen grubu oluştururken, mühendisler %51.35 oranıyla onları ikinci sırada izlemektedirler. Sosyal bilimciler arasında bu oran %43.48'e, insan bilimlerinde ise %28.20'ye düşmektedir. Gruplar arasındaki fark, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre anlamlıdır.

Güncel bilgiyi en fazla bilgisayarla tarama yaparak sağlayan grup ise yine fen bilimcilerdir. İlk iki tercihe göre fen bilimcilerin %31.25'i öncelikle bu yola başvurmuştur. Mühendislerin %22.98'i, sosyal bilimcilerin %20.29'u bilgisayarla tarama yaparken, insan bilimciler arasında bu oran %7.69 dur. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testine göre, gruplar arasında, bilgisayarla tarama yaptırmaya açısından görülen fark önemlidir.

Konularında güncel kalabilmek amacıyla yayın kataloglarını en fazla izleyenler %36.68 oranıyla sosyal bilimcilerdir. Bunu insan ve fen bilimciler izlemektedir. Mühendisler %22.97 oranıyla en az yayın katalogu izleyen

**Tablo 47: KONULARINDA GÜNCEL KALABİLMEK İÇİN
BİLİM ADAMLARININ BİLİM DALLARINA GÖRE İZLEDİKLERİ YOLLAR**

	Mühendisler		Fen Bilimciler		Sosyal Bilimciler		İnsan Bilimciler	
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %
	1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %	
Meslektaşlarla Görüşme	(5) 6.76	(9) 12.16	(3) 6.25	(6) 12.50	(10) 14.49	(10) 14.49	(5) 12.82	(6) 15.38
	(14) 18.92		(9) 18.75		(20) 28.98		(11) 28.20	
Konunun Uzmanlarıyla Görüşme	(7) 9.46	(5) 6.76	(2) 4.17	(5) 10.42	(7) 10.14	(9) 13.04	(3) 7.69	(9) 23.08
	(12) 16.22		(7) 14.59		(16) 23.18		(12) 30.77	
Toplantıları İzleme	(16) 21.62	(10) 13.51	(5) 10.42	(6) 12.50	(5) 7.25	(12) 17.39	(7) 17.95	(6) 15.38
	(26) 35.13		(11) 22.92		(17) 24.64		(13) 33.33	
Basılı İndeks/Abstraktları Düzenli Tarama	(25) 33.78	(13) 17.57	(25) 52.08	(7) 14.58	(25) 36.23	(5) 7.25	(6) 15.38	(5) 12.82
	(38) 51.35		(32) 66.66		(30) 43.48		(11) 28.20	
Bilgisayarla Tarama Yapma	(5) 6.76	(12) 16.22	(9) 18.75	(6) 12.50	(6) 8.70	(8) 11.59	(1) 2.56	(2) 5.13
	(17) 22.98		(15) 31.25		(14) 20.29		(3) 7.69	
Yayın Kataloglarını İzleme	(3) 4.05	(14) 18.92	(1) 2.08	(9) 18.75	(8) 11.59	(18) 26.09	(9) 23.08	(2) 5.13
	(17) 22.97		(10) 20.83		(26) 36.68		(11) 28.21	
Current Contents'leri İzleme	(2) 2.70	(5) 6.76	(1) 2.08	(3) 6.25	(1) 1.45	(4) 5.80	(1) 2.56	(1) 2.56
	(7) 9.46		(4) 8.33		(5) 7.25		(2) 5.12	
Elektronik Ortamdan Yararlanma	(11) 14.86	(6) 8.11	(2) 4.17	(6) 12.50	(4) 5.80	(1) 1.45	(3) 7.69	(3) 7.69
	(17) 22.97		(8) 16.67		(5) 7.25		(6) 15.38	

grubu oluşturmaktadırlar. Yapılan Khi Kare Testi ile yayın kataloğu izlenmesinde gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Current Contents' ler güncel bilgi sağlamada en önemli kaynaklardan olmalarına rağmen, bilim adamları tarafından düşük oranlarda kullanılmaktadırlar. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi ile gruplar arasında **Current Contents'** lerin kullanımıyla ilgili önemli bir fark olmadığı saptanmıştır.

Elektronik ortamdan en fazla bilgi sağlayan grup mühendislerdir. Mühendislerin %22.97' si bu amaçla elektronik ortamı kullanmaktadırlar. Bu oran sosyal bilimciler arasında %7.25'e düşmektedir. Yapılan Khi Kare Testi ile gruplar arasında elektronik ortamdan güncel bilgi sağlamada görülen farkın önemli olduğu saptanmıştır.

Mühendislerin ve fen bilimcilerin tamamı konularında güncel kalmaları gerektiğine inanırken, sosyal bilimcilerin %11.59'u, insan bilimcilerin %17.95'i konularında güncel olmaları gerektiğine inanmamaktadırlar. Bu açıdan gruplar arasındaki farkın önemli olduğu %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testiyle de saptanmıştır.

IV.11. BİLGİ ARAMADA YABANCI DİL ENGELİ VE BİLİM ADAMLARININ YAYIN DİLİ İLE İLGİLİ TERCİHLERİ

Bilgi ararken, yayının dili önemli bir engel oluşturabilmektedir. Bir kısım bilim adamı için yabancı dillerde yazılmış yayınların kullanımı sorun olmazken, bir kısmı için yayının Türkçe yazılmış veya Türkçe' ye çevrilmiş olması kullanımı için ön koşul olabilmektedir. Bu özelliklerin aynı meslek gruplarında benzerlik gösterip göstermediğini, çalışmaya katılan araştırmacıların yayın seçiminde dilin ne denli engel oluşturduğunu ölçmek

ve varsa gruplar arasındaki davranış farklarını saptamak amacıyla araştırmacılara bilgi aramalarında yayının dili hakkında sorular yöneltilmiştir. Sorulardan bir tanesi doğrudan yabancı dil engelini ölçme amacıyla. Araştırmacıların bu soruda yer alan, “bilgi aramada yabancı dil engeldir” veya “engel değildir” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir. Tablo 48 yabancı dil engelini gruplara göre dağılımını sayı ve yüzde olarak göstermektedir.

Bu sonuçlara göre yabancı dil en fazla sosyal bilimciler için, en az mühendisler için bilgiye ulaşmada engel oluşturmaktadır. Sosyal bilimcilerin %28.98'i (20), mühendislerin ise %8.11'i (6) yabancı dili bilgi aramada engel olarak kabul etmektedir. Yabancı dilin engel olmadığını ifade eden mühendislerin oranı ise %91.89 (68) dur. Bunu %89.58 (43) ile fen bilimciler izlemektedir. İnsan bilimcilerin %71.79'u (28) için yabancı dil engel oluşturmazken bu oran sosyal bilimcilerde %71.01 (49) dur. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir.

Bu bulgular araştırmamıza katılan bilim adamlarının büyük çoğunluğunun bildiği yabancı dilde bilgi aradığını göstermektedir. Mühendisler %87.84 (65) gibi yüksek bir oranla en fazla bildiği yabancı dilde yayınlanmış yayınları kullanan grubu oluşturmaktadırlar. Mühendisleri %79.17 (38) oranıyla fen bilimciler izlemektedir. Bildiği yabancı dildeki yayınları öncelikle araştıran bilim adamlarının oranı, sosyal bilimler alanında %59.42'ye (41) ve insan bilimleri alanında %43.59'a (17) düşmektedir. Bu durum orijinal yayın dilinin Türkçe olmasını tercih edenler arasında tam tersi bir sıralama göstermektedir. Yayının orijinal dilinin Türkçe olması insan bilimciler arasında en fazla dikkat edilen özellik olmaktadır. İnsan bilimcilerin %20.51'i (8), sosyal bilimcilerin %17.39'u (12) yayının orijinal dilinin Türkçe olmasını isterken, fen bilimcilerde bu oran %6.25'e (3) ve mühendislerde %2.70'e (2) düşmektedir.

Tablo 48: BİLGİ ARAMADA YABANCI DİL ENGELİ

	Engeldir	Engel Değildir	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Mühendisler	(6) 8.11	(68) 91.89	(74) 100
Fen Bilimciler	(5) 10.42	(43) 89.58	(48) 100
Sosyal Bilimciler	(20) 28.98	(49) 71.01	(69) 100
İnsan Bilimciler	(11) 28.20	(28) 71.79	(39) 100

Yayının Türkçe'ye çevrilmiş olması yine en çok insan bilimciler için önemli olmaktadır. İnsan bilimcilerin %10.26'sı (4) yayının Türkçe'ye çevrilmiş olmasını tercih etmektedirler. Sosyal ve fen bilimciler giderek azalan oranlarla bu grubu izlerken, mühendisler arasında Türkçe'ye çevrilmiş yayın arayan araştırmacının olmadığı saptanmıştır.

Yayın dilinin tercihlerini etkilemediğini ifade edenlerin büyük çoğunluğu %25.64 (10) oranıyla insan bilimleri alanında çalışan öğretim elemanlarıdır. Sosyal bilimcilerin %15.94'ünün (11), fen bilimcilerin %10.41'inin (5) ve mühendislerin %9.46'sının (7) yayın dilinin tercihlerini etkilemediği anlaşılmaktadır. Bilim adamlarının yayın dili ile ilgili tercihleri Tablo 49'da yer almaktadır.

Bilgi aramada yayın dilinin tercihi, gruplar arasında farklılık göstermektedir. Bu fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testiyle önemli bulunmuştur.

IV. 12. BİLİM ADAMLARININ KONFERANS / SEMİNER VE MESLEKİ TOPLANTILARA KATILIM NEDENLERİ VE KATILIM SIKLIKLARI

Resmi olmayan kanallarla bilgi sağlama, bilim adamları tarafından benimsenen bir bilgi arama davranışıdır. Pek çok bilim adamı bu amaçla konferansları, seminerleri ve mesleki toplantıları izlemektedir. Bu toplantılara katılım her bilim dalında aynı oranda olmadığı gibi, katılım amaçları da farklı olabilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, bilim adamlarının konularıyla ilgili toplantılara katılım sıklıklarının ve nedenlerinin saptanmasına, varsa gruplar arasındaki farklılıkların ortaya konmasına çalışılmıştır.

Tablo 49: YAYIN DİLİ İLE İLGİLİ TERCİHLER

	Orijinal Dilinin Türkçe Olması	Bildiğim Yabancı Dilde Yazılı Olması	Türkçeye Çevrilmiş Olması	Yayın Dili Tercihimi Etkilemez	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Mühendisler	(2) 2.70	(65) 87.84	(0) 0.00	(7) 9.46	(74) 100
Fen Bilimciler	(3) 6.25	(38) 79.17	(2) 4.17	(5) 10.41	(48) 100
Sosyal Bilimciler	(12) 17.39	(41) 59.42	(5) 7.25	(11) 15.94	(69) 100
İnsan Bilimciler	(8) 20.51	(17) 43.59	(4) 10.26	(10) 25.64	(39) 100

Tablo 50 farklı gruptaki bilim adamlarının konferans, seminer ve mesleki toplantılara katılım sıklıkları ile ilgili bu bulguları yansıtmaktadır. Bu bulgulara göre, tüm bilim dallarında mesleki toplantı, seminer ve konferansların hepsine katılanların oranı düşük düzeydedir. Mühendislerin %6.75'i (5) ilgili toplantıların hepsine katılanlar içinde en büyük oranı oluştururken, sosyal bilimciler %2.90 (2) oranıyla bu seçeneği en az düzeyde işaretleyen grubu oluşturmaktadırlar.

Dört grubun hepsinde, araştırmacıların büyük çoğunluğunun olanaklarının el verdiği ölçüde konferans, seminer ve mesleki toplantılara katıldıkları saptanmıştır. Mühendislerin %77.03'ü (57), fen bilimcilerin %75.00'i (36), sosyal bilimcilerin %73.91'i (51) ve insan bilimcilerin %82.05'i (32) zaman, para ve çalışma ortamına bağlı olarak, olanakları elverdiğince mesleki etkinliklere katılmaktadırlar.

Bu tür etkinliklere ara sıra katılanların oranı %23.18 (16) ile sosyal bilimcilerde en yüksek, %7.69 (3) oranıyla insan bilimcilerde en düşük düzeydedir.

Konferans, seminer ve mesleki toplantılara hiç katılmayanlar %5.12 (2) oranıyla insan bilimcilerdir. Mühendislik, fen ve sosyal bilimler alanında toplantılara katılmadığını belirten araştırmacı yoktur. Bu tür etkinliklere katılım sıklığı açısından gruplar arasındaki farkın önemli olmadığı %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi ile saptanmıştır.

Araştırmacıların konferans, seminer ve mesleki toplantılara katılım nedenlerini saptamak için kendilerine sunulan seçenekler içinden en çok uyguladıkları davranışları öncelik sırasına göre birden üçe kadar işaretlemeleri istenmiştir. Sonuçlar bilim dallarına göre ilk iki tercihi yansıtacak şekilde Tablo 51' de yer almaktadır.

Tablo 50: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLİM ADAMLARININ KONGRESAN/ SEMİNER VE MESLEKİ TOPLANTILARA KATILMA SIKLIĞI

	Hepsine Katılım (sayı) %	Olanaklar Elverdiğince Katılım (sayı) %	Ara-sıra Katılım (sayı) %	Hiç Katılmam (sayı) %	Toplam (sayı) %
Mühendisler	(5) 6.75	(57) 77.03	(12) 16.22	(0) 0.00	(74) 100
Fen Bilimciler	(3) 6.25	(36) 75.00	(9) 18.75	(0) 0.00	(48) 100
Sosyal Bilimciler	(2) 2.90	(51) 73.91	(16) 23.18	(0) 0.00	(69) 100
İnsan Bilimciler	(2) 5.13	(32) 82.05	(3) 7.69	(2) 5.12	(39) 100

Bu bulgular ışığında resmi olmayan etkinliklere katılım nedenlerinin gruplara göre dağılımını ele alacak olursak, mühendislerin %31.08 (23) oranla bu etkinliklere meslektaşlarıyla görüşmek amacıyla en yüksek oranda katılan grubu oluşturduklarını görebiliriz. Fen bilimlerinde bu oran %25.00'e (12), insan bilimlerinde %20.51'e (8) ve sosyal bilimlerde %20.29'a (14) düşmektedir. Meslektaşlarla görüşmek amacıyla toplantılara katılımın gruplara göre dağılımı Khi Kare Testine göre önemli bir fark göstermemektedir.

Hangi gruptan olursa olsun bilim adamlarının büyük çoğunluğunun konferans, seminer ve mesleki toplantılara katılım amaçlarının, alanlarındaki uzmanlarla görüşebilmek, konuşma ve tartışmalardan yararlanmak olduğu anlaşılmaktadır. Alanındaki uzmanlarla görüşmek amacıyla bu toplantılara katılan fen bilimcilerin oranı %68.75 (33), mühendislerin %67.57 (50), sosyal bilimcilerin %66.67 (46) ve insan bilimcilerin %61.54 (24) dür. Konuşma ve tartışmalardan yararlanmak amacıyla bu etkinliklere en fazla katılanlar %82.05 (32) oranla insan bilimcilerdir. Sosyal bilimcilerin %73.91'inin (51), mühendislerin %71.62'sinin (53) ve fen bilimcilerin %66.67'sinin aynı amaçlarla bu toplantılara katıldıkları saptanmıştır. Gerek alanlarındaki uzmanlarla görüşebilmek, gerekse konuşma ve tartışmalardan yararlanmak amacıyla olsun, gruplar arasında bu amaçlarla konferans, seminer ve toplantılara katılımında önemli bir fark olmadığı %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi ile kanıtlanmıştır.

Bildirileri basılı olarak elde etmek amacı ile toplantılara katılanlar içinde %20.29 (14) oranıyla sosyal bilimciler ön sıradadır. İnsan bilimciler %20.08 (8) oranıyla sosyal bilimcileri izlerken, fen ve mühendislik alanlarında bildirileri basılı olarak elde etmek amacıyla toplantılara katılanların oranının düşük olduğu saptanmıştır. Ancak bildiri sunarak yayın yapmak amacıyla mesleki toplantılara katılanlar içinde fen bilimciler %31.25 (15) oranla bu konuya ilk iki sırada en çok önem veren grubu

oluşturmaktadırlar. Fen bilimcileri %18.84 (13) ile sosyal bilimciler, %17.56 (13) ile mühendisler ve %15.38 (6) oranıyla insan bilimciler izlemektedir. %5 güven sınırında gerçekleştirilen Khi Kare Testi, bildirimleri basılı olarak elde etmek ve bildiri sunmak amacıyla mesleki toplantılara katılanlar arasında gruplara göre önemli bir fark olmadığını ortaya koymaktadır.

IV. 13. BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞILAN ENGELLER

Bilim adamlarının, bağlı oldukları meslek, çalışma ortamı, kişilik özellikleri ve buna benzer pek çok iç ve dış etkene bağlı olarak bilgi aramada engellerle karşılaştıkları bilinmektedir. Hacettepe Üniversitesi, Beytepe kampüsünde görevli araştırmacılarla gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada, bir ölçüde çalışma ortamıyla ilgili çevresel etkenlerin tüm bilim dalları için aynı olması sağlanmışsa da, gruplar arasında bilgiye erişimde engellerin algılanışının farklı olabileceği, bunun da mesleki özelliklerden kaynaklanacağı düşünülmüştür. Bu düşünceyle araştırmacılara bilgiye erişimde karşılaştıkları engeller sorulmuş ve kendilerine sunulan on seçenekten beşini önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Bulgular önce meslek gruplarına göre ilk beş tercihleri dikkate alınarak değerlendirilmiş, daha sonra gruplar arası benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek için ilk iki tercihler dikkate alınarak karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

IV. 13. 1. MÜHENDİSLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

Tablo 52 mühendislerin bilgi aramada karşılaştıkları engelleri ilk beş seçeneklerine göre yansıtmaktadır.

İlk beş tercih dikkate alındığında, aradıkları bilgilerin kütüphanede olmayışı mühendislerin bilgi aramada karşılaştıkları en büyük engeldir.

Mühendislerin %68.92'si (51) kütüphanenin yetersizliğini bilgi aramada ortaya çıkan engeller içinde ilk sırada önemli bulmaktadır. İkinci sırada konuyla ilgili var olan bilgiden haberdar olmakta zorluk çektiklerini ifade eden mühendislerin indeks, abstrakt gibi gönderici tip kaynakları kullanmada güçlükleri olduğu anlaşılmaktadır. Mühendislerin %55.41'inin (41) bilgi aramada yeterli para olmayışını, %44.59'unun (33) ise bilgi aramak için yeterli zaman olmayışını ilk beş seçenek arasında önemli buldukları anlaşılmaktadır. Konusundaki uzmanlarla görüşme zorluğunu, bilgi aramada engel olarak görenler, bu seçeneği daha çok ikinci ve üçüncü tercihlerinde işaretlemişlerdir. Sonuçlardan mühendislerin yabancı dili, bilgiye erişimde engel olarak görmedikleri anlaşılmaktadır.

IV. 13.2. FEN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

Fen bilimciler de, mühendisler gibi bilgi aramada en büyük sorun olarak kütüphanenin yeterli olmayışını görmekte-dirler. Fen bilimcilerin %62.50'si (30) ilk sırada, aranan bilginin kütüphanede bulunmamasını, bilgiye erişimde en önemli engel olarak ifade etmektedirler. Fen bilimcilerin %22.92'si (11) ilk sırada olmak üzere konuyla ilgili var olan bilgiden haberdar olmakla zorlandıklarını, indeks ve abstrakt kullanımında yetersizliklerinin olduğunu belirtmişlerdir. Konunun uzmanlarıyla görüşme zorluğu, bilgi aramada fen bilimciler için üçüncü önemli engeli oluşturmaktadır. Dördüncü sırada yer alan engel ise konuyla ilgili toplantı ve konferansların yetersizliğidir. Fen bilimler alanında çalışan araştırmacıların %50'si (24) bilgi aramak için yeterli zaman ve para olmayışını ilk beş engel arasında eşit oranda önemli bulmaktadırlar.

Tablo 52: MÜHENDİSLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Konuyla İlgili Var Olan Bilgiden Haberdar Olma Zorluğu	(32) 43.24	(11) 14.86	(15) 20.25	(7) 9.46	(6) 8.11	(3) 4.05	(74) 100
Aranan Bilginin Kütüphanede Olmaması	(10) 13.51	(51) 68.92	(8) 10.81	(2) 2.70	(0) 0.00	(3) 4.05	(74) 100
Yabancı Dil Engeli	(68) 91.89	(1) 1.35	(0) 0.00	(1) 1.35	(2) 2.70	(2) 2.70	(74) 100
Konunun Uzmanlarıyla Görüşme Zorluğu	(40) 54.05	(0) 0.00	(14) 18.92	(9) 12.16	(4) 5.41	(7) 9.46	(74) 100
Konuyla İlgili Toplantı/ Konferansların Yetersizliği	(44) 59.46	(0) 0.00	(3) 4.05	(7) 9.46	(10) 13.51	(10) 13.51	(74) 100
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Zaman Olmaması	(41) 55.41	(1) 1.35	(5) 6.76	(7) 9.46	(11) 14.86	(9) 12.16	(74) 100
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Para Olmaması	(33) 44.59	(4) 5.41	(9) 12.16	(11) 14.86	(10) 13.51	(7) 9.46	(74) 100
Elektronik Ortamdan Yaralanmak İçin Gerekli Bilgi ve Beceri Yetersizliği	(51) 68.92	(2) 2.70	(7) 9.46	(9) 12.16	(3) 4.05	(2) 2.70	(74) 100
Bilgiye Erişmede Güçlük Duymuyorum	(68) 91.89	(4) 5.41	(0) 0.00	(0) 0.00	(1) 1.35	(1) 1.35	(74) 100

Elektronik ortam kullanmak için yeterli bilgi ve becerileri olmayışını bilgiye erişimde engel olarak algılayanlar bunu daha çok ikinci ve üçüncü sırada vurgulamaktadırlar. Fen bilimcileri arasında yabancı dilin bilgiye erişimde engel olarak görülmesi en düşük düzeydedir. Fen bilimcilerin bilgi aramada karşılaştıkları engeller Tablo 53' de yer almaktadır.

IV. 13.3.SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARSILAŞTIKLARI ENGELLER

Sosyal bilimcilerin %55.07' si (38) aranan bilginin kütüphanede olmayışını bilgiye erişim açısından ilk sırada en önemli engel olarak görmektedir. Tablo 54' den anlaşılacağı gibi sosyal bilim alanında çalışanlar indeks, abstrakt gibi gönderici kaynakların kullanımında zorlanmakta, bu nedenle konuyla ilgili var olan bilgiden haberdar olma zorluğunu ikinci önemli engel olarak görmektedirler. Bu alanda konunun uzmanları ile görüşme zorluğu üçüncü derecede önemli bilgi arama engelidir. Elektronik ortam kullanımı için gerekli bilgi ve becerinin olmayışı sosyal bilimciler için bilgiye erişimde önemli bir diğer engeldir. Bilgi aramak için yeterli para ve zaman olmadığını ifade eden sosyal bilimciler bu engelleri daha çok üçüncü ve dördüncü tercih sıralarında belirtmektedirler. Bilgi aramada yabancı dili engel olarak görenler %20.29 (14) oranındadır. Bunlardan %2.90'ı (2) bu engeli ilk sırada önemli bulmaktadır.

IV. 13.4.İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARSILAŞTIKLARI ENGELLER

İnsan bilimciler de diğer bilim dallarında çalışan araştırmacılar gibi, bilgi aramada en büyük engel olarak kütüphanenin yetersizliğini

Tablo 53: FEN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Konuyla İlgili Var Olan Bilgiden Haberdar Olma Zorluğu	(16) 33.33	(11) 22.92	(7) 14.58	(7) 14.58	(2) 4.17	(5) 10.42	(48) 100
Aranan Bilginin Kütüphanede Olmaması	(9) 18.75	(30) 62.50	(5) 10.42	(1) 2.08	(1) 2.08	(2) 4.17	(48) 100
Yabancı Dil Engeli	(37) 77.08	(0) 0.00	(0) 0.00	(5) 10.42	(2) 4.17	(4) 8.33	(48) 100
Konunun Uzmanlarıyla Görüşme Zorluğu	(19) 39.58	(2) 4.17	(12) 25.00	(3) 6.25	(8) 16.67	(4) 8.33	(48) 100
Konuyla İlgili Toplantı/ Konferansların Yetersizliği	(23) 47.92	(1) 2.08	(5) 10.42	(7) 14.58	(4) 8.33	(8) 16.67	(48) 100
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Zaman Olmaması	(24) 50.00	(1) 2.08	(4) 8.33	(7) 14.58	(9) 18.75	(3) 6.25	(48) 100
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Para Olmaması	(24) 50.00	(1) 2.08	(3) 6.25	(7) 14.58	(8) 16.67	(5) 10.42	(48) 100
Elektronik Ortamdan Yaralanmak İçin Gerekli Bilgi ve Beceri Yetersizliği	(26) 54.17	(0) 0.00	(8) 16.67	(6) 12.50	(4) 8.33	(4) 8.33	(48) 100
Bilgiye Erişmede Güçlük Duyuyorum	(46) 95.83	(2) 4.17	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(48) 100

vurgulamaktadırlar. Aranılan bilginin kütüphanede olmayışını engel olarak görenlerin oranı %56.41' (22) dir. İkinci sırada konuyla ilgili var olan bilgidен haberdar olma zorluğu gelmektedir. İnsan bilimcilerin üçüncü sırada önemli buldukları engeller bilgi aramak için yeterli para ve zaman olmayışdır. Konuyla ilgili toplantıların yetersizliğini engel olarak gören insan bilimcilerin oranı %51.28' (20) dir. Ancak bu engel daha çok ikinci ve üçüncü tercihlerde vurgulanmaktadır. İnsan bilimcilerin %43.59'u (17) elektronik ortam kullanmada zorluk çekerken, bu engel daha çok beşinci sırada önemli bulunmaktadır.

İnsan bilimciler arasında yabancı dilin engel olarak algılanması alt sıralarda yer almaktadır. Bilgiye erişme güçlüğü duymadığını ilk sırada belirtenlerin oranı %10.26 (4) dır. İnsan bilimcilerin bilgi aramada engel olarak algıladıkları unsurlar Tablo 55' de sayı ve yüzde olarak yer almaktadır.

IV. 13.5.BİLİM DALLARINA GÖRE BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞILAN ENGELLER

Tablo 56' da bilgi aramada karşılaşılan engellerin bilim dallarına göre dağılımı, araştırmacıların ilk iki sıradaki tercihleri dikkate alınarak sayı ve yüzde olarak belirtilmiştir.

Bulgulardan da anlaşılacağı gibi, tüm gruplar için aranılan bilginin kütüphanede olmayışı en önemli engeli oluşturmaktadır. Bunu konuyla ilgili bilgidен haberdar olma zorluğu, yani gönderici tip kaynakların kullanımında karşılaşılan sorunlar izlemektedir. %5 güven sınırında yapılan Khi kare Testi her iki nedenle de gruplar arasındaki farkın önemli olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 54: SOSYAL BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Konuyla İlgili Var Olan Bilgiden Haberdar Olma Zorluğu	(30) 43.48	(12) 17.39	(11) 15.94	(7) 10.14	(5) 7.25	(4) 5.80	(69) 100
Aranan Bilginin Kütüphanede Olmaması	(11) 15.94	(38) 55.07	(14) 20.29	(4) 5.80	(1) 1.45	(1) 1.45	(69) 100
Yabancı Dil Engeli	(55) 79.71	(2) 2.90	(1) 1.45	(4) 5.80	(4) 5.80	(3) 4.33	(69) 100
Konunun Uzmanlarıyla Görüşme Zorluğu	(35) 50.72	(3) 4.35	(6) 8.70	(12) 17.39	(6) 8.70	(7) 10.14	(69) 100
Konuyla İlgili Toplantı/ Konferansların Yetersizliği	(42) 60.87	(2) 2.90	(7) 10.14	(5) 7.25	(7) 10.14	(6) 8.70	(69) 100
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Zaman Olmaması	(42) 60.87	(2) 2.90	(10) 14.49	(6) 8.70	(5) 7.25	(4) 5.80	(69) 100
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Para Olmaması	(39) 56.52	(4) 5.80	(5) 7.25	(9) 13.04	(8) 11.59	(4) 5.80	(69) 100
Elektronik Ortamdan Yaralanmak İçin Gerekli Bilgi ve Beceri Yetersizliği	(40) 57.97	(2) 2.90	(5) 7.25	(7) 10.14	(8) 11.59	(7) 10.14	(69) 100
Bilgiye Erişmede Güçlük Duyuyorum	(62) 89.86	(4) 5.80	(1) 1.45	(0) 0.00	(0) 0.00	(2) 2.90	(69) 100

Tablo 55: İNSAN BİLİMCİLERİN BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

	Tercih Etmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	Toplam
	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %	(sayı) %
Konuyla İlgili Var Olan Bilgiden Haberdar Olma Zorluğu	(22) 56.41	(5) 12.82	(5) 12.82	(1) 2.56	(4) 10.26	(2) 5.13	(39) 100
Aranan Bilginin Kütüphanede Olmaması	(8) 20.51	(22) 56.41	(5) 12.82	(2) 5.13	(0) 0.00	(2) 5.13	(39) 100
Yabancı Dil Engeli	(31) 79.49	(1) 2.56	(1) 2.56	(3) 7.69	(3) 7.69	(0) 0.00	(39) 100
Konunun Uzmanlarıyla Görüşme Zorluğu	(24) 61.54	(1) 2.56	(7) 17.95	(2) 5.13	(3) 7.69	(2) 5.13	(39) 100
Konuyla İlgili Toplantı/ Konferansların Yetersizliği	(19) 48.72	(1) 2.56	(6) 15.38	(5) 12.82	(5) 12.82	(3) 7.69	(39) 100
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Zaman Olmaması	(19) 48.72	(2) 5.13	(2) 5.13	(13) 33.33	(3) 7.69	(0) 0.00	(39) 100
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Para Olmaması	(18) 46.15	(2) 5.13	(5) 12.82	(4) 10.26	(7) 17.95	(3) 7.69	(39) 100
Elektronik Ortamdan Yaralanmak İçin Gerekli Bilgi ve Beceri Yetersizliği	(22) 56.41	(1) 2.56	(1) 2.56	(3) 7.69	(2) 5.13	(10) 25.64	(39) 100
Bilgiye Erişmede Güçlük Duymuyorum	(33) 84.62	(4) 10.26	(1) 2.56	(1) 2.56	(0) 0.00	(0) 0.00	(39) 100

Konunun uzmanlarıyla görüşme zorluğunu ilk iki tercihlerine göre en fazla sorun olarak görenler %29.17 ile fen bilimcilerdir. Bunu en az önemli bulan grup ise %13.05 oranıyla sosyal bilimcilerdir. Konuyla ilgili toplantıların yetersizliğini bilgiye erişimde en az engel olarak niteleyenler %4.05 oranla mühendisler olurken, toplantıların yetersizliği %17.95 oranıyla en fazla insan bilimciler tarafından önemli bulunmaktadır. Khi Kare Testi gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermiştir.

Bilgi aramak için yeterli zaman olmayışını ilk iki sırada önemli engel olarak gören sosyal bilimcilerin oranı %17.39 dur. Bu sorunu %8.11 oranıyla en düşük düzeyde algılayanlar ise mühendislerdir. Gruplar arasındaki fark %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi ile anlamlı bulunmuştur.

Bilgi aramak ve/veya sağlamak için yeterli para olmayışını önemli bulan mühendislerle, insan bilimcilerin oranı birbirine çok yakındır (17.57 ve 17.95). Bu oran fen bilimcileri arasında %8.33'e düşmektedir. Ancak %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi gruplar arasındaki farkın önemsiz olduğunu göstermektedir.

Elektronik ortamdan yararlanmak için yeterli bilgi ve becerinin olmayışını, bilgiye ulaşmada en fazla engel olarak görenler mühendisler ve fen bilimcilerdir. Mühendislerin %12.16'sı, fen bilimcilerin %16.67'si bu alanda bilgi ve beceri sahibi olmayı önemli bulurken, sosyal bilimcilerde bu oran %8.15'e, insan bilimlerinde %5.12'ye düşmektedir. Gruplar arası fark, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testiyle önemli bulunmuştur.

Yabancı dilin tüm gruplar tarafından bilgi aramada en az düzeyde engel olarak kabul edildiği, bilim dallarının yabancı dille ilgili büyük sorunları olmadığı bulgulardan anlaşılmaktadır. Gruplar arasında, bu açıdan önemli bir fark yoktur.

Tablo 56: BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞILAN ENGELLER

	Mühendisler		Fen Bilimciler		Sosyal Bilimciler		İnsan Bilimciler	
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %
	1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %		1+2 (sayı) %	
Konuyla İlgili Var Olan Bilgiden Haberdar Olma Zorluğu	(11) 14.86	(15) 20.27	(11) 22.92	(7) 14.58	(12) 17.39	(11) 15.94	(5) 12.82	(5) 12.82
	(16) 35.13		(18) 37.5		(23) 33.33		(10) 25.64	
Aranan Bilginin Kütüphanede Olmayışı	(51) 68.92	(8) 10.81	(30) 62.50	(5) 10.42	(38) 55.07	(14) 20.29	(22) 56.41	(5) 12.82
	(59) 79.73		(35) 72.92		(52) 75.36		(27) 69.23	
Yabancı Dil Engeli	(1) 1.35	(0) 0.00	(0) 0.00	(0) 0.00	(2) 2.90	(1) 1.45	(1) 2.56	(1) 2.56
	(1) 1.35		(0) 0.00		(3) 4.35		(2) 5.12	
Konunun Uzmanlarıyla Görüşme Zorluğu	(0) 0.00	(14) 18.92	(2) 4.17	(12) 25.00	(3) 4.35	(6) 8.70	(1) 2.56	(7) 17.95
	(14) 18.92		(14) 29.17		(9) 13.05		(8) 20.51	
Konuyla İlgili Toplantı/ Konferansların Yetersizliği	(0) 0.00	(3) 4.05	(1) 2.08	(5) 10.42	(2) 2.90	(7) 10.14	(1) 2.56	(6) 15.38
	(3) 4.05		(6) 12.50		(9) 13.04		(7) 17.94	
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Zaman Olmayışı	(1) 1.35	(5) 6.76	(1) 2.08	(4) 8.33	(2) 2.90	(10) 14.49	(2) 5.13	(2) 5.13
	(6) 8.11		(5) 10.41		(12) 17.39		(4) 10.26	
Bilgi Aramak/Sağlamak İçin Yeterli Para Olmayışı	(4) 5.41	(9) 12.16	(1) 2.08	(3) 6.25	(4) 5.80	(5) 7.25	(2) 5.13	(5) 12.82
	(13) 17.57		(4) 8.33		(9) 13.05		(7) 17.95	
Elektronik Ortamdan Yaralanmak İçin Gerekli Bilgi ve Beceri Yetersizliği	(2) 2.70	(7) 9.46	(0) 0.00	(8) 16.67	(2) 2.90	(5) 7.25	(1) 2.56	(1) 2.56
	(9) 12.16		(8) 16.67		(7) 8.15		(2) 5.12	
Bilgiye Erişmede Güçlük Duyuyorum	(4) 5.41	(0) 0.00	(2) 4.17	(0) 0.00	(4) 5.80	(1) 1.45	(4) 10.26	(1) 2.56
	(4) 5.41		(2) 4.17		(5) 7.25		(5) 12.82	

IV. 14. BİLİM DALLARINA GÖRE İNTERNET KULLANIMI

Son yıllarda giderek önemli bir bilgi erişim kanalı haline dönüşen İnternet, bilim adamları için hem resmi, hem de resmi olmayan iletişim açısından yaşamsal değerdedir. Çalışmamıza katılan bilim adamlarına, İnternet kullanım sıklıklarını ve İnternet'i kullanım nedenlerini saptamak amacıyla sorular yöneltilmiştir. Tablo 57'de, bilim dallarına göre araştırmacıların İnternet kullanım sıklıkları görülmektedir. Bu bulgulara göre İnternet'ten en çok yararlanan grup mühendislerdir. Mühendislerin %39.18'i (29) İnternet'i her gün, %31.08'i (23) haftada bir kaç kez kullanmaktadır. Mühendisler arasında İnternet'i hiç kullanmayanların oranı %9.46 (7) dir. İnternet kullanımında ikinci sırayı fen bilimciler almaktadır. Fen bilimcilerin %18.75'i (9) her gün, %29.17'si (14) haftada bir kaç kez İnternet kullanmaktadır. Fen bilimciler arasında İnternet'i hiç kullanmayan araştırmacıların oranı %31.25 (15) dir.

Sosyal bilimcilerin büyük çoğunluğu İnternet'ten ayda ve/veya yılda bir kaç kez yararlanmaktadır. İnternet'i ayda bir kaç kez kullananların oranı %14.49 (10) yılda bir kaç kez kullananların oranı %13.04 (9) dur. Her gün kullananların oranı %10.14'e (7) düşerken, İnternet'i hiç kullanmayan sosyal bilimciler %53.62 (37) oranındadırlar.

Ancak İnternet kullanımında en isteksiz grubun insan bilimciler olduğu anlaşılmaktadır. İnsan bilimcilerin %64.10'u (25) İnternet'i hiç kullanmamaktadırlar. Haftada bir kaç kez kullananların oranı %20.51 (8), her gün kullanan ise bir kişidir (%2.56).

%5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi, gruplar arasında İnternet kullanımıyla ilgili farkın önemli olduğunu göstermektedir.

Tablo 57: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLİM ADAMLARININ İNTERNET KULLANIM ORANLARI

	Hergün (sayı) %	Haftada birkaç kez (sayı) %	Ayda birkaç kez (sayı) %	Yılda birkaç kez (sayı) %	Hiç kullanmıyorum (sayı) %	Toplam (sayı) %
Mühendisler	(29) 39.18	(23) 31.08	(13) 17.57	(2) 2.70	(7) 9.46	(74) 100
Fen Bilimciler	(9) 18.75	(14) 29.17	(7) 14.58	(3) 6.25	(15) 31.25	(48) 100
Sosyal Bilimciler	(7) 10.14	(6) 8.70	(10) 14.49	(9) 13.04	(37) 53.62	(69) 100
İnsan Bilimciler	(1) 2.56	(8) 20.51	(3) 7.69	(2) 5.13	(25) 64.10	(39) 100

İnternet kullandığını belirten araştırmacılara, İnternet kullanım amaçları sorulmuş ve verilen seçenekleri önem sırasına göre birden üçe kadar sıralamaları istenmiştir. Elde edilen bulgular 58. Tablo'da ilk iki tercihe ve gruplara göre sayı ve yüzde olarak sıralanmıştır.

Seçenekleri tek tek ele alarak, bilim dallarına göre karşılaştıracak olursak, kütüphane kataloglarına erişim amacıyla en fazla İnternet kullananların %31.08 (23) oranla mühendisler olduğunu görebiliriz. Bunu %26.08 (18) oranla sosyal bilimciler izlemektedir. Fen ve insan bilimcilerin kütüphane kataloglarına erişimde İnternet'ten yararlanma oranları birbirine eşittir. Gruplar arasındaki farkın önemli olduğu, %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testiyle ispatlanmıştır.

Güncel bilgiye erişmek amacıyla İnternet kullanan mühendisler %48.65 (86) oranıyla çoğunluğu oluşturmaktadır. Fen bilimcilerin %31.25'i (15) güncel bilgiye erişmek için İnternet' ten yararlanırken, sosyal bilimcilerde bu oran %17.39'a (12), insan bilimcilerde %20.51'e (8) düşmektedir. %5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi gruplar arası farkın önemli olduğunu göstermektedir.

Aynı konularda çalışan insanlarla bilgi alış-verişi yapmak amacıyla İnternet kullanan mühendislerin oranı %37.83 (28), fen bilimcilerin %33.34 (16) dır. Sosyal bilimcilerin %15.95'i (11) bilgi paylaşımı için İnternet'i kullanırken, insan bilimciler arasında bu oran %7.68 (4) olarak bulunmuştur. İnsan bilimcilerin İnternet'i en fazla elektronik posta amacıyla kullandıkları saptanmıştır. Bu araştırmacıların %23.08'i (9) haberleşme amacıyla İnternet' ten yararlanmaktadırlar. Sosyal bilimcilerin %28.99'u (20) , fen bilimcilerin %41.66'sı (20) ve mühendislerin %58.10'u (43) bu seçeneği ilk iki tercihlerinde işaretleyerek elektronik postanın bütün gruplar için İnternet' in kullanımında önceliği olduğunu kanıtlamışlardır.

Tablo 58: BİLİM DALLARINA GÖRE BİLİM ADAMLARININ İNTERNET KULLANIM AMAÇLARI

	Kütüphane Kataloglarına Erişmek			Güncel Bilgiye Erişmek			Aynı Konuda Çalışan İnsanlarla Bilgi Alışverişinde Bulunmak			Elektronik Postadan Yaralanmak		
	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %	1. tercih (sayı) %	2. tercih (sayı) %	1+2 (sayı) %
Mühendisler	(9) 12.16	(14) 18.92	(23) 31.08	(19) 25.68	(17) 22.97	(36) 48.65	(6) 8.10	(22) 29.73	(28) 37.83	(33) 44.59	(10) 13.51	(43) 58.10
Fen Bilimciler	(5) 10.42	(5) 10.42	(10) 20.85	(10) 20.89	(5) 10.42	(15) 31.25	(5) 10.42	(11) 22.92	(16) 33.34	(13) 27.08	(7) 14.58	(20) 41.66
Sosyal Bilimciler	(9) 13.04	(9) 13.04	(18) 26.08	(2) 2.90	(10) 14.49	(12) 17.39	(5) 7.25	(6) 8.70	(11) 15.95	(16) 23.19	(4) 5.80	(20) 28.99
İnsan Bilimciler	(5) 12.82	(3) 7.69	(8) 20.51	(1) 2.56	(7) 17.95	(8) 20.51	(1) 2.56	(2) 5.12	(4) 7.68	(7) 17.95	(2) 5.13	(9) 23.08

%5 güven sınırında yapılan Khi Kare Testi gerek bilgi paylaşımı, gerekse elektronik posta amacıyla Internet kullanımında gruplar arasındaki farkın önemli olduğunu kanıtlamaktadır.

V. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE YORUM

Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarıyla ilgili dünya literatüründe yer alan bulgular, bilim adamları ve bağlı buldukları meslek gruplarını incelediğimiz III. Bölümde; çalışmamız içinde topladığımız veriler sonucu ortaya koyduğumuz bulgular ise IV. Bölümde açıklanmıştı. Bu Bölüm'de ise; daha önce ortaya konulan bulgular değerlendirilerek yorumlanmasına çalışılacaktır. Bu bölümde yapılan değerlendirme ve yorumların, araştırmamızla ilgili sonuç ve önerilerin oluşturulmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

V. 1. BİLGİYE EN ÇOK GEREKSİNİM DUYULAN DÖNEMLER

Bilgiye en çok gereksinim duyulan dönemler, yeni bir alanda çalışmaya başlandığı; makale, kitap, bildiri hazırlandığı; ders ve tez hazırlandığı dönemlerdir. Gruplar arasında en çok bu dönemlerde bilgiye gereksinim duyulmasına rağmen, bu seçenekler her bilim dalı için aynı derecede öncelikli değildir.

Mühendisler ve fen bilimciler için yeni bir alanda çalışmaya başlandığı dönem en fazla bilgi gereksinimi duyulan dönem olurken, sosyal ve insan bilimciler için en fazla bilgi gereksinimi duyulan dönem makale, kitap, bildiri hazırlandığı dönem olmaktadır. Bu gereksinimlerin ortaya çıkışında mesleklerin özelliklerinin etkisi açıkça görülebilmektedir. Fen ve mühendislik alanlarında, var olan buluşlar üzerine kişisel yorum getirmek değil, yeni alanlarda, yeni buluşlar ortaya koymak önemli ve geçerlidir.

Sosyal ve insan bilimlerinde ise kişisel yorumlar ön plana çıkmakta, bir ürünü ortaya koymadan önce, var olan bilginin bütünüyle gözden geçirilmesi esas olmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak, mühendislerin güncel kalabilmek için sürekli bilgi gereksinimini en fazla duyan grup olmaları doğaldır. Teknik alandaki gelişmeler, her zaman sosyal ve insan bilimleri alanında görülen değişimlerden hızlı olmaktadır. Mühendislerin bu gelişmeleri günü gününe izlemeleri mesleklerinin gereğidir.

Ders hazırlarken en yoğun bilgi gereksiniminin insan bilimciler arasında duyulması, bu alanda tıpkı makale, kitap, bildiri hazırlanmasında olduğu gibi, ders notlarının oluşturulmasında da geriye dönük bilgi toplama ihtiyacının yoğun olarak hissedilmesinden kaynaklanmaktadır.

Birbirleriyle karşılaştırıldığında; insan bilimciler arasında en yoğun, mühendisler arasında ise en az hissedilmesine rağmen , tez hazırlarken duyulan bilgi gereksiniminin yoğunluğu gruplar arasında birbirine yakın oranlardadır. Bunun nedeni, her bilim dalında araştırma görevlisi statüsünde çalışan araştırmacıların varlığıyla açıklanabilir. Burada meslekten çok, içinde bulunulan statünün bilgi gereksinimi üzerindeki etkisi ön plana çıkmaktadır.

Proje hazırlarken bilgi gereksiniminin en çok mühendisler ve daha sonra fen bilimciler arasında hissedilmesi, yine bu alanların özellikleriyle ilgilidir. Fen ve Mühendislik Fakülteleri'nde proje alıp yürüten pek çok birim vardır. Sosyal ve insan bilimleri alanında bu konuda duyulan bilgi gereksiniminin en aza inmesi, bu alanlarda proje yürüten bölümlerin az olmasıyla ilgilidir.

Bulgular sonucu, tüm meslek gruplarının belirli dönemlerde ağırlıklı olmak üzere bilgi gereksinimi duydukları saptanmıştır. Bilgi gereksinimi duymadığını ifade eden araştırmacı sayısı önemsenmeyecek kadar azdır.

V. 2. BASILI BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI

Bilim adamlarının basılı bilgi kaynağı tercihlerine ilişkin bulgular, en fazla kitap; süreli yayın; tez; indeks/abstrakt; toplantı metni ve bildirilerin kullanılmakta olduğunu göstermektedir. Patent, gazete, rapor ve standartlar ise en az kullanılan basılı kaynakları oluşturmaktadır.

Bilim dallarına göre basılı kaynak seçimiyle ilgili bulgular değerlendirilirken, III. Bölüm'de dünya genelinde literatüre yansıyan bulgularla, araştırmamız sonucu elde ettiğimiz bulgular karşılaştırılmış ve arada büyük benzerlikler saptanmıştır.

Basılı bilgi kaynakları içinde kitap kullanımı en fazla insan bilimciler arasında yaygındır. Bunu sosyal bilimciler izlemektedir. İnsan bilimcilerin kitap kullanımına olan yoğun eğilimleri, kitapların sadece son baskılarını değil, her baskıyı ayrı değerlendirme istekleri ve gözden geçirme alışkanlıklarının olması bu sonucun doğal nedenleridir. Bu grubun indeks ve abstrakt kullanımına önem vermedikleri görülmektedir. Tarama yapmak yerine, konularındaki kaynakları, umulmadık yerde işe yarar bilgi bulma umuduyla sürekli olarak gözden geçirme alışkanlıkları da dikkate alındığında, bu iki sonucun birbiriyle anlamlı bir ilişki oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Kitap kullanımı fen ve mühendislik alanlarında, diğer gruplara göre daha azdır. Bunun tam tersi olarak süreli yayınlar, fen bilimciler ve mühendisler için en önemli basılı kaynaklardır. Fen ve mühendislik alanında güncel bilgiye duyulan gereksinim, bu iki alanda süreli yayın kullanımının yoğun olmasına neden olmaktadır.

Sosyal bilimler alanında kitapların öncelikli kullanımına rağmen; kitap ve süreli yayın tercihleri birbirine yakın orandadır. Sosyal bilim alanları içinde yer alan maliye, işletme ve iktisat bölümlerinin güncel bilgiye olan gereksinimleri ve bunun sonucu olarak süreli yayın kullanımlarının artması, sonucu etkilemektedir. Dünya literatüründe sosyal bilimcilerin basılı kaynak kullanımlarıyla ilgili bulgular, bu gruba mensup araştırmacıların kitapları süreli yayınlara oranla biraz daha fazla kullanmalarına rağmen, iki türün kullanım oranlarının birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Bu nedenle elde ettiğimiz bulguların genel bulgularla benzeştiğini söyleyebiliriz.

Basılı bilgi kaynağı olarak indeks ve abstraktları en yoğun kullananlar fen bilimcilerdir. Bu grubu mühendisler ve sosyal bilimciler izlemektedir. Daha önce de vurguladığımız gibi, insan bilimcilerin bilgiyi kitaptan elde etme alışkanlıkları, künyeye erişerek değil, doğrudan bilginin kendisini görerek karar verme istekleri ile bu sonuç açıklanabilir. İnsan bilimciler indeks ve abstraktları basılı bilgi kaynakları içinde önemli bulmamaktadırlar.

Fen ve mühendislik alanında indeks ve abstrakt kullanımı daha çok güncel bilgiye erişmek amacıyla olmaktadır. Konuyla ilgili tablolar birbirleriyle karşılaştırıldığında, sosyal bilimciler için indeks ve abstrakt kullanımında güncel bilgi kadar, geriye dönük araştırma yapmanın da önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Toplantı metni ve bildirilerin, dört grup arasında en fazla mühendisler tarafından tercih edilmesi, bu grubun resmi olmayan, iletişimle bilgi sağlama alışkanlıklarıyla ilgilidir. Teknik alandaki gelişmelerin hızlı oluşu, kitap ve süreli yayınların basım süreleriyle bağdaşmamaktadır. Bu alanlarda çalışan araştırmacılar için zaman, buluşlarını sunmak açısından önemlidir. Bu nedenle gerçekleştirilen buluşlar ya da araştırma sonuçları, basılı olarak sunulmadan önce, bir toplantı ile alanın uzmanlarına

duyurulmakta, basım öncesi gerekli bildirimler alınarak, düzenlemeler yapılabilmektedir.

Standartların mühendisler tarafından ; patentlerin yine mühendisler ve fen bilimciler tarafından tercih ediliyor olması, bu meslek gruplarının özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Az sayıda olsa da gazetenin basılı bilgi kaynağı olarak insan ve sosyal bilimler alanında kabul görmesi aynı şekilde mesleklerin özellikleriyle yakından ilgilidir.

V. 3. DANIŞMA KAYNAKLARININ KULLANIMI

Basılı bilgi kaynakları içinde danışma kaynaklarının ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bu kaynaklar; bilgiyi kendinde toplayan kaynaklarla, ulaşılmak istenen bilgiye yönelten, gönderici tip kaynaklardan oluşmaktadır.

Bulgularımıza baktığımızda; fen ve mühendislik alanında çalışan bilim adamlarının indeks ve abstrakt kullanımına, basılı kaynaklarda olduğu gibi bu bölümde de ağırlık verdikleri görülmektedir. Bu iki grup arasında el kitabı kullanımının da yoğun olması, literatürdeki genel bulgularla bağdaşmaktadır. Fen ve teknik alanda el kitabının eğitim açısından da önemi büyüktür. Fen ve teknik bilginin objektif olması, kesin ve herkes için geçerli bulgular içermesi, bu alanda el kitabı oluşturmayı kolaylaştırmakta, kullanımını yaygınlaştırmaktadır. Sosyal bilimlerde, toplumsal değişimlere bağlı olarak, konularda görülen değişim bunu bir ölçüde zorlaştırırken, insan bilimcilerin olaylara bireysel yaklaşım, yorumlama özellikleri, el kitaplarının bu alanda en az tercih edilen kaynak olmasına neden olmaktadır.

Ayrıca sosyal ve insan bilimler alanında indeks ve abstraktların yetersizliği, bu kaynakların hazırlanmasındaki zorluklar kullanımlarını etkilemektedir. Özellikle insan bilimleri alanında duyulan bilgi gereksiniminin,

çok çeşitli ortamlara kayıtlı ve geriye dönük bilgiler olması, bu alanda hazırlanan indeks ve abstraktların yetersiz olmasına ve az kullanılmasına neden olmaktadır. İnsan bilimcilerin ayrıntılı, değişik formda ve geriye dönük bilgiye olan gereksinimleri, sürekli ve güncel yayınlanan indeks ve abstraktlardan çok, sınırlı bir konuda fakat kapsamlı hazırlanmış bibliyografyaları tercih etmelerine neden olmaktadır. Bibliyografyalar, fen ve mühendisler arasında fazla kabul görmezken, sosyal ve insan bilimciler tarafından yaygın kullanılmaları, bu alanın özelliklerini yansıtmakta ve yine bu alandaki literatürde saptanan bulgularla bağdaşmaktadır.

Ansiklopedi ve sözlük gibi bilgiye doğrudan erişebildiğimiz kaynaklar, daha çok insan bilimciler tarafından kullanılmaktadır. Yabancı dil ve dil bilim konularının, insan bilimleri alanına girmesi, sözlük kullanımının yaygın olmasında etkindir.

Almanak ve yıllıklar belli bir coğrafik sınır içinde belli bir süre içinde olan olayları ve sayısal bulguları veren yayınlar olarak, yayımlandıkları ülke için önem taşırlar. Bu yayınların bilim adamlarımız tarafından önemsiz denecek ölçüde az kullanılması, ülkemizde bu tür yayınların azlığı ve düzensizliğiyle yakından ilgilidir.

Rehberler için de durum aynıdır. Bu alanda yeterli ve düzenli yayınların hazırlanmasına ve kullanımlarının özendirilmesine gerek vardır.

V. 4. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Çalışmamızın bundan önceki bölümlerinde bilgi arama davranışlarını, sürekli bilgi gereksinimi karşısında gösterilen davranış özelliklerine göre "genel"; aniden ortaya çıkan ve hemen giderilmesi gereken bilgi gereksinimlerine göre ise "acil bilgi arama davranışları" olarak

ikiye ayırmıştık. Araştırmamızda bu doğrultuda toplanan bulgular, bu iki başlık altında V. Bölüm'de yansıtılmıştır. Bu Bölümde, konuyla ilgili bulgular yine ayrı başlıklar altında değerlendirilerek yorumlanmasına çalışılacaktır.

V. 4. 1. GENEL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞLARI

Araştırmamız sonucu elde edilen bulgular; bilim adamlarının genel bilgi arama davranışları içinde kütüphanenin önemli bir rolü olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm bilim dalları için bilgi gereksiniminin karşılanmasında merkez kütüphane en önemli unsurdur. Merkez kütüphane tüm bilim adamları tarafından yoğun kullanılırken, bölüm kitaplığının genel bilgi gereksiniminin karşılanmasında en fazla insan bilimciler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Hacettepe Üniversitesi Beytepe Merkez Kütüphanesi, ilgili tüm bölümlerin gereksinimini karşılamak üzere hizmet vermektedir. Ancak elde ettiğimiz bulgulardan da anlaşılacağı gibi, bölüm kitaplığını kullanarak bilgi sağlayan araştırmacıların sayısı az değildir. En fazla bölüm kütüphanesi olan alan, insan bilimleri alanıdır. Bunun nedenlerini insan bilimcilerin özelliklerinde aramakta yarar vardır. İnsan bilimcilerin kitaba olan düşkünlükleri, bilgiyi el altında bulundurma istekleri, bireysel koleksiyon oluşturma eğilimleri, bölüm kitaplıklarının oluşturulmasına neden olan etkenlerden başlıcalarıdır.

Aynı nedenler insan bilimcilerin kişisel kayıtlarını, genel bilgi aramada yoğun kullanmalarıyla da ortaya çıkmaktadır. Kişisel kayıtlarından sürekli bilgi arayan bir diğer grup da sosyal bilimcilerdir. Bu alandaki literatürden elde edilen bulgular, sosyal bilimcilerin konularıyla ilgili kaynakları satın almaya meraklı olduklarını ve çekirdek yayınların kullanımının bu alanda önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyal ve insan bilimcilerin eski kaynak kullanma alışkanlıkları bilinmektedir. Bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında, sürekli ve güncel bilgiye duyulan

gereksinimin azlığı, böyle bir koleksiyonun oluşturulmasını daha olanaklı hale getirmektedir. Bu özellikler dikkate alındığında insan ve sosyal bilimler alanında elde ettiğimiz bulguların, genel literatürden elde edilen bulgularla benzeştiği görülmektedir.

Literatüre baktığımızda, mühendislerin en önemli özelliklerinin bölüm içinden ve dışından kişiler arası iletişimle bilgi sağlamaları olduğunu görüyoruz. Araştırmamız sonucunda elde ettiğimiz bulgular, mühendislerin genel bilgi arama davranışı içinde, resmi olmayan iletişimi kullandıklarını, fakat bunun çok yüksek oranlarda olmadığını göstermektedir. Bu karşılaştırma sonucu ; Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde görevli bilim adamlarının resmi olmayan iletişimi önemli bulmakla beraber, yurt dışındaki meslektaşları kadar yoğun kullanmadıklarını söyleyebiliriz. Buna rağmen diğer bilim dalları dikkate alındığında, resmi olmayan bilgi arama davranışları içine giren, bölüm içi ve dışı meslektaşlarla görüşme ve toplantılara katılımı bilgi sağlama oranının mühendisler arasında daha yoğun olduğu görülmektedir.

Bilim dalları arasında en büyük fark, elektronik ortamdan bilgi sağlamada ortaya çıkmaktadır. Fen ve mühendislik alanında çalışan bilim adamları elektronik ortamı, sosyal ve insan bilimleri alanında çalışanlardan çok daha yoğun kullanmaktadırlar. Fen ve mühendislik alanlarında çalışanlar için güncel bilgi önemlidir. Elektronik ortamda bilginin yenilenme hızının yüksek oluşu bu araştırmacılar için çekici olurken, sosyal ve insan bilimler alanında eski yayınlara duyulan gereksinimin elektronik ortamdan karşılanamaması sorun olmaktadır. İnsan ve sosyal bilimler alanlarında yaşanan terminoloji sorunları, bu konularda veri tabanlarının oluşturulmasında sıkıntı yaratmaktadır. Ayrıca insan bilimcilerin alışkanlıklarını değiştirmede zorlandıkları ve teknolojik gelişmeler karşısında tutucu oldukları bilinmektedir.

V. 4. 2. ACİL BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI

Genel bilgi gereksinimi; yapılan işle ilgili olarak günlük ve sürekli duyulan gereksinimleri ifade etmektedir. Acil bilgi gereksinimi ise günlük ve sürekli duyulan gereksinimin dışında, birden ortaya çıkan ve hemen çözümlenmesi gereken bilgi gereksinimleridir. Bireyler bu gereksinimlerini karşılamak için farklı bilgi arama davranışları gösterebilmektedirler.

Bilim adamlarının, genel bilgi arama davranışında olduğu gibi, acil bilgi gereksinimlerini karşılamak için de , en çok basılı kaynakları kullandıkları bulgulardan anlaşılmaktadır. Sözlü iletişim kurarak, resmi olmayan kanallardan bilgi sağlamak, acil bilgi gereksinimini karşılamada ikinci sırada tercih edilmektedir. Gruplar arası resmi olmayan kanalların bu amaçla kullanımı birbirine yakın oranlardadır.

Acil bilgi gereksinimini karşılamada elektronik ortamı kullanan mühendislerle, diğer bilim dalları arasında fark vardır. Elektronik ortamın acil bilgi gereksinimini karşılamada en fazla mühendisler tarafından kullanılması, yine aynı nedenlerle bu grubun mesleki özellikleri ile yakından ilgilidir.

Özellikle insan bilimleri alanında elektronik ortamı bu amaçla kullanan araştırmacının olmayışı, insan bilimcilerin elektronik ortam kullanımıyla ilgili literatürde yer alan bulguları doğrular niteliktedir.

V. 5. BİLGİ ARARKEN DİKKAT EDİLEN ÖZELLİKLER

Bilim adamları, hangi bilim dalına mensup olursa olsunlar bilgi ararken öncelikle doğruluğuna, daha sonra da erişilebilir olmasına dikkat etmektedirler. Bilimsel yayınların büyük bir kısmının, Batı Avrupa ve Amerika

gibi gelişmiş ülkelerde yayınlanmakta olduğu bilinmektedir. Bu yayınların tamamını sağlayabilmek mümkün değildir. Bu nedenle erişilebilir yayınların öncelikle aranması doğaldır. Ayrıca bilgi aramada erişebilirlik, gelişmiş ülkelerdeki bilim adamları için de önde gelen bir özelliktir. Literatürde yer alan bulgular çoğu kez kaynağın erişilebilir olma özelliğinin, niteliğinin önüne geçtiğini göstermektedir.

Aranan bilginin güncelliğine en çok dikkat eden grubun mühendisler olması, bu meslek dalında güncel bilgiye duyulan gereksinimi kanıtlamaktadır. Fen ve sosyal bilimler alanlarında da bilginin güncel olmasına dikkat edilirken, insan bilimleri alanında, güncellik bilgi aramada dikkat edilen bir özellik olmamaktadır. İnsan bilimlerinde çalışanların orijinal bilgi kaynağına olan düşkünlükleri, güncel bilgiden çok, o alanda ortaya çıkan görüşü ilk yansıtan kaynağa ulaşma istekleri, başkalarının görüş ve bakış açılarının kabulünden çok, kişisel yorumların ön plana çıkması bu sonucun nedenlerini oluşturmaktadır. Bu konuyla ilgili literatürdeki saptamalar da aynı doğrultudadır.

Bilginin güncelliği insan bilimciler için önemli olmazken, kapsamının genişliğine bu grubun diğer gruplardan daha çok dikkat ettikleri saptanmıştır. Bu özelliğin de genel bulgularla bağdaştığı görülmektedir. İnsan bilimcilerin basılı bilgi kaynakları içinde kitaba ağırlık vermeleri de kapsamlı bilgi gereksinimi duymalarıyla ilişkilendirilebilir.

Bilgi aramada dikkat edilen özellikler içinde, bilinen daha önce kullanılan kaynakların öncelikle tercih edilmesine en fazla önem veren grup fen bilimcilerdir. Buna rağmen sonuçlar, bu oranların fen bilimciler de dahil olmak üzere tüm bilim dalları için yüksek olmadığını göstermektedir.

Bilginin bedelinin uygun olması, fen, sosyal ve mühendislik alanlarında çalışanlar için dikkat edilen önemli bir özellik olmazken, insan

bilimciler bilginin bedeline dikkat etmektedirler. Bilgi ararken doğruluğu ve erişebilirliği bilim adamlarının hepsi için önemli olurken, diğer özellikler açısından en önemli ayrımlar, mühendislerle insan bilimciler arasında ortaya çıkmaktadır. Fen ve sosyal bilimcilerin bilgi arama davranışları arasında büyük farklar olmadığı görülmektedir.

V. 6. YAYIN TARAMA ŞEKİLLERİ

Bilgiye erişimde önemli bir araç yayın taramasıdır. Yayın taraması bilim dallarına göre değişik ölçülerde önemli bulunmakta ve yapılaş şekli bilim dallarına göre farklı olabilmektedir. Nitekim, mühendisler arasında yayın tarama yapma gereği duymayan araştırmacı bulunmazken, insan bilimciler arasında bu oranın % 10.25' e çıkması rastlantı değildir (Tablo:31).

Bütün bilim dallarında, bilim adamları yayın taramalarını kendileri yapma eğilimindedirler. Mühendislik ve sosyal bilimler alanında bu oranların çok yüksek olması ; bu bilim dallarında çalışanların konularını en iyi kendilerinin bileceği düşüncesiyle ve bu anlamda kütüphaneciye güven duymamalarıyla ilgili olarak literatürde yer alan görüşleri doğrulamaktadır. Fen bilimciler arasında, yayın taramalarını kütüphaneciye veya konuyu bilen birine yaptıranların oranının, diğer gruplara göre çok daha fazla olması, yine bu konuda literatürde saptanan fen bilimcilerin tarama stratejisi oluşturmada ve anahtar sözcükleri isabetli seçerek kütüphaneciye yardımcı olmakta diğer gruplardan daha başarılı olduklarına ilişkin bulgularla bağdaşmaktadır.

Sosyal ve insan bilimler alanında terminolojide rastlanan güçlükler, konuların değişkenliği, ikincil kaynakların kullanımını zorlaştırdığı gibi, bu alanda çalışan araştırmacıların da taramalarında aracı kullanma eğilimlerini olumsuz etkilemektedir.

V. 7. BİLGİ ARAMADA İZLENEN YOLLAR

Daha önceki bulgular, bilim adamlarının, bilgiye erişmek amacıyla kullandıkları ortamların farklılığını göstermekteydi. Bu Bölüm'de ele alınan bilgi aramayla ilgili olarak izlenen yolları ortaya koyan bulgular, önceki saptamaları doğrular niteliktedir.

Kitap ve makalelerin kaynakçaları izlenerek bilgiye erişimin bilim adamları arasında yaygın olduğu bilinmektedir. Fakat bu kaynakların kullanım oranlarında bilim dallarına göre önemli farklılıklar vardır. Mühendisler ve fen bilimciler büyük çoğunlukla makalelerin kaynakçalarını kullanırken, insan bilimciler için öncelikle kitap kaynakçalarının kullanımı önemli olmaktadır. Sosyal bilimlerde ise kitap ve makale kaynakçalarından bilgi arama alışkanlığı birbirine eşit sayılabilecek oranlardadır.

Sosyal bilimcilerin basılı bilgi kaynakları içinde kitap ve süreli yayın kullanımı oranları birbirine yakındır. Sosyal bilimcilerin basılı bilgi kaynağı tercihlerini yansıtan Tablo 12 ile bilim dallarına göre bilgi aramada izlenen yolları yansıtan Tablo 32 karşılaştırıldığında, sosyal bilimcilerin kitabı biraz fazla kullanmakla birlikte, bilim dalları içinde kitap ve dergiyi en fazla birbirine yakın düzeyde kullanan grubu oluşturdukları görünmektedir. Kitap kaynakçaları ile süreli yayın kaynakçalarının sosyal bilimciler tarafından birbirine yakın oranlarda kullanılması, daha önceki bulguları doğrulamakta ve literatürdeki bulgularla bağdaşmaktadır.

İnsan bilimleri alanında çalışanların bilgi aramada çok büyük oranda kitap kaynakçalarını kullanmaları, onların yoğun kitap kullanımlarıyla ilişkilidir. Aynı zamanda insan bilimcilerin bilgiye erişmede indeks ve abstraktları yeterince kullanmamaları, elektronik ortam kullanımının ise yok denecek kadar az olması, daha önce basılı bilgi kaynağı tercihleri ve bilgi

arama davranışlarıyla ilgili bulgularla, bu bulguların ilişkisini ortaya koymaktadır.

Fen ve mühendislik alanında çalışanlar için bu durum tam tersidir. Bu alanda çalışan araştırmacıların daha çok makale kaynaklarından yararlandıkları görülmektedir. Özellikle mühendisler için bilgiye erişimde makale kaynaklarının kullanımı , diğer bilgi erişim yollarına göre daha fazla ve önceliklidir. Bu grupların basılı bilgi kaynakları içinde en fazla süreli yayınları kullanıyor olmaları ile bilgiye erişimde makale kaynaklarını izlemeleri arasında doğal bir ilişki vardır.

Fen bilimciler için makale kaynakları önemli olmakla birlikte, bu grubun bilgiye erişimde öncelikli olarak indeks ve abstrakt kullanımını tercih ettikleri görülmektedir. Basılı bilgi kaynağı tercihlerini yansıtan Tablo 14 ile, bilim dallarına göre bilgi aramada izlenen yolları yansıtan Tablo 32 karşılaştırıldığında, fen bilimcilerin indeks ve abstraktları diğer bilim dallarına göre daha fazla tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, fen bilimcilerin basılı bilgi kaynağı tercihleri ile bilgi arama davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar aynı zamanda literatürden elde edilen sonuçlarla uyum sağlamaktadır.

Fen bilimcilerden sonra, indeks ve abstrakt kullanarak bilgi arayanlar, mühendisler ve sosyal bilimcilerdir. İnsan bilimciler bilgi aramada indeks ve abstraktları en az kullanan gruptur.

Bilgi aramada veri tabanlarının kullanılması, en fazla mühendisler arasında görülen bir alışkanlıktır. Bunu sırasıyla fen ve sosyal bilimciler izlemektedir. İnsan bilimler alanında veri tabanlarının kullanılmaması, daha önce indeks ve abstraktlar için söz ettiğimiz nedenlerin veri tabanları için de geçerli olmasından kaynaklanmaktadır. İnsan bilimler alanında ikincil kaynak hazırlanmasında yaşanan zorluklar veri tabanlarının hazırlanmasında ve

kullanımında da söz konusu olmaktadır. Ayrıca insan bilimcilerin elektronik ortama karşı gösterdikleri çekimser tutum, bir başka önemli etken olmaktadır. Oysa fen ve mühendislik alanlarında, veri tabanlarının hem sayısı, hem erişim açısından son derece gelişmiş olması kullanımlarını özendirici bir unsurdur. Bu alanlarda çalışan insanların elektronik ortam kullanmada gösterdikleri istek ve beceri veri tabanlarının kullanımını arttırmaktadır.

Bilgi aramada, kütüphane kataloglarının taranmasıyla ilgili saptanan bulgular, veri tabanlarının kullanımına ilişkin bulguların tam tersidir. Tablo 32' den de anlaşılacağı gibi, kütüphane kataloglarını en yoğun kullananlar insan bilimcilerdir. Bu gruba mensup araştırmacılar için kütüphanenin laboratuvar özelliği taşımakta olduğu düşünülürse, bu sonucun doğal olduğu görülebilir. Kütüphane kataloglarının bu amaçla kullanılmasında insan bilimcileri, sosyal bilimciler izlemektedir. Bu sonuçlar her iki grubun basılı kaynaklar içinde kitaba olan bağlılığını doğrulamaktadır. Mühendisler arasında kütüphane kataloglarının bilgi erişim amacıyla kullanımı en az düzeydedir.

Dört bilim dalında da saptanan bulgular, daha önce literatürde saptanmış olan bulguları doğrulamakta ve bu alandaki bulgularla bağdaşmaktadır.

V. 8. KÜTÜPHANE KULLANIMI

Kütüphane , bilim adamlarının, bilgi arama davranışları içinde önemli bir yer tutmaktadır. Farklı önceliklerde ve oranlarda olsa da, bilim adamlarının hepsi için, kütüphane kullanımında asıl amaç, kitap ödünç almak, süreli yayınları izlemek, danışma kaynaklarından yararlanmak ve yayın taraması yapmaktır. Yine araştırmamızda yer alan tüm bilim adamları arasında ; yurt dışından yayın getirmek, tezlere bakmak, kütüphaneler arası

işbirliğinden yararlanmak, görsel-işitsel materyal kullanmak ve fotokopi çektirmek, kütüphane kullanımında en az etkili olan unsurlar olarak bulunmuştur.

Kütüphaneyi en fazla kitap ödünç almak amacıyla kullanan grubun insan bilimciler, en fazla süreli yayınları izlemek için kullanan grubun mühendisler olması, bu grupların basılı yayın tercihleriyle uyumaktadır. Kütüphaneyi fen bilimciler, daha çok süreli yayınları izlemek için, sosyal bilimciler ise daha çok kitap ödünç almak için kullanmaktadırlar. Bu bulgular, araştırmamızda basılı kaynak tercihleriyle ilgili olarak daha önce elde ettiğimiz bulguları doğrular niteliktedir.

Danışma kaynaklarını kullanmak ve yayın taraması yapmak amacıyla kütüphaneye gidenler içinde sosyal bilimciler ilk sıradadır. Bu sonuçlar, Tablo 19' da yer alan sosyal bilimcilerin danışma kaynakları ile ilgili tercihleriyle paralellik göstermektedir. Bu bulgular, bilgi arama davranışları ve mesleki özellikleri açısından benzerlikler gösteren sosyal ve insan bilimcilerin indeks ve abstrakt kullanım alışkanlıklarının birbirinden farklı olduğunu ve sosyal bilimler alanında çalışanların, kütüphaneyi yayın taramak amacıyla daha yoğun kullandıklarını kanıtlamaktadır.

Kütüphaneler arası ödünç vermeden en çok yararlananlar sosyal ve insan bilimler alanında çalışan kullanıcılarıdır. Yine de bu kullanıcıların sayıları önemli oranlarda değildir. Literatürde yer alan bulgular, bu grupların bağlı buldukları kurumların kütüphanelerine, diğer kurum ve kuruluşlara ait kütüphanelerin koleksiyonundan yararlanmak amacıyla yoğun talepte bulduklarını göstermektedir. Araştırmamız sırasında görüştüğümüz bilim adamları, özellikle geniş ve güncel bir koleksiyona sahip olan Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi' ni kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda Beytepe Kütüphanesi' nin bu kütüphaneye işbirliği koşullarını

geliştirmemesinden yakınmakta, bu olanağı diğer üniversitelerde çalışan araştırmacılar gibi daha etkili kullanmak istemektedirler.

Görsel - işitsel materyal kullanmak amacıyla kütüphaneye giden araştırmacıların çoğunluğunu insan bilimciler oluşturmaktadır. Kütüphanede, insan bilimler alanına giren güzel sanatlar, dil ve edebiyat bölümlerinin eğitim ve öğretimlerinde yardımcı olacak filmlerin gösterimine olanak sağlanmakta, mikrofilm, mikrofiş gibi farklı ortamlara kaydedilmiş bilginin okunabilmesi için gereken ortam oluşturulmaktadır.

Araştırmamızı gerçekleştirdiğimiz dönemde Beytepe Kütüphanesi, elinde olmayan nedenlerle fotokopi hizmetini durdurmuş durumdaydı. Bu açıdan “ kütüphaneyi fotokopi çektirmek amacıyla kullanım” seçeneği, araştırmacıların bu konuyla ilgili yorumlarını ifade etmelerine neden olmuştur. Görüştüğümüz araştırmacılar sözlü olarak bu konuda sıkıntılarını dile getirirken, anketlerde ilgili seçeneğin yanına konuyla ilgili görüşlerini yazan araştırmacılar da olmuştur. Bu sorun, araştırma metnini hazırladığımız şu günlerde aşılmış durumdadır. Bu durumun sonuçları ne ölçüde etkilediğini ölçmek bu aşamada mümkün değildir.

Kütüphane kullanmadığını ifade eden araştırmacı sayısının önemsenmeyecek oranda az olması, bilim adamlarının, bilgi gereksinimlerini karşılamada kütüphanenin önemli olduğunu göstermektedir.

V. 9. SÜRELİ YAYINLARDA ARANAN ÖZELLİKLER

Sürelî yayınlar, belli konularda güncel ve sürekli bilgi sağlayan önemli bilgi kaynaklarıdır. Bilim adamlarının basılı bilgi kaynakları tercihlerini yansıtan Tablo 14, sürelî yayınların tüm bilim dalları için önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir. Ancak bu kaynakların bilim adamları tarafından

kullanılma nedenleri ve buna bağı olarak süreli yayınlarda aradıkları özellikler farklıdır.

Tablo 42' de görüleceği gibi, süreli yayınlarda en çok aranan özellikler; konuyla ilgili olması; güncellik ve erişilebilirliktir. Bu özelliklerin, bilgi aramada öncelik sıraları ve oranları bilim dallarına göre değişmektedir.

Güncellik, en çok mühendisler için önemli olurken, aranan süreli yayının konuyla ilgili olması en çok sosyal bilimciler açısından önemli olmaktadır. **Review** dergilerini en fazla fen bilimciler tercih ederken, aradıkları süreli yayının hakemli olması, en fazla mühendisler arasında geçerli olmaktadır. Yayınların erişilebilirliği hemen hemen her bilim dalında eşit derecede önemli olurken, süreli yayınların **citation** indekslerde yer almasına en fazla dikkat eden grup mühendislerdir.

Bilim dallarına göre, bilgi aramada dikkat edilen özelliklerle (Tablo 30), süreli yayınlarda dikkat edilen özellikler (Tablo 42) karşılaştırıldığında, bulguların birbirleriyle uyduğu görülmektedir. Güncellik bilgi aramada olduğu gibi, süreli yayınlarda da en fazla mühendisler tarafından dikkat edilen özellik olmaktadır. Bu özellik, mühendislerin mesleki özellikleriyle yakından ilgilidir. Erişilebilirlik ise, her gruptaki bilim adamları için, hem genelde bilgi ararken, hem de süreli yayın seçerken önemli olan bir unsurdur. Bilimsel dergilerin sayıları ve bedelleri her geçen yıl giderek artmaktadır. Bilim adamlarının konularındaki tüm süreli yayınları izlemeleri olanaksız olduğu gibi, bunları kendi olanaklarıyla sağlamaları da olanaksızdır. Kütüphaneler ise artan yayın ücretlerini, kısıtlı bütçeleriyle ödemekte zorlanmakta, zaman zaman bu yayınların abonelikleri bile kesilmektedir. Bilim adamlarının süreli yayın ararken erişilebilir olmasına dikkat etmeleri, bulabilecekleri ve gereksinimlerini zamanında karşılayabilecekleri bilgiyi arama isteklerinden kaynaklanmaktadır.

Fen bilimleri alanında **review** dergilerinin kullanımının fazla olması ise rastlantı değildir. **Review** dergilerin en önemli özelliği, belli bir konuda var olan yayınların değerlendirilerek, son gelişmelerin duyurulmasıdır. Özellikle bu yayınlarda yer alan zengin bibliyografyalar, araştırmacıya, o konudaki yayınların büyük bir kısmını inceleme şansı vermektedir. Fen bilimleri alanında çıkan çok sayıda yayını izleyebilmek olanaksızdır. **Review** bir yayını okuduktan sonra ilgili değerlendirmeler ışığında diğer yayınlara ulaşmak çoğu kez daha anlamlı olmaktadır. Fen bilimleri alanında çok sayıda **review** dergilerin yayınlanması, bu alanda ortaya çıkan talebin sonucu olduğu gibi, bu yayınların kullanımını özendirilen bir unsur da olmaktadır. Aynı şekilde sosyal bilimlerde, **review** dergi kullanımının en az oranda olması, bu bilim dalında çalışanların bu yayınlarla ilgili taleplerinin azlığı kadar, bu alanda **review** dergilerin yetersizliği ile de ilgilidir.

Hakemli dergilerin en önemli özelliği, bu dergilerde yer alan makalelerin, konunun uzmanlarınca değerlendirildikten sonra yayınlanmalarıdır. Mühendislerin süreli yayınlar arasında hakemli olanları tercih etmeleri, bu yayınların, mesleklerin özelliklerine uygun olmasından kaynaklanmaktadır. Mühendislik alanında, araştırmaların ve buluşların, o konunun uzmanlarınca onaylanması, bu yayınları kullanan araştırmacılar için bir çeşit güvence oluşturmaktadır.

Bilim adamlarının, süreli yayınlarda aradıkları özellikler, genelde onların bilgi arama davranışlarıyla ilgilidir. Bu da mesleklerin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu alanda saptanan bulgular genelde literatürde yer alan bulgularla benzerlik göstermektedir.

V. 10. GÜNCEL KALABİLMEK AMACIYLA İZLENEN YOLLAR

Bilim adamlarının alanlarında güncel kalabilmeleri, konularıyla ilgili gelişmeleri yakından izleyerek, bilgilerini yenilemeleri, işlerinin gereğidir. Ancak güncellik her bilim dalı için aynı anlamda ve önemde olmadığı gibi, her bilim dalında güncel kalmak için izlenen yollar da aynı değildir. Güncel bilgi, meslek gruplarının davranış özelliklerine göre farklı kanallar ve kaynaklar kullanılarak sağlanmaktadır.

Sonuçlar (Tablo 47), bilim adamlarının bilgilerini yenilemek amacıyla resmi kanallar kadar, resmi olmayan kanalları da kullandığını göstermektedir. Genel bilgi arama davranışını yansıtan Tablo 24 ile, güncel kalabilmek izlenen yolları bilim dallarına gösteren Tablo 47 karşılaştırıldığında, bilim adamlarının resmi olmayan iletişimi, güncel bilgi gereksinimlerini karşılamada daha yoğun kullandıkları görülmektedir. Bu sonuçlar resmi olmayan iletişimin güncel bilgi gereksiniminin karşılanmasında oynadığı rolü ortaya koyması açısından ilginçtir.

Özellikle yalnız çalışma alışkanlığında olan insan bilimcilerin güncel kalabilmek için meslektaşlarıyla, uzmanlarla görüşme ve toplantıları izleme davranışlarının yoğun olması, onların veri tabanlarını, basılı indeks ve abstraktları kullanmada gösterdikleri isteksizlikle ve bu kaynakların bu alanda yetersiz oluşuyla da ilişkilendirilebilir.

Basılı bilgi kaynağı tercihinde (Tablo 14), danışma kaynağı tercihinde (Tablo 19) ve bilgi aramada izlenen yollar (Tablo 32) incelendiğinde; indeks, abstrakt ve veri tabanlarının daha çok fen ve mühendislik alanında çalışanlarca kullanıldığı görülmektedir. Aynı şekilde fen bilimcilerin ve mühendislerin güncel bilgi gereksinimlerini karşılamak için de bu kaynakları tercih etmeleri, bu alanda indeks, abstrakt ve veri tabanlarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuçlar literatürde ileri sürülen, fen ve mühendislik alanında çalışanların indeks ve abstraktları

güncel bilgiye, sosyal ve insan bilimcilerin ise geriye dönük tarama yapmak amacıyla kullandıklarına ilişkin görüşleri doğrudan niteliktedir.

Genel ve acil bilgi arama davranışlarında (Tablo 24, Tablo 25) olduğu gibi, güncel bilgi gereksiniminin karşılanmasında da (Tablo 47) elektronik ortamı en fazla kullanan grup mühendislerdir. Bu sonuç, mühendislerin elektronik ortam kullanmadaki alışkanlık, bilgi ve becerilerine bağlanabileceği gibi, alanlarıyla ilgili bu ortamda yer alan bilginin çokluğu ve çeşitliliğiyle de kuşkusuz bağlantılıdır.

Güncel bilgiye erişimde önemli kaynaklar olan **Current Contents**'lerin az kullanımı, bu kaynakların bilim adamları tarafından yeterince tanınmamasına ve bu kaynakların kütüphaneye ulaşma süresinin uzaması nedeniyle işlevini yitirmesiyle yakından ilgilidir.

V . 11 . YAYIN DİLİ İLE İLGİLİ TERCİHLER

Yabancı dil, dünyanın her yerinde, bilgiye erişimde engel olabilmektedir. İngilizce, günümüzde bilim dili olarak yaygınlık kazanırken, Fransızca, Almanca, Rusça ve Japonca, bilimsel yayınlarda İngilizce'yi izleyen diğer yabancı dillerdir. Ülkemizde bilim adamları, konularıyla ilgili literatürü takip edebilmek için yabancı dil engelini aşma gereğini hissetmektedirler. Yabancı dilin bilgiye erişimde bir engel olarak hissedilmesi veya bu engelin çalışmalarına olan etkisi her bilim dalında farklı ağırlıklarda algılanmaktadır. Fen ve teknik alanda var olan terminolojinin uluslararası geçerliliği ve değişmezliği ile sosyal ve insan bilimleri alanındaki terminolojinin değişkenliği, bu alanlarda yabancı dil engelinin hissediliş düzeylerini etkilemektedir.

Tablo 49'da bilgi aramada yabancı dili engel olarak görenlerin daha çok sosyal ve insan bilimleri alanında çalışanlar olması, mühendislerde ise bu oranın en az düzeyde olması, bu saptamaları doğrular niteliktedir. Aynı şekilde yayının orijinal dilinin Türkçe veya Türkçe'ye çevrilmiş olmasını en çok isteyen grup, insan ve sosyal bilimcilerdir (Tablo 48).

Literatürde, insan bilimleri alanında çalışanların dil yeteneğinden söz edilmekte ve bu gruba mensup araştırmacıların çok sayıda yabancı yayın kullandığına ait sınıranmış bulgular yer almaktadır. Araştırma sırasında dil bilim, yabancı dil ve edebiyatlarla ilgili bölümlerde çalışan araştırmacıların bilgiye erişimde yabancı dil sorunu yaşamadıkları, bu sorunun daha çok güzel sanatlarla ilgili bölümlerde çalışan araştırmacılar arasında hissedildiği saptanmıştır.

Ülkemizde bilimsel yayınların azlığı, bilimsel araştırmalar için yabancı yayınlara bağımlılığı daha da artırmaktadır. Bu nedenle bilim adamlarının büyük çoğunluğu bilgi ararken, bildiği yabancı dilde yazılmış olanları tercih etmektedirler.

V. 12. KONFERANS / SEMİNER VE MESLEKİ TOPLANTILARA KATILIM

Çalışmamızın bundan önceki kısımlarında, bilim adamları için resmi olmayan iletişimin hem genel bilgi arama davranışı içinde, hem de güncel bilgi gereksinimlerini karşılamada oynadığı rolü ve önemini bulgulara dayanarak değerlendirmiştik. Bu başlık altında ise, bilim adamlarının konferans / seminer ve mesleki toplantılara katılım sıklıkları ve nedenleri ile ilgili bulguları değerlendirmeye çalışacağız.

Araştırmamıza katılan bilim adamlarının çoğunluğu konferans / seminer ve mesleki toplantılara olanaklar (zaman, para, çalışma koşulları v.b) elverdiğince katıldıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yaptığımız bilim adamlarının çoğu bu konuda üniversitenin araştırmacılara yeterince olanak sağlayamamasından şikayetçi olduklarını ifade etmektedirler. Anketimizi yanıtlayan araştırmacılar içinde, mühendislerin büyük çoğunluğu bu şikayetlerini ve konuyla ilgili düşüncelerini, seçeneklerin yanına yazılı olarak belirtmişlerdir. Araştırmacılar, özellikle yurtdışında yapılan önemli toplantılara kişisel maddi olanaksızlıklar ve üniversitenin bu konuda olanaklarının sınırlı oluşu nedeniyle katılamamalarını önemli bir eksiklik olarak belirtmekte, bunun yurtdışı bildiri sunumlarını olumsuz etkilediğini vurgulamaktadırlar. Bu sonuçlar, bilim adamlarının bilgi gereksinimlerini karşılaması açısından konferans / seminer ve mesleki toplantıları önemli bulduklarını göstermekte ve daha önceki bulgularla bağdaşmaktadır.

Resmi olmayan yollarla bilgi sağlanması tüm bilim adamlarınca önemli bulunurken, konferans, seminer ve mesleki toplantılara katılım amaçları her bilim adamı için aynı olmamakta, bilim adamlarının bağlı oldukları mesleğin özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir.

Bilim adamlarımızın büyük bir kısmı bu tür etkinliklere, konuşma ve tartışmalardan yararlanmak amacıyla katılmaktadırlar. Ayrıca bilim adamlarının bu toplantıları, alanlarındaki uzmanlarla ve meslektaşlarıyla görüşebilmek açısından bir fırsat olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bu da resmi olmayan iletişime, özellikle kişiler arası karşılıklı oluşturulan ilişkiye duyulan gereksinimi yansıtması açısından önemlidir.

Tablo 51'den de anlaşılacağı gibi, bildiri sunarak yayın yapmak amacıyla bu toplantılara katılanların büyük çoğunluğu fen bilimciler olurken, bildirileri basılı olarak elde etmek amacıyla konferans, seminer ve mesleki

toplantılara katılanlar sosyal ve insan bilimcilerdir. Fen bilimleri alanında bir buluşun yayınlanmadan önce bir grup önünde sunumunun yapılarak, geri bildiriminin anında alınması ve çalışmanın bu doğrultuda değerlendirilmesi, bu alanda çalışanlar açısından önemlidir.

Sosyal ve insan bilimcilerin ortak özellikleri olan basılı yayınlara düşkünlük, bilgiyi elinde bulundurma isteği ve gözden geçirme alışkanlıkları, bu grubun bildirimleri basılı olarak sağlama istekleriyle uyuşmakta ve bu konuda literatürde yer alan bulguları doğrulamaktadır.

V. 13. BİLGİ ARAMADA KARŞILAŞILAN ENGELLER

Bilgi aramada karşılaşılan engeller çok çeşitli nedenlerle olabilmekte ve bunların hissediliş oranları bilim dallarına göre değişebilmektedir.

Araştırmamıza katılan bilim adamlarının büyük bir çoğunluğu, aradıkları bilginin kütüphanede olmamasını, bilgi arama süreci içinde en büyük engel olarak görmektedirler. Genel bilgi arama davranışlarıyla ilgili bulguları (Tablo 24) değerlendirirken, kütüphanenin, bilim adamlarının gereksinimlerini karşılamada en önemli unsur olduğunu saptamıştık. Bilim adamları bilgi ararken öncelikle kütüphaneyi kullanma alışkanlığında dırlar. Aradıkları bilginin kütüphanede olmaması, bilgiye erişimde en büyük engel olarak algılanmaktadır. Bu nedenle Beytepe Kütüphanesi'nin kaynak alımında yaşadığı güçlükler, bilim adamlarını doğrudan etkilemektedir.

Tablo 56' da yer alan bulgulardan da anlaşılacağı gibi, bilim adamları, konularıyla ilgili var olan bilgiye erişim zorluğu çekmektedirler. Bu durum bilim adamlarının büyük bir kısmının konularıyla ilgili indeks, abstrakt, bibliyografya ve veri tabanı ikincil kaynakları yeterince tanımadıkları,

bildiklerini ise kullanmada zorlandıklarını göstermektedir. Bu bulgular, ilgili konularda eğitici hizmetlerinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Konunun uzmanlarıyla görüşme zorluğunu ve konularıyla ilgili toplantı ve konferansların yetersiz oluşunu bilgiye erişimde engel olarak gösterenler, resmi olmayan kanallarla bilgi sağlamanın önemini bir kez daha ortaya koymaktadırlar.

Bilgi sağlamada yeterli zaman ve yeterli para olmayışı, bilim adamları açısından bir diğer önemli engeli oluşturmaktadır. Fen ve sosyal bilimciler ağırlıklı olarak zaman yetersizliğinden, mühendis ve insan bilimciler ise yeterli paranın olmayışından yakınmaktadırlar. Zaman ve para açısından hissedilen yetersizlikler, sadece basılı kaynaklardaki bilgiye erişimde değil, mesleki toplantı ve konferanslara katılımları da etkileyerek, resmi olmayan bilgi erişiminde de engel oluşturmaktadır. Ders saatlerinin yoğunluğu, idari sorumluluklar, araştırmacıların bilgi arama davranışlarını zaman açısından etkileyen diğer engellerdir.

Elektronik ortamdan yararlanmak için gerekli bilgi ve becerinin yetersiz oluşunu, bu alanda bilgi sağlama alışkanlıkları en çok olan mühendislerin ve fen bilimcilerin bunu bir engel olarak hissetmeleri, bu meslek gruplarına mensup araştırmacıların elektronik ortam aracılığıyla bilgi sağlamayı ne denli önemli bulduklarını göstermesi açısından ilginçtir. Bilim adamlarının bilgi arama davranışlarını yansıtan Tablo 24 ile, bilgi aramada karşılaşılan engelleri yansıtan Tablo 56 karşılaştırıldığında davranışlar arasındaki bu paralellik net olarak görülebilmektedir. Mühendisler ve fen bilimciler en fazla elektronik ortamdan bilgi sağladıkları halde, yine en fazla bu alanda bilgi ve beceri eksikliğini bilgiye erişimde engel olarak görmekteyken, insan ve sosyal bilim alanında çalışanlar, elektronik ortamı az kullanmakta, bununla beraber, bu konuda bilgi ve beceri eksikliğini en az düzeyde hissetmektedirler. Bu sonuçlar da bu son gruba mensup

araştırmacıların elektronik ortamı bilgi arama açısından yeterince önemli bulmadıklarını göstermektedir.

Bilim adamlarının yabancı dili bilgiye erişimde önemli bir engel olarak görmemeleri, yayın dili tercihlerini yansıtan Tablo 48 ve 49 'daki bulguları doğrulamaktadır. Bu sonuçlar bilim adamlarının büyük çoğunluğunun, meslekleriyle ilgili yabancı literatürü izleyecek düzeyde yabancı dil bilgileri olduğunu göstermektedir.

V. 14. İNTERNET KULLANIMI

Kullanım amaçlarının çeşitliliği, iletişime getirdiği hız, sınırsız bilgiye erişim olanağı ve güncel bilgi sağlamada üstünlüğü nedeniyle İnternet, bugün vazgeçilmez bir iletişim aracı durumundadır. Bütün bu olanakların bilim adamına sağladığı kazanç, herhangi bir insanın beklentilerinden çok daha fazladır. Ancak bilim adamlarının, diğer bilgi kanal ve kaynaklarının seçiminde olduğu gibi İnternet kullanımında da yaklaşımları birbirinden çok farklıdır. Bu farklılıklar, mesleki özellikleriyle bağdaşır ve daha önceki bulgularımızı doğrular niteliktedir.

İnternet' i en yoğun kullanan araştırmacılar mühendislerdir. Bu grubu ikinci sırada fen bilimciler izlemektedir. Mühendislerin büyük bir çoğunluğu İnternet'i her gün düzenli olarak kullanmaktadırlar. Sosyal ve insan bilimcilerin yarısından fazlası İnternet'i hiç kullanmamaktadırlar (Tablo 57).

Bulgular göstermektedir ki, bilim adamlarının büyük çoğunluğu İnternet'i en fazla elektronik posta amacıyla kullanılmaktadır. Ancak mühendisler ve fen bilimciler İnternet' i aynı konuda çalışan meslektaşlarıyla iletişim amacıyla yoğun kullanırken, sosyal ve insan bilimler alanında çalışanların bu amaçla İnternet kullanımları en alt düzeydedir. Bu sonuçlar,

fen ve mühendislik alanında ekip çalışmalarının önemini ortaya koyarken, sosyal bilimcilerin, özellikle de insan bilimcilerin bireysel çalışma alışkanlıklarını kanıtlamaktadır.

Tablo 58' de yer alan bulgulardan da anlaşılacağı gibi, mühendislerin ve fen bilimcilerin güncel bilgiye olan gereksinimleri, Internet'i bu amaçla yoğun kullanımlarına neden olmaktadır. Sosyal ve insan bilimler alanında bu oranın daha düşük olması, bu alanlarda orijinal ve eski bilginin önemli olmasıyla açıklanabilir.

Genelde sonuçlar, bilim adamlarının hepsinin Internet'ten aynı ölçüde yararlanmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu, Üniversite içinde yaşanan donanım ve alt yapı yetersizlikleriyle ilgili olduğu kadar, meslek gruplarının Internet'i önemli bulup bulmamalarıyla da ilgilidir.

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

V.1. SONUÇ

Bilgi, toplumların yaşamını şekillendiren önemli bir güçtür. Bu güç, ülkelerin kalkınma düzeylerinden, teknolojik ilerlemelerine; kültürlerinin gelişip yayılmasından, eğitim düzeylerinin artmasına kadar her alanda etkilidir.

Günümüzde ülkeler arasında var olan ayrımın nedeni, bu ülkelerde görülen bilimsel gelişmelerdir. Kimi ülkeler bilgiyi üretirken, kimileri sadece üretilen bilgiyi sağlayabilme ve kullanabilme çabası içindedir. Ancak, ülkelerin kalkınması, gelişmiş ülkelerde üretilen bilginin sağlanması, yeni teknolojinin transferiyle mümkün değildir. Gelişmenin, buna bağlı olarak da kalkınmanın olabilmesi, bilimsel bilginin üretimine bağlıdır. Bilimsel bilgi, sadece teknolojik gelişmeyi sağlayan teknik bilgiyi değil ; ekonomik, siyasal, kültürel ve sanatsal açıdan üretilen bilgileri de kapsamaktadır.

Bilimsel bilgiyi en yoğun üreten merkezlerden önde gelenler üniversitelerdir. Ülkemizde çoğu kez üniversitelere sadece eğitim veren kurumlar gözüyle bakılmakta ve yaklaşımlar bu doğrultuda olmaktadır. Üniversitelerin, diğer eğitim kurumlarından farklı olarak, bilimsel gelişmeye katkı sağlayan kurumlar olarak algılanması ve burada çalışan bilim adamlarının araştırmalarının teşvik edilmesi gerekmektedir.

Bugün bilimin gelişmesini eski çağlarda olduğu gibi, bilim adamlarının sonsuz sabırları ve özverilerine; birkaç hayırseverin desteğine veya tamamen rastlantılara bırakmak mümkün değildir. Bu nedenle, gelişmiş ülkeler bilim alanındaki yatırımlara daha fazla para ayırmakta, bilim adamlarına, gereksinim duydukları olanakları sağlamaktadırlar. Bilim adamlarının çalışmalarını yürütebilmeleri için gerekli alt yapı ve donanım ihtiyaçları vardır. Ancak bu insanların üretim yapmalarında asıl gerekli ham madde bilgidir. Bilim adamları tarafından üretilen ister yazılı bir çıktı olsun, isterse bir alet veya sanat ürünü, bilgi sağlamadan bilimsel bir ürün ortaya koyabilmek mümkün değildir.

Bilim adamlarının hepsi için bilgi bu denli önemli olmasına rağmen, tıpkı ürettikleri ürünler gibi, bilim adamlarının gereksinim duydukları bilgi de farklıdır. Bu bilgiye ulaşmak için izledikleri yollar, kullandıkları kanal ve kaynaklar da birbirinden farklı olmalıdır. Bu nedenle bilim adamlarına verilecek bilgi hizmetleri de aynı olmamalıdır. Her kullanıcının özelliği, gereksinimleri, çalışma koşulları, beklentileri verilen hizmetleri şekillendirmelidir. Hizmetlerin bu doğrultuda verilebilmesi için önce kullanıcının tanınmasına gerek vardır.

Araştırmamızda, "Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri nedir? Bilgi arama davranışları birbirinden farklı mıdır? Bilim adamları bilgi gereksinimlerini nerelerden nasıl karşılamaktadırlar? Bilgi gereksinim ve arama davranışlarının bağlı oldukları bilim dalıyla ilgisi var mıdır?" sorularına yanıt aranmasına çalışılmıştır.

Yukarıda yer alan sorulara yanıt aramak amacıyla başladığımız araştırmamızın temel hipotezi : " Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları, bağlı oldukları bilim dalının özelliklerine göre farklılık göstermektedir " biçiminde belirlenmiştir.

Araştırmamızın sonucunda, incelediğimiz bilim adamlarının bilgi gereksinim ve bilgi arama davranışlarının birbirinden farklı olduğu, bilim adamlarının, bilgi gereksinimlerini farklı kaynak ve kanallardan karşıladıkları, bu kanal ve kaynakların her bilim dalı için farklı önem ve öncelikte olduğu saptanmıştır.

Hipotezimizin sınanmasında karşılaştırmalı araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle göre var olan durum betimlenmiş, gruplar karşılaştırılmış ve aralarındaki fark ortaya konarak nedenleriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Yöntemimize uygun olarak anket ve görüşme teknikleriyle veriler toplanmış, kapsamlı bir literatür incelemesi ışığı altında elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Yaptığımız bu araştırma sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve hipotezimizin geçerli olduğu anlaşılmıştır.

Araştırmamızla ilgili olarak elde ettiğimiz bulgular, bilim adamlarının bilgi gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışlarının, aynı bilim dalında çalışan bilim adamları arasında benzerlik gösterirken, farklı bilim dallarında çalışanlar arasında önemli ayrımlar gösterdiğini ortaya koymuştur. Sonuçta bu bulgular, bilim adamlarının bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı üzerinde, mesleğin belirleyici bir rol oynadığını kanıtlamaktadır.

Bu bulgular doğrultusunda, araştırmamızda vardığımız sonuçlar şunlardır :

- 1- Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri; bilgi kanal ve kaynaklarıyla ilgili seçimleri, bilgi arama davranışları ve bilgi kullanma alışkanlıkları birbirinden farklıdır. Bu fark büyük

ölçüde bilim adamlarının bağlı oldukları bilim dalının özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

2. Bilgi gereksinimlerini ve davranış özelliklerini araştırdığımız bilim adamları içinde mühendisler ile fen bilimciler; sosyal bilimciler ile insan bilimciler arasında gereksinim ve davranış özellikleri arasında benzerlikler saptanırken, en büyük farklılıkların mühendislerle insan bilimciler arasında olduğu görülmüştür. Bu iki grup gereksinim ve alışkanlıkları açısından birbirinden çok farklı özellikler taşımaktadır.
3. Bilim adamları, bilgi aramada resmi ve resmi olmayan iletişimden yararlanmaktadırlar. Ancak resmi iletişim daha çok kullanılmakta ve daha güvenilir bulunmaktadır. Genel ve acil bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında daha çok basılı kaynaklar tercih edilmektedir. Acil bilgi gereksiniminde sözlü iletişimden yararlanarak bilgi sağlama oranı artmaktadır. Genelde bilim adamları, resmi olmayan iletişim için meslektaşlarını kaynak olarak kullanmaktadırlar. Aynı amaçla bölüm dışındaki uzman ve meslektaşlardan, konferans ve mesleki toplantılardan da yararlanılmaktadır.
4. Bilim adamlarının bilgi arama davranışları üzerinde en belirleyici faktör bilgi gereksinimlerinin niteliğidir. Fen ve mühendislik alanlarında çalışanlar güncel bilgi gereksinimi duyarken, sosyal ve insan bilimler alanında eski yayınlar önemli olmaktadır. Özellikle insan bilimciler için güncelliğin önemli olmadığı anlaşılmaktadır. Gereksinim duyulan bilginin güncelliğine ilişkin en büyük fark mühendislerle insan bilimciler arasında ortaya çıkmaktadır.

5. Gereksinim duyulan bilginin niteliği, aranan bilgi kaynağının türünü etkilemektedir. En çok güncel bilgiye gereksinim duyan mühendisler ve fen bilimciler süreli yayınları öncelikle ve yoğunlukla kullanırlarken, sosyal ve insan bilimciler açısından kitaplar daha önemli olmaktadır. Nitekim insan bilimciler açısından kitaplara duyulan gereksinim tüm diğer bilgi kaynaklarına duyulandan çok daha fazladır.
6. Gereksinim duyulan bilginin niteliği kütüphane kullanımını etkilemektedir. Fen ve mühendislik alanlarında çalışanlar kütüphaneyi öncelikle süreli yayın izlemek amacıyla kullanırken, insan bilimciler kitap ödünç almak amacıyla kullanmaktadırlar. Sosyal bilimciler öncelikle kitap ödünç almak için kütüphaneyi kullansalar da , bu grup arasında süreli yayınları izlemek amacıyla kütüphaneye gidenlerin oranı insan bilimcilerden fazladır.
7. Güncel bilgi gereksinimi, bilgi aramada sistemli ve düzenli yayın tarama alışkanlığı sağlamaktadır. Güncel bilgi gereksinimini en yoğun duyan araştırmacılar indeks, abstrakt ve veri tabanlarını daha fazla kullanmaktadırlar.
8. Elektronik ortam kullanımının da gereksinim duyulan bilginin niteliğiyle ilgili olduğu görölmektedir. Güncel bilgiye gereksinim duyulan fen ve mühendislik alanlarında, elektronik ortam bilgi erişim amacıyla yoğun kullanılırken, sosyal bilimciler arasında kullanım oranı az olmakla beraber araştırmacılar arasında bilgiye erişim açısından bu eksikliğin hissedildiği saptanmıştır. İnsan bilimciler arasında elektronik

ortam kullanımı en az düzeyde olmasına rağmen bu eksiklik bilgiye erişimde bir engel olarak algılanmamaktadır. Elektronik ortamı en yoğun kullanan mühendislerin, bilgiye erişimde bilgisayar bilgi ve becerilerinin yetersizliğini önemli bir engel olarak görmeleri, gruplar arasında konuya verilen değeri göstermesi açısından önemlidir.

9. Bilim adamlarının bilgi kaynağı tercihleri, bilgi arama davranışını şekillendirmektedir. Süreli yayınları tercih eden fen bilimciler ve mühendisler, makale kaynakçalarını izleyerek bilgiye erişme alışkanlığına sahiptir. Bu durum sosyal ve insan bilimciler arasında bilgiye erişimde kitap kaynakçalarının izlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Aynı nedenlerle kütüphane kataloglarından bilgi arama alışkanlığı, yine sosyal ve insan bilimciler arasında daha yaygındır.

10. Mesleklerin özellikleri, bu alanlardaki bilgi kaynaklarının oluşumunu yakından etkilemektedir. Fen ve mühendislik alanlarında terminolojinin yerleşmiş, evrensel ve değişmez oluşu, bu alanda indeks, abstrakt, veri tabanı ve el kitabı hazırlanması ve kullanımını kolaylaştırmaktadır. Sosyal bilimlerin konusunun yerel kültürlerle ve toplumsal olaylarla ilgili olması, bu olay ve olguların sürekli değişimi ve terminolojide yaşanan karmaşa, bu alanda indeks, abstrakt ve veri tabanı gibi bilgiye yöneltici kaynakların hazırlanmasını ve kullanımını olumsuz etkilemektedir. İnsan bilimlerinde tüm bu olumsuzluklara, bireysel yaklaşımların getirdiği özellikler eklenince, var olan karmaşa daha da artmaktadır. Sosyal ve insan bilimleri alanında indeks,

abstrakt, veri tabanı ve el kitabı kullanım oranları düşüktür. Sosyal ve insan bilimlerinde el kitabı yerine ansiklopedi ve sözlük yaygın kullanılmaktadır. Sınırlı konularda ayrıntılı ve farklı formda hazırlanmış bibliyografyaların sosyal ve insan bilimleri alanında indeks, abstrakt ve veri tabanlarına tercih ediliyor olmasının, yukarıda değinilen nedenler dikkate alındığında rastlantı olmadığı anlaşılmaktadır.

11. Bilim dallarının yapısından kaynaklanan özellikler bilim adamlarının süreli yayın seçimlerini etkilemektedir. Fen ve teknik alanlar için güncellik önemli olurken, sosyal ve insan bilimleri alanında kapsam önemli olmaktadır. Ancak tüm bilim dalları için erişilebilirlik özelliğinin aranan ortak özellik olması, bilim adamlarının içinde buldukları ortak koşulları yansıtmaktadır.
12. Süreli yayın seçiminde **review** dergilerin fen bilimciler, hakemli dergilerin ise en fazla mühendisler tarafından kullanılması yine bu alanların özelliklerinin oluşturduğu bilgi arama davranış şekilleridir.
13. Bilim adamlarının hepsi için - farklı amaçlarla kullanılsalar da kütüphane, bilgiye erişimde en önemli araçtır. Gruplar arasında fark olmaksızın büyük çoğunluk bilgi gereksinimini kütüphaneden karşılama alışkanlığına sahiptir. Ancak tüm grupların bilgiye erişimde engel olarak aranan bilginin kütüphanede olmamasını öncelikle vurgulamaları, ilk bulguyu desteklerken kütüphane koleksiyonunun yetersizliğini de ortaya koymaktadır.

14. Kütüphanenin vermekte olduğu bazı hizmetlerin araştırmacılar tarafından yeterince bilinmediği anlaşılmaktadır. Verilen hizmetlerin tanıtımının yapılması kütüphane kullanımını artıracaktır. “**Current Contents**” gibi güncel bilgiye erişim açısından önemli olan kaynakların yeterince tanıtılması yanında kütüphaneye sağlanma süreleri kullanımları açısından önem taşımaktadır.

15. Kütüphaneler arası ödünç vermenin geliştirilmesi, diğer kütüphane koleksiyonlarını da kullanıma kazandıracığı için araştırmacılar tarafından önemli bulunmaktadır.

16. Bilim adamlarının büyük çoğunluğu kendi yayın taramalarını kendileri yapmaktadırlar. Bu konuda kütüphaneciye duyulan güven zayıftır. Bilim adamları arasında en fazla fen bilimciler yayın taramasında aracı kullanma alışkanlığına sahiptir. Bu durum, fen bilimcilerin tarama isteklerini ifade etmede zorluk çekmemelerinden ve terminolojinin sağladığı kolaylıktan kaynaklanmaktadır. Bilim adamlarının büyük çoğunluğunun kendi yayın taramalarını kendilerinin yapmak istemelerine rağmen, bilgiye erişimde engel olarak indeks, abstrakt gibi kaynakları kullanma zorluğu çekmelerini, var olan bilgiden haberdar olmada sıkıntılarının olmasını göstermeleri, bu konudaki sorunun önemini ortaya koymaktadır. Bu konuda kapsamlı ve etkili kullanıcı eğitimi programlarına gerek vardır.

17. Bilim adamlarının büyük çoğunluğu yabancı dili bilgiye erişimde engel olarak görmemektedirler. Özellikle fen ve

mühendislik alanlarında yayının Türkçe veya Türkçe' ye çevrilmiş olması tercih edilmezken, Türkçe yayın kullanma isteği en fazla insan ve sosyal bilimleri alanlarındadır. Genelde araştırmacılar bildikleri yabancı dilde yazılmış bilgi kaynaklarını kullanmayı tercih etmektedirler.

18. Resmi olmayan iletişim, bilgi aramak açısından olduğu kadar, insan ilişkilerini geliştirmek, meslektaşlarla tanışıp görüşmek açısından da önemli bulunmaktadır. Meslek grupları arasında konferans, seminer ve mesleki toplantılara katılım amaçları arasında farklılıklar vardır. Tüm gruplar için konuşma ve tartışmalardan yararlanmak, sosyal ilişkileri geliştirmek önemli olurken, bildiri sunmak en fazla fen bilimciler için, bildirileri basılı olarak sağlamak ise en fazla insan bilimciler açısından önemli olmaktadır. Bilim adamlarının bildirilerini sunmaları, sunulan bildirilerden yararlanabilmeleri, meslektaşlarıyla iletişim kurabilmeleri, alanlarındaki uzmanlarla görüşebilmeleri bu tür etkinliklerle mümkün olmaktadır. Ancak sonuçlar, üniversitemizde çalışan bilim adamlarının, gerek zaman ve para, gerekse çalışma koşulları nedeniyle bu toplantılara katılım zorlukları yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Üniversitenin bu amaçla sağladığı destek bilim adamlarınca yetersiz bulunmakta, özellikle yurt dışı toplantılara katılımında, olanaklar nedeniyle sorunlar yaşanmaktadır.

19. Günümüzde önemli bir iletişim aracı olan Internet' in bilim dallarına göre kullanım oranları açısından ortaya çıkan fark çarpıcıdır. Internet' i en yoğun kullanan grup mühendisler, en az kullanan grup ise insan bilimcilerdir. Internet, mühendislik

ve fen bilim alanında daha çok güncel bilgiye erişmek ve aynı konularda çalışan meslektaşlarla iletişim kurmak amacıyla kullanılırken, tüm bilim dallarında Internet kullananların büyük çoğunluğunun elektronik posta amacıyla Internet'i kullandıkları anlaşılmıştır. Yine mühendisler ve fen bilimciler arasında Internet kullanımı daha sık ve düzenlidir. İnsan bilimcilerin bu konuda isteksiz olması elektronik ortamlara duyulan çekimserlik kadar, mesleklerin özellikleriyle de ilgilidir. Elektronik ortamdan bilgi sağlama, her bilim dalında aynı derecede önemli bulunmamakta, bu nedenle bilim adamlarının konuya yaklaşım şekilleri de birbirinden farklı olmaktadır.

20. Kullanıcı olarak sadece kütüphaneyi kullananların değil, kütüphanenin hizmet vermeye yükümlü olduğu, ancak kütüphaneyi kullanmayan araştırmacıların da dikkate alınması ve bu grubun kütüphane kullanmama nedenlerinin araştırılarak, gereksinim ve özelliklerine uygun hizmet politikaları geliştirilmesi gerekmektedir.

Araştırmamız, Hacettepe Üniversitesi'nde, mühendislik, fen, sosyal ve insan bilimleri alanlarında çalışan bilim adamlarını kapsamaktadır. Elde ettiğimiz sonuçların tüm bilim adamlarımızı temsil etmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, araştırmamız sonucu elde ettiğimiz bulgular, konuyla ilgili literatürde yer alan bulgularla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu durum bizi; bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları üzerinde mesleğin etkisinin, diğer tüm etkilere göre daha belirleyici olduğu sonucuna ulaştırmaktadır.

Araştırmamız süresince, bilim adamlarının davranışlarını şekillendiren en önemli faktörün, gereksinim duydukları bilginin niteliği olduğu saptanmıştır. Gereksinim duyulan bilginin güncelliği ile, kaynak seçimi, yayın tarama yapma alışkanlığı ve bilgiye erişimde izlenen yollar, kütüphane kullanım amaçları, elektronik ortam kullanma alışkanlıkları bu gereksinimlere göre değişebilmektedir. Gruplar arasında görülen ayrılıklar ve aynı grup içinde görülen benzerlikler, bilgi gereksiniminin bağlı olunan meslekle ilişkisini kanıtlamaktadır.

Mesleğin etkisi, kendisini sözlü iletişimle elde edilen bilgide de göstermektedir. Araştırmamızda varılan bir diğer sonuç, bilim adamlarının bilgi gereksinimlerinin bir kısmını resmi olmayan iletişimle, yani sözlü ilişkilerle sağladıklarıdır.

VI. 2. ÖNERİLER

Araştırmamızda elde ettiğimiz sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunabiliriz :

1. Kütüphanecilik alanında kullanıcı çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Bu amaçla çalışan araştırmacıların, bilgi merkezini dikkate almadan, doğrudan kullanıcıyı tanımak amacıyla gerçekleştirecekleri araştırmalar, kullanıcının özelliklerini daha doğru ve net bir şekilde yansıtacaktır.
2. Yapılacak araştırmalarda ilgi alanının insan olduğu unutulmamalı ve bu amaçla sosyoloji, psikoloji, iletişim bilimleri gibi diğer disiplinlerle ortak çalışmalar gerçekleştirilerek, konu disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınmalıdır.

3. Yapılacak araştırmalar mümkün olduğunca kk gruplarla ve derinlemesine yapılmalı, elde edilen veriler yorumlanmaya uygun olarak toplanmalıdır. Bu nedenle nicel yöntemlerle birlikte nitel yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Amaca uygun olarak sosyal bilimler alanında ortaya çıkan yeni araştırma yöntemlerinin bu alanda da kullanılabilmesi zendirmelidir.¹ Elde edilen sonuçların genellenebilmesi ve uygulamaya geçirilebilmesi için çalışmaların birbirini izler Şekilde ve benzer araştırma yöntemleriyle yapılmasında yarar vardır.
4. Bu araştırmalardan elde edilen bulgular, bilgi merkezlerinin hizmet ve koleksiyonlarını oluştırmada, yeniden düzenlemelere gidilmesinde yardımcı olacaktır. Aynı zamanda varılan genellemeler, ülkenin bilgi politikasını oluştırmada kullanıcının özelliklerini yansıtması açısından değerlidir. Bu zelliklerin oluşturulacak bilgi politikalarında dikkate alınmasında yarar vardır.
5. Kullanıcı alışmaları kuramsal olarak kütüphanecilik bölümlerinde ele alınırken, bilgi merkezlerinin de kullanıcılarını tanımak amacıyla kendi araştırmalarını gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu amaçla yapılacak çalışmalarda dikkat edilecek zellikler Şunlar olmalıdır :

¹ Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı ile ilgili araştırmalarda *Grounded theory*, *Sense-making theory* ve *Foraging theory* son yıllarda en çok kullanılan nitel araştırma yöntemleridir.

- 5.1. Kullanıcı sözcüğünden sadece bilgi merkezlerine gelen kişiler anlaşılmalıdır. Aktif ve potansiyel kullanıcı araştırmada hedef alınıp incelenmelidir.
 - 5.2. Aktif kullanıcıların kullanıcı tatmininin ölçülmesi gereklidir.
 - 5.3. Potansiyel kullanıcıların bilgi merkezini kullanmama nedenleri araştırılmalıdır.
 - 5.4. Kullanıcıların genelde bilgi gereksinimleri, bilgi arama davranışları ve bilgi kullanım alışkanlıkları saptanarak sonuçları, hizmetlere ve koleksiyon seçimine yansıtılmalıdır.
 - 5.5. Bu amaçla bilgi merkezlerinin yapacağı araştırmalarda gözlem, anket, görüşme teknikleri ve kütüphane istatistiklerinden yararlanılmalıdır.
6. Bilgi sistemleri esnek olmalıdır. İdari yapılanmasından, hizmet politikasına; kullanıcı eğitiminden, kullanım kurallarına kadar, değişen koşullara uyum sağlayacak şekilde ve gerektiğinde yeniden düzenlenebilecek şekilde yapılandırılmalıdır. Bilgi merkezleri kullanıcıların değişen gereksinimlerini karşılayacak, yeni problemlere çözüm olacak şekilde düzenlenmeli, sorumluluklar tek elde toplanmadan, yetkilerle birlikte dağıtılmalıdır.
 7. Bilgi merkezleri koleksiyonlarını ve hizmetlerini hizmet vermeyi amaçladıkları kitlelerin özelliklerine göre oluşturmalıdırlar.

Üniversite kütüphaneleri, üniversite bünyesinde yer alan bilim dallarına göre farklı hizmet politikaları geliştirmeli ve bunu kullanıcıların değişen gereksinimlerine göre değiştirebilmelidir. Kullanıcılara eşit olanaklar sağlamak kaygısıyla standart yaklaşımlar dayatılmamalı, bilim adamlarının gereksinimlerine uygun kaynak ve hizmet sunulabilmelidir.

8. Bu doğrultuda üniversite kütüphaneleri için de şu şekilde bir yapılanma önerilebilir:

8.1. Kütüphanelerde uzmanlaşmaya gidilmelidir. Bilgi merkezlerinde konu uzmanlarının çalışması, istenen ve özlenen bir olgudur. Ancak, ülkemiz koşullarında bunun gerçekleştirilmesinin ne denli zor olduğu bilinmektedir. Kütüphanecilerin tüm kullanıcıları tanıyıp, gereksinim ve davranışlarını bilmesi olanaksızdır. Bu nedenle kütüphanecilerin üniversitedeki bilim dallarında deneyim kazanması yoluna gidilebilir. Üniversite kütüphanelerinde var olan, sağlama, kataloglama, danışma ve ödünç verme gibi idari bölünmeler, teknik alanda kaydedilen gelişmelere bağlı olarak giderek yapaylaşmaktadır. Bu yapılanmanın yerine daha fonksiyonel bir yapı oluşturularak, hedef idari bölünmeden, kullanıcı gereksinimlerine kaydırılabilir. Üniversitede yer alan bilim dalları belli başlıklar altında özelliklerine göre toplanarak, bu gruplara hizmet verecek şekilde personel ayrılabilir. Bu yapı, kütüphanede çalışan personeli her konudan anlamak zorunluluğundan kurtararak, belli alanlarda deneyim kazanmalarını ve giderek uzmanlaşmalarını sağlayacaktır. Belli gruplara hizmet veren personel, o

grupların kaynak gereksinimlerinden, yayın tarama isteklerine kadar her alanda sorumlu olacaktır. Bu tür bir ayırım, kütüphane personelinin bir süre sonra, sorumlu olduğu grubun gereksinim ve özelliklerini daha yakından tanımlarını sağlayarak, koleksiyon seçiminin daha isabetli, kullanıcı eğitiminin daha etkili ve yayın tarama başarısının daha fazla olmasına yardımcı olacaktır. Bu doğrultuda oluşturulacak grupların, idari yapı içinde temsil edilerek söz sahibi olmaları gereklidir.

Bilim dallarına göre oluşturulan bu örgütlenmede yer alan kütüphanecilere şu öneriler getirilebilir:

8.2. Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve davranışları mesleklerinin özelliklerinden etkilenmektedir. Bu nedenle fen ve teknik alanda çalışan araştırmacılar için güncel bilginin önemi bilinerek, koleksiyon seçiminde süreli yayınlara ağırlık verilmelidir. Bu alanda ikincil kaynaklar, özellikle veri tabanları, güncel bilginin sağlanmasını kolaylaştırmaları açısından önemlidir. Danışma koleksiyonunda indeks, abstrakt ve el kitaplarına yer verilmeli, bu bölümlerin almış olduğu projeler izlenerek gerekli kaynaklar sağlanmalıdır. Fen ve teknik alanda uluslararası toplantılar izlenerek, bildirilerin basılı kopyaları kütüphaneye getirtilmelidir. Yayın taramalarında elektronik ortamı kullanabilmeleri için olanak sağlanmalıdır. Kitap alımlarında seçici ve güncel kaynaklarla sınırlı olunmalıdır. Seçilen dergilerin hakemli ve *citation index*' lerde yer alıyor olmasına dikkat

edilmelidir. Fen bilimleri alanında **review** dergilere yer verilmelidir.

8.3. Sosyal bilimcilerin kitap ve süreli yayın kullanım oranlarının birbirine yakın olduğu dikkate alınarak bu açıdan dengeli bir koleksiyon oluşturulmalıdır. İnsan bilimciler için oluşturulacak koleksiyonun kitap ağırlıklı olmasına özen gösterilmelidir. Bazı üniversite kütüphanelerinde rastlanan 5 yıldan eski kaynakların kütüphaneye alınmaması bu grup kullanıcıların bilgi erişimini sınırlamaktadır. Bu nedenle tüm kullanıcıları içine alacak kurallar koymaktan kaçınılmalı, özellikle sosyal ve insan bilimleri alanında eski tarihli bilgi kaynaklarına duyulan gereksinim dikkate alınmalıdır.

Toplumsal gelişmeler yakından izlenerek, bu alanda çıkan kaynaklar kullanıcının talebini beklemeden koleksiyona kazandırılmalı ve duyurulmalıdır. Sosyal ve insan bilim alanında çalışanların mesleki özellikleri ve indeks abstrakt, veri tabanı gibi gönderici tip kaynakları kullanmada karşılaştıkları sorunlar göz önüne alınarak, bu alanlarda ayrıntılı hazırlanmış bibliyografyalar satın alınmalıdır. Danışma koleksiyonu içinde ansiklopedi ve sözlüklere ağırlık verilmelidir. Terminoloji konusunda yaşanan sıkıntıların aşılabilmesi için kütüphanecilerle araştırmacıların ortak çalışmalarına ihtiyaç vardır. Oluşturulacak ürünler yayın taramasında anahtar sözcük seçimlerini kolaylaştırabilecek, konu kataloglarında isabetli konu başlıklarının hazırlanmasına yardımcı olacaktır. Bu alanlarda yabancı literatür yanında yerli

literatürün sağlanmasına önem verilmesi, koleksiyonu daha kullanılabilir hale getirecektir.

8.4. Araştırmamız sonucunda tüm bilim adamlarının, gönderici tip kaynak kullanımında zorluk çekmelerine rağmen, kendi yayın taramalarını kendilerinin yapmaları konusunda ısrarlı oldukları saptanmıştır. Bu nedenle tüm gruplar için kapsamlı ve değişik düzeylerde hazırlanacak eğitim programlarına gerek vardır. Bilim adamlarına sistemli bilgi arama alışkanlığı kazandırmak amacıyla indeks, abstrakt ve veri tabanlarının öğretilmesi ve kütüphanenin bu hizmetleri verebilmek amacıyla donanımlarını arttırması gerekmektedir. Mümkün olduğunca taramaların birlikte yapılarak, kullanıcının sistem, kütüphanecinin ise konu ile ilgili bilgi ve deneyim kazanmasına olanak sağlanmalıdır.

9. Üniversite içinde elektronik ortam kullanımıyla ilgili sıkıntıların aşılması için gerekli yatırımların yapılması ve kullanımın teşvik edilmesi gerekmektedir. Üniversite kütüphanesinin bu konuda var olan eksikliklerinin giderilerek, kullanıcıların dışarıdan erişebilecekleri, kütüphane içinde veri tabanlarını tarayabilecekleri, çevrim içi taramalara olanak verecek bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Günümüzde önemli bir iletişim ve bilgi erişim kaynağı olan Internet'in kullanımının yaygınlaştırılmasına çalışılmalıdır.

10. Bilim adamları bilgi gereksinimlerini sadece basılı kaynaklardan değil, sözlü olarak da sağlamaktadırlar. Bilim

adamları için bilgiye erişimde resmi olmayan kanal ve kaynakların önemi üniversite yönetimince değerlendirilmeli, ulusal ve uluslararası toplantılara katılım olanaklarını artıracak önlemler alınmalıdır.

11. Veri tabanları ve bunlara erişim için gerekli ilkeler oluşturulurken, bu veri tabanlarını kullanacak olan kullanıcıların bilgi arama davranışlarının bilinerek, özelliklerinin sisteme yansıtılması gereklidir.

12. Bilgi sistemleri oluşturulurken hizmet verilecek kullanıcılarla ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılmalı, var olan sistemlerin yapılan çalışmaların sonucuna göre hizmet ve yapıları yeniden düzenlenmelidir. Bu çalışmalarda toplam kalite yönetiminden yararlanılmalıdır.

Kullanıcıyı ön plana çıkaran bu öneriler, bilgi merkezlerinin tek tip hizmet anlayışından uzaklaşarak, gereksinimlere göre ve daha etkili hizmet vermelerine yardımcı olacaktır.

Ülkemizde kullanıcı çalışmaları yetersizdir. Var olan çalışmaların büyük bir kısmı ise sistem merkezli araştırmalardır. Oysa dünyada bu alandaki gelişmeler çok ileri boyutlardadır. Gelişmiş ülkelerde, kullanıcı özellikleri, kaynak ve kanal tercihleri üzerine yapılan araştırmalar yerini, kullanıcının kavrama, algılama ve öğrenme yeteneklerinin araştırılmasına bırakmıştır. Artık bilgi merkezleri ile kullanıcı arasındaki ilişkiden çok, kullanıcı ile veri tabanları arasındaki ilişkinin daha etkili kurulabilmesi için daha iyi ara birimler nasıl oluşturulabilir telaşı yaşanmaktadır. Ülkemizde bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. Çalışma konuları şunlar olabilir :

1. Fen, teknik, sosyal ve insan bilimlerinde, uygulama alanında çalışanların bilgi gereksinim ve arama davranışlarının saptanması ve bunların üniversite ortamındaki bulgularla karşılaştırılması,
2. Sağlık alanında çalışanların bilgi ile ilgili gereksinim ve davranışlarının araştırılarak, bu alan içine giren bilim dallarının birbirleriyle karşılaştırılması,
3. Aynı konuda farklı üniversitelerde çalışan bilim adamları üzerinde yapılacak araştırmalarla, çevre ve çalışma ortamının bilgi arama davranışlarına olan etkisinin ortaya konması,
4. Türkiye’ de farklı coğrafik bölgelerde yer alan üniversitelerdeki bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları karşılaştırılarak, coğrafyaya bağlı etkenlerin sınılanması,
5. Meslek gruplarının bilgi arama davranışları üzerine *invisible college* ‘ in etkisinin araştırılması,
6. Statü ve yaşın bilgi arama davranışı üzerine olan etkisinin araştırılması,
7. Bilim adamlarının yayınlarındaki atıfların araştırılarak, mesleklere göre yayın kullanım alışkanlıklarının saptanması,
8. Yayın taramalarında bilim dallarına göre strateji oluşturmada mesleğin etkisinin araştırılması,

9. Bilgi erişim sistemlerinin oluşturulmasında erişim ilkelerinin kullanıcılara göre nasıl geliştirileceğinin araştırılması.

Yapılacak olan bu araştırmalarda sosyoloji, iletişim ve psikoloji bilim dalından yararlanılarak, kütüphanecilik alanına yeni bakış açıları kazandırılabilir.

KAYNAKÇA

A. L. A. Glossary of Library and Information Science.

1983 Chicago: American Library Association.

ADAM, Ralph

1983 "Putting the Social into Social Science Information."

Behavioral & Social Sciences Librarian. III, 1: 3-17.

ALLEN, B. L.

1990 "The Effects of Academic Background on Statements of
Information Need."

Library Quarterly. LX, 2:120-138.

ALLEN, T. J.

1969 "Information Needs and Uses."

Annual Review of Information Science and Technology .

IV: 3-29.

Ana Yazım Kılavuzu.

1994 İstanbul: Adam Yayınları.

ARMAĞAN, İbrahim

1974 Bilgi ve Toplum I: Bilgi Sosyolojisine Giriş.

İstanbul: Otağ Matbaası.

ARMSTRONG, D. M.

- 1973 Belief Truth and Knowledge
Cambridge: University Press.

Art and Humanities Citation Index.

- 1976- Philadelphia: Institute for Scientific Information

AVISON, D. E. ve G. FITZGERALD

- 1988 Information Systems Development: Methodologies, Techniques and Tools.
Oxford: Blackwell Scientific Publication.

BADENOCH, Douglas ve DIĞERLERİ

- 1994 "The Value of Information." M. FEENEY ve M. GRIEVES (Ed.).
The Value and Impact of Information.
London: Bowker & Sauer.

BARRY, Christine

- 1996 "Information Seeking in Advanced IT Culture: A Case Study."
Information Seeking in Context, 14-16 August, Tampere, 1-16.

BARRY, Christine ve D. SQUIRES

- 1995 "Why the Move from Traditional Information Seeking to the Electronic Library is not Straightforward for Academic Users: Some Surprising Findings." 19th International Online Information Proceedings, 5-7 December, London, 177-187.

BATES, J. Marcia

- 1996 "The Getty End-User Online Searching Project in the Humanities: Report no. 6: Overview and Conclusions."
College & Research Libraries. November: 514-523.

BAWDEN, David

- 1990 User Oriented Evaluation of Information Systems and Services.
London: Gower Publishing Company.

BAYMUR, Feriha

- 1994 Genel Psikoloji
İstanbul: İnkilap Kitabevi (11. Baskı).

BELKIN, Nicholas J.

- 1978 "Information Concepts for Information Science."
Journal of Documentation. XXXIV, 1: 55-85.
- 1990 "The Cognitive Viewpoint in Information Science."
Journal of Information Science. 16: 11-15.

BELKIN, N. J. , H. M. BROOKS ve R. N. ODDY

- 1982 "Ask for Information Retrieval."
Journal of Documentation. XXXVIII, 2: 61-71.

BOUAZZA, Abdelmajid

- 1989 "Information User Studies."
Encyclopedia of Library and Information Science.
New York: Marcel Dekker Inc., XLIV: 144-164.

BRITTAIN, J. Michael

1984 "Internationality of the Social Sciences: Implications for Information Transfer."

Journal of the American Society for Information Science.
XXXV, 1: 11-18.

BROADUS, R. N.

1987 "Information Needs of Humanities Scholar."

Library and Information Science Research. 9:113-129.

BYSTRÖM, Katriina

1996 "Municipal Administrators at Work: Information Needs and Seeking (IN & S) in Relation to Task Complexity: A Case Study Amongst Municipal Officials." Information Seeking in Context, 14-16 August, Tampere, 1-23.

BYSTRÖM, K. ve K. JÄRVELIN

1995 "Task Complexity Affects Information Seeking and Use." Information Processing and Management. XXXI, 2:191-213.

ÇAKIN, İrfan

1989 "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Yöntemi ve Özellikleri." Türk Kütüphaneciliği. III, 1:3-18.

ÇINGİ, Hülya

1990 Örnekleme Kuramı.

Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi.

DE SOMOGYI, Aileen

1975 "Communication."

Canadian Library Journal. 2: 41-44.

DERVIN, B. ve M. NILAN

1986 "Information Needs and Uses."

Annual Review of Information Science and Technology.

XXI: 3-33.

DEVADASON, F.J. ve P. P. LINGAM

1997 "A Methodology for the Identification of Information Needs
of Users." IFLA Journal. XXIII, 1:41-51.

Dissertation Abstracts International: A. The Humanities and Social Sciences.

1969- An Arbor: Xerox.

DUNN, K. K.

1986 "Psychological Needs and Source Linkages Undergraduate
Information Seeking Behavior."

College and Research Libraries. XLVII, September: 475-481.

ELLIS, David

1984 "The Effectiveness of Information Retrieval Systems: The Need
for Improved Explanatory Frameworks."

Social Science Information Studies. 4: 261-272.

1990 "User Oriented Evaluation and Qualitative Analysis of
Patterns of Information Use." D. BAWDEN (Ed.).
User Oriented Evaluation of Information Systems and
Services. London: Gower Publications, 72-79.

1993 "Modelling the Information Seeking Patterns of Academic
Researchers: A Grounded Theory Approach."
Library Quarterly. LXIII, 4: 469-486.

ELLIS, D. , D. COX ve K. HALL

1993 "A Comparison of the Information Seeking Patterns of
Researchers in the Physical and Social Sciences."
Journal of Documentation. XLIX, 4: 356-369.

Encyclopedia of Library and Information Science.

1989 New York: Marcel Dekker. Supp:9.

FEENEY, M. ve M. GRIVES (Ed.)

1994 Value and Impact of Information.
London: Bowker Saur.

FINNISTON, Montaque

1975 "Information, Communication and Management."
Aslib Proceedings. August: 349-350.

FORD, G.

1973 "Research in User Behavior in University Libraries."
Journal of Documentation. XXIX, March:85-106.

FORD, N.

- 1980 "Relating Information Needs to Learner Characteristics in Higher Education."

Journal of Documentation. XXXVI, 2: 99-114.

- 1983 "Knowledge Structures in Human and Machine Information Processing: Their Representation and Interaction."

Social Science Information Studies. 3: 209-222.

FOSKETT, D. J.

- 1984 Pathways for Communication.

London: Clive Bingley.

GERSTBERGER, P. G. , ve T. J. ALLEN

- 1968 "Criteria Used by Research and Development Engineers in the Selection of an Information Sources.

Journal of Applied Psychology. LII, 4: 272-279.

GREEN, Andrew

- 1990 "What Do We Mean by User Needs."

British Journal of Academic Librarianship. V, 2: 65-78.

GÜVENÇ, Bozkurt

- 1994 "Türkiye'de Sosyal Bilimler, Gelişmeler ve Süreklilik."

Dünya'da ve Türkiye'de Bilim, Etik ve Üniversite.

Ankara: TÜBA, 23-35. (Bilimsel Toplantı Serileri: 1)

HALLORAN, James D.

- 1979 "Information and Communication."

Aslib Proceedings. 1: 21-28.

HANÇERLİOĞLU, Orhan

- 1976 Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar.
İstanbul: Remzi Kitabevi.

Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book. 6th ed.

- 1987 Aldershot: Gower Pub.

HARTER, S. P.

- 1992 "Psychological Relevance and Information Science."
Journal of the American Society for Information Science.
XLIII, 9: 602-615.

HERNER, S. ve M.HERNER

- 1967 "Information Needs and Uses in Science and Technology."
Annual Review of Science and Technology. II: 1-34.

HEVINS, Elizabeth T.

- 1990 "Information Need and Use Studies."
Annual Review of Information Science and Technology.
XXV: 145-172.

HOBOHM, Hans C.

- 1995 "Entering the New Market Place: On the Role of Traditional
Social Science Information Providers with in the Internet
Community. IFLA Journal. XXI, 1: 26-30.

HORNER, J. ve D. THIRLWALL

- 1988 "Online Searching and the University Researchers."
Journal of Academic Librarianship. XIV, 4: 225-230.

HURD, Julie M.

- 1996 "ARL Academic Science and Technology Libraries:
Report of a Study.
College and Research Libraries. March: 144-160.

HURYCH, Jitka

- 1986 "After Bath: Scientists, Social Scientists and Humanists
in the Context of Online Searching."
The Journal of American Librarianship. XII, 3: 158-165.

HYBELS, S. ve R. L. WEAVER

- 1974 Speech and Communication.
New York: D. Van Nostrand Company.

Information Science Abstracts.

- 1965- New York: American Society for Information Science.

ITOGA, M.

- 1992 "Seeking Understanding Beneath the Unspecifiable:
An Alternative Framework for Mapping Information
Needs in Communication.
Libri. XLII, October/December: 330-344.

İmla Kılavuzu.

- 1993 Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

KARASAR, Niyazi

- 1982 Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler.
Ankara: Matbaş.

KATZ, William A.

- 1992 Introduction to Reference Work vol 2: Reference Services and Reference Processes.
New York: Mc Graw-Hill.

KELEŞ, Ruşen

- 1976 Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntem.
Ankara: TODAİ.

KEMP, D. A.

- 1976 The Nature of Knowledge: An Introduction for Librarians.
London: Clive Bingley.

KIRSCHENMANN, Peter Paul

- 1970 Information and Reflection.
New York: Humanities Press.

KOCHEN, Manfred (Ed.)

- 1975 Information for Action: From Knowledge to Wisdom.
New York: Academic Press.

KRIKELAS, J.

- 1983 "Information Seeking Behavior: Patterns and Concepts Chart."
Drexel Library Quarterly, XIX, Spring: 5-20.

KUHLTHAU, Carol C.

- 1991 "Inside the Search Process: Information Seeking from the User's Perspective." Journal of the American Society for Information Science, XLII, 5: 361-371.

- 1993 "A Principle of Uncertainty for Information Seeking."
Journal of Documentation. XLIX, 4: 339-355.
- 1994 "Seeking Meaning: A Process to Library and Information Services." Library Quarterly. LXIV, 4: 473-475.
- 1996 "Inside the Search Process: Information Seeking from the User's Perspective." Information Seeking in Context 14-16 August, Tampere, 1-12.

KUHLTHAU, C. C. ve DIĞERLERİ

- 1990 "Validating a Model of the Search Process: A Comparison of Academic, Public and School Library User."
Library and Information Science Research. XII: 5-32.

LANDESMAN, Charles (Ed.)

- 1970 The Foundation of Knowledge.
New Jersey: Prentice Hall.

LECKIE, Gloria J. ve E. Karen Pettigrew

- 1996 "A General Model of Information Seeking of Professionals: Role Theory Through the Back Door?"
Information Seeking in Context 14-16 August, Tampere, 1-16.

LECKIE, Gloria ve DIĞERLERİ

- 1996 "Modeling the Information Seeking of Professionals: A General Model Derived from Research on Engineers, Health Care Professionals, and Lawyers"
Library Quarterly. LXVI, 2: 161-163.

Library and Information Science Abstracts

1969- London: Library Association Publishing.

Library Literature

1921- New York: H.W. Wilson Company.

LIMBERG, Louise

1996 "Information Use for Learning Purposes."

Information Seeking on Context 14-16 August, Tampere, 1-17.

LIN, N. ve W. D. GARVEY

1972 "Information Needs and Uses."

Annual Review of Information Science and Technology, VII:5-37.

LINDHOLM-ROMANTSCHUNK, Y. ve J. WARNER

1996 "The Role of Monographs in Scholarly Communication:

An Empirical Study of Philosophy, Sociology and Economics."

Journal of Documentation, LII, 4: 389-404.

LINE, M. B.

1974 "Draft Definitions: Information and Library Needs, Wants,

Demands and Uses." Aslib Proceedings, XXVI: 87-89.

LIPETZ, Ben-ami

1970 "Information Needs and Uses."

Annual Review of Information Science and Technology, V:3-32.

LONG, Larry

- 1991 Introduction to Computers and Information Processing.
Englewood Cliff: Prentice Hall.

LONGLEY, Dennis ve Michael SHAIN

- 1989 MacMillan Dictionary of Information Technology.
London: MacMillan Press Ltd., 3rd. Ed.

McGARRY, Kevin

- 1983 "Progress in Documentation."
Journal of Documentation. XXXIX, 2: 95-122.

Mac Millan Dictionary of Information Technology.

- 1989 London: Mac Millan Press.

MAILLOUX, E. N.

- 1989 "Engineering Information Systems."
Annual Review of Information Science and Technology.
XXIV: 239-266.

MALMSJÖ, Anders

- 1996 "Information Seeking Behavior and Development of Information
Systems: A Contextual View." Information Seeking in Context
14-16 August, Tampere, 1-14.

MARTYN, J.

- 1974 "Information Needs and Uses."
Annual Review of Information Science and Technology. IX: 3-23.

MARTYN, J. ve F. W. LANCASTER

- 1981 Investigative Methods in Library and Information Science: An Introduction.
Arlington: Information Resources Press.

MÉNDEZ, Aida

- 1984 "An Analysis of Humanists' Request Received by an Information Service for the Humanities."
Journal of Information Science. IX: 97-105.

MENGÜŞOĞLU, Takiyettin

- 1992 Felsefeye Giriş.
İstanbul: Remzi Kitabevi

MENZEL, Herbert

- 1964 "The Information Needs of Current Scientific Research."
Library Quarterly. XXXIV, January: 4-19.
- 1966 "Information Needs and Uses in Science and Technology."
Annual Review of Information Science and Technology. I: 41-69.

METOYER-DURAN, C.

- 1991 "Information Seeking Behavior of Gatekeepers in Ethnolinguistic Communities: Overview of Taxonomy."
Library and Information Science Research. XIII, 4: 319-348.

MOREHEAD, D. R. ve DİĞERLERİ

- 1984 "The Value of Information and Computer Aided Information Seeking: Problem Formulation and Application to Fiction Retrieval."
Information Processing and Management. XX, 5/6: 583-601.

The Oxford English Dictionary

- 1978 London: Oxford University Press.

PAISLEY, W

- 1968 "Information Needs and Uses."
Annual Review of Information Science and Technology. III: 1-30.

PAK, Namık Kemal

- 1994 "Üniversitede Bilimsel Performans Değerlendirmesi."
Dünya' da ve Türkiye' de Bilim, Etik ve Üniversite.
Ankara: TÜBA, 93-111. (Bilimsel Toplantı Serileri:1).

PALMER, Judith

- 1991 "Scientists and Information: II. Personal Factors in Information Behaviour." Journal of Documentation. XLVII, 3: 254-275.
- 1992 "Information Seeking and Communicating Behavior of Scientists and Engineers." Journal of Documentation. XLVIII, 3: 354-355.

PINELLI, Thomas E.

- 1991a "The Information Seeking Habits and Practices of Engineers."
C. STEINKE (Ed.). Information Seeking and Communicating
Behavior of Scientists and Engineers.
New York: The Haworth Press.
- 1991b "The Relationship Between Seven Variables and the Use of
U.S. Government Technical Reports by U.S. Aerospace
Engineers and Scientists." ASIS Proceedings. XXVIII:313-321.
- 1992 "Establishing a Research Agenda for Scientific and Technical
Information (STI): Focus on the User." AGARD TIP Meeting.
April, Lisbon.

PINELLI, T. E. ve DiğERLERi

- 1993 "The Information Seeking Behavior of Engineers."
Encyclopedia of Library and Information Science. LII: 167-201.
New York: Marcel Dekker.

POLAND, Jean A.

- 1994 "Information Communication Among Scientists and Engineers."
Encyclopedia of Library and Information Science. LIII:171-181.
New York: Marcel Dekker.

The Random House Dictionary of the English Language.

- 1973 New York: Random House.

RENEKER, M. H.

- 1993 "A Qualitative Study of Information Seeking Among Members of an Academic Community: Methodological Issues and Problems." Library Quarterly. LXIII, 3: 487-507.

ROBERTSON, Andrew

- 1974 "Behaviour Patterns of Scientists and Engineers in Information Seeking for Problem Solving." Aslib Proceedings. XXVI, 10: 384-390.

ROHDE, Nancy F.

- 1986 "Information Needs." W.SIMONTON (Ed.). Advance in Librarianship. XIV: 49-70.
Orlando: Academic Press.

ROUSE, W. B. ve S. H. ROUSE

- 1984 "Human Information Seeking and Design of Information Systems." Information Processing and Management. XX, 1-2: 129-138.

RUSSEL, Bertrand

- 1970 "Knowledge, Error and Probable Opinion." C. LANDESMAN (Ed.) The Foundation of Knowledge.
New Jersey: Prentice Hall, 20-26.

SANDSTROM, P.E.

- 1994 "An Optimal Foraging Approach to Information Seeking and Use". Library Quarterly. LXIV, 4: 414-449.

SARACEVIC, T. ve DIĞERLERİ

- 1988 "A Study of Information Seeking and Retrieving: I. Background and Methodology."
Journal of the American Society for Information Science.
XXXIX: 161-176.

SAVOLAINEN, R.

- 1992 "The Sense-Making Theory: Reviewing the Interests of a User-Centered Approach to Information Seeking and Use."
Information Processing and Management. XXIX: 13-28.

SIMONTON, Wesley (Ed.)

- 1986 Advance in Librarianship. XIV.
Orlando: Academic Press.

SKELTON, Barbara

- 1973 "Scientists and Social Scientists as Information Users: A Comparison of Results of Science User Studies with the Investigation into Information Requirements of the Social Sciences. Journal of Librarianship. V, 2: 138-156.

SLATER, Margaret

- 1988 "Social Scientists' Information Needs in the 1980s."
Journal of Documentation. XLIV, 3: 226-237.
- 1990 Research Methods in Library and Information Studies.
London: The Library Association.

Social Science Citation Index.

- 1972- Philadelphia: Institute for Scientific Information.

STEINKE, Cynthia (Ed.)

- 1991 Information Seeking and Communicating Behavior of Scientists and Engineers.
New York: Haworth Press.

STENHOUSE, Lawrence

- 1981 "Using Case Study in Library Research."
Social Science Information Studies. 1: 221-230.(Y:K al)

STEPHENSON, Gabriela M.

- 1988 "Bridging the Gap: The Role and the Identity of the Scientist Information Specialist in Scientific and Technological Library and Information Work in Australia."
The Australian Library Journal. May: 111-117.

STERN, Madeleine

- 1983 "Characteristics of the Literature of Literary Scholarship."
College and Research Libraries. XLIV: 119-209.

STEVENS, Norman D.

- 1986 "The History of Information." W. SIMONTON (Ed.)
Advance in Librarianship. XIV: 1-44.
Orlando: Academic Press.

STONE, Sue

- 1982 "Humanities Scholars: Information Needs and Uses."
Journal of Documentation. XXXVIII, 4: 292-313

Türkçe Sözlük.

1983 Ankara: Türk Dil Kurumu, (5. Baskı).

Türkiye Bibliyografyası.

1935- Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası.

1952- Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.

VAKKARI, Pertti

1996 "Information Seeking in Context: A Changing and Challenging Metatheory." Information Seeking in Context, 14-16 August, Tampere, 1-12.

VAN STYVENDAELE, B. J. H.

1977 "University Scientists as Seekers of Information : Sources of References to Periodical Literature." Journal of Librarianship. IX, October: 270-277.

1981 "University Scientists as Seekers of Information: Sources of References to Books and Their First Use Versus Date of Publication." Journal of Librarianship. XIII, April: 83-92.

WATSON-BOONE, Rebecca

1994 "The Information Needs and Habits of Humanities Scholars." Reference Quarterly. XXXIV, 2: 203-216.

WEINBTRAUB, K. J.

1980 "The Humanities Scholars and the Library." Library Quarterly. L, 1: 22-39.

WELLISH, H.

- 1972 "From Information Science to Informatics: A Terminological Investigation." Journal of Librarianship. IV, July: 157-187.

WERSING, G. ve G. WINDEL

- 1985 "Information Science Needs of Theory of Information Actions." Social Sciences Information Studies. 5: 11-23.

WESTBROOK, L.

- 1993 "User Needs: A Synthesis and Analysis of Current Theories for the Practitioner." Reference Quarterly. XXXII, Summer: 541-549.

WHEELER, Ladd

- 1975 General Psychology.
Boston: Allyn and Bacon.

WILSON, T. D.

- 1981 "User Studies and Information Needs."
Journal of Documentation. XXXVII, March: 3-15.
- 1984 "The Cognitive Approach to Information Seeking Behaviour and Information Use."
Social Science Information Studies. 4: 197-204.
- 1996 "Information Behaviour: An Inter-disciplinary Perspective."
Information Seeking in Context, 14-16 August, Tampere, 1-11.

WILSON, T. D. ve D. R. STREATFIELD

- 1981 "Structured Observation in the Investigation of Information Needs." Social Science Information Studies. 1: 173-184.

WOOD, D. N.

- 1967 "The Foreign Language Problems Facing Scientists and Technologists in the United Kingdom: Report of a Recent Survey." Journal of Documentation. XXIII, June:117-130.
- 1971 "User Studies: A Review of the Literature from 1966 to 1970." Aslib Proceedings. XXIII, January: 11-23.

WRIGHTSMAN, L. S. ve F. H. SANFORD

- 1975 Psychology: A Scientific Study of Human Behavior.
Monterey: Broos-Cole Publishing.

YILDIRIM, Cemal

- 1979 Bilim Felsefesi.
İstanbul: Remzi Kitabevi.
- 1983 Bilim Tarihi.
İstanbul: Remzi Kitabevi.
- 1995 Bilimin Öncüleri.
Ankara: TÜBİTAK.

YUEXIAO, Zhang

- 1988 "Definitions and Sciences of Information."
Information Processing and Management. XXIV, 4: 479-491.

YARDIMCI KAYNAKÇA

AGAR, Jr. ve DİĞERLERİ

- 1984 "Managing Information to Fit the Need."
Journal of Information Science. VIII, 1: 225-227.

ALLEN, B. L.

- 1989 "Questions and Answers Finding Out About Information Needs."
Canadian Library Journal. XLVI, 1: 191-193.

ANDERSON, F. D.

- 1993 "What of the Information Poor."
Library Review. XLII, 1: 20-24.

BICHTELER, J. ve D. C. WARD

- 1989 "Information Seeking Behavior of Geoscientists."
Special Libraries. LXXX, Summer: 169-178.

BROADBENT, K. P.

- 1990 "Information Needs for Rural Development."
Information Development. VI, January: 49-54.

BROADUS, R. N.

- 1971 "The Literature of the Social Sciences: A Survey of Citation
Studies." International Social Science Journal. XXIII: 236-243.

BUKHARI, A. A. ve A. J. MEADOWS

- 1992 "The Use of Information Technology by Scientists in British and Saudi Arabian Universities: A Comparative Study."
Journal of the Information Science. XVIII, 5: 409-415.

CAMPBELL, D. E. ve T. M. SHLECHTER

- 1979 "Library Design Influences on User Behavior and Satisfaction."
Library Quarterly. XLIX, January: 26-41.

CHATMAN, E. A.

- 1991 "Life in a Small World: Applicability of Gratification Theory to Information Seeking Behavior."
Journal of the American Society for Information Science.
XLII, July: 438-449.

CRAWFORD, D.

- 1986 "Meeting Scholarly Information Needs in an Automated Environment: A Humanist's Perspective."
College and Research Libraries. XLVII, November: 569-574.

ÇAPAR, Bengü

- 1990 "Kullanıcı İncelemeleri." Türk Kütüphaneciler Derneği 40. Yıl Kütüphanecilik Kurultayı, 30 Kasım - 1 Aralık 1989, Ankara.
Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 161-164.

DEBOUT, L. , D. DAVIS ve D. DEHLERTS

- 1975 "User Studies in the Humanities: A Survey and Proposal."
Reference Quarterly. XV, Fall: 43.

DERR, Richard L.

1983 "A Conceptual Analysis of Information Need."
Information Processing and Management. XIX, 5: 273-278.

1984 "Information Seeking Expressions of Users."
Journal of the American Society for Information Science.
XXXV, March: 124-128.

ELLIS, D.

1992 "The Physical and Cognitive Paradigms in Information
Retrieval Research."
Journal of Documentation. XLVIII: 45-64.

ERDELEZ, Sanda

1996 "Information Encountering: A Conceptual Framework for
Accidental Information Discovery." Information Seeking in
Context, 14-16 August, Tampere, 1-16.

FIDEL, R.

1993 "Qualitative Methods in Information Retrieval Research."
Library and Information Science Research. XV, 3: 219-247.

FOLSTER, M. B.

1989 "A Study of the Use of Information Sources by Social
Science Researchers."
Journal of Academic Librarianship. XV, March: 7-11.

FRANTS, V. I. ve C. B. BRUSH

1988 "The Need for Information and Some Aspects of Information Retrieval Systems Construction."

Journal of the American Society for Information Science.

XXXIX, 2: 86-91.

FRANTS, V. I. ve DİĞERLERİ

1993 "One Approach to Classification of Users and Automatic Clustering of Documents."

Information Processing and Management.

XXIX, March, April: 187-195.

GARFIELD, E.

1980 "Is Information Retrieval in the Arts and Humanities Inherently Different From That in Science?"

Library Quarterly. L, 1: 40-57.

GUINCHAT, C. ve M. MENO

1990 Bilgi ve Dokümantasyon Çalışma Tekniklerine Genel Giriş.

(Çev. Sönmez Taner), Ankara: Kültür Bakanlığı.

HARICOMBE, L. J.

1993 "Combining Qualitative and Quantitative Methodologies to Study the Effects of an Academic Boycott on Academics in South Africa."

Library Quarterly. LXIII, October: 508-527.

HARMON, E. G. ve E. R. BALLESTEROS

- 1996 "Unconscious Cognition: The Elicitation of Deeply Embedded Information Needs." Information Seeking in Context, 14-16 August, Tampere, 1-14.

HARRIS, Colin

- 1981 "The Travelling Workshops Experiment: An Attempt at Illuminative Evaluation." Social Science Information Studies, 1: 247-253.

HAYES, R. M.

- 1992 "Measurement of Use and Resulting Access Allocation Decisions." Library and Information Science Research, XIV, Oct/Dec: 361-377.

HEINZKILL, R.

- 1980 "Characteristics of References in Selected Scholarly English Literary Journals." Library Quarterly, L, January: 352-365.

HOPKINS, R. L.

- 1989 "The Information Seeking Behavior of Literary Scholars." Canadian Library Journal, XLVI, April: 113-115.

JÄRVELIN, K. ve A. J. REPO

- 1982 "Knowledge Work Augmentation and Human Information Seeking." Journal of Information Science, 5: 79-86.

JONES C. , M. CHAPMAN ve P. C. WOODS

- 1972 "The Characteristics of the Literature Use by Historians."
Journal of Librarianship. IV, July: 137-156.

KEMPSON, E.

- 1990 "Rural Community Information Services: Guidelines for
Researching Need, Setting Up Services and Evaluating
Performance." IFLA Journal. XVI, 4: 429-439.

KIRK, Joyce

- 1996 "Managers' Use of Information: A Grounded Theory Approach."
Information Seeking in Context , 14-16 August, Tampere, 1-14.

KUHLTAU, C.

- 1988 "Longitudinal Case Studies of the Information Search Process,
of Users in Libraries."
Library and Information Science Research. X: 251-304.

LINE, M. B.

- 1971 "The Information Uses and Needs of Social Scientists:
An Overview of INFROSS."
Aslib Proceedings. XXIII, 8: 412-434.

LOUGE, W. P. ve DIĞERLERİ

- 1990 "The Humanistic Scholars Project: A Study of Attitudes and
Behavior Concerning Collection Storage and Technology."
College and Research Libraries. LI, May:231-240.

McCARTHY, G.

- 1994 "Getting to Know Your Non-User."
Library Management. XV, 4: 30-34.

OKAZAWA, K.

- 1983 "The Information Needs and Uses of Scholars in the
Humanities."
Library and Information Science Research. XXI: 29-48.

ROLINSON, J., A. J. MEADOWS ve H. SMITH

- 1995 "Use of Information Science."
Journal of Information Science. XXI, 2: 133-139.

RUDD, J. ve M. J. RUDD

- 1986 "Coping with Information Load: User Strategies and
Implications for Librarians."
College and Research Libraries. XLVII, July: 315-322.

STENHOUSE, Lawrence

- 1981 "Using Case Study in Library Research."
Social Science Information Studies. 1: 221-230.

STENSTROM, P. ve R. B. McBRIDE

- 1975 "Serial Use of Social Science Faculty: A Survey."
College and Research Libraries. XL, September: 426-431.

STOAN, S. K.

- 1991 "Research and Information Retrieval Among Academic Researchers: Implication for Library Instruction."
Library Trends. XXXIX, Winter: 238-258.

TELEM, M.

- 1988 "Information Requirements Specification."
Information Processing and Management. XXIV, 5: 549-566.

VAN STYVENDAELE, B. J. H.

- 1981 "University Scientists as Seekers of Information: Sources of References to Books and Their First Use Versus Date of Publication." Journal of Librarianship. XIII, April: 83-92.

WEINGAND, D. E.

- 1993 "Grounded Theory and Qualitative Methodology."
IFLA Journal. XIX, 1: 17-26.

WILLIAMSON, Kirsty

- 1996 "The Information Needs and Information Seeking Behaviour of Older Adults: An Australian Study." Information Seeking in Context, 14-16 August, Tampere, 1-16.

WILSON, P.

- 1995 "Unused Relevant Information in Research and Development."
Journal of the American Society for Information Science. XLVI, 1: 45-51.

Anket No:
1 2 3

Fakülte:
4

Bölüm:
5 6 7

1.10.1996

BİLGİ GEREKSİNİMİ VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI ANKETİ

Sayın Öğretim Elemanı;
Bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarının saptanması ve bunun mesleklerle olan ilişkisinin ölçülmesi amacıyla bir araştırma yapılmaktadır. Elinizdeki ankete vereceğiniz cevaplar bu konuda gerekli planlamaların yapılabilmesine olanak verecektir.
Çalışmaya olan katkınız için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla

Nazan Uçak
H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü

⁸ 1. Yaşınız: 1. ()20-29 2.()30-39 3.()40-49 4.()50-59 5.()60+

⁹ 2. Statünüz: 1.()Profesör 2.()Doçent 3.()Yardımcı Doçent
4.()Araştırma görevlisi 5.()Doktora Öğrencisi
6.()Öğretim Görevlisi / ()Okutman / ()Akademik Uzman

3.En çok ne zaman bilgiye gereksinim duyarınız? (Sizin için en önemli 3 seçeneği önem sırasına göre 1'den 3'e kadar numaralandırınız)

- ¹⁰ 1.()Ders hazırlarken
¹¹ 2.()Tez hazırlarken
¹² 3.()Yeni bir alanda çalışmaya başlarken
¹³ 4.()Makale/Kitap/Bildiri hazırlarken
¹⁴ 5.()Proje hazırlarken
¹⁵ 6.()Danışmanlık yaparken
¹⁶ 7.()Güncel kalabilmek için sürekli bilgi gereksinimi duyarım
¹⁷ 8.()Bilgi gereksinimi duymam

4. Basılı bilgi kaynaklarından tercihiniz nelerdir? (Sizce en önemli 5 seçeneği önem sıralarına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız)

- ¹⁸ 1.()Kitap(Monograf) ²³ 6.()Patent
¹⁹ 2.()Dergi ²⁴ 7.()Gazete
²⁰ 3.()Toplantı metni/Bildiri ²⁵ 8.()Rapor
²¹ 4.()İndeks(Dizin)/Abstrakt(Öz) ²⁶ 9.()Standart
²² 5.()Tez 10.()Diğer:.....

5. Müracaat (referans) kaynakları içinde tercihiniz nelerdir? (Sizce en önemli 3 seçeneği önem sırasına göre 1'den 3'e kadar numaralandırınız)

- ²⁷ 1.()Ansiklopedi ³¹ 5.()Bibliyografya
²⁸ 2.()Sözlük ³² 6.()Almanak, yıllık
²⁹ 3.()El kitabı ³³ 7.()Rehber
³⁰ 4.()İndeks, abstrakt 8.()Diğer.....

6. Genelde konunuzla ilgili bilgi aramanız gerektiğinde öncelikle ne yaparsınız? (Sizce en önemli 3 seçeneği önem sıralarına göre 1'den 3'e kadar numaralandırınız).

- 34 1.()Kişisel kayıtlarıma bakarım
35 2.()Bölümdeki kitaplığa bakarım
36 3.()Bölümdeki arkadaşlarıma danışırım
37 4.()Bölüm dışında meslektaşlarıma, uygulamacılara danışırım
38 5.()Konuyla ilgili toplantıları izlerim
39 6.()Kütüphaneyi kullanırım (Üniversite,araştırma ve/veya kurum kütüphaneleri)
40 7.()Elektronik ortamdan yararlanırım
8.()Diğer:.....

41 7. Çalışmanız sırasında hemen çözümlemeniz gereken bir sorunla karşılaştığınızda ilk bilgiyi nereden ararsınız? (Seçeneklerden birini işaretleyiniz).

- 1.()Konuyu bilen bir meslektaşına/uzmana danışırım
2.()Konuyla ilgili basılı kaynaklara başvururum
3.()Bilgisayar aracılığıyla elektronik ortamdan yararlanırım

8. Bilgi ararken en çok nelere dikkat edersiniz? (Sizce en önemli 5 seçeneği önem sıralarına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız).

- 42 1.()Bedelinin uygun olmasına (zaman ve para açısından)
43 2.()Erişilebilir olmasına
44 4.()Doğruluğuna
45 5.()Güncelliğine
46 6.()Kapsamının genişliğine
47 7.()Yazarının/Yayıncısının tanınmış olmasına
48 8.()Bildiğim/Daha önce kullandığım bir kaynak olmasına
9.()Diğer:.....

49 9 .Basılı kaynaklardan ve/veya bilgisayar ile yayın taraması yaparken hangi yolu tercih edersiniz? (En çok kullandığınız bir seçeneği işaretleyiniz).

- 1.()Kendim yaparım
2.()Kütüphaneciden isterim
3.()Konuyu bilen birisine yaptırım
4.()Yayın taraması yapma gereğini duymam

**10.(Yayın taraması yapma gereğini duymuyorsanız bu soruyu atlayınız. Yayın taraması yapıyorsanız sizce en önemli 3 seçeneği önem sırasına göre 1'den 3'e kadar numaralandırınız).
Konunuzla ilgili yayın taramanız gerektiğinde öncelikle izlediğiniz yol nedir?**

- 50 1.()Konuyla ilgili kitapların kaynakçalarını araştırırım
51 2.()Konuyla ilgili makalelerin kaynakçalarını araştırırım
52 3.()İndeksleri ,abstraktları ve bibliyografyaları tararım/taratırım
53 4.()Veri tabanlarını (CD-ROM ve Çevrim içi) tararım/taratırım
54 5.()Kütüphane kataloglarını tararım/taratırım

11. Kütüphaneyi en çok ne amaçlarla kullanırsınız?(Sizce en önemli 5 seçeneği önem sıralarına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız)

- 55 1.()Kitap ödünç almak için
56 2.()Sürelî yayınları izlemek için
57 3.()Fotokopi çekirmek için
58 4.()Kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti için
59 5.()Yurt dışından yayın getirebilmek için
60 6.()Görsel-işitsel materyalden yararlanmak için
61 7.()Referans kaynaklarından yararlanmak için (Ansiklopedi, sözlük, el kitabı vb.)
62 8.()Yayın taraması yapmak için (İndeks, abstrakt ve/veya bilgisayar ile)
63 9.()Tezlere bakmak için
64 10.()Kütüphane kullanmıyorum

12. Konunuzla ilgili bir süreli yayını ararken en çok hangi özelliklere dikkat edersiniz? (En çok dikkat ettiğiniz 5 özelliği önem sırasına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız).

- 65 1.()Güncel olmasına
66 2.()"Review " dergi olmasına
67 3.()"Peer-review "(hakemli) dergi olmasına
68 4.()Yayınlayan kurumun otoritesine
69 5.()Konuyla ilgili olmasına
70 6.()Erişilebilir ve/veya edinilebilir olmasına
71 7.()Popüler olmasına
72 8.()Baskısının özenli olmasına
73 9.()Citation indekslerde yer alıyor olmasına

13. Konunuzda güncel kalabilmek için aşağıdaki olanaklardan hangilerini öncelikle kullanırsınız? (En çok kullandığınız 5 seçeneği önem sırasına göre 1'den 5'e kadar numaralandırınız).

- 74 1.()Meslektaşlarımla görüşürüm
75 2.()Konunun uzmanlarıyla görüşürüm
76 3.()Toplantıları izlerim
77 4.()Basılı indeks ve abstraktları düzenli olarak tararım/tararım
78 5.()Konumla ilgili çevrim-içi tarama yaparım/yaptırırım
79 6.()Yayın kataloglarını izlerim
80 7.()Current Contents'leri izlerim
81 8.()Elektronik ortamdan yararlanırım
82 9.()Konumda güncel olmam gerekmiyor

14. Bir bilgi ararken dil açısından tercihiniz nedir? (Bir seçeneği işaretleyiniz).

- 1.()Orijinal dilinin Türkçe olmasını tercih ederim
2.()Bildiğim yabancı dilde yazılmış olmasını tercih ederim
3.()Türkçeye çevrilmiş olmasını tercih ederim
4.()Yayının dili tercihimizi etkilemez

15. Bilgi ararken sizin için yabancı dil

- 1.()Engeldir 2.()Engel değildir

85 16. Konferans/seminer ve mesleki toplantılara katılma sıklığınız nedir? (Bir seçeneği işaretleyiniz).

- 1.()Hepsine katılıyorum
- 2.()Olanaklar elverdiğince katılıyorum (Zaman/para/çalışma programı)
- 3.()Arasıra katılıyorum
- 4.()Hiç katılmam

17.(Toplantılara hiç katılmıyorsanız bu soruyu atlayınız. Katılıyorsanız önem sırasına göre ilk 3 seçeneği 1'den 3'e kadar numaralandırınız).

Konferans,seminer ve mesleki toplantılara katılma nedeniniz nedir?

- 86 1.()Meslektaşlarımla görüşebilmek
- 87 2.()Alanımdaki uzmanlarla görüşebilmek
- 88 3.()Konuşma ve tartışmalardan yararlanmak
- 89 4.()Bildirileri basılı olarak elde etmek
- 90 5.()Bildiri sunarak yayın yapmak

18. Bilgiye erişmede karşılaştığımız engeller nelerdir? (Sizce en önemli 3 seçeneği önem sırasına göre 1'den 3'e kadar numaralandırınız).

- 91 1.()Konuyla ilgili var olan bilgiden haberdar olma zorluğu (İndeks, abstrakt, bibliyografya gibi gönderici tip kaynakları tanıma /kullanma zorluğu)
- 92 2.()Aranan bilginin bölüm ve/veya üniversite kütüphanesinde olmayışı
- 93 3.()Yabancı dil sorunu
- 94 4.()Konu ile ilgili uzman kişilerin olmayışı/konunun uzmanlarıyla görüşüp konuşma zorluğu
- 95 5.()Konuyla ilgili toplantıların/konferansların yetersizliği
- 96 6.()Bilgi aramak ve/veya sağlamak için yeterli zaman olmayışı
- 97 7.()Bilgi aramak ve/veya sağlamak için yeterli para olmayışı
- 98 8.()Elektronik ortamdaki yararlanmak için yeterli bilgisayar bilgi ve becerisinin olmayışı
- 99 9.()Bilgiye erişme gücünüzü duymuyorum
- 100 10.()Bilgiye erişme gereği duymuyorum

101 19. İnternet'i kullanma sıklığınız nedir?(Bir seçeneği işaretleyiniz).

- 1.()Hergün kullanıyorum
- 2.()Haftada birkaç kez kullanıyorum
- 3.()Ayda birkaç kez kullanıyorum
- 4.()Yılda birkaç kez kullanıyorum
- 5.()Hiç kullanmıyorum

20. (İnternet'i hiç kullanmıyorsanız bu soruyu atlayınız. Kullanıyorsanız sizce en önemli 3 seçeneği önem sırasına göre 1'den 3'e kadar numaralandırınız).

İnternet'i kullanma amacınız nedir?

- 102 1.()Kütüphane kataloglarına erişmek
- 103 2.()Güncel bilgiye erişmek
- 104 3.()Aynı konuda çalışan insanlarla bilgi alışverişinde bulunmak
- 105 4.()Elektronik posta (e-mail) dan yararlanmak
- 5.()Diğer:.....

Teşekkür ederim.